Che'nin birliği

CARLOS GAMERRO

İspanyolca'dan Çeviren: Özgül Erman

AYRINTI

CARLOS GAMERRO

1962'de Arjantin'in başkenti Buenos Aires'te doğdu. Şimdiye kadar altı romanın altına imza attı. Roman yazarlığının yanı sıra, eleştiri yazıları da bulunmaktadır, ayrıca çeviri de yapmaktadır. William Shakespeare, W. H. Auden ve Harold Bloom gibi isimlerin çalışmalarını İspanyolca'ya çevirmiştir.

Ayrıntı: 908
Edebiyat Dizisi: 218

Che'nin Birliği
Carlos Gamerro

Kitabın Özgün Adı
Un yuppie en la columna del Che Guevara

İspanyolca'dan Çeviren
Özgül Erman

Yayıma Hazırlayan
Nazlı Çiğdem Sağdıç Pilcz

Son Okuma
Ceren Ataer

© Carlos Gamerro, 2011

Bu kitabın Türkçe yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Fotoğrafı
Luis Gonzalo Vinagre Solans / Moment
Getty Images Turkey

Kapak Tasarımı
Arslan Kahraman

Kapak Düzeni
Gökçe Alper

Dizgi
Esin Tapan Yetiş

Baskı ve Cilt
Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti
Merkez Efe di Mah. Fazılpaşa Cad. No: 8/2 Topkapı/İstanbul
Tel.: (0212) 612 31 85 - 576 00 66
Sertifika No.: 12156

Birinci Basım: *İstanbul, Eylül 2015*
Baskı Adedi *2000*

ISBN 978-605-314-011-5
Sertifika No: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.
Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No: 3 Cağaloğlu – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Fax: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

twitter.com/AYRINTIYAYINEVI facebook.com/ayrinti.yayinlari instagram.com/ayrintiyayinlari

Carlos Gamerro

Che'nin Birliği

EDEBİYAT DİZİSİ
SON ÇIKAN KİTAPLAR

HAVAALANI BALIKLARI
Angelika Overath

DAYICAN NAPOLYON
İyrec-i Pézéşkzâd

HARMATTAN
Gavin Weston

BİR SON DUYGUSU
Julian Barnes

HEZEYAN
Laura Restrepo

O ASLA GERİ GELMEYECEK
Hans Koppel

YARASALAR
Marcel Beyer

KAYBOLAN
Hans-Ulrich Treichel

BİR KÜÇÜK İMPARATORLUK
Christian Kracht

HAYAT DÜZEYLERİ
Julian Barnes

GÖZYAŞININ KİMYASI
Peter Carey

VÎS İLE RÂMÎN
Fahreddin Es'ad-i Gorgânî

ANATHEM
Neal Stephenson

BEYAZ DÜNYA
Andrew McGahan

MUTSUZLUK ZAMANLARINDA MUTLULUK
Wilhelm Genazino

KIRIK KÖŞELİ İLKBAHAR
Mario Benedetti

GECELERİ DAİRELER ÇİZEREK YÜRÜRÜZ
Daniel Alarcon

BİR BUĞDAY TANESİ
Ngũgĩ wa Thiong'o

PARROT İLE OLIVER AMERİKA'DA
Peter Carey

İSTİSNA
Christian Jungersen

KALTENBURG
Marcel Beyer

ORBITOR
Mircea Cărtărescu

GÜVERCİNLER HAVALANIRKEN
Melinda Nadj Abonji

KAYBOLUYORSUN
Christian Jungersen

İÇERDEKİLER
Victor Serge

TİBET ŞEFTALİ TURTASI
Tom Robbins

BAHAR
Sabine Adatepe

Rubén Mira'ya.

Komünizmi inşa etmek için eşzamanlı olarak temel malzemeyle yeni insanı da inşa etmek gerekir.

Ernesto 'Che' Guevara

Karga bokuyla da inşa edilebilir. Tabii, nasıl yapacağını bilmek gerekir.

Juan Domingo Peron'a atfedilir.

Giriş

Marroné uyku girmeyen gözlerini açıyor, çarşaf ve battaniyeleri kararlılıkla üstünden itiyor, yatakta oturana dek doğruluyor. Tül perdelerden içeri giren sokağın ışığı, çalar saatin fosforlu ibrelerinden yansıyor; dördü beş geçtiğini görebiliyor, şafağın ilk ışıklarının belirmesine en azından iki saat var. Işık aynı zamanda karısı Mabel'in uykudaki yüzünü de açığa çıkarıyor; dudaklarının kenarından süzülen salyası, yastık kılıfında bir salyangoz gibi, gümüşümsü bir iz bırakmış. Yüzünün üst tarafını kaplayan yeşil uyku maskesi, pek de inci gibi olmayan dişlerini belli belirsiz gösteren açık ağzıyla birleşiyor ve ona, eşekarısı veya onun gibi tehditkâr başka bir yaratığınki gibi uğursuz bir hava veriyor; öte yandan bu maske, iki

ileri bir geri sürüp gitmiş tartışmalardan sonra, kocasının gündüz ya da gece olsun, perdeleri kapalı bir odada uyanmaktan duyduğu tiksinti karşısında boyun eğmiş olan kadının verdiği bir ödün. O ise şu ana dek bütün gece gözünü bile kırpmamış ve kalkma vaktine kadar olan sürede de kırpmayacağını bilerek kocaman bir fincan sütlü kahve yapmak için mutfağa inmeye karar veriyor. Bu gece, uykusuz geçen diğer gecelerden farklı olarak, yelkenler fora yol alan gemiler gibi uykudan kaçan öfke dolu saatleri, boşu boşuna kovalamamıştı; ne yatakta bir o yana bir bu yana dönmüş ne yumruklaya yumruklaya yastığını kabartıp arkasını çevirmişti. Aksine, ellerini başının altında kenetlemiş, çıplak dalların gölgesinin tavana çizdiği, kışın yek renkli ormanını düşünürken, gözlerini ya yukarı dikmişti ya da çağrısına uyan belleğinin kapıları ardına kadar açıldığında, anılarının üşüşüveren görüntülerini, gözkapaklarının perdesine daha iyi yansıtabilmek için, onları kapamıştı.

Öbür yanına dönünce horlaması kesilen karısını uyandırmamaya dikkat ederek üstünü açıyor ve çıplak ayaklarını bir eşi de geniş –neredeyse eni boyundan büyük olacak kadar geniş– yatağın öbür yanında serili Afgan halısının üzerinde onu bekleyen terliklerin içine yerleştiriyor. Yatak odasının banyosunda, işeme ve dişlerini fırçalamadan oluşan günün ilk ritüelini yerine getiriyor; günlerdir canını sıkan kabızlığını yarı uykuda yakalayıp ondan kurtulabilmek için tuvalete oturmanın işe yararlığını bir anlığına tartıyor ancak bunun ütopik olacağını bildiğinden, bolca çıkması için diş macunu tüpünü kuvvetle sıkmakta teselli buluyor.

Miami'ye yaptığı son seyahatte alınmış ipek sabahlığına sarınarak merdivenlerden aşağı inerken havanın her basamakta daha da serinlediğini minnetle duyumsuyor. Bu da yirmi yıllık beraberliğin zorunlu kıldığı uzlaşmalardan biri. Karısı, Kuzey Amerikalılar gibi daimi bir serada yaşamak isterken daha Avrupai olan kendisi, mekânların az ısıtılmasını ve kalın giyinmeyi tercih ediyordu; üst kat karısının, alt kat da kendisinin keyfine

kalmıştı. Mutfaktaki soğuk, hafif havayı içine çekiyor; nefesi, en azından pencerelerin yakınında, belli belirsiz görülen, anlık halkalar oluşturuyor. Kimsenin, hatta kulübelerindeki güvenlik görevlilerinin bile uykudaki sitenin arazisini turlamadıkları, karanlık ev kümelerinin pencerelerini bölen hiçbir ışık huzmesinin olmadığı saatlerdeki boş mutfağın sessizliği kadar sevdiği az şey var, özellikle de bunun gibi günlerde; mavi, hafif bir pusun süzüldüğü (evinin bahçesi, herhangi bir set veya parmaklık görüş alanına girmeksizin, hafif tümsekli golf sahasına doğru devam ediyordu) ve yeni ayın ışığının fosforlu tülden bir peçe gibi, henüz düşen kırağının üstünü örttüğü günlerde. Mayışıklığının içinde, ham haldeki fikri, mikrodalga ve hazır kahvenin ötesine geçmemişti ama duyuları açıldıkça, onların talepleri de ortaya çıkmış ve en karanlık anılarının geçidi olarak adlandırılabilecek bu törene, buharı ve müziğiyle neredeyse dinsel bir ortam sağlayan İtalyan espresso makinesini, mutfağın floresanları göz kırpmayı bırakır bırakmaz çalıştırıyor.

Çünkü aslan yelesini andıran saçları, volkan camından gözleri ve tek bir yıldız işli beresini takmış adamın, oğlu Tommy'nin odasının duvarına yapıştırılmış posterini gördüğünden beri, geçmişindeki gerilla dönemi ve efsanevi "Komutan Che Guevara" Birliği'nin bir parçası oluşuna dair tüm gerçeği söylemesi gereken kaçınılmaz (çok kez atlatılmış kimi kez de umutsuzca beklenmiş) anın geldiğini biliyor.

İnşaat piyasasının dev şirketler grubu Tamerlán ve Oğulları'nın başarılı finans müdürü, iki damla yağsız sütle azıcık yumuşatılmış, Kenya ve Kolombiya çekirdeklerinin aromatik *blendini* yudumlarken, şimdi yalnızca ütopik değil aynı zamanda bayağılaşmış bulduğu bir idealin peşinden, yağmur ormanları ve bataklıklarda, tüfek elinde koşarak geçirdiği zamanları anımsamaya uğraşıyor ve sanki bir takvimin yapraklarını tek tek çevirir gibi, on altı yıl önceki o kavurucu yazın günlerini, kendi hayatını ve nice başka hayatları sonsuza dek değiştirecek olan o akıl almaz günleri tekrar yaşıyor.

1
Tamerlán'ın Cenazesi

Bay Tamerlán'ın cenazesi ölümünden ancak beş gün sonra kaldırıldı; arada geçen süre, kimliğini ve ölüm nedenini tespit eden otopsiye ayrılmıştı. Otopsinin ardından cesedi, evine konulan katafalka yerleştirilip çarşamba gecesinden perşembe sabahına kadar başında beklenilmesi için ailesine teslim edilmişti.

Kayınpederine ait ve haliyle, mesai arkadaşlarının ve çalışanların görmesinin uygun olmayacağı bir Renault 4L kullandığından, Marroné arabayı caddenin öbür tarafında bırakmıştı ve taksiyle geldiği izlenimini vermek için aşağıya doğru yürüdü. Arazi neredeyse Libertadores'in bitiminden

hemen sonra başlıyor ve çukurda kalan iki sokak boyunca sürüp çıkmaz bir yola ve su kenarına kadar devam ediyordu; eski ferforje kapı yakın zamanda yüksek beton duvarlarla çevrelenmişti, duvardaki tek açıklık, manzarayı kapatmamak için nehre bakan tarafta bırakılmıştı, bu yüzden de bu taraftaki güvenlik daha da sıkıydı; askeri karargâhın nizamiyesiymiş gibi iki uçta yükselen, içleri yeşil, kurşun geçirmez camlarla kaplanmış birer güvenlik kulübesi vardı.

Cenaze alayı, ana giriş kapısından başlayıp nehre kadar kesintisiz devam ediyordu. En başta, çelenkleri taşıyan altı araba vardı; tavuskuşu gibi süslü bir kuyruk açsalar herkesi hayrete düşürecek kargalar gibi, üstlerinde taşıdıkları yüklerle görünümleri hiç bağdaşmıyordu. Onların arkasında içi boş cenaze arabası ve ona eşlik etmek üzere, en az on tane daha araba vardı; birkaç kişi çoktan arabalardan bazılarına binmişse de çoğunluk, sıcak yüzünden dışarıda bekliyor, küçük gruplar halinde alçak sesle konuşuyorlardı.

İnsanların arasında gidip geliyor, tanıdıkları selamlıyor, önceki günlerde görüşmemiş olduklarıyla âdet yerini bulsun diye sohbet ediyorlardı. Neyse ki gülümseyerek dolaşmasını gerektiren bir durum değildi, çünkü refleks olarak her gülümsediğinde, kırılmış kesici dişlerini hatırlayıp ya dudaklarını büzmeyi ya da eliyle ağzını kapamayı unutmaması gerekiyordu. Bir an kendini muhasebeci Govianus'la karşı karşıya buldu; biri sarışın öbürü esmer, iki korumasının fark ettirmeden iki yanında dikildiği şirketin başkan vekili, cenazenin başında bekleyecek tek kişi olmayı üstlenmişti ve herhalde bu yüzden, biraz solgun ve süzülmüş görünüyordu.

"Aa Marroné, ne haber? Büstlerin yerini beğendiniz mi? Çabalarınızın takdir edilmesi için en güzelini sizin bölümünüze koyduk."

Govianus dalga mı geçiyor yoksa ciddi mi, hiçbir zaman kesin olarak bilemediğinden, Marroné neredeyse kayıtsızca ettiği teşekkürü, ağzında geveledi.

"Bunun iyi olacağı kimin aklına gelirdi... Tabii dekoratif açıdan diyorum. Her şerde bir hayır vardır. Hem Eva Perón da bizim gibi sıkı müteahhitti. Olabilecek en iyi koruyucu azize. Başkanımızın burada olup da –daha doğrusu orada olduğu için– yaptıklarımızı görememesi ne yazık."

Şirketin önemli bir müşterisi, muhasebecinin dikkatini üzerine çekti ve Marroné de acil bir iş olan, binebileceği bir araç bulma konusuna yoğunlaşma zamanının geldiğine hükmetti. O anda arkasında hissettiği bir hareketlenme, ona bir şeyler olduğunun sinyalini verdi; içinde yatan kişinin biri anavatanı, diğeri benimsediği vatan olan iki memleket için, hayatı boyunca beslediği duyguları simgelemek amacıyla, baş tarafına Arjantin, ayak tarafına Alman bayrağı serilmiş tabut, açılmakta olan giriş kapısında belirmişti. Yaklaşmak için kalabalığın içinde güçlükle kendine yol açarken, kırılan siyah bir dalga görünümlü bir şapkayla tamamlanmış, üste oturan bir yas elbisesi içinde bir silueti ve şapkanın kenarıyla elbisenin yakası arasında kalan, tül peçenin kıvrımlarının kararttığı bir yüzü –elbette ki dul eş– görmeyi başardı. Cenaze arabasının arka kapısının kapanması, orada bulunan herkesin, cenazeye eşlik edecek arabalara koşturması için verilmiş bir işaret oldu. Arabalara yanaştıkça kapanmaya başlayan kapıların seriye alınmış makineli tüfeği andıran gürültüleri ve nazik "Kusura bakmayın"lar ile düşmanca bir sessizlik ve şüphe uyandıran, genelde de inandırıcı olmayan "Gelen var"lar arasında değişen aldığı cevapların ardından, hiçbir arabada yer bulamayan Marroné, gitgide telaşlanıyordu. Kararsızlığın pençesinde çok değerli saniyeleri kaybederek taşlık yolda bir aşağı bir yukarı, ta ki aklına onu kurtaracak bir fikir gelene dek koşturdu: Çelenk taşıyıcılar! İçlerinden biri onu götürmeye razı olurdu, en kötü ihtimalle çaktırmadan şoföre rüşvet verirdi; böylece, terbiye sınırlarının izin verdiği hızda yürüyerek sonuncusunun kalktığı anda, çelenk yüklü arabaların yanına geldi. Ne yaptığını düşünmesine fırsat kalmadan, arabanın

yanından geçerek atıldı ve bir sonraki arabanın ön yolcu koltuğuna, yani cenaze aracına yerleşti.

"Affedersiniz. Bütün arabalar dolu. Beni almanızın bir mahzuru var mı? Size zahmet olur mu?"

Kızıl saçlı ve dişleri lekeli şoför omuzlarını silkti ve gülümsedi: "Bence yok, niye olsun... Eğer yolcum için olmayacaksa..."

Marroné'nin kafasına dank etmesi bir saniye sürdü, edince de omzunun üstünden, mor tül perdeyle kaplı cama doğru bakmaktan kendini alamadı. Bir ürpertiyle, hâlâ ona gülümseyen şoföre döndü ve Bay Tamerlán'ın son ikametgâhına ucuz, siyah bir takım elbise giymiş, sırıtkan bir havuç tarafından götürülmesinde –edepsizce demeyelim haydi– yakışıksız bir taraf olduğunu aniden hissetti.

"Bazen özellikle gelmek isteyenler olur, biliyor musunuz? 'Son yolculuğunda babacığıma eşlik etmek istiyorum' falan... Bazıları da ölüyle gelmektense yürümeyi tercih eder. Siz akrabası mısınız?"

"Şirkette çalışıyorum" diye dalgınca cevapladı. Düğüm olmuş püsküllerin, ön ve arka camların, Ramblerları* bol bulamaç kaplayan kromdan güneşin çıkardığı kör edici kıvılcımların arasından, onları takip eden aracın arka koltuğunda gömülmüş gibi oturan Tamerlán'ın dul eşinin ve çocuklarının donuk yüzlerini seçebildi ve bunu yapar yapmaz da akrabalar ve arkadaşlar diğer araçlarla gelirken kendisinin ve bu havuç kafanın, Tamerlán'ın naaşıyla beraber gitmesinin uygunsuzluğunu daha da derinden hissederek, görünmemek için koltuğa iyice gömüldü. Şimdi akıcı ve görkemli bir ilerleyişle, Libertador'un orta şeridinde gidiyorlardı; caddenin bu bölümü, her iki yandaki heybetli, yabani Tipuana ağaçlarıyla** çevrelenmiş, yüksekteki dallar yukarıda iç içe geçmişti; ağaçların tepelerinden sanki yeşil ve altın sarısı vitraylardan süzülür gibi sızan ışık, caddeye bir

* Bir Amerikan otomobil markası. [Bu ve kitabın tamamındaki dipnotlar çevirmene aittir].

** Arjantin ve Bolivya'da yetişen, boyu otuz metreyi bulabilen, geniş caddelerin ve parkların gölgelendirilmesinde kullanılan bir ağaç türü.

katedral nefinin vakur havasını veriyordu. İşi gereği her gün karşılaştığından, durumun ağırbaşlılığına karşı bağışıklık kazanmış ve belki de bundan, tamamen yersiz bir rahatlığa cüret etmek için yararlanan havuç kafanın aklına, sanki sıradan bir taksiciymiş gibi onunla sohbet edebileceği geldi.

"Güzel geldik, değil mi? Artık yetişemiyoruz diye söylüyorum. Alaydaki arabalardan üçünü tanıdık bir galeriden kiralamak zorunda kaldık, hem de personelle birlikte. Şu anda bir tören Chacarita'da, bir tane de Flores'te var. Ama o hastalık yüzünden ölüm, başka bir şeyden değil."

Paraná'yı geçerken yabani çatı giderek ayrışıp açılıyor ve ocak ayının kızgın güneşi üstlerine vuruyordu. Tabii ki güneş gözlüğünü almayı unutmuştu, tıpkı Ochoa'nın cenazesinde olduğu gibi; oysaki işine ne çok yarardı, hele havuç kafanın sözlerinin onda yarattığı hoşnutsuzluğu çok daha az çabayla gizleme konusunda.

"Çocuklar çatır çatır gidiyorlar, öyle değil mi? Bizim işyerinde loto oynanacak hale vardığını söylesem size yeter; önce günlük skor tutuluyordu, sonra da haftalığa geçildi. Şimdi bir de mevzuya ordu karışınca, lotoyu tutturmak işten değil. Geçen gün olanlara ne demeli? Üstelik, gazeteler nasıl aktarıyorsa artık, kimin kimi vurduğu da belli olmuyor bazen; gerilla sendikacıyı mı, sendikacı gerillayı mı, gerilla politikacıyı mı, 3A* politikacıyı veya gerillayı mı öldürmüş, anlaşılmıyor. Bana sorarsanız, ben gerillaları tutuyorum, değil mi ya? Her zaman cesedi ortada bırakıyorlar ve genellikle de adam gibi bir cenaze töreni yapabilecek olan birilerininkini. Sizin patronun kısmetine kim çıktı, ERP** mi Montonerolar*** mı?"

Marroné'nin kuru cevabı "Montonerolar"dan ibaretti.

---

* Triple A (Alianza Anticomunista Argentina): 1970'lerde faaliyet gösteren ve sol görüşlü politikacı, aydın, sanatçı vb yaklaşık 700 kişinin ölümünden ve kaybolmasından sorumlu olan, aşırı sağcı, paramiliter terörist örgüt.

** Ejército Revolucionario del Pueblo: Devrimci Halk Ordusu; 1970'lerde Arjantin'de faaliyet gösteren, Devrimci İşçi Partisi'nin askeri kanadı.

*** Montoneros: 1970'lerde faaliyet gösteren, Peronist solcuların silahlı örgütü.

"Herkesin talihine ne düşerse. Neyse, belki de sizin patron iyi bir adamdı, bilemem. Bizim talihimizin, ona sıkılan kurşun kadar bir değeri yok. Zor meslek bizimki. Bizi de herkes kadar sömürüyorlar ama grev yapabilene aşkolsun! Nalları dikeni açıkta bıraksak herkes kıyameti koparıyor."

O sırada başkanlık köşkünün oradan geçiyorlardı.

"Bu arada da bu salak karı* koltuğuna yapışıp zırvalamaya devam ediyor. Hey Tanrım!" diye bağıran havuç kafa, dua eder gibi ellerini birleştirmek için bir anlığına direksiyonu bıraktı. "Başkan bir kadınken memleket nasıl olup da boka batmayacak! Size bir şey diyeyim mi, o yaşlı orospu çocuğu bunu bilerek yaptı. Bizden intikam almak için. Öleceğini biliyordu ve bu ineği başımıza bırakıp uzadı. Şimdi de sırmalılar buna üç ay süre verdi. Ona verdikleri destek ne de uzun süreli, değil mi! Bence beceremeyecek." Lastikle tutturulmuş Colorado paketlerinden birini çekip onun suratına doğru tuttu. "Alır mısınız?" diye sordu ve Marroné elini kaldırınca, paketi ağzına yaklaştırarak dişleriyle içinden çektiği sigarayı arabanın çakmağına bastırdı. Çektiği ilk nefesin dumanını üflerken "Rahatsız olmazsınız, değil mi?" diye sordu ve yanıtını beklemeden "Buradaki arkadaş da olmaz bence" dedi.

Cevaben "O çoktan duman oldu" demeyi düşündü ama öteki, bunu daha da laubali davranmak için işaret kabul eder diye, son anda kendini tuttu. Yeniden arkaya doğru bakarken kesik parmağı da tabutun içine koyup koymadıklarını, eğer koydularsa onu da sarıp sarmadıklarını haliyle merak etti; parmağı yerine tutturmaya çalışmanın pek anlamı yoktu, ne de olsa Bay Tamerlán'ın, onu kaçıranlar ve iki milyon dolarlık fidyeyle birlikte içinde yandığı evden çıkarılabilenler, devasa bir kömür parçası ve ola ki ona bitişik olsa, son derece acayip bir etki yaratacak olan, yanmayıp bozulmamış bir parmaktan ibaretti. Hemen ardından, sanki aklına bu türlü münasebetsizlikleri sokan oymuş gibi, gizli bir horgörüyle havuç kafaya baktı.

* Isabel Perón başkan yardımcısıyken, Juan Perón'un ölümü üzerine onun yerine geçmiştir.

Neyse ki o andan sonra, kendisi gibi Riverlı* olduğu ortaya çıkan adam, konuyu değiştirmeye karar verdi ve Recoleta'ya gelene dek yolun kalanını, kendi renkli anlatımıyla "on sekiz yıllık açlıktan sonra çanaktan bal yemeyi" beceren takımlarının kazandığı maçın dönüm noktaları hakkında yorum yaparak geçirdi.

Çelenk taşıyan arabalar birbiri ardına Junín'de park ediyordu ve Marroné de kendini bir an önce dışarı atıp şoförlerin şapele taşıdıkları çelenklerden birinin arkasına saklanarak içeri süzülmeye hazırlanıyordu ancak kör olasıca havuç kafa, cenaze aracının arkasını mezarlığın girişinde bekleyen top arabasına denk getirmek zorunda olduğundan, park etmesi uzun sürdü ve Marroné ayağını dışarı çıkarmayı başardığında, yöneticiler ve merhumun yakınları, cenaze aracına eşlik eden arabalardan çoktan inmişti, her iki kategoride de yer alan Cáceres Grey de dahil. Bizzat kendisinin en ince ayrıntısına kadar ilgilendiği ve parasını cebinden verdiği, beyaz ve sarı kasımpatılarla pembe glayöllerden yapılmış, sade bir düzenleme olan satış bölümünün çelengi, çok daha büyük ve şatafatlı olan pazarlama bölümününkinin altında ezilerek gelmişti ve başyapıtını, yani başkanın sandalyesine giden yolu kaplayan orkide yapraklarını seyreden Cáceres Grey'in yüzündeki kendinden hoşnut ifadenin farkına, apansız bir hınçla vardı.

O zaman, orada bulunan insan güruhunun etrafını sarmasını bekledi, son gelenlerle birlikte yürüdü ve tıklım tıkış olmuş şapelin kapısında kaldı. Başların üzerinden, kollarını uzatmış İsa'yı ve kasımpatılarla süslü sunağı, ayaklarının ucuna yükseldiğindeyse, artık bayrakların yanı sıra, sarı güllerle de kaplı ve etrafına, alevlerinden jelatin nehirler gibi altı sıcak hava dalgası yükselen, altı, upuzun mum dikilmiş tabutu görebiliyordu. Benzer vaazlarda defalarca duymakla bilinip ezberlenen cümleler, uysal ve silik görünümlü bir adamcağız olan rahibin sesiyle parça parça kulağına taşınıyordu. "...Eğer

* CA River Plate: Arjantin'in en köklü ve başarılı futbol kulüplerinden biri.

Mesih'in ölümden dirildiği duyuruluyorsa, nasıl oluyor da aranızda bazıları ölüler dirilmez diyor? Ölüler dirilmezse, Mesih de dirilmemiştir. Mesih dirilmemişse, bildirimiz de imanınız da boştur* " Törene katılanları aklına yazarken dikkati dağıldı; içeride herkesten çok koruma vardı, bir sürü koruma; epeyce işadamı ve elbette şirketin yönetici kadrosunun tamamı; saçları tokayla sıkıca toplanmış veya jöleyle yapıştırılmış, tiril tiril giyimli kız ve erkek torunlarının eşlik ettiği kokonalar; sanki onlara da saldırmaya kalkışılması için meydan okurcasına tören kıyafetlerini giymiş, en az altı veya yedi emekli subay ve son olarak, bir zamanlar sarışın olan ve gözleri o boğucu sıcakta bile göreni ürperten mavilikte, ak saçlı üç ihtiyar adam. Bu adamların, bugün toprağa verdikleri adamın babasının veya kendisi de Montonerolar tarafından kaçırılıp öldürülmüş olan, ortağı Conrado Fuchs'un silah arkadaşları olup olmadığını merak ettiği sırada, havadaki bir dalgalanma ya da belki onunkine yaslanıp itiştiren bedenlerin gerilimindeki bir değişiklik, rahibin sözlerine dikkatle kulak vermesine neden oldu.

"Çünkü kitap şöyle der: Canavara, kurumlu sözler söyleyen, küfürler savuran bir ağız ve kırk iki ay süreyle kullanabileceği bir yetki verildi.** Bu süre boyunca canavar gün ışığına çıkacak ve erdem üzerinde zafer ve insanların hayranlığını kazanacak. Fakat bu süre aşıldığında canavarın hükmü son bulacak. Çünkü öldürmenin de zamanı gelecek ölmenin de, ekimin de hasadın da ve er ya da geç hesap vakti gelecek, önünde sonunda borçlar kapanacak. Ahlaksızlar ziyafetlerine gömülmüş, kafirler her gün bize saldırır, bizi öldürürken Yüce Tanrı'nın ordularının bunlara kayıtsız kalacağını mı sanıyorsunuz siz yoksa? Hayır, onlar olanları izliyor, kaydediyor ve hasat zamanı gelsin diye beklerken sessizce oraklarını bileyliyorlar. Vakit geldiğinde, yeryüzü bağının meyvesini toplayacak ve onu

* İncil, Korintliler 15:12; Tüm Kutsal Kitap (Tevrat, Zebur ve İncil) alıntıları Kitab-ı Mukaddes Şirketi'nin 2009 baskısından alınmıştır.

** İncil, Vahiy Bölümü 13:5.

Tanrı'nın gazabının muazzam cenderesine atacaklar ve cendereden şarap yerine kan çıkacak. Çünkü Tanrı düşmanlarımız için şunu buyurur: Hazırladığı kâsedeki içkinin iki katını hazırlayıp ona içirin.* Ve kayıtsız kalanlara Tanrı şöyle der: Oysa ne sıcaksın ne soğuksun, ılıksın. Bu yüzden seni ağzımdan kusacağım.** Galip gelene, yaptığım işleri sonuna dek sürdürene ulusların üzerinde yetki vereceğim. Demir çomakla güdecek onları, çömlek gibi kırıp parçalayacaktır*** "

Sesi ve sözlerinin yanı sıra rahibin görünüşü de değişmişti, şapelin sıcağı ve vaazın ateşinden saçları nemli, uzun tutamlar halinde keline yapışmıştı; elleri kürsünün kenarlarını, sanki düşman gemisine yanaşmak üzere olan bir geminin bordasıymış gibi sımsıkı kavramıştı ve bakışlarındaki sertlikten gözlüğünün delinmesine ramak kalmış gibi duruyordu ancak değişimin kendini en şiddetli gösterdiği yer ağzıydı; tıpkı bir vantrilok gibi, altçenesi hemen hemen hiç kımıldamıyordu ve üstçenedeki dişlerini tamamen örten dudağı, yırtıcı bir hayvanının dişlerini andıran alttaki dar, uzun ve sarı dişleri açığa çıkarıyordu.

Sözlerinden damlayan kanı herkes, benzer bir coşku ve aynı bağnazlıkla içer görünüyordu. Marroné, hepi topu birkaç hafta önce, muhtemelen kendisinin de böyle hissedeceğini itiraf etmek zorunda kaldı. Oysa şimdi hiçbir şey bu kadar basit değildi. O, vaizin en ufak bir ayrım gözetmeyen sözcüklerle tarif ettiği kadın ve erkekleri yakından tanımıştı. Onlarla konuşmuş, yaşamış hatta kısa süreliğine beraber çarpışmıştı – kendinden olanlara karşı, aynen öyle– ve şimdi, her ne kadar yanılmış ya da kafası karışmış olsa da, hiçbirinin vahşi birer hayvan, canavar veya deccal olmadığını, yalnızca onlar gibi birer insan olduklarını biliyordu. Bizzat kendisi bu yüzden üstlerinin, meslektaşlarının ve astlarının gözünde şüpheli, güvenilmez, "göreceğiz bakalım" kategorisine geçmişti. Ora-

* İncil, Vahiy bölümü 18:6.
** İncil, Vahiy bölümü 3:16.
*** İncil, Vahiy bölümü 2:26-28.

dakilerin gözünde, rahibin sözlerinin böylesine keskin biçimde ortaya koyduğu bölünmüşlüğün hangi tarafında yer alıyordu acaba? Ya kendi tarafındakilerin gözünde? Kendi dünyasına minnet ve rahatlama duygularıyla dönmüştü ancak özellikle de bu gibi anlarda kendisini, uzun bir sürgünden sonra yurduna dönmüş ve artık ona söylenen hiçbir şeyi eskisi gibi anlayamayan biri gibi hissediyordu. Kana susamış bu küçük adamın kıyamet habercisi tiradı, artık sonuna geliyordu; elektrikli orgda, üç sarışın adamın üç sağ kolu dümdüz ileri uzatarak eşlik ettiği son ilahi çalınırken Bay Tamerlán'ın iki oğlu, muhasebeci Govianus, Cáceres Grey ve tanımadığı iki kişinin elleri üzerinde taşınan tabut, yan kapıdan çıkarılıp top arabasının üzerine konulmuştu. Şapelin içinde toplanmış olan kalabalık, tıpkı tıkacı çekilen küvetten boşalan su misali, cenaze sırasında kendisi gibi kapıda kalanları içeriye çeken bir girdap yaratarak tabutun ardından dışarı aktı.

Marroné, şapelin revakının görece alacakaranlığından çıkınca, aşırı pozlanan bir fotoğraf karesine yakalanmış gibi hissetti; ışık, öylesine güçlüydü ki ortadaki karanlık bölgeye ulaşmaya çalışarak kısalan gölgelerin kenarlarını kemiriyordu. Cenaze alayı, yamulmuş bir tekerleği yüzünden düz gidemeyen ve gıcırdayan top arabasının ardına dizildi ve üstüne tükürülüp, kırbaçlanıp ölene dek çarmıhta asılı bırakıldığını gördükten ve ardından, biraz sarsılmış olsa da tek bir çiziği bile olmadan ölümlülerin dünyasına geri gönderildikten sonra, bahtının açıklığından ümidini tamamen kesmeden, sanki köyün delisi olmayı bırakıp daha sakin bir hayat sürdürmenin rahatlığına ikna olmuş gibi, bakışından bilgelikten çok mahcubiyet yayılan, yaşını başını almış bir İsa heykeline doğru anayol üzerinden yürüyüşe geçti.

Ensesini yakan güneş yükselirken taş veya bronz üzerine kazınmış soyadlarını okuyarak ilerliyordu. Alvear, Quiroga, Saavedra, Dorrego, Riccheri, Brown; memleketin silinmez harflerle yazılmış tarihi. Duvarların dışına taşan diriler şehri-

nin baş aşağı duran bir örneğiymiş gibi, toprağın oyula oyula iki hatta üç lahdin üst üste koyulduğu mezarlıkta, daracık yollar ve duvarlar yüzünden birbirine yanaşmak zorunda kalmış ölüler, tıkış tıkış gömülmüş ama aynı zamanda tecrit edilmiş, sonsuza dek kutularına kapatılmış, tekrar toprak üstüne çıkmayı asla bırakmayacak olan bu kütlelere sıkıca bağlanmışlardı. İki gün önceyse payına Ochoa'nın Chacarita'daki cenazesine gitmek düşmüştü. Mevsim için serin sayılabilecek, pırıl pırıl bir gündü ve başlarında kendisi, tüm satın alma bölümü orada hazır bulunmuştu. Marroné, astının bizzat topladığı çalışma masasından diğer kişisel eşyasıyla beraber aldığı fotoğraftan tanıdığı üç çocuğuna ve dul eşine başsağlığı dileyip onları mümkün olduğunca teselli ettikten sonra sıvışmıştı. Çocuklar büyümüştü; özellikle de en büyükleri, Carlitos Balá* tarzındaki perçeminin altındaki kaşlarını çatmış, gözlerini ayırmadan ısrarla ona bakıyordu, bu da kendi kendine durmadan tekrarladığı suçlamaların, çocuğun da kulağına gelip gelmediğini merak etmesine yol açtı; yani Ochoa'nın onun yerine öldüğü, fidye parasıyla dolu valizi götürüp tıpkı hakiki bir samuray gibi, patronu ve efendisinin yanı başında ölmenin, mevkiinden dolayı Marroné'ye düştüğü suçlamalarının. Üstelik, daha kürek kürek atılan balçıksı toprağın tabuta çarparken çıkardığı kof ses, yeryüzünün en donuk, cansız yerinde henüz yitip gitmişken Ochoa'nın dul eşi, adam kaçıranlara fidye teslim etmenin, kocasının işyerinde yerine getirmekle yükümlü olduğu görevler arasında esasen sayılamayacağını öne sürerek tazminat konusunda, daha ilk toplantıda yan çizmeye başlayan şirket avukatlarıyla, onun adına konuşup araya girmesini rica etmek için doğruca kendisine yaklaşıp kolundan sıkıca yakalamıştı. Marroné de "Nasıl Arkadaş Kazanır ve İnsanları Yönlendirirsiniz"de önerildiği üzere, ellerini tutup gözlerinin içine bakarak üstüne basa basa söz vermişti ancak tüm şirket tepetaklak olmuşken ve kendisi de iki haftalık yokluktan sonra

* Çocuklara yönelik çalışmalarıyla tanınan Arjantinli aktör ve mizahçı.

günlük rutinine dönüp işine gücüne tekrar yoğunlaşmakta anlaşılabilir bir güçlük çekerken henüz bir fırsat bulamamıştı.

İçinde hem ölülerin hem dirilerin kısık ateşte pişer göründüğü, bazalttan ve cilalı granitten yüksek duvarlarla mezar taşlarından yapılmış bir fırını andıran bu yerde aklına, heybetli kestane ağaçlarının çevreleyip gölgelediği bir çimenlikte yapılan, pastoral, neredeyse kırsal bir dokunuş taşıyan Ochoa'nın cenazesi geldi. Mezarların arasında bitmiş canlı çiçeklerle üstlerine bırakılmış demetlerdekiler, esintiyle birlikte başlarını oynatıyor ve mezar taşlarının etrafında kelebeklerle yusufçuklar süzülür gibi uçuşuyordu. Bir ahenksizlik de vardı gerçi; yaz hayatın her yanını sarmışken ölüm pek mümkün görünmüyordu insana. Oysa burada hayat kendini yalnızca, titrek servilerin çizdiği yollarda ve mevsimlere karşı ilgisiz, donuk, yeşillenmeyi güçbela becerebilmiş, cılız iki üç arokarya ağacında gösterebiliyordu; yaza gelince, o da ancak mezar taşlarından yapılma fırının bu sıcaklığından belli oluyordu.

Montoneroların belki de özür mahiyetinde bir gezintiye çıkardıkları Aramburu'nun tekrar meskûn olmuş mezarıyla, sanki söyleyeceği çok önemli bir şeyi son anda hatırlamış birisi gibi, bir parmağı havada duran Carlos Pellegrini'nin mezarının yanına gelince, sola dönüp gölgeye sığınabilmek için iki kola ayrılarak yürümeye devam ettiler, ta ki bir şey onları birden durmaya mecbur edene dek. O kadar ani olmuştu ki birkaç sıra, fren yapan bir trenin vagonları gibi birbirine çarpmışlardı. Göğüsleri sırtlardan, ayakları topuklardan ayıran, uygun bir mesafenin asgarisini sağlar sağlamaz, kargaşanın kaynağını öğrenmek için boyunlar uzanıp başlar dönmeye başladı.

Açık bacakları ve yine açık olan kollarına asılmış, yas giysileri içinde bir kız ve bir oğlan çocuğuyla tamamen simetrik bir görüntü içinde, siyahlara bürünmüş bir figür, yürüdükleri gölgeli ara yolu, kör edici mezar taşlarıyla dolu, geniş bir yola bağlandığı noktada tıkamıştı.

Hanımefendi itiş kakış duran kalabalıktan ayrılıp tabuta doğru birkaç adım attı ve arkasındaki iki oğluyla başında dikildi. Hareketsizleştiğinde, üçer kişilik iki grup, kovboy filmlerindeki düellolar gibi karşı karşıya kalmış oldu.

"Catalina. Geleceğini düşünmemiştim."

"Ne yani? Gelmeyip de benimkini öldürdükleri günden beri, aylar boyunca her gün görmek için dua ettiğim bu gösteriyi kaçırsa mıydım? Seni işte böyle görmek istedim, tıpkı benim gibi! Bunun için o kadar çok dua ettim ki!"

Bunları söylerken, çocukların çekiştirdiği kollarının izin verdiği ölçüde ellerini havaya kaldırmıştı.

"Nasıl oluyormuş? Söylesene nasılmış?"

Tamerlán'ın dul eşi cevap vermedi. Bayan Catalina Nóbile de Fuchs –o olduğuna kuşku yoktu– onun sessizliğinin kendisine kazandırdığı üstünlükten yararlandı.

"Bir bak haline. O koluna taktığın Balenciaga'yla kimi kandırdığını sanıyorsun? Hem ne diye taktın? *Siete Dias y Gente*'ye* çıkmak için mi? Üstelik modası da geçmiş. Yoksa farkına varmadın mı? Kraliçe olmaya heveslenirken gülünç oluyorsun yalnızca."

"Babanın naaşının başında beklerken de bunu takmıştım. Hatırlarsın sandım. Gece boyunca elini hiç bırakmamıştım."

"Evet ya, öbür elinle de beni sırtımdan bıçakladın. İkiyüzlüsün sen! Vefasızsın!"

"Biz beraber büyüdük Catalina ve eşlerimizi de beraber tanıdık. Şimdi ikisi de öldürüldü. Hem de aynı el tarafından."

"Aynı değil, hayır! Seninkinin canını Tanrı aldı! Benimkininse cehennemden bir iblis! İşte şunun içinde yatan!" –Titreyen parmağıyla tabutu işaret etti.–

"Eğer cenaze alayına katılmak istemiyorsan hiç değilse yasımıza saygı göster."

"Saygı göstermek mi? Ben kutlama yapıyorum. Sizin... Sizin yas tutmaya hakkınız yok. Senin kocan yüzünden ben eşimi, onlar da babalarını kaybetti!"

* Magazin dergisi.

"Çocuklarını düşün" dedi Bayan Tamerlán pek inandırıcı olamadan; sanki önlem almadan önce sayıp bitirmesi gereken bir dizi rica varmış gibi.

"Onlar için geldim ben! Duyup görsünler ve asla unutmasınlar diye! Çocuklar iyi bakın. İşte orada! –Hepsi birden gösterebilsinler diye çocuklarının ellerini havaya kaldırdı.– Babanızı öldüren adam işte orada. Tetiği o çekmedi ama çekmiş kadar oldu. 'Lütfen bana fidye parasını ver!' diye dizlerimin üstüne çöküp yalvardım. O da çok cömert ya, ben şirketin bize ait hissesini ona sattıktan sonra parayı elinde tuttu ve o heriflere beş kuruş vermedi. Sizi babanızdan beni kocamdan etmek ona yetmedi. Bizi sersefil bırakması şarttı! Ama şimdi bir bakın ona! Bizimle alay etmek istedi ama son gülen iyi güler!" dedi ve insanın tüylerini diken diken eden teatral kahkahasını icra etti. Çocukları ağlamaya başlamışlardı ve küçücük ellerini annelerinin sımsıkı pençelerinden kurtarabilmek için çekiştirirlerken onun hiddetli hakaretlerinden kalan boşluklarda, zar zor işitilen yalvarışlarla "Anne... Ben gitmek istiyorum... Lütfen anne..." dedikleri duyulabiliyordu ama anne devam ediyordu: "Bizimle alay etmek istedi ama Tanrı'yla alay edemedi!" diye patladı; bakışlarını göğe doğru kaldırıp söylediği son sözcüğün, havada çan sesi gibi titreşmesi için bir es verdi.

Bayan Tamerlán sanki dayanabileceği bir şey veya birini bulmaya çalışarak arkasına ve etrafına baktı. Ardından sonsuz bir yorgunlukla iç geçirdi ve konuştu:

"Senin kocan benimkini sikiyordu." Tane tane söylediği her hece, bir çekicin vuruşu gibiydi. "Ona tecavüz ediyordu, küçüklüğünden beri. Çünkü şirketin ortağı ve babasının en yakın arkadaşıydı. Sonra da bunu sürdürdü, hatta ikimiz de evli olduğumuzda bile."

Yolun gerisindeki servilerden birinde bir cırcırböceği, kışkırtıcı bir ezgi çalmaya koyulmuştu; sonradan kasvetli sessizliğin farkına varmış olacak ki sazını duvara astı ve sustu. Fuchs'un dul eşi, ağaçtan düşmek üzere olan bir yaprak gibi titremeye başlamıştı.

"Bu bir iftira" diye kekeledi. "Kocam düzgün bir adam ve bir aile babasıydı."

"En kötüsü de ne biliyor musun? Bari bunu seks uğruna yapsaydı ama onun için değildi. Bu onun, şirketi aklına estiği gibi yönetmek için kocama boyun eğdirme yöntemiydi. Özellikle de neler döndüğünü, şans eseri hiç kesinkes kavrayamamış olan kayınpederimin ölümünden sonra. Kesin olan tek şey senin Konrad'ının başkan yardımcılığından başkanlığa geçtiği. Fausto kocandan nefret ediyordu, bu doğru. Ne olmuş yani? Etmek için haddinden fazla sebebi vardı."

Fuchs'un çocukları artık salya sümük ağlıyordu. Anne onları kollarından tutup sarstı. "İnanmayın ona çocuklar. Bu yalancıya inanmayın! Babacığınız iyi bir insandı!"

"Anlaşılan sen hiç onun kanayan kıçını iyileştirmek zorunda kalmamışsın."

Fuchs'un dul eşi şimdi, başlarını vücuduna yaslayıp kulaklarını kapatmak için çocukların ellerini bırakmıştı. "Yeter! Nasıl böyle şeyler söylersin! Çocukların da seni dinliyor!"

Bayan Tamerlán omuzlarını silkti. "Bütün bunları zaten biliyorlar. Maalesef önüne geçemedim. Ama senin henüz imkânın var. Şimdi, toprağa vermemiz gereken bir cenazemiz var Catalina. Koşmaya başlamazsan, konuşmaya devam ederim."

Bunları söylemeyi bitirdiği anda yürümeye koyuldu, sanki karşısında duran üç şekil un ufak olmuştu ve hakikaten üçü de koşarak uzaklaşmaktan çok, haşin güneşin anında kuruttuğu su birikintileri gibi toz oluverdi. Artık top arabasının gıcırdayan tekerleği hariç, çıtı çıkmayan cenaze alayı, onun arkasından geliyordu.

O noktadan itibaren, öylesine dar yollardan oluşan bir bölüme girmek zorunda kaldılar ki top arabasını ilerleten tulumlu dört adam, yola sığamadıkları için ikisi önden çekerek, ikisi arkadan iterek gitmeye mecbur kaldılar. Dolambaçlı yolda ilerledikçe çözülen siyah bir yumak gibi cenaze alayı gitgi-

de daralıyordu; yeniden durdular ancak bu defa varış yerine ulaştıkları için. Yer kapmak için ite kaka kendine yol açarak gelen Marroné, önündekilerin başlarının üstünden görebilmek için yan taraftaki tonozlu bir mezara çıkan dört basamağı tırmanmak ve parmaklıklara asılmak zorunda kaldı. Hareket alanı o kadar kısıtlıydı ki tulumlu adamların sükûnetle yaptıkları uyarılara rağmen, tabutu taşıyan ve tutamaçları kavrayarak onu mezara kendileri indirmekte ısrar etmiş olan altı kişi, etraflarındaki mezarların duvarlarıyla, yalpalayan tabut arasında darbe üstüne darbe aldı ve haliyle tabutu kapıdan geçirmeyi beceremedi. Hepsi birden, fazlasıyla büyük bir mobilyayı eve sokmaya uğraşan nakliyeciler gibi ileri geri gider, birbiriyle çelişen komutlar verir ve tekrar tekrar başa dönerken, mezarcılar kollarını kavuşturmuş, ihtiyatlı bir yüzle bu sahneyi izliyorlardı. Ancak onlardan rica edildiğinde müdahale ettiler ve başkalarının hislerine karşı duydukları mesleki kayıtsızlık ve tecrübenin kazandırdığı beceriyle, ikisi tabutu baş aşağı havaya kaldırıp tutmak için çoktan mezarın içine inmiş diğer ikisine ayak tarafından uzattı. Böylece tabut, ayakkabının içine çekecekle sokulan ayak gibi, kolaylıkla mezarın içine kayıverdi.

Cenaze alayındakiler anayola doğru sıraya girmişlerdi, tonozlu mezarın önünden geçtikçe, taşıdıkları çiçeklerin bir kısmı demir parmaklıklara takılıyordu. Girişini üç tane tonozlu gri mezar ve iki servinin kapattığı anayolun üzerine vuran güneşten siyah giysilerini kaçırmaya çalışan akrabalara yaklaşılacak ürkütücü an gelip çatmıştı nihayet.

Tüm haftayı, dokunaklı ve içten bir başsağlığı dileyebilmesine yardımı olacak kalıpların ve önerilerin arayışıyla "Nasıl Arkadaş Kazanırsınız" ve "Topluluk Önünde İyi Konuşmayı Nasıl Başarırsınız"a göz atarak geçirmişti. Diğer yandan, olanlardan bir biçimde onun sorumlu olduğunu ima edecek abartmalardan da kaçınmalıydı, çünkü herkesten çok o, hayatını birden fazla kere riske atmış ve adamı kaçıranların istediği,

Eva'nın şu mübarek büstlerini önünde sonunda elde etmişti; hem büstleri vaktinde yetiştirebilmiş olsaydı bile, değişen bir şey olmayacağını bizzat Govianus ona söylemişti. Ama Dale Carnegie'nin daima yerinde olan öğütleri, ölümün eşiğine gelince kekeleyip susmuş görünüyordu; en son başucu kitabı "Gezgin Yönetici Don Kişot" da pek bir işine yaramamıştı. Arayışı "Kurumsal Samuray"da bulduklarıyla sonlanmıştı ve Bayan Tamerlán'ın yanına kadar gelmeyi başardığında, ellerini kibarca tutarak ezberlediği cümleyi söyledi:

"Varoluşumuz gecenin çiyi ve sabahın kırağısı kadar geçici, bir işadamının hayatıysa bilhassa belirsiz."

Hanımefendi onu hayretler içinde bırakarak omzuna yaslandı ve yürek paralayan hıçkırıklara boğuldu. Birkaç kişi onlara bakmak için döndü; bunlar arasında, yüzünün her zamanki kuşkucu hatlarında yok denecek kadar az bir değişimle bakan muhasebeci Govianus ve aksine, şaşkınlığı apaçık ortada olan Cáceres Grey de vardı ancak en çok şaşıran hiç kuşkusuz Marroné'ydi. Taziyesinin bu denli etkili olacağı hayatta aklına gelmezdi, hele ki daha birkaç dakika önce çelikten bir irade ve metanet örneği sergilemiş bir kadının üzerinde. Ağlamaklı olmaktan alabildiğine uzak bir ses kulağına fısıldadığı sırada, ısrarla parmaklarına çarpan karton parçasını kenarından kavramakta, işte bu nedenle gecikmişti:

"Çabucak bakın ve kimse görmeden bana geri verin."

Bayan Tamerlán onun boştaki koluna girerek yürümeye koyuldu ve cenaze alayından bazıları da onun peşi sıra ilerledi. Marroné sürüklenmesine izin vererek bakışlarını yere indirdi ve dikdörtgen Kodak kartonunu elinde çevirdi. Bay Tamerlán'ın bir fotoğrafıydı bu, onu kaçıranlarca çekilmiş karede (fondaki bayrağın üstünde bulunan çaprazlanmış bambu kamışı ve tüfekle sekiz köşeli federal yıldız, bu konuda kuşkuya yer bırakmıyordu) şaşırtıcı derecede kaslı göğsü açıkta, bitkin ancak son derece bakımlı görünüyordu. Yeni çekildiği belli olan fotoğrafta iki şey dikkatini çekmişti; birincisi, açık tutarak gös-

terdiği gazetenin ardında kaybolmuş başparmaklar hariç, tüm parmakları kesinlikle yerli yerindeydi ve ikincisi de tuttuğu gazete, ölüm haberini birinci sayfadan veren gazetenin o günkü baskısıydı.

Çığlığını son anda bastırarak "Yaşıyor mu?" diye sordu.

Hanımefendi bir yankesicinin hüneriyle fotoğrafı alıp giysisinin kıvrımları arasında yok ederken "Sesinizi alçaltın ve doğal davranın" dedi. "Dört yanımız casus kaynıyor."

O sırada beton ve mermerden oluşan, baş döndürücü bir parselin kenarı boyunca yürüyorlardı. Rengi atmış, mavi tulumlu bir işçi, bu uçsuz bucaksız ceset peteğindeki tamirat görevinden bir anlığına uzaklaşıp siyah demirden, dik bir tekerlekli merdivenin tepesinden onlara kaçamak bir bakış fırlattı. Hanımefendinin uyarısından önce, olsa olsa transistörlü radyonun kulaklığı olduğunu düşüneceği krem rengi bir kablo, mavi tulumun yakasından kulağına doğru kıvrılarak ilerliyordu.

"Peki o halde... Neden..."

"Onları, kendilerine inandığımıza inandırmamız gerek. Bütün bu sirk..." Kolunun geniş bir hareketiyle cenaze alayının kalanını içine alan bir jest yaptı. "Onlar için düzenlendi. Kuşkulanmasınlar diye bu kadar görkemlisini yaptık."

Henüz her şeyi yerli yerine oturtamamış olan Marroné sordu: "Gerillalar için mi?"

"Hayır, Bay Marroné. Polis veya istihbarat servisi için. Paranın üstüne yatmak için yalandan kurtarma operasyonu düzenlediler. Kesilmiş parmak da onların işiydi. Bizim kuşkulanmamıza neden olan ilk şeydi bu. Gerillaların adam kaçırma tarzına değil, mafyanınkine uygundu."

Rufina Cambaceres isminin göze çarptığı ve genç kızın heykeli sayesinde öne çıkan, *Art Nouveau* stili tonozlu bir mezarın yanında durdular. Marroné'nin zihni darmadağın olmuş bir yapbozdu şimdi ve kendini, parçaları el yordamıyla birleştirmeye uğraşan bir kör gibi hissediyordu.

"Peki o zaman... Az önce toprağa verdiğimiz... Kimdi o?"

"Kim bilir Bay Marroné? Bugünlerde bir yerden bir ceset uydurup parmağını kestikten sonra yakmak onlar için ne ki! Siz kendiniz hesap edin."

"Ama... –Aklının izin verdiği kadar hızlı düşünüyordu. "Eğer polis o olmadığını biliyorsa... Onu aramaya devam etmez mi?"

"Açıktan açığa, hayır. Ancak gizlice aramayı sürdüreceklerine kuşku yok. Eğer bulurlarsa da ona ne yapacakları tahmin edilebilir; yaşarken ortada görünürse tüm yaptıklarını itiraf etmeleri gerekir. O yüzden bir sonraki teslimat için acele etmelisiniz."

Marroné devasa taş lalelerin gölgesinde donakaldı: "Ben mi?"

"Elbette, Bay Marroné. Bundan başka ne sebeple fotoğrafı size gösterdiğimi sanıyorsunuz? Şirketteki başka kimsenin bundan haberi yok. Yeğenimin bile."

Marroné, omzunun üzerinden, yaklaşmak için alenen ölüp bittiği halde, cesaret edemediği için ihtiyatlı bir mesafeden onları takip eden Cáceres Grey'e baktı. Ancak ölümcül rakibine karşı kazandığı bu küçük zaferin tadını çıkarmanın sırası değildi şimdi; onun da vakti gelecekti nasıl olsa.

"Ya muhasebeci Govianus? Şu ana dek kaçırılmayla ilgili her şeyi o idare ediyordu."

"Ve bu da bizim aile kabristanımıza ne idüğü belirsiz bir yabancıyı gömmemizle sonuçlandı. Neden polisin anlattığı hikâyeyi hemencecik kabullendi? Neden kesik parmak üzerinde ayrıca test yaptırmadı? Ne yazık ki muhasebeci Govianus'a güvenebileceğimizi sanmıyorum, Bay Marroné. Kuşku uyandırmamak için şimdilik onu şirketin başında tutacağız... Geri geldiğinde kocam ilgilenecektir onunla."

Zihninde uçuşan sayısız sorudan bir tanesi diğerlerinin önüne geçmeyi başardı. "Evet, anlıyorum. Gerçi tam olarak değil. Neden... Neden beni seçtiniz?"

"Ben seçmedim, Bay Marroné. Onlar seçti."

Marroné ürkmüş bir tavırla elini ağzına götürdü.

"Şu son günlerde Bay Marroné, sizin hakkınızda bin bir türlü söylenti işittim. En kötüsünden en iyisine, kocamın en sadık çalışanı olduğunuzdan, şirkete sızmış gerilla liderlerinden biri olduğunuza varıncaya dek. Hiçbir şey söylemeyin." Kendini savunmak için ağzını açar açmaz göğsüne dokunan buyurgan bir el onu konuşmaktan alıkoydu. "Şu durumda, kulağa ne kadar tuhaf gelirse gelsin, benim için ikisi de bir. Kocamı kaçıranlarla birlik olmak gibi çelişkili bir hale düşmüş bulunuyorum. Eğer onlarla beraberseniz, bizimlesiniz veya tam tersi de geçerli."

"Hanımefendi, eşinizin hiç bu kadar sadık bir çalışanı olmamıştır" dedi Marroné ve bunu söylediği anda cenazenin verdiği gerginlikle bu sabah tuvalete çıkamamış olmasını taçlandıran, karnının altında, kasıklarına doğru bir düğüm gibi hissettiği ağrının farkına vardı.

Yaşlı, dirilmiş İsa heykelinin durduğu ana göbeğe geldiklerinde Hanımefendi, tepeye varmış güneşten arokarya ağaçları tarafından korunan taş bir banka oturdu ve Marroné'yi de yanına oturması için davet etti. O zaman, o ana dek yüzünü kararan tül peçesini kaldırdı ve bir uzmanın hareketleriyle şapkanın kenarına katladı. Bir gözyaşı damlası bile değmemiş rimelli kirpiklerinin –bu da tül peçenin gerekçesini açıklıyordu– ortaya çıkardığı siyah gözleri, Marroné'nin onca zamandır gördüğü en yorgun yüzden ona sert sert bakıyordu. "Yanlış anlamayın, Bay Marroné. Bunu ne sevgimden ne de görevim olduğu için yapıyorum. Korkudan yapıyorum. İşbirliği yapmazsak gerillanın bize yapabileceklerinden korkuyorum. Bizden para koparmak için aklına eseni yapabilecek olan polisten korkuyorum. Ama en çok ondan korkuyorum."

"Ondan?"

"Fotoğrafı daha demin gördünüz. Alenen ortada olanlar dışında dikkatinizi çeken hiçbir şey yok muydu? Size şimdi tekrar gösteremem ama hatırlayın. Yüzündeki ifadeyi hatırlayın."

Marroné kendini zorladı. İlk anda, öldüğünü sandığı adamı canlı görmenin şaşkınlığıyla ayrıntılara dikkat etmemişti ama aynı nedenle fotoğraf zihnine çıkmayacak biçimde kazınmıştı; sanki elinde tutuyormuş gibi ona zihninden bakabiliyordu. Evet, bir şey dikkatini fazlasıyla çekmişti. Bay Tamerlán'ın gözlerinde ne korku ne yalvarma ne de üzüntü vardı. Hatta, alaycı bir tavırla gazeteyi gösterirken "Bu kadar kolay olacağını mı sanmıştınız?" der gibiydi. Vücudunu baştan aşağıya kaplayan duygudan irkilerek sıyrıldı. Bunun, yanındakinin gözünden kaçmayacağı belliydi.

"Aynen öyle. Döndüğünü ve onu geri getirmek için elimizden geleni yapmadığımızı öğrendiğini düşünebiliyor musunuz?"

Belki de bakışları, kanatları tırpana benzeyen iki meleğin tuttuğu Kelt haçına takılmış olarak birkaç saniye sessiz kaldı. Gerçi kendi sözlerinin zihninde uyandırdığı görüntülere takılıp kalmış olması daha muhtemeldi. Sonra derin bir iç çekişle konuştu:

"Size bir şey diyeyim mi, bazen şu çocuklar için bile üzülüyorum."

Marroné başını kaldırıp bekçilik görevi gören yas kılığı içindeki iki oğlana doğru baktı; César sağdaki bankta, Fausto da soldakinde oturuyordu, ikisi de siyah takımlarının içinde son derece ağırbaşlı gözüküyorlardı. Bir kez daha babayla büyük oğul arasındaki inanılmaz benzerlik dikkatini çekti; kumral başı ve buz gibi gözleriyle tam bir Alman olan çocukta, annesinin İspanyol atalarından gelen genlerinden eser yoktu. Sanki Bay Tamerlán ve çocuk, baba oğul değiller de ikizlermiş ama yaşları farklıymış gibiydi ve haşin tavırlarla kasılmış çene, ruh hali de eklenince benzerliklerinin altını çizmekten başka bir işe yaramıyordu. Öte yandan César esmerdi ve on üç yaşında birine göre ufak tefekti; yüzünün solgunluğu içinde ışıldayan gözleri ve alnını baştan başa kapatan siyah kâkülleri yüzüne daimi bir şaşkınlık ifadesi veriyordu. Bedeninin, say-

dam teninin içinden süzülen hafif ışıltısını annesinden almıştı (siyah elbisenin üzerinde kavuşturulmuş ellerine bakınca bunu fark etti); hareket ediş, duruş ve jest yapış biçimini aldığı gibi. Çocukların sırasıyla babaya ve anneye böylesine belirgin biçimde benzediğini çok nadiren görmüştü.

"Bu durumu dikkate değer bir metanetle karşılıyor gibi görünüyorlar" diyerek söze girdi.

Bayan Tamerlán bir an için ona hayretle baktı, sonra anladı: "Hayır. Ben gerillaları kastetmiştim. Neye bulaştıklarını bilmiyorlar. Benimkilerse... Fausto üstesinden epey iyi geliyor, bu doğru. Babasından, benim ondan korktuğum kadar nefret ediyor. Beni asıl endişelendiren César. Babasının günün birinde onun varlığının farkına varacağına dair umudunu henüz yitirmedi sanırım. Oysa ben o anın hiç gelmemesi için dua ediyorum."

Sanki görüşmeye nokta koyar gibi yeniden peçesini indirdi ve kalkarak anayola, kör edici güneşe çıktı. Marroné onun ardı sıra, görkemli Dor sütunlara ve altın rengi harflerle yazılmış EXPECTAMUS DOMINUM* yazısıyla mezarlığın ziyaretçilerini uğurlayan frize doğru yürüdü. Parmaklıkların arasından arabaların yanında halka olmuş, sigaralarını tüttürüp şakalaşan cenaze evi çalışanlarını seçebildi. Havuç kafa geldiğini gördü ve onu lüzumsuz bir samimiyetle selamladı. Peşinden geldiğini fark eden Hanımefendi başını neredeyse hiç çevirmeden sordu: "Başka bir şey mi vardı?"

"Evet. Şimdi ne yapacağım? Nereden başlayacağım? Onlarla nasıl irtibata geçeceğimi bile bilmiyorum."

"Bunun için endişelenmeyin Bay Marroné. Onlar sizi nerede bulacaklarını kesinlikle biliyor."

* Latince, Tanrı'yı bekliyoruz.

2
Babalar ve Oğullar

Ertesi sabah, yöneticilere mahsus tuvalette otururken, Marroné kendi kendine bunu içten içe hep bildiğini, en azından kuşkulandığını söyledi. Bir sebepten, bağırsakları düğüm düğüm olmayı sürdürmüşlerdi, sanki hiçbir şey değişmemiş gibi. Aklı yalana inanmıştı, oysa onlar tuzağa düşmemişti, tıpkı yüzlerce kilometre uzakta da olsa kaybolan sahibinin hâlâ hayatta olduğunu bilen sadık köpekler gibi; ruhu (başı ellerinin arasında, bu sözcükten günden güne daha fazla nefret ettiğini düşündü) kuklacının kesilmiş parmağına gevşek iplerle bağlı – esirin titreşimleri– bir kukla gibi titremeye devam ediyordu.

Pekliğinden kurtulmak için pek de etkili olmayan bir çabalamanın daha ardından "İşte bu da kanıtı" diye söylendi kendi kendine, eğer Bay Tamerlán'ı aklından çıkarmayı başaramazsa, bütün gününü burada geçirebilirdi. Yukarıya çektiği dizlerinin üstünde dengelenmiş duran bond çantasından kendi *Don Kişot*'unu çıkarıp kaldığı yerden okumaya başladı:

İKİNCİ BÖLÜM, GİRİŞ:

"Adı çıkmış dokuza inmez sekize" diye meşhur bir deyiş vardır, bizim gezgin yönetici söz konusu olduğunda şöyle demek gerekir; "adın çıkmış dokuza çalışarak indir sekize" *La Manchalı Yaratıcı Asilzade Don Kişot*'un ikinci bölümünün henüz başlarında, tüm yel değirmenleri, büyü ve geçmişteki çatışmalardan da şaşırtıcı bir olayla karşılaşırız sahiden de; kitabın birinci bölümü yayımlanmıştır. Don Kişot ve Sançо, maceralarını aktaran kitabın bir çoksatara dönüştüğünü, kendilerinin de La Mancha'nın jet sosyetesine dahil olduklarını haber alırlar. O andan itibaren nereye giderlerse gitsinler, herkes onları tanır, kahraman gibi karşılar, özetle onların piyasaya sundukları ürünü "satın alırlar"

İş dünyasında buna benzer pek çok hikâyeye rastlanır. Karaktere dair ama aynı zamanda azmetmeye, sebat etmeye, agresif ve inatçı *branding*'e dair hikâyelerdir bunlar. Don Kişot başarmıştır. Önceden onu deli ya da budala olarak gören dünya, artık onun karşısında yerlere kadar eğilmektedir. Birinci bölümde Don Kişot "deliliği" ile gerçekliği çarpıtmakta ve etrafındaki vasat insanlar, her şeyi *olduğu gibi* kabul ederek iyileşmesini ummaktadırlar ancak, vizyonu olan bir adam dünyaya ayak uydurmaz, tam aksine dünyayı kendisine ayak uydurmaya mecbur eder. Artık o haklıdır ve diğerleri yanılmıştır. Gerçeği bilmenin yolunun onu olduğu gibi kabullenmekten değil, onu dönüştürmekten geçtiğini söyler bize Cervantes. Piyasanın terimleriyle ifade edecek olursak, çoğunlukla iddia edildiği gibi talep arzı yaratmaz, aksine arz talebi yaratır. Yüzyılın önemli icatlarıyla (telefon, televizyon, otomobil) bir benzeşim kuracak olursak; dünyanın bu ürüne (gezgin şövalye) ihtiyacı vardı ama bu ihtiyacın bilincinde değildi, çünkü böyle bir şeyi hayal dahi edemiyordu ama bir kere ortaya çıkınca herkes bir tane edinmek istiyor...

Ofisine döndüğünde dahili telefonu ısrarla çalıyordu. Arayan Govianus'tu ve onu acilen görmek istiyordu; asansörle aşağı indiği sırada, başkan vekilinin, Bay Tamerlán'ın geri dönmesini önleyecek bir komplonun içinde yer almış olabileceğini artık bilirken onunla nasıl yüz yüze geleceğini merak etti; bir de elbette, hâlâ kurtarma operasyonunun başında olduğunu sanmakla beraber, elindekinin ancak oyuncak bir direksiyon sayılabileceğini ve esas idarenin satın alma bölümünün başkanında olduğunu bilse yüzünün alacağı şekli de.

Adımlarının çıkardığı kof ses, yeraltı sığınağının duvarlarını kaplayan siyah krep kumaşla kulağına "mahzen" sözcüğünü fısıldamak için birleşmişti. Govianus, flaşla çekilen fotoğraflardaki gözlerin kırmızılığında rakamları olan bir hesap makinesiyle işlem yapıyordu ve siyah çerçeveli, kalın camlı gözlüğünü ondan ayırıp karşıya bakması birkaç dakika aldı.

"Aa, Marroné. Sizden bana bir iyilik yapmanızı isteyeceğim. Yıllardır beklediğimiz ziyaretçi, bize yüzyılın emlak işini önermek üzere gelmiş bulunuyor."

"Bu defaki kimmiş?"

"Kıytırık bir köyde, leş gibi bir gölcüğün kenarındaki sefil bir arsanın sahibi, özentinin önde gideni. –Bunu söylerken uzun uzun esnedi.– Eğer Hanımefendi'nin referansı olmasaydı, onu çoktan yaka paça sokağa atmıştık Marroné, ama hal böyleyken onunla görüşmek zorundayız. Benim yerime ilgilenirsiniz, değil mi? Bir şeyler uydurun ve bir önce onu başınızdan atın."

Ofisine döndüğünde, kaldırım mühendisini bekleme salonunda oturur buldu; adam, koridoru kaplayan bordo halıda yürüdüğünü görür görmez ayağa kalktı, hemen yüzüne kondurduğu gülümsemesi ve uzattığı eliyle ona yaklaştı.

"Ben Dario Ezcurra, çok memnun oldum."

Marroné, içeri buyur ederken üstünkörü adamı inceledi. Aşağı yukarı kendisiyle aynı yaşta, uzun sarı saçlı; kumaşı iyi, kesimi kötü, hardal rengi ve üstüyle altı farklı zamanların mo-

dasına göre dikilmiş gibi duran bir takım giymişti. Tıpkı ellili yıllardaki gibi ceketi üstüne oturuyor, pantolonu da ona eşlik ediyor, ancak modernleşmesi gerektiğini son anda akıl etmiş gibi, dizlerden sonra birden bollaşıyordu. Fil kulağı gibi paçaların altından, iki renkli makosenlerin burnu görünüyordu ve üst tarafı da bu gülünçlükten mahrum kalmasın diye, gömleğinin yakasından kravat yerine, puantiyeli, mavi bir papyon sarkıyordu.

"Sizin müsait olmanızı beklerken ofisinize hayran kalmaya vakit buldum Bay Marroné. Sizi temin ederim ki böylesine şahane bir ofiste yapabilecek olduktan sonra, fazla çalışmak beni hiç rahatsız etmezdi. Emlak işleriyle uğraşarak geçen bunca yılda, pek çok ofis gördüm ama buna uzaktan yakından benzeyen bir yer, inanın hiç görmedim."

Marroné'nin keyfi aniden yerine geldi; belki de onun dangalağın biri olduğunu düşünerek önyargılı davranmıştı, oysa birdenbire gözüne sempatik görünmeye başlamıştı.

Sözlerinden akan içten takdirle canlanmış olarak derin bir nefes aldı ve memnuniyetle etrafına baktı.

"Bana neredeyse unuttuğum bir şeyi hatırlattınız. Bu ofise geçtiğimde, her gün kendime bunu söylerdim. Ancak son zamanlarda kafam öylesine dolu ki buraya bile dikkatlice bakmadan haftalar geçiyor. En çok her gün gördüğümüz şeylere karşı körleşiyoruz, değil mi?"

Finaldeki cümleyi, Dean Tesola'nın *The Tao of Management* [Yönetici Tao] kitabından almıştı ama okuduklarıyla böbürleniyor gibi görünmemek için, kendisininmiş gibi anlaşılmasına göz yumdu.

Çoktan oturup bileğini bacağının üzerine koyduğundan, katlanmış dört rakamı gibi gözüken misafiri, ciddiyetle ona katıldı: "Yukarı çıkarken fark ettim ki binanın bütün halinde bir tarzı olmakla birlikte her katın –nasıl desem?– sanki kendine özgü, eşsiz bir karakteri var. Örneğin zemin katta nehir teması hâkimken, burada (eliyle etrafını kapsayan küçük bir

daire çizdi) kadim ağaçlarla dolu bir ormanın derinliklerinde bulunduğumuz hissine kapılıyoruz."

Marroné'nin heyecanı artık açıkça belli oluyordu.

"Tam on ikiden vurdunuz, Bay Ezcurra. Ağır kapıları, dolunayın bir başka görünüm verdiği ilkbahardaki ormana açılan Hunding'in kulübesindeyiz. Valküreler birinci perde, üçüncü sahne. Kapısından pencere pervazlarına dek, bütün bina Wagner'in muhteşem dörtlemesi Nibelungen Yüzüğü'yle muhabettedir. Güneş rengi kubbesiyle tepedeki Walhalla'dan en alttaki, uğursuz Nibelungların yaşadığı Nibelheim'a kadar sekiz kat. Tabii bu durumda Nibelunglar kapıcı Ramón, bakım ve temizlik personeli ve otopark görevlisi oluyor." Bir gülümsemeyle noktayı koydu.

"Peki arkanızdaki, büyük pencerede görünen zat? O da Siegfried herhalde?"

Marroné hoşgörüyle gülümsedi. Anlaşılabilir bir hataydı.

"Az farkla yanıldınız. O değil, babası Sigmund. Vitray Sieglinde ile yaşadığı aşkı anlatıyor."

"Ne olursa olsun, yüzeydeki çeşitliliğe karşın her taraftaymış gibi görünen yaygın bir motifin varlığını fark ettim."

"Nibelung, Alberich'in çaldığı, altından dövülen ve uğruna aşktan vazgeçip sayesinde dünyaya hükmettiği güç yüzüğü. Yüzük hem dörtlemeye adını verir hem de başından sonuna kadar, operanın birleştirici motifidir; Bay Tamerlán dekorasyonda da bu işlevi üstlenmesini, işte bu nedenle istedi."

Misafiri kibarca sözünü böldü: "Bay Tamerlán mı?"

"Onun babasını kastediyorum haliyle." Sezilmeyecek bir tereddüt anından sonra ekledi: "Huzur içinde yatsın." Bay Tamerlán'ın dünyanın geri kalanının gözünde ölmüş olduğunu, sürekli kendine hatırlatmak zorunda kalıyordu.

Misafiri, ağzından çıkan her sözcüğü can kulağıyla dinlemeyi bırakmadan, yerinden kalktı ve duvara yaklaşıp elini ahşap kaplamanın üzerinde gezdirdi.

"Bu İngiliz meşesi, değil mi? Dokusu İtalyan meşesinden biraz farklı."

Coşkuyla onaylamak için açılan ağız, fare kapanı gibi şak diye kapandı ve Marroné kanın yüzüne hücum edip onu kora çevirdiğini hissetti. Konuşmanın asıl kaynağını çıkarmıştı, üstelik yalnızca muhatabının sözlerinden de değil; bizzat kendisinin cevaplarından bazıları da –en aşağılayıcı tarafı da buydu– Superior Seating Company'nin başkanı James Adamson'la Mr. Eastman arasında geçen ve "Nasıl Arkadaş Kazanır ve İnsanları Yönlendirirsiniz"in ikinci kısmının altıncı bölümünde anlatılan halinden birebir alınmıştı. Muhatabı, onun üzerinde altıncı maddeyi, yani "Karşılaştığınız insanlara kendinizi nasıl çabucak sevdirirsiniz"i gözünün içine baka baka uyguluyordu; hatta muhtemelen, ilgi dolu bilgisizliğini büyük bir beceriyle sergilemek için, binanın mimarisinin Wagner'in operasıyla olan ilişkisini özümsemişti, tıpkı zamanında Marroné'nin yaptığı gibi. Birbirlerinin karşısında döne döne Dale Carnegie'yi oynuyorlardı ve o çantadaki keklik olmuştu.

"Ziyaretinizin sebebine geçmenin vakti geldi sanırım" dedi pat diye. Karşısındaki ürkmüş gibi durmuyordu, sanki tüm bu süre boyunca, anlatmaya başlamak için onun davetini beklemekten başka bir şey yapmamış gibi, ışıl ışıl bir gülümseme ve becerikli bir tavırla, plastik bir tüpten rulo yapılmış bir plan çıkardı ve operalara yaraşır bir jestle masaya yaydı. Sanki görünmez bir seyirci kitlesinin önünde konuşuyormuş gibi, aniden aşırı düzgün bir telaffuzla ve neredeyse gürüldeyen bir sesle satış konuşmasına başlamadan önce, Marroné bir gölü veya lagünü temsil ettiği anlaşılan mavi bir yüzeyle, parsellere bölünmüş, muhtemelen yüzyılın emlak bombasını temsil eden sarımsı bir yüzeyi zar zor ayırt edebildi.

"Malihuel. Bugün için bu isim size hiçbir şey ifade etmiyor olabilir ancak birkaç yıl içinde herkes ondan bahsedecek. Asfalt kaplı, şahane bir karayoluyla bağlandığı Buenos Aires'e üç yüz yirmi üç, yine harika bir yolla bağlandığı Rosario'ya yüz yirmi

kilometre mesafede bulunan Malihuel, adaşı olan gölün kenarına kurulmuş, sevimli bir köydür. Gölünün şifalı suları, altın renkli kumsalları, lüks turistik otelleri ve uluslararası çapta müzikalleri ve sanatsal etkinlikleri onu, yaz sezonunda yarım milyonu aşkın insanın akın ettiği, ülkedeki Akdeniz havası taşıyan, büyük bir yazlık kente dönüştürmüştür" diyerek ezberlediği belli olan cümle silsilesini bir solukta söyledi. Baştaki şaşkınlığından kurtulmak için bu aradan faydalanmış olan Marroné de "Başkalarını memnun etmenin altı yolu"nun birincisiyle, "Onlara içtenlikle ilgi gösterin"le karşı atağa kalkmaya karar verdi.

"Bu cidden harika! Gerçekten de büyük bir fırsat! Söyler misiniz Bay Ezcurra, bu projenin nasıl yürütülmesi planlanıyor?"

"Az rastlanan bir sezgiye sahip birine benziyorsunuz Bay Marroné, onun için iyisi mi siz nasıl yürütürdünüz, onu söyleyin lütfen."

Marroné gülümsemesini gizleyerek baktı, hazırlıklı olduğundan yeni hamleyi görmüştü; "Diğerlerinin sizin gibi düşünmesini sağlayın"ın on iki maddesinden altıncısıydı bu: "Diğer kişinin, fikrin kendisinden çıktığını sanmasına izin verin." Kurnazca oyunu sürdürmeye karar verdi.

Pazarlama ve Satış Müdürlüğü'nün daimi adayı dudaklarını yalayarak söze girdi: "İlk iş tanıtım. Ancak alışılageldik, televizyona yönelik veya basılı görsellerle tanıtım değil. Bu işlerin içinde olan herkesin bildiği gibi, fotoğraflar asla gerçeği söylemez..."

Dinleyicisi onu jestlerle, gülümsemelerle, işin tüm inceliklerini kullanarak yüreklendiriyordu; şimdi tam gaz "Çok az insan, can kulağıyla dinleyen birinin örtülü hayranlığına karşı koyabilir" maddesini uyguluyordu. Sorun değil, madem Dale Carnegie istiyordu, o da onu Dale Carnegie'ye boğacaktı.

"...o yüzden en iyisi, muhteşemliğini kendi gözleriyle görmeleri için tüm bölgeden, hatta tüm ülkeden insanları, bu eşsiz gölün kıyılarına çekecek büyük bir organizasyon."

Etkisini değerlendirmek için durakladı. Coşkulu ve içten bir onaylamanın, zıvanadan çıkıp alaycılığa dönüşmesi zaman zaman yaşanan bir sorundu fakat bu özenti, düzdüğü tüm methiyeleri kararında ve içten bulmuştu ki halinden böyle hoşnut görünüyordu. "Nasıl Arkadaş Kazanırsınız"ın altıncı maddesinin devamını devreye sokmanın tam sırasıydı; misafirinin de hiç kuşkusuz parçası olduğu sığ okur grubunun genellikle gözden kaçırdığı, "Dinleyicinize sizden daha zeki olduğunu hissettirin" maddesinin yani.

"Böyle hemencecik aklıma gelmeyen şey ise ne tip bir organizasyon olması gerektiği. Belki bir müzik festivali veya bir panayır?"

Muhatabı başparmaklarını birleştirerek avuçlarıyla bir dikdörtgen oluşturdu, sonra da sanki bir pankartı veya sinema afişini asıyormuş gibi, ellerini iki yana doğru açtı.

"Expotencia. 66. Expotencia. Çalışır durumdaki tarım makineleriyle, ülkenin en büyük açık hava fuarı. Tüm ülkenin ve tarımın geleceğine açılmış bir kapı: Son nesil sulama sistemleri, elliden fazla standda tohum ve zirai madde satışı, iki yüz adet muhteşem emlak geliştirme şirketi –sözün burasında Ezcurra göstere göstere göz kırptı– yetiştiricilik yarışmaları, canlı müzikal gösteriler... Fuar haftası bittiğinde Bay Marroné, satılmamış bir parsel bile kalmayacağına sizi temin ederim. Size bir tane broşür bırakayım."

Masanın üzerinden ona, üçe katlanmış, yıpranmış ve rengi solmuş bir broşür uzatıyordu. Broşürün her sayfasında sırasıyla biçerdöver, hasat makinesi ya da kim bilir hangi zirai makine, kameraya tipik biçimde, aptalca bir merakla bakan beyaz yüzlü inekler ve son olarak da maviliği artırılmış gölde su kayağı yapan bikinili bir kız yer alıyordu; tüm bunların tepesinde, yerine tükenmez kalemle 76 yazmak için üstü karalanmış 73 rakamı ve en altta da Malihuel-ARJANTİN yazısı vardı.

Broşürü açtığında içinden bir kâğıt parçası düştü; üzerinde "Bay Tamerlán hakkında konuşmak için, sizi pazar günü saat 15:30'da Belediye Hayvanat Bahçesi'ndeki ayı kafeslerinin

önünde bekleyeceğiz. Lütfen kimseye bir şey söylemeyin ve bu kağıdı gözümün önünde yok edin" yazdığı okunabiliyordu.

Marroné korku dolu gözlerini özenli el yazısından ayırdı; misafiri bir parmağı dudaklarının üzerinde, ona gülümsedi; hemen arkasından aynı parmak, odanın tavanını ve dört bir yanını gösterince, Marroné odada gizli mikrofonların olası varlığına karşı onu uyardığını anladı. Şaşkınlığından tam sıyrılamadan masasının üst çekmecesinden eski bir çakmak çıkardı ve büyük cam küllüğün içinde, kağıdı parmaklarının arasında döndürerek tüm yazılar kayboluncaya kadar yaktı.

"Bu konuyu gözden geçirmeniz için sizi yalnız bırakayım artık" dedi Ezcurra, görünmez dinleyiciler için kullandığını Marroné'nin şimdi fark ettiği sesiyle. "Telefonunuzu bekleyeceğim."

İşin en zor yanı Mabel'i atlatmaktı; kocalarının rutinindeki en ufak bir değişiklik karşısında tüm eşlerin kapıldığı şüpheciliğe, bu durumda ayrıca, büst macerası sırasında uzun süre ortadan kaybolmuş olmasının getirdiği derin güvensizlik ekleniyordu ve bu yüzden, kayınpederinin evinde her pazar yaptıkları kahvaltıdan sonra, Tommy'i hayvanat bahçesine götüreceğini, alabildiğine rahat bir tavırla söylediğinde karısı, ağzını açmadan önce –son günlerde ağzından çıkan ve sayısı bir elin parmaklarını geçmeyen tek heceli sözcükleri saymazsak elbette– sanki asıl niyeti yüzünde yazılıymış gibi, ona dik dik baktı.

"Hayvanat Bahçesi mi? Pazar pazar? Bir dünya karade..."

Mabel saç diplerine kadar kıpkırmızı kesildi. Dalgınlıkla, kocasının mütevazı "esmerliğini" ima etmek gibi, affedilmez bir gaf yapmanın eşiğine gelmiş; o da her şeyin tıkır tıkır yolunda gideceğini görmenin verdiği, mutlak hazla dolu gülümsemesini bastırmak için elinden geleni yapmıştı.

"Sence iyi bir fikir değil mi? Bir sorun mu var?"

"Hayır, sadece... Yani daha önce onu parka götürmek hiç aklına bile gelmemişti, oysa şimdi birden..."

"Aynen öyle. Biliyor musun Mabel..." dedi bir saniyeliğine onu omuzlarından tutup gözlerinin içine derin derin ve içtenlikle bakarak; hayatta en çok bu yaptığından tiksindiğini biliyordu. "Bütün bu olup bitenler zamanın geçtiğini ve Tommy'nin artık bir bebek olmadığını idrak etmemi sağladı; günün birinde bir bakacağım ve onun, babasını yabancı gibi gören bir delikanlıya dönüştüğünü fark edeceğim ve telafi etmek için artık çok geç olacak. İkimizin beraber bir şeyler yapmamızın vakti geldi sanırım, henüz çok geç kalmış olmadığımı umuyorum yalnızca..."

Mabel'in yüzünde hıncın işaretleri, şüpheninkilere baskın çıktı. O daha yüzüne vuramadan kocası bütün suçlarını itiraf etmiş, yapabileceği itirazları tahmin etmiş ve daha da kötüsü bunları, planının lehinde gerekçelere dönüştürmüştü. Marroné, Dale Carnegie'nin kendi Olimpos Dağı'ndan onu gülümseyerek onayladığını hissetti.

Mabel hamlesini yaptı: "Pekâlâ. Hep beraber gideriz." Doğaçlama yapan bir aceminin karşısında, bin defa oynadığı açılışı tekrar eder gibi Marroné soğukkanlılıkla, annesinin kollarında uyuyan küçük Cynthia'yı çenesinin ucuyla işaret etti.

"İki aylık bebekle ve 35 derece olacağı tahmin edilen bir günde mi? Bu ihtiyatsızca olmaz mı? Radyoda söylenenleri sen de duydun. Ama sen bilirsin yine de tabii."

"Onu annemlerde bırakır, biz üçümüz gideriz" diyerek Mabel, tehdit altındaki şahını bir kare ilerletti.

"Tommy bütün gün senin eteğinden çekiştirsin diye mi? Sen de biliyorsun ki ailecek yapılan gezintiyle, baba oğul gitmek aynı şey değil."

Mabel altdudağını koparmak ister gibi ısırdı. Mat olmuştu ve bunun farkındaydı. Oğlanı yanında götürürken, arkasından

iş çevirip kendisini aldatmakla öyle kolayca suçlayamazdı ve böyle bir şeyi, çocuğu kucağındayken yapabileceğini ima etmekse, içerdiği sapıklık suçlanan kişinin üstüne birkaç saniyeliğine yapıştıktan sonra, kayarak suçlayanın kucağına düşen, o akıllara zarar ithamlardan birine dönüşecekti.

Nihayet "Peki Cynthia'yla nasıl döneceğiz annemlerden? Otobüsle mi?" diye titrek bir sesle sordu Mabel, yüce gönüllülüğünü gösterme zamanıydı şimdi.

"Eğer onlar sizi bırakamayacaklarsa biz sizi alırız, sorun olmaz."

Her şey planladığı gibi gitti ve pazar günü, kayınpederinin siyasetçiler, sendikacılar, gerillalar ve hatta, tek seferde hepsini birden temizlemeye bir türlü karar veremeyen ordu hakkındaki fikirlerinin kırık plağını bir kez daha dinledikten ve evin satın alınması için yaptıkları yardım, hediye edilen havuz ve o gün listeye eklenen Renault 4'ün ödünç verilmesi yüzünden çektiği geleneksel pazar çilesinden sonra Marroné, kendini Libertador'da arabayı sürerken buldu. Bu ender ayrıcalık dolayısıyla, yolculuk boyunca çıt çıkarmadan oturacak derecede ağırbaşlı, bayramlıklarını giymiş, ön koltukta oturan Tommy babasına yan gözle bakmaya bile çekinirken onun, hepten düşüncelere dalıp yol boyu hemen hiç konuşmamış olması çocuğun, kerameti kendinden menkul bir görevin parçası olduğuna dair kanaatini doğrulamıştı.

Telafi etmek için girişte ona bir paket hayvanat bahçesi bisküvisi, yerde yürüttükçe kanatları dönen küçük bir değirmen ve hangisini istediğini sorduğunda, çocuğun nutkunun tutulması yüzünden kendi seçmek zorunda kaldığı, kulakları pembe, gövdesi mavi, tavşan biçimli bir balon aldı. Tommy bu hediyeleri çocuksu bir neşeden ziyade, atandığı görevin devirteslim törenindeki bir bürokrat ciddiyetiyle kabul etti. Özellikle de balon için söylediği "Sakın elinden kaçırma"nın üzerine, balonun ipini küçücük yumruğunun içinde sıktı; en ufak bir dalgınlıkta mavi göğe roket gibi fırlayarak onu sonsuza dek

yüzkarası ve güvenilmez olmaya mahkûm edecek, güler yüzlü, hain tavşana dehşet dolu bakışlarını dikip durdu.

Çürümüş kütükleri andıran timsahların çamurlu gölcüğünün arkasında, etrafı mazgallarla çevrilmiş, dört heybetli kulesiyle ayıların şatosu yükseliyordu. Seçenekleri gözden geçirdikten sonra gür yapraklı ve boyları, kuleleri geçen tipuana ağaçlarının gölgesine, boz ayının karşısına oturdular. Artık vakit gelmişti ama görünürde Ezcurra'dan en ufak bir iz yoktu; gerçi şimdi düşününce, şahsen kendisinin geleceğini de hiç söylememişti. Onun ya da bir başkasının yanına gelmesini beklemek dışında yapacak bir şey kalmıyordu.

Ayı ıpıslak beton zeminde yan yatıyordu, kalın dudakları sarı dişlerini örtmüş, pembe dili dışarı sarkmıştı ve göbeği güçlükle inip çıkıyordu. İlgi göstermediği kıkırdak, kemik ve etten oluşan lapası yanında duruyordu. Lapanın üzerinde uçuşan sinekler, matlaşmış gözlerine ve iki gri yara olmuş burun deliklerinden akan sümüklere de konuyordu. Tavandan beline doğru aralıksız su akıyordu; herhalde serinletmek içindi ama yine de Marroné bunun, çektiği eziyete eklenen bir aşağılama olduğu hissine kapıldı. Gelip geçen aileler, bisküvileri ağzına sokmak için kalın parmaklıkların arasından atıcılık oynuyorlardı; çubukların ardına sık dokunmuş, metal bir kafes takılı olduğundan, bu imkânsıza yakın bir işti, buna rağmen yerde, erimenin çeşitli aşamalarını sergileyen bisküviler vardı, hatta bir tanesi kürkle kaplı göbeğin üzerinde inip çıkıyordu. Aşırı heyecanlı bir baba şişeler, teneke kutular, boş kaplar gibi daha cüsseli cisimler atmaları için çocuklarını coşturuyor, kendisi de tişörtünün altından görünen göbeğini korkuluğa yaslamış, elindeki sopayla parmaklıklara vuruyordu; Marroné ayının kudretli pençelerine bakarak mağrur bir vuruşun, bu yüzsüzün kafasını koparmaya yeteceğini düşündüğünü ayrımsadı. Bir şey söylemek için doğruluyordu ki bu huysuz canavarla (kafesin içinde değil, dışında duranla) gireceği, çığırından çıkmış ağız dalaşını, dehşet içinde ağlayan ya da daha kötüsü, ye-

nilmiş babasının –yaşı küçük olduğundan hatırlayamayacak ama bilinçaltına kazınacak ve hayatının kalanı boyunca davranışlarını etkileyecek– aşağılanmasına tanıklık eden oğlunu hayal etti hemen ve içi birden anlaşılmaz bir tedirginlikle, sonsuz bir bezginlikle dolarken tekrar banka çöktü; hem zaten gidiyorlardı, üstelik ayı hiçbir şeyi, hatta Çin işkencesi misali sırtına damlayan suyu bile umursamıyormuş gibi görünüyordu. Kafese girip ataletinden çıkana dek onun uyuşuk, iri gövdesini sarsmak isterdi. Neden kımıldamıyordu? "Belki de ömrünü, duvarlara ya da parmaklıklara çarpmadan atabildiğin dört beş adımla kısıtlanmış olarak geçirmek zorunda kalsan, sen de canından onun kadar bezmiş olurdun" dedi ona zihninin karanlık bir tarafı ve kendiliğinden, bir şarkı çalmaya başladı kafasında:

Ben ormanda mutlu mesut yaşardım
Durmadan, hiç durmadan yürürdüm...

Bu şarkının adı "Ayı" mıydı? Yoksa değil miydi? Belki dinlemek Tommy'nin hoşuna giderdi. Bacakları ileriye doğru dümdüz uzatılmış, elindeki balon havada asılı bir şamandıra gibi dimdik, hâlâ bankta yanında oturuyordu; hayvanat bahçesine gitmenin, mümkünse çıtını bile çıkarmadan bankta oturup uzaktan hayvanları seyretmek anlamına geldiği sonucuna varmış olmalıydı ve efendice kendisinden bekleneni yapmaya çabalıyordu. Baba, şefkatle oğlunun saçlarını karıştırmak istedi ancak annesinin sprey sıktığını çok geç hatırladı ve kıtır kıtır kabuğu delip altında kalan süngerimsi yumuşaklığın içine gömülen parmakları, çocuğun iki dirhem bir çekirdek görüntüsünü bozmaktan başka bir şey yapamadı.

Durumu tatlı sözlerle düzeltmek istedi. "Neyin var Tommy, söyle bakayım? Ayıcığa bir bisküvi atmak ister misin?" Çocuk ağzını açmadan başını salladı, babasının uzattığı ve karşılığında kendisini balonun sorumluluğundan kurtaracak olan, be-

yaz şekere bulanmış halkayı iki parmağıyla tuttu, kaskatı adımlarla ayı şatosunu çevreleyen korkuluğa yürüyüp kolunu havaya kaldırdı. Bisküvi uzun olmaktan çok yüksek bir eğri çizerek korkuluğun öbür tarafını kaplayan aloe veraların içine düştü. Tommy arkasını döndü ve erken gelen başarısızlığın avutulamazlığıyla dolu bakışlarını babasına dikti. Babaysa çocuğa bir tane daha uzatmak üzereyken, kalçasında bankın yaylanışını hissetti. Yanına oturan adam kot pantolon, puantiyeli gömlek, Guido* marka makosenler, kahverengi fitilli kadifeden bir spor ceket giymişti; çarpıcı sarı peruğunun yerini ondan daha az sırıtmayan bir takma bıyık almıştı ve kara gözlükle birleşince Marroné'de anlık bir kuşku yaratmış, o da dört çizen bacaklar ve yüzdeki muzaffer gülümsemeyle beraber hemen kaybolmuştu. Yeni gelen, elini uzatıp bisküvi paketine daldırdı ve üçüncü denemesinde pembe şekerlisini bulana dek karıştırdı. Marroné de bir nezaket refleksiyle onu taklit ederek eline ilk geleni çekti; diğerleri gibi bu bisküvi de hayvanın kendisinden çok cenin haline benziyordu. Eline bir koyun gelmişti, gerçi fil de olabilirdi ya neyse. Çiğnemeye başlar başlamaz çocukluğuna ait bir tadın ağzını kapladığını hissetti. Buraya en son geldiğinden beri kaç yıl geçmişti acaba?

"Sana komik bir şey söyleyeyim mi, Ernesto?" diye birden söze girdi Ezcurra. "Faaliyet toplantılarında birden çok defa senin durumunu tartıştık. Sansimón Alçı Fabrikası'na el koyma işi sırasında yaptıkların yüzünden. Bazıları senin Küba'da eğitilmiş bir aslan parçası olduğuna inanıyor, ERP'dekilerin bunu inkâr etmesine rağmen. Öbür uçta da senin CIA ajanı veya gizli servislerden birinin köstebeği olarak görenler var. İkisinin arasında, daha ortada duranlar da var elbette. Ama bana kalırsa hepsi de yanılıyor. Onlara ne söylediğimi bilmek ister misin? 'Bence... En son yönetim tekniklerinin ustası bir idareci –bir samuray-yönetici diyelim isterseniz– tüm yete-

* Birinci sınıf deriden, tamamı elde dikilen ayakkabılar üreten bir Arjantin markası.

neklerini bizim davamızın hizmetine sunmaya karar vermiş, üst düzey bir yönetici var karşımızda; gerçi böyle yapmak için ne tür nedenleri olduğunu henüz bilmiyoruz ama tahmin etmek güç değil; burjuva sınıfından gelen pek çok kimsede görüldüğü gibi, halkın mücadelesiyle kurduğu bağ...' Tam isabet, değil mi?"

Marroné belli belirsiz, başıyla onayladı ve boğazı düğümlendiğinden güçlükle sordu: "Nasıl... ?"

"Çünkü bu aynı zamanda benim de hikâyem Ernesto. Ben de hali vakti yerinde hatta varlıklı denebilecek bir aileden geliyorum. Peh! Sana ne diye yalan söyleyeyim, şimdi kan emici oligarşi dediğimiz tipte bir aileden. Zannetme ki bir tek ikimiz böyleyiz. Sanayicilerin, çiftlik sahiplerinin, muhafazakâr siyasetçilerin, sırmalıların çocuklarıyız; hepimizin doğduğu kucak farklı, hepimizin kendine ait bir geçmişi var ama hepimizin ortaklaşa sahip olduğu bir kanı da var; gerçekliğe sırt çevirerek yaşanamayacağı, kafamızı kuma gömerek yaşayamayacağımız, bu kadar acının ve haksızlığın karşısında..." Eliyle kafeste yayılan ayıyı gösterdi. "...daha fazla salağa yatamayacağımız kanısı."

Oğluna doğru hafif bir endişeyle bakan Marroné başıyla onayladı. Çocuk bir çift çığlıkçıl kuşunun kibirli ve umursamaz yürüyüşüne dalıp gitmiş görünüyordu; küçük çocukların verdiği çapraşık sinyalleri çözmenin zorlu sanatında ilerlemeye henüz başlamış Marroné için bu dalgınlık, onun kulak kesildiğinin kanıtıydı ve büyük bölümünü anlamasa da fırsatını bulursa bir yetişkine –adını koyalım– annesine hepsini bir papağan gibi tekrarlayabilirdi. Neyse ki Ezcurra bu sessizlikten, ellerini dizlerine vurup banktan kalkmak için yararlandı.

Keskin ama yine de hayvanlarınki kadar sası ve ekşi olmayan bir koku burun deliklerine dolduğunda, Marroné de onu taklit etmeye hazırlanıyordu.

"Kaka mı yaptın, Tommy?" diye sordu ve çocuk gezintinin başından beri takındığı ağırbaşlı tavrı bozmadan başıyla onayladı.

Libertador tarafındaki, hayvanlarınkinden de ağır bir amonyak kokusu yayan tuvaletlere indiler. Marroné boklu bezi, çocuğun giysisine değdirmeden bacaklarının arasından çekip almaya uğraşırken Ezcurra, genizden gelen sesiyle monoloğuna başladı.

"Bu tuvaletlerden Libertador'daki tünele çıkıldığını bilmiyordum. Acil bir durumda kaçmak için iyi bir yol." Babasına karşı koymadan, gözünü boşluğa, belki de tavana yapışmış balon tavşanın kaygı verici gösterisine dikmiş Tommy'e bakarak ekledi. "Çocuğu getirmek de iyi bir fikir. Şüphe çekmeyi önler. Gerçi beni uyarmış olsaydın yanımda bir kız arkadaşla gelirdim. İki adam bir veletle beraber, neyse işte. İsveç değil burası. Soran olursa, kimlik filan isterlerse ben dayısıyım. Yalnız onu kullanmaya devam edeceksen, yerinde olsam bir etikete tanıdık birinin adresini yazar, giysisine dikerdim. Çok yakın biri değil ama, anlarsın ya, sana ulaşmak için onları kullanmasınlar diye ama yakalanırsan veya sıvışmak zorunda kalırsan en azından velet onların elinde kalmasın."

Pişik kremine doymuş üçüncü pamuğu, macun gibi yapışmış şekilsiz hamurun üzerinden geçirirken Marroné korkuyla donakaldı. Mabel'i kurnazca atlatmanın keyfini çıkarırken ufaklığı riske atmış olabileceği fikri, şu ana dek aklının ucundan bile geçmemişti; kapana kısılmış hayvan gibi çevresine bakındığı sırada, bağırsaklarını düğümleyen panik hissinin, çocuğun başına gelebileceklerden çok, Mabel'in o andan itibaren ömrünün sonuna dek her gün yönelteceği suçlamalar ve sitemlerden kaynaklandığını idrak etmesi, utancını daha da artırdı. Sözlerine devam eden Ezcurra dalgın görünüyordu veya profesyonelliğin alışkanlığıyla, olan biteni sezdiği halde anlamazdan geliyordu.

"Bende de bir tane var. Köy çocuğu, yani aslında annesi öyle ama burada, Buenos Aires'teler. Geçen gün, onu uzaktan görmek için okul çıkışına gittim. Beni bilmiyor. Yani beni tanıyor ama babasının ben olduğumu bilmiyor. Çok tatlı eşek sıpa-

sı. Yine de bence bir devrimci çocuk sahibi olmamalı. Zaten vardıysa, o başka." Marroné'nin temiz bezle olan mücadelesine yardım etti. "Ama benim durumumda, niye olsun ki? Şimdilik her şeyin olduğu gibi kalması en iyisi. Onu durduk yere riske atmak olur bu. Belki tüm bunlar bittiğinde..."

Dışarıya çıkınca, Ezcurra eliyle orangutanların kafesini işaret etti. Yaratık uzanmış, kuru otların üstüne oturmuş, göbeğini yere salmış, başı dik, vücudunu iki kere saracak uzunluktaki sıska kolları hariç, şişman ve halinden memnun bir Buda heykelini andırıyordu. Marroné, hayvanı görebilmesi için, oğlunu tahta korkuluğun üzerine doğru kaldırdı.

Ezcurra için için gülerek "Yok olma tehlikesi altında bir tür" dedi. "Toplantılardan birinde bir yoldaş, anlaşıldığı kadarıyla simgesel olacak bir saldırı fikrini ortaya attı, neyse ki sağduyu galip geldi ve kimseden destek çıkmadı. Gülünç bir şey olurdu, değil mi?"

Marroné huzursuzlandı. "Ne istiyordu ki, bomba koymak falan mı?"

"Panik yaratmak için onu serbest bırakmayı ve haberlerde 'Goriller ipini kopardı' diye başlık atılmasını. Kaçırıp ordudan fidye istemek de düşünüldü" diye eliyle caminin iki renkli kemerlerini işaret ederek "O tarafa" diye ekledi. Rahat bir tavırla, neredeyse aldırış etmez bir havayla yürüyordu ancak Marroné yüzeyin altındaki gerginliği hissediyordu; tıpkı etrafını üç yüz altmış derece tarayan radar gibi, belli bir hedefi olmayan sürekli bir tetikte olma hali içindeydi. Zürafanın, bir devekuşu ve siyah keçi sürüsüyle paylaştığı geniş çayırın kenarında dolaşan ailelerin arasına karıştılar. Zürafanın boynunu, üst üste binerek uzanan ellere eğip bisküvileri süpürmek üzere, uzun ve yapışkan dilini çıkarmak için seçtiği noktada yoğunlaşan kalabalığın arasından Tommy'i dikkatle geçirdi. Elinin hafifçe çekildiğini hissedince gözlerini aşağıya, avcunda bir bisküvi, ona yalvarırcasına bakan oğluna çevirdi. Ancak önlerinde kararlı bir tavırla yürüyen adamı çenesinin ucuyla gösterince,

çocuk bisküviyi, avuntudan uzak, ağzına atıverip yürümeye mecbur oldu.

Buna karşılık su aygırının orada durmaya karar verdi ve bisküviler, şekerlemeler, patlamış mısır hatta boş kutularla, arada sırada atılan bozuk parayla dolan kocaman ağzına bir tane bisküvi atmayı denemesi için çocuğu korkuluğun üstüne kaldırdı. Uygunsuz davrananları şikâyet etmek için gözleriyle bekçiyi ararken (ne de olsa Mabel haklıydı, buraya yalnızca ayaktakımı geliyordu) Ezcurra'nın dirseklerini korkuluğa dayamış, endişeyle etrafı süzdüğünü fark etti.

"Bir şey mi oldu?" diye sordu.

"Bekçiyi arıyorum."

"Ben de." Duruma içerlemiş halde, uzun bir tirada başlamak üzereydi ki Ezcurra'nın ses tonunda algıladığı bir şey yüzünden, beklemenin daha uygun olacağına kani oldu.

"Maymunların oradan beri bizi takip ediyordu, birden yok oldu. Bizi ihbar etmeye gitmiş olmasından endişeleniyorum. Bir şey olursa, ben bu taraftan çıkıyorum." Çin pagodasının önünden geçen patikayı işaret etti. "Sizin buradan karşıya geçip Águila'dan çıkmanız daha uygun. Pastaneyi biliyor musun? Kongo kulübesini ve yılanların kameriyesini geçtikten sonra."

"Ezberlemişsin."

"Buluşmadan önce, o yeri karış karış öğrenmek gerek."

Marroné etkilenmişti. Hâlâ öğreneceği çok şey vardı. Bir gerilla şehirde sıradan insanlar gibi dolaşmıyordu, memurların ve ev hanımlarının sürprizden yoksun, günlük güzergâhları olan sokaklar ona göre, en ufak bir çıtırtıya, en hafif bir kıpırtıya kulak verip iki büklüm koştuğu ormanın patikalarıydı. Birden etraflarındaki vahşi hayvanlar, yüksek tipuanalar ve yaprakları göğü yırtan palmiyeler başka bir anlam kazanmıştı.

Hafif romanesk bir hava taşıyan, daire biçimli ve sayısız sütunla çevrelenmiş bir pavyonun karşısına, yaşlı bir ombú ağacının gölgesine oturdular, artık sakinleşmişlerdi. Tommy, her bisküvi verdiğinde tekrar tekrar ellerini yalayarak ona inanıl-

maz bir keyif veren geyiklerle oyalanırken, Ezcurra da ceketinin iç cebine tıkıştırılmış bir dergiyi çıkardı. Düşük kalite kağıda basılmış, mürekkebi anında ele bulaşan ve neredeyse tamamıyla metinlerden oluşan derginin adı *Evita Montonera*'ydı. Ona ortalarda yer alan bir yazıyı gösterdi.

BİR MONTONERO'NUN GÜLÜŞÜ

Colorado, seninle ilk bölge toplantısındaki tanışmamızı, daha dünmüş gibi anımsıyorum. İngiliz kolejinden ve Olivos* burjuvacıklarından olduğun bir kilometre öteden anlaşılıyordu. O an senin umutsuz bir vaka olduğunu, içindeki iyiliği ortaya çıkarmanın yolu olmadığını düşündüm. Hem Che'nin de dediği gibi, akıntıya karşı kürek çekmek, gerçek bir devrimcinin ödevidir. Pek çok iniş çıkıştan sonra, nihayet günün birinde senin burnu havada oligarktan birinci sınıf bir önder-işçiye dönüşmeni görmekten mutlu oldum.

Elbette kısa süre sonra, hepimizin yaptığı gibi sen de düşkünlük gösterdin çünkü halkla, Peronist gerçek halkla kurulan ilişki, bir kere tadına bakıldı mı bir daha vazgeçilemeyen bir tatlı gibidir. Ancak işçi hareketi, her küçük burjuvacı sapma gibi, zamanla düzeltilir ve sen askeri cephede yerini alman gerektiğinde, bunu disiplinli ve etkin bir biçimde yaptın.

Kalleş bürokrasinin koyunlarının ve zorbalarının saldırısı senin üstüne çullandığında çekicin elinde, halktan kardeşlerinle omuz omuzaydın; her günü, torna ve freze tezgâhının başında mücadeleyle geçirip göğsünü kurşunlara siper ederek onlardan biri olma hakkını ebediyen kazandın; o kurşunlar gerçek devrimcinin tek madalyasıdır.

Domuzların tetikçi uşaklarının seni öldürdüğünü düşündüler. Ne yanılgı! İngiliz kolejinde okuyan, halkının acı çekmesi pahasına ayrıcalıklı bir eğitimin ve refah içinde bir hayatın keyfini süren süt kuzusunu, eski Colorado'yu öldürdüklerinde, onun yerine çalışan sınıfın kahramanını, hayatını halkı uğruna feda etmiş olanların uzun listesine adını ekleyen bir şehidi doğurttular. Sana vurdukça vururken senin içinden kahkahalarla güldüğünü duyabilselerdi, senin gülmekten altına s...tığını bilebilselerdi... Ama biz o kahkahala-

* Buenos Aires'in şehir merkezine yakın, sosyetik semtlerden biri.

rı duyduk Colorado ve bu yüzden üzgün değiliz çünkü Eva'yla, Che'yle, tüm yoldaşlarla beraber olduğun yerde, gülmeye devam ediyorsun. Böyle yaparak bize iyilik ettiklerinin farkına varmayan o zavallılara gülüyorsun; iyilik ediyorlar çünkü şehit düşen her savaşçı için onun yerini almak isteyen on tanesi doğuyor.

Üstelik bu zor anlarda yalnız değildin. Değildin çünkü ölmeni istemeyen bir yoldaşın, son ana dek senin elini tuttuğunu bize anlattılar. Evet Colorado, sonuna dek; fabrikaya el koymanın tüm aşamalarında olduğu gibi, onları sıkıştırıp yara yara ilerlerken de Zenci seninleydi. O da senin güldüğünü duydu ve gözyaşlarını içine akıtıp seninle güldü; sen tıpkı şamatayı kaçırmak istemeyen biri gibi, son nefesini yavaşça verirken saçlarını okşayıp sana bakıyordu. Ama üzülme Colorado, çünkü sen olmadan kutlama yapılmayacak; halkın kesin kurtuluşunun kutlaması yapılabilsin diye hayatını veren tüm yoldaşlar ve sen orada olacaksınız. Bu tarafta kalan bizler de orada olacağız, hiç kuşkun olmasın, böyle bir şeyi kaçırmamıza imkân yok. O gün görüşünceye dek, Colorado. Ebedi zafere dek, hoşça kal.

Marroné dergiyi ikiye katlayıp yanındakine geri verdi.

Ağzından tek çıkabilen "Zenci... Benim" oldu. Yüreğinin ağzına gelip nefes almasını engellediğini hissediyordu. Ezcurra, kasılarak titremeye başlamış dizine elini koyup kuvvetlice sıktı.

"Evet, zaten biliyoruz. Bu iş için neden seni seçtiğimizi sanıyorsun?"

Marroné konuşmaya çalıştı ama boğazı düğümlenmiş ve gözlerine yaşlar dolmuştu. Okuduğu yazı ve Ezcurra'nın sözleri, sırf olan biteni yeniden hatırlatmakla kalmamıştı –o zamandan beri geçen kısacık hafta içinde hatırlamak dışında pek az şey yapmıştı– aynı zamanda yaşanmışlığı, o benzersiz günlerin tadını; Paddy'le karşılaşmasının, grevdeki işçilerle kolay olduğu kadar akıl almaz biçimde gelişen arkadaşlığın, var olduğu aklına bile gelmemiş liderlik becerilerinin keşfinin ve polisle, sendikanın tetikçi uşaklarıyla girdikleri son çatışmada gösterdiği cesaretin tadını canlandırmıştı. O günlerde yeni,

bambaşka bir Ernesto olduğunu öğrenmişti; öylesine başka ki şimdi hiçbir şey olmamış gibi önceki haline dönmüş, eski Marroné olmuşken diğerinin gerçek olduğuna inanmakta güçlük çekiyordu; uykusuzluktan sonu gelmeyen gecelerde, olanlar aklından bir bir geçiyor, defalarca her şeyin, bu maceralarla, onları yaşayan adamın yalnızca bir düş olup olmadığını merak ediyordu. Şimdi de yanında oturan bu adam, o Ernesto'nun gerçekten var olduğunu, kendileri açısından var olmayı sürdürdüğünü söylemeye gelmişti. Ezcurra'nın eli artık kürek kemiklerinin arasını ovuyordu.

"Derin derin nefes al. İşte böyle. Burada ağlaman iyi olmaz, çok dikkat çekersin, üstelik çocuğun da ürkebilir."

"Aslında..." Marroné kesik kesik nefes almaya çalışırken boğulur gibi oluyordu. "Orada dediği gibi olmadı. Onu nasıl öldürdüklerini gördüm, tam önümde vurdular ama ben hiçbir şey yapamadım... Donakalmıştım."

"Şimdi yapabilirsin ama Ernesto. Bize katılabilir ve mücadeleye Colorado'nun bıraktığı yerden devam edebilirsin. Böylece boşu boşuna ölmüş olmaz."

"Hayır, anlamıyorsun. Ben kötü şeyler yaptım... Eva'nın büstleri... Onları direnişteki iki ihtiyardan çaldım. Büstleri yok olmaktan kurtarmışlardı, on sekiz yıl boyunca, hayatlarını riske atarak muhafaza etmişlerdi... Bense onlardan çaldım... Bana güvenmişlerdi... Bense onlara ihanet ettim. Hepsi de Bay Tamerlán uğruna. O... Beni yapmaya mecbur ediyor." Son sözcükler, ne anlama geldiklerinin önemini kavrayamadan ağzından çıkıvermişti. Evet, buydu ya. Kesilmemiş, iğrenç parmak onu yönetmeyi sürdürüyordu işte.

"Sorun da bu zaten, görmüyor musun?" diye onun yerine açıklamaya girişti Ezcurra. Ne yaptığın değil de kimin için yaptığın önemli. Sözün gelişi bir banka, halk adına soyulursa bu bir soygun değil, telafidir çünkü halka, ondan çalınanı geri vermişsindir. Halk adına işlenen bir suç, suç değil haktır, tıpkı sözümona yasal bir hareketin, oligarşinin veya emperyalizmin

yararınaysa eğer, kelimenin tam anlamıyla suç olması gibi. Şimdi örneğin, önündeki görevi iki açıdan ele alabilirsin, ya bunu patronunu ve böylece şirketini kurtarmak için yaparsın ya da o para halka iade edilsin diye bizim için yaparsın. Görev özünde aynı olabilir, parayı A noktasından B noktasına götürürsün; ancak niyet tam tersidir, anlıyor musun?

Marroné, sümüklerini çekiştirerek başını salladı. Ezcurra'nın sözleri, yüreğine yılan gibi çöreklenen sıkıntıyı hafifletmişti. Kötü şeyler yapmış olsa da hâlâ onları düzeltebilecek durumdaydı. Hayat her zaman ikinci bir şans veriyordu.

Küçük Tommy, boş paketi sallayarak yanlarına gelmek için bu anı seçti. Geyikler pakettekileri silip süpürmüşlerdi. Balonunun ipini bankın kolundan çözüp çantayı alarak yeniden yürümeye koyuldular, köprüyü ve toz toprak içindeki katırlarla dolu, boyası dökülmüş Mısır pavyonunu geçtiler. Bir kutu kola ve bir paket fıstık aldı çünkü sıcak bastırıyordu ve Mabel'in onu, çocuğu susuz bırakmakla suçlamasını istemiyordu. Çukurun dibinde kendi başına bir hayvanmış gibi hareket eden filin hortumunun, nasıl tozu süpürmek için hava üflediğini ve sonra da fıstıkları, pasta yiyen bir genç kızın zarafetiyle aldığını görebilmesi için, onu kurtbağrıyla kaplı çitin üstüne kaldırdı. Ardından çocuğu yere indirip konuşmaya kaldıkları yerden devam eden Ezcurra'ya yaklaştı.

"Ayrıca, için rahatlasın diye söylüyorum... İlk defa çatışmaya katıldığın için olmuştur, öyle değil mi?" Onun onaylamasını bekleyip devam etti. "Örgütte pek çok psikolog ve psikanalistimiz var ve tahmin edeceğin gibi, bu durumu derinlemesine incelediler. Savaş sonrası travma sendromu. Her şeyin çarçabuk geliştiği ve senin kontrol edemediğin pek çok şeyin olduğu çatışmadan sonra, hepsi yeniden aklına geliyor ama bu kez ağır çekimde; ne yaptın ve başka ne yapabilirdin, bunları düşünecek vaktin var ve o anda doğru tepkiyi veremediğin için kendini suçluyorsun. Eğer bir yoldaş öldürülmüşse, hele ki yakın olduğun biri, suçluluk duygusu katlanılmaz oluyor ve çatışma anla-

rını, mümkün olabilecek her senaryoyla canlandırmayı takıntı haline getiriyorsun, anladın mı? Bunu en çok yapan, olaydan sonra perişan olanlar hep de en iyilerimiz oluyor. Kendi kendini kırbaçlamanın işkenceyle dolu yollarında birden fazla gerilla yitip gitti. Dünkü çarpışmanın hataları yarınki çarpışmada düzeltilir, anılarda değil. Eylem Ernesto, eylem tek çözüm. Devrimci kadro yalnızca geleceğe güvenir."

Marroné, Ezcurra'nın tüm söylediklerini başıyla onaylıyordu. Artık daha rahatça nefes alabiliyordu. Tam da o anda hava, derinden gelen bir gürlemeyle titredi; ses döne döne giden somut bir nesne gibi, onların yanından geçti, görkemli ilerleyişini sürdürüp çocukların ve büyüklerin hayran veya şaşkın bakışlarını kendine çevirirken birkaç saniye boyunca yankılandı.

İçinde son birkaç fıstık kalmış paketi yere düşüren Tommy, babasının kollarına koştu. Aslan kükremişti.

Ezcurra gülümseyerek "Gördün mü?" dedi. "O da aynı fikirde. Olayları idare ediş şeklin, şüpheleri ortadan kaldırıyor."

Marroné "Kim... ?" diye sormak üzereyken muzip gülümsemesini ve dostça göz kırpışını fark etti. Ezcurra hayranlıkla dolup taşan kadınsı bir ses tonuyla ona cevap verdi: "Yoldaş Ernesto bir dakika bile durup dinlenmedi. İşçi olsun, gerilla olsun herkesle konuştu, nöbet yerlerini bizzat dolaştı. Çatışma sırasında hep en ön saftaydı. Çatışmaya katılan bizlere ilham verdi ve örnek oldu." Erkeksi tınısını yeniden kazanmış sesiyle "Sen ne anasının gözü çıktın öyle!" derken sağ omzuna yumuşakça yumruk attı. "Hem de böyle ölü balık gibi baktığın halde! Yoldaş María Eva'nın ta kendisi! Buenos Airesli gerillaların güzeller güzeli gözbebeği! Canın hiç çekmiyor, öyle mi Ernestocuğum?"

"O iyi demek ki, değil mi?" diye haykırdı Marroné. Yüreği göğsünde, hasırdan kafesindeki bir kuş gibi pır pır ediyordu. O yaşıyordu, kurtulmayı başarmıştı. Üstelik kendisini hatırlıyordu, hatta ona hayrandı...

Marroné'nin çocuğun yanında dikkatli olması için kaş göz etmesine kulak asmayan Ezcurra, sırtına vurup yüzünde erkekler arası bir suçortaklığının sırıtışıyla "Tam da ağzına layık!" diye bağırdı. "Sen epey hızlıymışsın! Kuzey Birliği'nin en güzel memeleriyle muhabbet kurmak için örgütte üç gün yetti. Gel yoldaş Ernesto, yürüyüşe devam."

O anda başka bir gürültü göğü, hatta neredeyse yeri de titretti ve üçü, fillerin çukurunun etrafından dolaşarak yeniden yürümeye koyuldular.

Yassı taşlardan örülme bir duvarla çevrilmiş, derin bir çukurdaki dişi aslan, yüksek bir tümseğin üstündeki ağaç gibi duruyordu. Görebilsin diye hiç düşünmeden Tommy'i havaya kaldıran Marroné, bu kadar gürültünün nedenini anladığında artık çok geçti. Sanki avının üzerine atlamak üzereymiş gibi, dişi aslan kulaklarını indirmiş, yere yapışmıştı ama av kendisiydi ve duruşu da üstüne çıkmış iki yüz elli kiloluk erkeğin kalçasındaki ve bacaklarındaki kasların her lifini kullanarak yaptığı derin ve yavaş hamleleri karşılamaya uygundu. Sanki erkek, içine girerek ve ağırlığını bindirerek dişiye yeterince egemen olamamaktan korkuyormuş gibi, bir insanın kafasının rahatlıkla sığabileceği büyüklükteki pençeleriyle de ensesindeki kırış kırış deriyi kavramıştı ve derinlemesine yaptığı her hamlede, kızıl yelesi dişinin başı üstünde dalgalanıyordu.

"Ne yapıyorlar babacığım?" Oğlunun sesi onu, anın gerçekliğine döndürmüştü. Gezintinin başından beri ağzından çıkan ilk sözlerdi bunlar.

Babayla oğul arasındaki ilk sohbetin başlangıcı olabilecek bu anı, dirsekleriyle korkuluğa yaslanmış ve sigarasını tüttürerek sahneyi seyreden Ezcurra "Düzüşüyorlar evlat" diyerek acımasızca bozdu. Marroné yorulduğunu öne sürerek Tommy'i omzuna aldı ve böylece, aslana tezahürat yapıp öğrenmeleri için çocuklarını havaya kaldıran amelelerle, "Çoluk çocuğun yanında buna nasıl izin verebiliyorlar anlamıyorum" diye cırlayan, orta sınıftan büyükanneleri de kapsayan, kalabalık bir

seyirci topluluğunu şimdiden cezp etmiş gösteriye sırtını dönmesini sağladı. Ezcurra'nın sözleriyse daha çok hayranlık barındırıyordu: "Baksana, nasıl da tokmaklıyor. Aynı benim stil bununki de." Bu yorumun gelişini haber veren dürtmeler ve göz kırpmalarla beraber tümü, Marroné'nin zihninde karanlık bir fikrin ve kıskançlığın ilk dalgasının doğmasına yol açtı.

"Sen...? Yani sen ve María Eva... Siz?"

Ezcurra "Elle oynama mı? Ben mi?" diye soran futbolcu edasıyla ona dönerek ellerini iki yana açtı.

"Yok canım... Nereden çıkardın bunu! Bir yoldaşımızın karısı o. Örgüt bu konularda son derece katıdır; neyse ki pek çok bekâr kadın yoldaş var. Dulları saymıyorum bile." Memnuniyetle derin bir nefes almak için ara verdi. "Ayrıca, o benim grup sorumlumun karısı ve aramızda kalsın, Avellana'daki bir buzhanede 'saha araştırması' yapmaya hiç niyetim yok."

"Miguel'den bahsediyorsun, değil mi?" diye araya girdi Marroné. "El koyma sırasında tanıştım onunla. Bunu yazan da o, değil mi?" derken arkadaşının fitilli kadife ceketinin iç cebinden gözüken dergiye, parmağının ucuyla hafifçe dokundu.

"Evet, o yazdı. Colorado'nun sorumlusu olduğu için, bunu yazmak onun görevi. Ama kimin elinden çıktı sanıyorsun?"

"Anlamadığım bir şey var" dedi Marroné. "Beni aranıza katılmaya daha yeni davet etmişken nasıl oluyor da burada, zaten sizden biriymişim gibi görünüyorum?"

"Çünkü Miguel bunu yazdığı sırada, çaktırmadan onu denetlemen için, seni yönetimin yolladığına hâlâ inanıyordu. Sana yağ çekmek istemiş bile olabilir. Şimdi senin örgütten bile olmadığını öğrendiği için tepesi attı biraz. Hatta bir ara senin köstebek olduğunu kabul ettirmeye uğraştı." İrkildiğini fark edince ekledi. "Dur bir sakinleş, ondan vazgeçti çoktan. Gel, yer değiştirmeliyiz."

Aslanların çiftleşmesi doruğuna ulaşmak üzereydi ve başlangıçtaki derinlemesine hamlelerin yerini, iki çiğ et parçasının birbirine çarparken çıkardığı şapırtıyı çıkaran, çılgınca bir

zangırdama almıştı. Marroné, uyuşan koluna binen yükü azaltmak için Tommy'i diğer omzuna geçirdi ve becerebildiği ölçüde çantayı, balonu ve tekerlekli minik değirmeni dengeleyerek, Ezcurra'nın peşinden gitti. Arkasından duyulan alkış patlaması, erkek aslanın görevini başarıyla tamamladığı anı belirledi.

Bıkkınlığını göstermeye başlayan bir sesle "Neden sürekli hareket ediyoruz?" diye Ezcurra'ya sordu. "Çocukta hal kalmadı."

Ezcurra, çeviklik ve kararlılıkla attığı uzun adımları hemen hiç bozmadan döndü. "Güvenlik Ernesto. Buna takip önleme denir. Hiçbir zaman aynı noktada uzun süre kalmamak gerekir. Böylece onları da seninle birlikte hareket etmeye zorlarsın ve seni takip edip etmediklerini ayırt edersin."

Marroné mümkün olduğunca ihtiyatla etrafını gözden geçirdi. Kucakta veya pusette taşınan bebekler ve babalar, hamile anneler, tekerlekli sandalyesinde yamulmuş bir felçli, elinde pamuk şekeri veya balonuyla çocuklar... Görünüşte, hepsi gayet sıradandı. Ancak tabii, sıkıntıdan patlayan baba görüntüsündeki adam belki de bir Montonero ve etraflarındaki zararsız görünüşlü insanlardan herhangi biri de gizli ajan değilse. Belki de siyah kamerasıyla şu fotoğrafçı? Şu tulum giymiş, beresi başında dans eden bekçi? Belki de geniş yolda, ihtiyar bir adamın hızıyla ilerleyen lunapark treninin makinisti?

"Binelim."

Ezcurra zarif bir sıçrayışla kapısı açık vagonlardan birine atladı ve çocuğu almak için kollarını uzattı. Onu eşyalarla beraber tek boş koltuğa yerleştirip kendileri de vücutlarının yarısı dışarıda, tahtadan direklere tutunarak basamakta durdular. Tren çığlık atan, ağlayan veya gülen çocuklarla ve onları susturmaya çalışan her iki cinsten ebeveynlerle doluydu ve ortaya çıkan gürültü, papağan türlerinin kafesindekini aşıyordu.

"Böyle hem etrafı daha iyi gözleyebilir hem de aynı zamanda rahatça sohbet edebiliriz. Ne bilmek istiyorsun?"

"Önce bana örgütün yapısını biraz anlatsana."

"Şimdi, bir yanda bildiğin örgüt var, diğer yanda da tabanı oluşturan gruplar var; JP,* JUP,** JTP,*** UES**** falan. Başka bir deyişle, avanaklar ve maydanozlar."

"Avanaklar mı?"

"Göz önünde olanlar, tabanda militanlık yapıp ayvayı yiyenler. Tavsiye etmem; şu anda sırtlarında hedef tahtasıyla yürüyorlar. Doğrudan yeraltı yapılanmasından başlaman daha iyi; daha güvenli ve daha çabuk ilerleniyor. Artık her şey, askeri rütbelere göre ayarlanıyor. Diyelim ki sempatizan veya işbirlikçisin, ondan sonra aday oluyorsun, artık örgüt içindesin. Adaylıktan üçüncü derece subaylığa geçiyorsun, sonra ikinci, sonra birinci ve nihayet komutanlığa! İşte o zaman zirvedesin."

Marroné duyduklarını zihninde tarttı.

"Peki, şimdi ben... Mesela, ben şirkette satın alma bölümü müdürüyüm. Bunu herhangi bir biçimde hesaba katacaklar mı?"

Ezcurra başını iki yana salladı.

"Katarlar dersem yalan olur. Başka gerilla örgütlerinden geçenlerin rütbesi varsa, onu bile saymıyorlar. Valla sana yalan borcum yok, Montonerolarda sıfırdan başlamak zorundasın. Ama durduk yere de yükselirsin, o da var. Özellikle de şimdiki kayıp verme hızıyla.

Diyelim ki şu anda subay ve milislerin toplamı beş bin kişi. Milisleri geçelim, onlar tavşan boku gibi ne kokar ne bulaşır; kaldı üç bin kişi. Geriye kalan iki binden hesapla, bir ayda verilen kayıp, günlük ortalama yirmi beş kişi ve bu sayı her ay yüzde on artma eğiliminde –bizim de kendi enflasyonumuz var– ne kaldı sana? Cazip, değil mi?"

---

* Juventud Peronista: Peronist Gençlik, 1955 darbesiyle yönetime gelen cuntayla mücadele için 1957'de kurulmuş gençlik örgütü.

** Juventud Universitaria Peronista: Üniversiteli Peronist Gençlik; 1960'lı yıllarda kurulmuş ve halen aktif olan örgüt.

*** Juventud Trabajadora Peronista: Peronist İşçi Gençlik.

**** Unión Estudiantil Secundaria: Lise Gençlik Birliği.

Marroné eğriyi çizip gelecek tahminini yapabilmek için hesap makinesinin yanında olmayışına hayıflandı. Kafadan, bir eksik bir fazla yapılan hesap, en azından dikkate değer bir sonuç veriyordu. Her şeye rağmen iş dünyasından o kadar da farklı değildi demek ki; en alttan en üste kadar herkesin, bir an önce zirveye yükselmek için mücadele ettiği piramit biçimli, hiyerarşik bir yapı. Yalnızca burada, yukarıdakilerin ayağını kaydırmaya gerek yoktu, karşı taraf o işi senin yerine yapıyordu zaten.

"Bence gözden kaçırdığımız bir nokta var" dedi Marroné. "Biz de ölenlerin arasında olabiliriz."

Ezcurra heyecansız bir tavırla hak verdi. "Kuramsal olarak evet. Ama uygulamada, askeri cepheye geçmediğin sürece, çok olası değil. Tabii aynı nedenle, cephede çok daha hızlı yükselirsin. Her şeyi birden elde edemezsin tabii, anlıyorsun ya. Aman neyse, ne bileyim ben. Peki sen, çatışmadan hoşlanıyor musun?"

Marroné hemen, el konulan fabrikanın savunulmasındaki katılımına dair zihnindeki filmi izledi. Ardından kesin bir tavırla, başını salladı.

"O zaman iki ettik. Şimdi bak, içinde bulunduğumuz şartlar gereği, Fierro* özentisi dangalaklar ön planda. Ben kimseyi beceriksizlikle suçlayacak değilim, hele de hayatını ortaya koyan insanları ama neticede silah kullanıyorsun altı üstü. Peki kurşunlardan sonra ne olacak? Çünkü iktidarı ele geçirmek kolay ama devrim yapmak bu değil. Küba'da Che'nin başına gelenlere bir bak, ne oldu; onu Sanayi Bakanı yaptıkları zaman, işler sarpa sardı. Teknik kadrolar Ernesto, işadamı ve yönetici kadroları; devrimin başarı mı felaket mi olacağını, nihayetinde senin benim gibi insanlar belirleyecek. Silahlar sustuğu vakit sıra iş yapmaya, yani bize gelecek."

"İyi de... Yani şirketleri kamulaştırmayacak mısınız, özel mülkiyeti lağvedip tarım arazilerini istimlak etmeyecek misiniz?"

* Matín Fierro: Jose Hernandez tarafından yazılan epik şiirin kahramanı olan asi sığır çobanı, Arjantin'in halk kahramanı olarak kabul edilir.

Dilinin sayesinde çıkardığı birkaç açıklayıcı cık sesinden sonra Ezcurra "Yok" dedi. "Onu isteyenler ERP'liler, onlar cidden komünist. Diyelim ki yabancı şirketleri tek seferde devletleştirdik ama uslu durursa, yerli burjuvazinin her zaman ufak bir yeri olacaktır. Bizimle uzlaşmak o yüzden işlerine geliyor, anlarsın ya, çünkü ola ki o itler kazanırsa, işte onların halini ben o zaman görürüm. Ayvayı yerler. Ayrıca bu herifler hesap kitaptan da anlamaz. Ha bire onlara borç veriyoruz. Mesela bu fidye alma meselesi, biz onu çoktan rayına oturttuk." İş bilir bir havayla ekledi. "Senin de bildiğin gibi."

Marroné ilgiyle sordu: "Şu an sermayeniz kaça yükseldi?"

"Üç aşağı beş yukarı diyebilirim ki yaklaşık yetmiş milyon."

"Peso mu?"

"Dolar Ernesto, dolar. Sen bizi bakkal dükkânı mı sandın?"

Marroné hafifçe ıslık çaldı. "Bizden iyi durumdasınız. Baksana... Şu bahsettiğin sıra. Hani bizim sıramız gelecek dedin ya."

"İktidarı ele geçirdikten sonra mı?"

"Evet. Ne kadar süre kaldı sence?"

"Şey, bence... Günümüz koşullarında... Genel ve yerel koşullara göre... Yaklaşık iki veya üç yıl derim. Değişir. Darbe olursa daha çabuk olur."

"Fena değil" diye düşündü Marroné. Bu hesaba göre pazarlama müdürü olması, daha uzun zaman alırdı. Esas mevzu, o ana dek zamanını nasıl geçireceğiydi elbette. Bu iki ya da üç yılı, sırtında çuval taşıyarak geçirmesi söz konusu değildi haliyle. İyi bir satın alma müdürü olarak bir teklifi kabul etmeden önce her türlü ayrıntıyı bilmesi gerekliydi.

"Bilemiyorum, aklıma yatmayan şeyler var. Sen mesela... Sen de proleterleşiyor musun?"

Ezcurra'nın ağzı, işini bilir bir ifadeyle çarpıldı.

"O safdiller için, anlarsın ya. Peronizmin sonradan olma proleterlere ihtiyacı yok, yeterince proleter var zaten. Bu açıdan da biz senin için daha uygunuz. ERP'yle kıyaslarsan diyo-

rum." Çapkınca göz kırptı. "Hem Peronist güller çok daha güzel. En azından ağda yapıyorlar. Yalnız bir an önce karar vermen gerek çünkü gittikçe şişiyoruz ve bu iş biraz saadet zincirlerine benziyor, bilirsin hani, ne kadar geç katılırsan, bir şey kazanma şansın o kadar azalır. Zafer treni kalkmak üzere ve çok az bilet kaldı."

"Dur bakalım" dedi Marroné elini kaldırarak. "Pazarlıkta aceleye getirmenin benim bilmediğim bir yolu, henüz icat edilmedi. Bana görevlerden bahset, allayıp pullamadan. En alttan başlayacağız."

"Adaylıktan mı? Pekâlâ, mesela duvarlara slogan yazmak, örgütün gazetesini köylere dağıtmak, işçiler girip çıkarken fabrikaların önünde broşür dağıtmak..."

"İyi de bunun için kaçta kalkmak gerek?"

"Beş civarı. Pek hoş değil bu kısmı. Sıra bana geldiğinde, hepsini bir seferde yapıp sonra öğle üzeri uyuyorum. Köyden kalma alışkanlıklar işte. Bir de geceyi geçirmek için genelevden daha güvenli bir yer bulamazsın. Ne orada ne nezarethanede ne de tuvaletlerde aramak akıllarına gelir. Bizim genellikle çok ahlakçı olduğumuzu bilirler."

Marroné düşüncelere daldı. En büyük sorunlardan biri, sabahları tuvalete çıkmadan işe gidememesiydi. Bu kadar erken kalkmak zorundaysa mümkün değil bunu yapamazdı, o zaman da kendini bütün gün halsiz ve uyuşuk hisseder, doğru düzgün çalışamazdı. Hem polis gelir de koşarak kaçmak zorunda kalırsa ne olacaktı?

"Bak ne diyeceğim, eğer bu kaçırılma işini düzgün yürütürsen –bu mesele öncelikli şu anda– seni hayali şirketlerimizin ağından sorumlu, özel lojistik birimine vermeleri işten değil. Komünist Parti'ninkiler gibi aynen, anladın? Kâğıt üstünde tamamen yasal ve şirketin genel müdürüyle belki bir yönetici dışında, personel Montonerolar için çalıştığını rüyasında görse inanmaz. Düşünsene Ernesto, böyle şak diye..." Ezcurra parmaklarını şaklattı. "...kendi şirketinin başına geçeceksin.

Montonerolar sana karışmazlar, işini istediğin gibi, yasal olarak yaparsın yeter ki paravan şirket olarak onların işini gör; silah satın alma, fidye paralarını aklama falan, bilirsin işte. Kârdan da bir pay vereceksin elbette."

"Peki adımı değiştirmek, kaçak yaşamak zorunda kalacak mıyım?"

"O sana bağlı. Ama gidişata bakınca, öyle yapmanı tavsiye ederim."

"Ya sen? Gerçek adını kullanıyorsun, yoksa yanılıyor muyum?"

"Hayır ama başka çarem yoktu. Tamerlánları aile bağlarım dolayısıyla tanıyorum. Diğer yandan, beni buralarda kimse tanımaz, o yüzden beni getirttiler. Kendi bölgemde gözler üstümde sayılır."

"Peki ya işim, evim? Onlar ne olacak? Günlük hayatımı sürdürebilir miyim yoksa yeraltına geçmek için izin mi almalıyım?"

"Şey... Bilmiyorum. Sen nerede oturuyorsun ki?"

Marroné "Olivos ile Vicente Lopez arasında kalan yerde. Olivos tarafında" diye belirtti.

"Başlangıç olarak belki de taşınmanı isterler, Villa Soldati veya Garín'e, bilemem. Bu konuda biraz sinir bozucu olabiliyorlar."

"Ya evi ne yapacağım? Satmam mı lazım? Çünkü şu anda ipotekli."

"Şimdilik olduğu gibi bırakırdım ben olsam. Daha ileride, yoldaşları ve ailelerini saklamak için onu operasyon evine dönüştürebiliriz. Ev kıtlığı çekiyoruz. Evler ve özellikle de zemin kat daireler, halk hapishanesi olmaya çok uygun. Üstelik zengin semtinde polis çok daha az kuşkulanıyor. Karın ne der bu işe sence? Sempatizan olarak başlayabilir."

"Sanmam. Bunların hiçbirini sempatik bulmayacaktır."

"Bu bir sorun. Karma çiftler genelde yürütemez."

"Karma mı?"

"Biri militan olan, diğeri olmayan. Hepsi duvara tosladı, en azından benim bildiklerim. Yönetim de onlara iyi gözle bakmıyor. Hiçbir şey olmasa bile, ciddi bir güvenlik açığına yol açıyorlar. Bilmem ki. Sen karına çok âşık mısın?"

Cevap vermeden önce, gizliden gizliye dinlemediğinden emin olmak için çocuğa bir göz attı.

"Hayır."

"Bu durumu kolaylaştırır" hükmüne vardı Ezcurra. "Bak. Yolun sonuna geldik."

Tam bir tur yapmışlardı ve yukarı çıktıkları yerden tekrar aşağıya doğru yürüdüler. Biraz canlanmış olan Tommy'nin elinden tutarak yolun kenarından yürüdüler; kafeslerinin önünden geçtikleri kaplanlar ve leoparlar yaylana yaylana, küçük beton parçasını adımlıyorlardı; birinci grup bunu azamet dolu bir küçümsemeyle yaparken ikinci grubun hareketleri daha gergin ve sinsiceydi. Birkaç adım sonra bir heykelin önünde durdular. Yontulmamış bir kayanın üzerine doğru eğilen bir kadının heykeliydi bu; incecik eteği kasıklarına kadar çıkıyordu, oradan itibaren dik ve dolgun göğüsleri de dahil, tüm üstü çıplaktı. Bir eli kulağında, sanki uzaklardan gelen bir çağrıyı dinliyordu.

Tam o anda Ezcurra "Büstler yerine yakıştı, değil mi? Eva'nınkileri diyorum, hani şirkette olanlar" dedi. "Cuma günü bu yüzden de geldim. Sözlerini tutmuşlar mı, görmek için. On puan" dedi eliyle *okey* işareti yaparak.

"Birkaç tane daha yerleştirmek gerek hâlâ. Bu hafta halledecekler."

"Sorun değil, gördüğüm kadarı yeterli zaten. Bir iş daha bitti. Şimdi dikkatimizi daha önemli konulara verebiliriz."

Sımsıkı demir bir korsenin yardımı olmadan ayakta duramayacak kadar eski ve çökkün Bizans kalıntılarının bulunduğu adacığa ve göle bakan bir banka oturdular. İnce sütunların oluşturduğu yarım çemberin ardında güneş, sanki onu yakalamak için uzanan ellere benzeyen kestane ağaçlarının gürbüz

yapraklarına gömülerek, binalardan azade bir gökte batarken karşı kıyıdaki flamingolar, göğün pespembe tonlarını yansıtır gibi görünüyorlardı. Arkalarını döndükleri ziyaretçi akını, çıkışlara doğru sıralanmaya başlamıştı. Ezcurra kollarını bankın sırtına dayamış, sigara içiyordu.

"Bu cumartesi Bayan Tamerlán'ın her yıl düzenlediği yardım balosu yapılacak. İptal etmeye niyetliydi ama" yüzünde alaycı bir gülümseme belirdi, "*korkakça hareketleriyle yaşam biçimimizi değiştirmeye heveslenenlere karşı açık bir meydan okuma* olması için aynen eskisi gibi yapması gerektiğine onu ikna ettik. Mangırları çıkarmak için balodan yararlanacağız, içeride veya dışarıda kaç tane ajanları olursa olsun, iki yüz davetlinin arabasına birden yetişemezler. Senin arabayı park yerinin bitişiğindeki, yeşile boyalı bir barakanın önüne park edeceksin. Kimse yerine park etmesin diye oraya duba koyacağız. İyi dinle bak, burası çok önemli; anahtarları kontakta bırakacaksın".

"Ama onu götüremezsiniz, kayınpederimin arabası."

"Kimse bir yere götürmeyecek Ernesto, kayınpederine söyle, içi rahat olsun. Dinle şimdi. Sen ilk ışıkla yola çıkacaksın, Pacheco dalgakıranının oradaki bara gideceksin ve tuvalette talimatları bulacaksın. Takip edilmeni önlemek için sana bir haberleşme sistemi kuruyoruz, anladın mı? Bizim bir aracımız, her an yakınında olacak."

Marroné ciddiyetle başını salladı. Bakışları göle, suyun içinde ses çıkarmadan bir V çizerek ona doğru yüzen su samurunun kafasına takılmıştı. Hayvan kıyıya gelince, çimenlerin üzerinde birkaç adım attı ve sonra hiç telaş etmeden artayaklarından biriyle kaşındı. Baba oğul olarak yaptıkları ilk geziden, alnının akıyla çıkmanın yarattığı stres yüzünden tükenmiş olan küçük Tommy, kucağında uyuyakalmıştı. Bir yandan dalgınlıkla onun kısa kıvırcık saçlarını okşarken, tüm huzursuzluğu ve tedirginliği bir yana, oğluyla beraber hoş bir gün geçirdiğinin –ilk kez– belli belirsiz bir şaşkınlıkla ayırdına var-

dı. Bu durumun, beraber her dışarı çıktıklarında yakınmaları, asabiliği ve istekleriyle, bazen de bunlardan daha haklı nedenlerle onu tüketen Mabel'in yokluğuna mı bağlı olduğunu merak etti. Tüm bu iş başladığından beri sürprizlerin ardı arkası kesilmiyordu, her köşe başında yeni ve farklı bir Ernesto'yla karşılaşıyordu. Bunlar vaat edilen yeni dünyanın, eskisinin kafesleri arasından bir an için görünen yüzleri miydi acaba? Hayatını da ayakta durmak için demirden ortopedik desteğe muhtaç şu yıkıntılar kadar derme çatma mı kurmuştu? Öyle değilse madem, neden her gün dip dibe olduğu insanlardansa Paddy, Ezcurra veya María Eva'ya daha yakın hissediyordu kendini? Israrla kulağına ulaşmaya çalışan, uzaklardaki çağrı ne diyordu?

İçine belli belirsiz duyulan bir siren sesinin karıştığı, üzerlerine aniden çöken bu dinginlikten, Ezcurra da etkilenmiş görünüyordu.

"Geldiğim yerde flamingolarla dolu bir ada vardır. Uzaktan suyun üstünde pembe bir leke görürsün; buradaki tüyü dökülmüş zavallıların pembesi gibi değil, kırmızıya çalan, koyu yavruağzı bir renk ve gördüğünde onu serap sanırsın. Teknenin motorunu sezdiklerinde havalanırlar ve sanki gök pembeye boyanmış gibi olur; aşağıya bakmayı akıl ettiğinde adanın, bütün adanın –en fazla bunun kadardır– her karışının yuvayla kaplı olduğunu görürsün."

Sigarasından son bir nefes çekti; işaretparmağının ve başparmağının arasına alıp göle fırlattığı izmarit, havada uzun bir yay çizdi.

"Bir gün, tüm bunlar bittiğinde ve özgür bir ülkede yaşadığımızda, benim ufaklığı oraya götürüp ona göstereceğim. Neyse, yerimde pek duramıyorum biliyorsun. Dergiyi istiyor musun?" dedi uzatırken. Marroné elinden alıp çantanın içine, çocuk bezlerinin ve pamukların altına tıkıştırdı.

"Bir şey daha var" dedi Ezcurra ayağa kalktığında. "Eğer işi resmiyete dökmek istersem, bunu nasıl yapmam gerekir?"

"Bunu kendine dert etme Ernesto. Oldu bil. Sen bizim şirketteki adamımızsın."

Altında tehlikeli bir gerillanın gizlendiğine kimsenin inanmayacağı, elleri ceplerinde ıslık çalarak yürüyen, iflah olmaz bir serseri havasıyla, veda etmeden yürüyüp gitti. Marroné kafasını çevirdiğinde, onun kalabalığa karıştığını ve Las Heras'ın* zafer takının altından geçtiğini gördü.

* General Las Heras, Arjantin Bağımsızlık Savaşı'nın önde gelen komutanlarından.

3
Tüm Katı Şeyler Suda Erir Gider

Marroné, arabayı kara ağaçların arasında, engebeli arazide ihtiyatla sürüyordu; taşlaşmış çamurdaki şekilleri, yoluna çıkıveren mıcır yığınlarını ve gelgitin çizdiği düzensiz hattın üzerindeki kurumuş otların fren yaptığında çıkardığı çıtırtıyı, lastiklerin altından hissedebiliyordu. Motoru susturdu, araba sessizleşti, sanki nefesini verir gibi söndü hatta; şafağın ölgün ışığında, nehir kenarının manzarasını seyretti; söğüt ağaçlarının kara gövdelerini, grinin iki tonunu birbirinden belli belirsiz ayıran ufuk çizgisini, külrengi kirli havadan kozası içinde uyuyan, uzaktaki şehri... Nehir alçalmıştı. Dalga-

kıranın ucuna doğru görünmeye başlayan çarşaf gibi, pırıl pırıl suyun çekildiği yerde, düzgün kıvrımlarla bükülmüş, tıkız, taşlaşmış balçık vardı. Ağaçların arasına park etmiş birkaç araba vardı; bordo bir Falcon, zeytin yeşili bir Renault 12 ve mavimsi bir spor Taunus. Camları inik olmasına rağmen, içeride biri var mı yok mu göremiyordu. Kendi camını indirince, akıntısız ve dalgasız nehrin şırıltısı, bardan ve onun terasından gelen detone müzik ile kahkahaları, boğucu ve yapışkan havayla birlikte içeri taşıdı. Bunlar muhtemelen, kahvaltı ederken "güneşin doğuşunu izleme"ye gelmiş, genç gecekuşlarının gülüşmeleri ve sesleriydi. Eğer niyetleri buysa oturup bekleyebilirlerdi; doğudaki meçhul bir noktadan yayılan aydınlık, göğün grisine hafif bir parlaklık katıp satenimsi bir görünüm vermekten öteye gitmiyor ve böylece doğan günün hüzünlü, kasvetli ve büyük ihtimalle yağacak yağmur yüzünden de geçmek bilmeyecek pazar günlerinden biri olduğunu ilan ediyordu.

Daha birkaç saat öncesine göre ne büyük zıtlık! Sinekkuşlarının zümrüt yeşili, Tanagra heykelciklerinin altın rengi kadar parlak o orkidelerin, ipek pürüzsüzlüğündeki rengârenk cümbüşü! Siyahlı beyazlı smokinlerin ve frakların bir biçimde o cümbüşe çekidüzen veren damalı vakarı! Ya o zarif, incelikli jestler! Nihayet oradaydı. Başarmıştı. Kaderin sergilemekte pek cömert olduğu cilvelerinden biri sayesinde, gayretkeş yöneticinin içerisini gözünün ucuyla bile görmesine izin vermeyen, görkemli demir kapılar, uyduruk gerilla girsin diye ardına kadar açılıyordu ve park yerine doğru arabayı sürerken kara dallarını suda ıslatan salkımsöğüt, görüşünü ara ara kapatsa da ağaçların kopkoyu yeşilliklerinin arasından, beyaz sütunlarıyla ev ve onun havuzdaki yansıması karşısına çıkıyordu. Magazin fotoğraflarında göründüğünden çok daha güzel bulmuştu evi. Çift sıra sütunlar, evi tamamen çevreliyordu; alt kattaki ve üst kattaki ışıklandırma sayesinde, her iki katın salonları, iştah açıcı bir karamel rengine bürünüyordu.

Geniş, mermer bir merdivenden sütunlu avluya ulaştı, oradan da tavanları süslenmiş ve Şam işi kırmızı ipekle kaplı, kolonyal döneme ait tablolardan neredeyse görünmeyen duvarlarıyla, uçsuz bucaksız bir salona; ardından duvarları mavi ipekle kaplanmış, neoklasik kumaşlarla döşenmiş ve ışıklığı çevreleyen mitolojik figürlerle süslü tavanıyla, bir kabul salonuna ve nihayet, hafifçe Tudor havası taşıyan, av sahnelerinin ve ışık saçan atların resmedildiği tabloların bulunduğu yemek salonuna geldi. İyice aydınlatılmış odalarda, aceleyle ancak kibarlığı elden bırakmadan yürürken ev sahibesini seçememişti, ancak onu bulma bahanesiyle, elinde şampanya kadehi, hafifçe eğilerek selamladığı hanımefendilere centilmence, beyefendilere ise resmi bir tavırla bol bol gülümseyerek –sonunda dişçi dolgularını yapmış ve iki haftadır süren dudak büzme zorunluluğundan kurtulmuştu– kendini salonda gezinmeye vermişti. Buenos Aires'in kaymak tabakası tanınmış galeri sahibi, ayrıca hayırseverliğinin yanında güzel sanatların hamisi olan ev sahibesinin tablolarının ve bu duvarların arasında buluşmuştu. Mest olmuş duyuları, önce neyi algılayacağını şaşırmıştı. Hanımların kristal berraklığındaki gülüşleriyle mi ipekli elbiselerin mermer sütun ayaklarına sürünürken çıkardığı şahane hışırtıyla mı, belin etrafında bir testinin kulpu gibi kıvrılan kolla mı yoksa fildişinden bir boynun üzerinde yükselen Grek profille mi, Fransız parfümleri ile Arjantinli buğuların incelikli buluşmasıyla mı sümbüllerle vanilya çiçeklerinin geçmişin zarafetiyle dolu kokularıyla mı, tüy gibi bir dokunuşun işveli gıdıklamasıyla mı yoksa dişi bir kolun belli belirsiz kadife okşayışıyla mı, beyaz örtülerin üzerini kaplayan bin bir çeşit lezzet küpü lokmanın oyunbaz tadımıyla mı yoksa jilet gibi delikanlıların, el yapımı kristal kadehlere doldurduğu köpüklü şampanyayla mı ilgilensin bilememişti ve tatların, dokuların, kokuların, görüntülerin ve seslerin *perpetuum mobile'si** içinde devinirken öylesine esrimişti ki içinden tüm

* Latince, devridaim, sürekli hareket.

beyefendilerin ellerini coşkuyla sıkmak, tüm hanımefendilerin kiraz dudaklarını öpmek gelmişti.

Bu hanımefendiler içinde, çıplak sırtını bir lirin gergin teli gibi bölen, gri krep bir abiyeye bürünmüş bir tanesinden gözünü alamamıştı; ilk başta kıyafeti ve nefes kesici vücudu yüzünden, ama hemen sonrasında, otoparkın gölgesinin vurduğu yerde beliren siluetinde, kendi sekreterini gördüğü için. Onu hiçbir zaman böylesine ayartıcı ve alımlı bulmamıştı, hatta yöneticilerin kullandığı tuvalette mastürbasyon yaparken bile ve ona doğru yaklaşırken, içini kaplayan hayret ve şehvet birbiriyle yarışıyordu.

"Mariana..."

Adı dudaklarından çıkarken omzuna koyduğu elinin ağırlığını hisseden kız irkilerek döndü ve flüt kadehteki şampanyası eline döküldü.

"Ernesto! Korkuttun beni!"

"Özür dilerim..." dedi çarçabuk Marroné, bir yandan da smokininin göğüs cebinden çıkardığı beyaz mendili ona uzatıyordu. "Buyur... Burada ne işin var?"

"Ben de aynı soruyu sana soracaktım."

İrkilerek dönme sırası Marroné'deydi ancak tepkisi, kızınki kadar şiddetli değildi çünkü ses tanıdıktı ve park yerinde sesin sahibinin kullandığı turuncuya çalan Mustang'i görmüştü. Kendisininki gibi kiralık olmadığı, kesimine bakar bakmaz anlaşılan smokini içinde Cáceres Grey, elinde iki kadehle yaklaşmaktaydı ve birini Mariana'nın artık boşalmış olan kadehiyle değiştirdikten sonra, serbest kalan eliyle Marroné'yle tokalaştı –gerçi ona tokalaşma demeye bin şahit gerekirdi ya neyse– ve elini sekreterinin narin beline attı. Yani aslında, küçük düşürülmenin yüz hatlarını nefretle çarpıtmasını zar zor önleyen Marroné'nin kendi sekreterinin.

Son gelen, isteksizliğini yansıtan sesiyle "Son günlerde en beklenmedik yerlerde, *we keep running eachother** " dedi. "Senin bu kadar... Sosyetik olduğunu sanmazdım."

* İngilizce, "Rastlaşıyoruz".

"Beni Hanımefendi davet etti" dedi pat diye Marroné ve bunu *matter of factly*[*] belirtmektense, kendini savunurcasına söylediğinin çok geç farkına vardı. Cáceres Grey, kaşlarını kaldırdı ve birden her şey açıklığa kavuşmuş gibi gülümsedi.

"Ah elbette, peçeli kraliçe.[**] Sizi geçenlerde fısıldaşırken görmüştüm, zavallı amcamın cenazesinde." Her yeri rengârenk ışıltılara boğan, bin bir gece masallarını andıran şatafatı neredeyse kınayan bir bakışla, etrafını süzdü. "Cenazesinin hemen ardından böyle bir ziyafetin verildiğini görse ne derdi acaba, merak ediyorum. Bir hafta oldu, değil mi? Belki birkaç saat daha fazla. *Cenaze için kızartılan etler*[***] Devamı nasıldı?"

Marroné anlamadan, ona sessizce baktı ve iş arkadaşı da yarım kalan konuyu, elinin bir hareketiyle savuşturdu.

"Beğendin mi bari? Eğleniyor musunuz? Eşinle geldin, öyle değil mi?"

Bu soruyu sorarken, tüm bu süre boyunca patronuyla göz göze gelmekten kaçınıp suskunluğunu korumuş olan Mariana'nın beline daha da sıkı sarılmıştı ve Marroné, küçümsenmiş olmanın yüzünü kıpkırmızı hale getirmesine engel olamadığını bir kere daha hissetti.

Gıcırdayan dişlerinin arasından bölük pörçük "Bebek... Henüz üç aylık... Yalnız olmaz..." diyebildi.

"Ah, aile bağları" dedi Cáceres Grey, özlem dolu bir iç çekişle. Ardından da inanılmaz bir ikiyüzlülükle "Sana ne kadar imreniyorum, bilemezsin. Benim bir tek pazarım var. Bazen Mariana da bana eşlik ediyor. Kızımla pek sıkı fıkı oldular. Değil mi bebeğim? Bu arada, endişelenme..." dedi Marroné'ye dönerek "Bu gece onu rahat bırakacağım, böylece pazartesi sabahı sana dinlenmiş ve ışıl ışıl gelecek."

Bu sözler üzerine Marroné, utancın ve rahatsızlığın yarattığı görünmez bir kasılmayla çarpıldı ve bir an için göz göze gel-

---

* İngilizce, "Sakin bir şekilde, duygusuzca".

** Shakespeare'in *Hamlet* oyunundan; Perde 2, Sahne 2.

*** *Hamlet*, Perde 1, Sahne 2.

diklerinde, sekreterinin bakışlarında, onu bu şehvetli sarılmadan kurtarmasını isteyen, sessiz bir yakarış gördüğünü sandı. Anında da şövalyevari hayallerinin, kendi arzularının dışavurumu olduğuna hükmetti; orada fazlalık yapan bir kişi varsa bu ta kendisiydi.

Marroné ikiyüzlüce nezaket gösterilerinin son turunun ardından, uzaklaşmalarını izledi. Anlaşılan *lunch break* sırasında kızı otellere kapatması ve geç kalmasına neden olması (şikâyet edemeyeceğini bildiği için gözünün içine baka baka yapıyordu bunu) onu yeterince tatmin etmediğinden, şimdi de "Aile"nin ve üst düzey yöneticilerin karşısında kızla gösteriş yapıyor, onu alenen aşağılıyor, alay konusu yapıyordu. Çünkü iş dünyasında, sekreterini bir başkasının araklamasına izin veren yöneticiden daha boynuzlusu yoktur.

Camdan gelen bir tıpırtıyla dikkati yeniden gümüşi nehre, külrengi pütürlü ağaç gövdelerine, mavi spor Taunus'a, koyu kırmızı Falcon'a, zeytin yeşili Renault'ya ve neredeyse gözünün içine girecek kadar yakınındaki, cama düşen ilk damlanın aldığı yıldız biçimine kaydı (hafızasının, önceki gecenin anılarını, önünde uzanan manzaraya film şeridi gibi yansıtması için, gözlerini kapamasına gerek yoktu). Saatine baktı, vakit gelmişti. Terli ve kazık gibi olmuş smokininden, arabadan çıkmadan kurtulması hiç de kolay olmadı. Ön koltuğun önündeki boş yere koyduğu kot pantolonu, kazağı ve makosenleri giydi; kapıyı açtığı sırada, arabanın camı yağmur damlalarıyla kaplanmıştı. Buruşmuş smokini tıkmak için bagajı açtığında, kutuların yerinde durup durmadığını kontrol etti. Terastan kaçıp kapalı alana sığınma telaşında, çantalar karıştırılıp cüzdanlar çıkarılırken ve içecekler yerlere dökülürken bara girişi, kimsenin dikkatini çekmedi. Daracık bir alanda, masalarla sandalyeleri dizmeye ve terasta kalanların terbiyesizce dillendirdikleri şikâyetlere yetişmeye çabalayan garsona, tuvaletin yerini sordu. Çocuğun güçbela işaret ettiği tuvaletteki klozet, barlarda alışılageldiği üzere kapaksızdı, taşındaki desenler ya-

pış yapış çişle yapılmıştı; yeri ıslak kâğıt ve izmaritle kaplıydı, leke içindeki zincirli sifon ise yukarı asılmıştı. Yılların biriktirdiği yağlı toz yumaklarından ve tiksintiyle elinden attığı kurumuş bir hamamböceğinden başka bir şey bulamadan, paslanmış yüzeyin üstünde elini gezdirdi. Havalandırma deliğindeki camı da hem iç taraftan hem de parmaklarının ucuna yükselerek dış taraftan yokladı; tuvalet kağıdı rulosunun kâğıt borusuna gözünü dayadı ve artan bir ümitsizlikle, tüm ruloyu boşu boşuna açtı; ona bırakılan ipucu yoktu hiçbir yerde. Montoneroların herkesin gözünün önüne, ancak, yalnız kendi gözlerinin tanıyabileceği bir şifreli mesaj bırakmış olduklarına dair kuşkulu umutla, kapıdaki yazıları gözden geçirdi ancak malum "Kıçımı kıracak zenci arıyorum", altında telefon numarasıyla "Aletini emerim"le, her yerde yazan ve özellikle iğrenç bulduğu "Bu kutsal* yerde..." ile tuhaf biçimde yan yana gelmiş "Gerillalara özgürlük", "1'e 5, kimse kalmayacak"** ve hiçbir zaman eksik olmayan yorumculardan birinin, başka renkte bir tükenmezle yazıp küçük bir okla buna birleştirdiği "Sizden geriye" ve aynı hizada bir başkasının cevaben, belki de ilk olarak yazdığı "Evet, ama 1 sen olacaksın sıçtığımın faşisti" yazılarından başka bir şey, bir ipucuna uzaktan yakından benzeyen hiçbir şey yoktu.

Tuvaletten çıktığında, garson ve kasada duran adam dahil, içerideki herkes elleri havada, duvara dayanmıştı. İki jandarma kimlik kontrolü yapıyordu, onu da sıraya soktular. Marroné kendininkini uzattı ve üstünün aranmasına boyun eğdi; kimliğini geri aldığında, arasından gözüken, ikiye katlanmış bir kâğıt parçası dikkatinden kaçmadı ve yakınındaki jandarmayla göz göze geldi; adam kımıldayan dudaklarla ona susmasını

---

* Latin Amerika ülkelerinde, özellikle Arjantin'deki umumi tuvaletlerde çok sık görülen bir duvar yazısı; Bu kutsal yere/pek çok insan gelir gider/en korkağı bile çabalar/en cesuru bile sıçar.

** Peron'un bir konuşmasında geçen "...bizden ölen her bir kişiye karşılık onlardan beşi ölecek" sözüne atıfla kısaca "5x1" olarak yazılan, '70'li yılların meşhur sloganı.

işaret ediyordu. Arabaya yürürken bacaklarının titrediğini fark etti, binince kağıdı açtı; üzerinde yalnızca 333 yazıyordu. Gizlenmiş Montoneroları aranarak her iki yana doğru baktı ama ne onları ne de zeytin yeşili Renault'yu görebildi. Bu bir adres miydi? Ama burada sokak yoktu ki. Bir ipucu muydu? Rakamlarını mı toplayacaktı? Yoksa çarpmalı mıydı? Dokuz ne? Ay mı? Yirmi yedi ne? Yirmi yedi sokak mı? Tekrar tekrar deneyince, şifredeki rakamlar sıradan görünümlerinden sıyrılıp renklendiler (siyah, kırmızı ve beyaz oldular) ve Marroné arabayı geriye doğru sürdü, arazideki engebelere şimdi, derinliği belli olmayan su birikintileri ve balçıktaki tekerlek izleri eklenmişti (ama olsun, bilmeceyi çözmüştü!); gaza bastı ve tepeliği tırmandı.

Gökyüzünü griden beyaza çeviren tehditkâr ve görünmez, gündüz şimşekleri, hemen peşlerinden de sanki dev bir ağzın içinden geliyormuş gibi, boğuk bir sesle patlayan gök gürültüleri yol boyu onu takip ediyordu; görünüşe bakılırsa, esas fırtınanın henüz başlamadığını anlatmaya çalışıyorlardı. Yola çıktığından beri ortalık gittikçe kararıyordu, sanki gün doğduğuna pişman olmuş da şafağa geri dönmek istiyormuş gibiydi; bazı arabalar, camlarını kaplayan yağmur damlalarında ışıkları katlanan farlarını yakmışlardı.

Libertador Caddesi'nde, arabanın motoru çalışır halde ve gözlerini dikiz aynasına sabitlemiş olarak bekledi; geçen ilk 333'ü Puerto de San İsidro'daki terminale kadar takip etti. Kırmızı, siyah ve beyaz; kıyıda hizalanmışlar, domino taşları gibi sahile dizilmişler; önlü arkalı, terk edilmiş iş makinelerinin piramit biçimli kepçelerinin altlarına, dört bir yana park etmişlerdi. Arabayı, hippi tarzında boyanmış, paslı, büyükçe bir teknenin ve yağmur suyunu nehre boşaltan iki tahliye ağzının karşısına çekti ve şemsiyesini açarak arabadan indi. Nehir yükseliyor, ıslak güneydoğu rüzgârı olduğu kuşku götürmeyen yel, onu sürüklüyordu ve rüzgâr aniden şiddetlendiğinde yelkenlilerin direkleri, kılıç dövüşü yapar gibi birbirlerine vuruyordu.

Şemsiyesinin ters dönmemesi için savaşarak camı aralık büroya doğru yanaştı.

"Günaydın. Kusura bakma müdürüm, tuvaleti kullanabilir miyim, ne dersin?"

Küçük bölmesinin loşluğu içinde zar zor seçilen, beyaz bıyıkları ve geriye doğru taradığı kır saçları gür bir ihtiyar, matesini içip listelerini gözden geçiriyordu ve otomatiğe bağladığı cevabı vermek için kafasını kaldırıp bakmaya zahmet etmedi.

"Tuvalet şirket çalışanlarının kullanımına mahsustur."

Bu cümle, Marroné'nin "bütün gün yağmur altında yürüye yürüye iş arayan zenci" rolüne bürünmesi için anahtar replikti.

"Aynen öyle, müdürüm. Buraya adam alındığını söylediler bana, bunlar da –nasırı olmadığı görünmesin diye ellerini, avuçları içedönük halde havaya kaldırdı– direksiyon tutmazsa ne işe yarayacaklarını bilmezler. Ama önce... Çok soğuk ve yağmur da... Altıma yapacağım, biliyor musun?"

Tuvalet bir öncekinden çok daha temizdi ve aradığını sifonun arkasında buldu. Gerçekten de çişi geldiğinden, bir yandan işerken bir yandan da bir yüzünde Luka 6:43, diğer yüzündeyse Markos 6:53 yazan kağıda baktı. Bir an heyecanla, örgüt içinden isimler ve buluşma saatleri olduğunu düşündüyse de bunların İncil'le ilişkisinin farkına vardı. "Bu sefer suyunu çıkardılar" diye düşündü. "Ben şimdi İncil'i nereden bulayım? Kilisede bulurum tabii ama nerede kilise var ki?" Dışarı çıktı ve göz ucuyla ihtiyara baktı. Kuşku uyandırmamak için rolünü sürdürmeye karar verdi.

"Evet, ne diyorsun?"

İhtiyar, matesinden bir yudum aldıktan sonra, sanki bir şey hatırlamış gibi gözünün ucunu listelerinden ayırdı.

"Neye ne diyorum?"

"İş var mı yok mu?"

Bu defa ihtiyar, yağmur oluğundan ve kayınpederinin arabada unuttuğu, ekose desenli şemsiyenin kenarından süzülen sular arasından, onu baştan aşağı incelemeye tenezzül etti.

"Dinle beni delikanlı, işçi olmaya hevesliysen kendine bir fabrika bul. Tipin işini azıcık kolaylaştırır ama burada er ya da geç seni atarlar, orada da ya sendikaya veya doğruca hapse gönderirler. Senin iyiliğin için söylüyorum, bilesin. Birkaç kişinin canına okudular zaten."

Marroné düşünceli bir tavırla başını salladı, aldatmacası sonuca ulaşmadığı için kendini içinden kutladı. Aklındaki soruyu sormadan önce, feleğin sillesini yemiş emekçinin sahte yırtıklığını ve sesindeki ahmakça tonlamayı bir kenara bıraktı.

"Peki kilise var mı?"

Yanlamasına yağan yağmur altında, yağ kızartılan bir tava gibi fokurdayıp köpüren betonun üzerinde, ters dönmesin diye şemsiyeyi kenarlarından tutarak arabaya doğru koştu. Buna rağmen, kapıya varmadan aniden üstüne esen rüzgâr, onu parmaklarının arasından çekip aldı ve iki eliyle sapından tutarken içine dolarak yukarıya çekti, sanki kâğıttan bir külahmış gibi içini dışına çevirdi ve pirinç telleri yırtılan kumaştan dışarı uğramış şemsiyeyi, ıslak ve ölgün bir çiçeğe benzeterek geri verdi.

Varış noktasına ulaşmak için verilen talimatlar basitti, ancak bu hedefine varmasına yetmiyordu. Rüzgâr öylesine kuvvetliydi ki araba ıslak yolda sağa sola kayıyor, tepesindeki tipuanalar tehlikeli biçimde dallarını savuruyordu ve gövdelerinden kopup yola düşen dalların yanından geçmek zorunda kalıyordu ama neyse ki siyah, ıslak asfalta çarparak paramparça olmuş, beyazımsı tahta parçalarını uzaktan seçebiliyordu; ince dallar ve yapraklar her tarafa saçıldığından cadde, orman içindeki daracık keçiyolları gibi görünüyordu. Bazı noktalarda, güneydoğu rüzgârı yüzünden haince davranan rögar kapakları, havalanıp nehrin suyunun yolu basmasına geçit veriyordu. Trafik gitgide yavaşlamış ve belki de devrilmiş bir ağaç yüzünden durma noktasına gelmişti; Marroné motoru durdurdu ve beklemek üzere yerine yerleşti. Uykunun bastırması da camların buğulanması da ancak saniyeler sürdü. Cama

parmağıyla önce düz, sonra dalgalı bir çizgi çekti, ardından hemencecik sildiği bir çift göğüs, baş aşağı duran bir çöp adam ve bir kuş sürüsü çizdi. Camdaki izlerden görünen caddedeki hareketlilik, çizdiklerine can veriyordu; işaretparmağıyla birini daire içine aldı ve derelere dönüşmüş sokaklar, önceki geceden başka bir sahneyi aklına getirdi.

"Avrupa kültürünün üzerinizde ne gibi bir etkisi oldu?"

"Ben son derece Avrupai bir eğitim aldım. Klasik bir eğitim aldım, öyle ki çevirilerimi bu eğitimim olmadan yapmam mümkün olamazdı çünkü mesele yalnızca İngilizce bilmek değildir, aynı zamanda Elizabeth dönemine vakıf olmaktır, neticede..."

Saçları haşin görünümlü denecek kadar kısa kesilmiş, gözlüğü kalın çerçeveli bir kadın soruyordu soruları. Kamera ve mikrofonlarıyla kolonyal salonu ele geçirmiş, genç yaştaki belgeselcilerin oluşturduğu ekipteydi. Cevapları ise şu an adını hatırlayamadığı, Savonarola tarzı bir koltuğa oturmuş, kolçakların topuzuyla oynayan, tanınmış bir yazar veriyordu.

"Nerede yaşamak isterdiniz?"

"Her zaman Venedik'te yaşamak istemişimdir, ölene kadar da bu isteğim değişmeyecek herhalde."

"Ülkemizi nasıl buluyorsunuz?"

"Her şeyden bu kadar uzakta yaşamak çok zor. Orada gençleri görüyorum, bir tatilleri oldu mu trene atlayıp Venedik'e, Paris'e Viyana'ya gidiveriyorlar. Böyle yakında olunca her şey çok kolay. Bizse burada her şeyden o kadar uzakta, o kadar ters yönde kalıyoruz ki."

Meraklanan Marroné, asistanlardan birine sordu: "Televizyon için mi?"

"Geleceğin Belgesel Arşivi Hareketi Kolektifi'ndeniz" diye cevap verdi diğeri gücenmiş bir tavırla. "Devrim öncesi Arjantin'i kayda alıyoruz. Gelecek nesiller için."

Ona daha fazla şey sormak isterdi ama tam o anda arkasından, ancak uyurgezer birinden çıkabilecek kadar sakin bir ses geldi.

"Şunlara bakın. Ormanda ne de güzel oynuyorlar."

Hanımefendi –tabii sorusunu cevaplayan değil– nihayet yanında belirmişti. Sade fakat zarif siyah elbisesinin belirgin dekoltesi, bir tanecik beyaz kamelyayla süslenmişti.

"Kötü kurdun hâlâ ortada olduğunu bilseler ne yaparlardı, merak ediyorum."

Uygun bir cevap bulmasına zaman bırakmadan, hayret verici bir şekilde elini tuttu.

"Benimle gelin. Size bir şey göstermek istiyorum."

Hanımefendi'nin ona yolu gösteriş biçimi, annesiyle el ele yürümesini hatırlatmıştı; o da bırakmaması için elini böyle sıkıca kavrar ve yüzüne bakmazdı. İzmir işi bir yollukla kaplı, merdivenleri tırmanmaya başladılar, sahanlığa gelince Hanımefendi bir mola verdi ve köpükleri elmastan, dalgalarıysa ipekten bir denize bakan, sarp bir kayalığın kenarında durur gibi, tırabzana yaslanması için onu teşvik etti.

"Sizin şerefinize, daha doğrusu sizin işinizi kolaylaştırmak için verdiğimiz partiyi nasıl buldunuz?"

Marroné, hastalıklı bir gururun dalga dalga içini kapladığını (Tamerlánların verdiği parti onun için, Marroné için) ve yerini endişe ile kuşkuya bırakarak (zavallı amcam ne derdi, merak ediyorum) geri çekildiğini hissetti.

"Benim için büyük bir onur. Yalnızca... Bay Tamerlán'ın yanlış anlamayacağını umarım."

Hanımefendi şaşkınlıkla bir saniye ona baktı.

"Partiyi mi? Fausto mu? Parti onun fikriydi zaten. Hâlâ anlamadınız mı Bay Marroné? Görüşmeleri en ince ayrıntısına kadar kocam yönetiyor, onu kaçırdıkları andan beri. Yapacaklarımızı, onu kaçıranlar aracılığıyla emrediyor, biz de emirlerini yerine getiriyoruz. Govianus'u devre dışı bırakmanın uygun olacağını bize söyleyen oydu; parayı o farkına varmadan temin etmek için, gizli hesapların şifrelerini veren de oydu, kurye olarak sizi seçmek de onun fikriydi. Tıpkı sizi benim âşığımmış gibi göstermenin, onun fikri olması gibi. Bu eve gidişgelişinizi

açıklayabilmenin tek yolu bu çünkü. Bu parti, diğer nedenlerin yanı sıra, bunun için düzenlendi. Neyse, sanırım bu kadar yeter. Herkes bizi gördü ve şimdiden dedikodu başladı. Gidelim."

Bu sözlerin onda yarattığı, anbean büyüyen yıkıma dalan Marroné, birinci kat koridoruna ve onun, birbirinin eşi, oymalı kapılarına doğru sürüklendi. Kapılardan biri açıktı ve buradan, kabul ritüeli veya hiç değilse gerekli merasim yapılmadan Bay Tamerlán ve eşi hanımefendinin, karı koca olarak paylaştığı dairenin *sancta sanctorum'una** daldı. Bayan Tamerlán, artık güçsüzce kendisine direnen eli bırakmadan, zarif ama durdurulamaz bir yay çizerek yatağın kenarına teğet bir noktada durduğundan, itme denemeyecek bir dokunuş bile Marroné'nin, saten yatak örtüsünün üstüne düşer gibi oturmasına yetti.

Hanımefendi, lake banyo kapısının ardında kaybolurken "Çok sürmez" dedi.

Yalnız kalan Marroné, derin derin nefes alarak ve sakinleşmek için düşünmemeye çalışarak bakışlarını sayvanlı karyolanın ince, burma direklerinin, yeşil Şam kumaşından perdelerin, tavandaki alçı kabartmaların, mermer tablalı komodinin, Bay Tamerlán'ın gümüş çerçevedeki fotoğrafının, başka bir tanesinin, kesme kristalden kül tablasıyla bir paket sigaranın ve isimlerinden (Mandrax, Mogodán, Librium, Valium) türlü çeşitli sakinleştiriciler olduğunu anladığı, bir sürü ilaç kutusunun üzerinde gezdirdi.

Bakışlarını çevirdiğinde, Hanımefendi'nin banyodan çıkmış olduğunu ve ona baktığını gördü. Yapılı bir vücudu olduğunu fark etti o anda. Yarım kavun gibi duran göğüsleri dik, kalçası genişti ve kasığında tüy namına yalnızca, dudakların iki yanında mürekkeple çizilmiş gibi duran, incecik iki çizgi bırakılmıştı.

"Bazı insanların, özellikle de bazı kadınların, iki kişinin arasındaki cinsel gerilimin varlığını veya yokluğunu algılamak

* Latince, "En kutsal yer", harem.

gibi bir hünerleri vardır, tıpkı iz süren bir tazı gibi. Sahiden cinsel ilişkiye girmek, onları kandırmanın tek çıkar yoludur Bay Marroné."

Hanımefendi o arada yatağın yanına gelmişti. Ona değmeden dizlerini kaldırarak yatağa tırmanmış ve poposunun önüne gelmesi için, dönerek dizlerinin üstünde, dört ayak durmuştu.

"Bu da kocanızın fikri mi?" diye çaresizce sordu Marroné.

"Ben de kendi fikrimi üretebilirim. En azından Fausto'nunkilerin boş bıraktığı ufacık alanlarda. Peşrevden hoşlanmam Bay Marroné. Eğer sertleştiyseniz, pantolonunuzu indirin ve içime girin; ben zaten kayganlaştırıcı kullandım."

Bu anı daha önce de yaşadığını hisseden Marroné, kemerini çözdü, pantolonunun dıştaki ve içteki düğmelerini açtı; paçaları biraz dar olduğundan ayakkabılarını çıkarana dek, pantolonu bileklerinde yığılmak zorundaydı. Donu bu defalık daha bir şıktı ama arada bir omzunun üstünden ne yaptığına bakan Hanımefendi, içindekinden başka bir şeyle pek ilgilenir gözükmüyordu. Aldatılan kocanın elinde tüfekle odaya daldığı ürkütücü sahnenin gerçekleşmesinin, şu durumda imkânsıza yakın olduğunu bilmek, onu her ne kadar sakinleştirse de çerçeve içindeki Bay Tamerlán tarafından izlendiği hissi, onu huzursuz ediyordu. Ona, bakanı gözleriyle takip ettiği izlenimini veren fotoğraflardandı bu da. Derdinin ne olduğunu açıklamaya çalışmadan, Hanımefendi'nin kıçının duruşunu değiştirmeyi denedi ki kendi kıçı, kocasının delici bakışlarının görüş alanı içinde kalmasın. Ancak kıyısından da olsa bakışının ağırlığını hissediyordu hâlâ; hem bu his hem ellerinin Hanımefendi'nin belinde oluşu hem de penis başının derisiyle, kaygan dudakların mukozası arasında oluşan manyetik akım, kâbusu ve aynı anda malum titremeleri başlattı ve Marroné, vücudundan çıktığını doğru dürüst hissedemeden, menisinin kendisi ve Hanımefendi arasında, kısa ömürlü bir köprü kurup poposunu ve vulvasını ikiye bölen yoldan aşağı, krema gibi kaydığını gördü.

Hanımefendi, bacaklarının, göğüslerinin ve kollarının meydana getirdiği üçlü kemerin altından ona baktı.

"Ne oldu?"

Saten örtünün üzerindeki sperm izlerini çaktırmadan silmeye çalıştığı için daha da aşağılanmış hisseden Marroné "Eee, şey... İşte..." diye kekeledi.

"Hep böyle hızlı mısınız?"

"Er... Erken bo... Boşalma problemim var." Bunu söylemek öylesine zoruna gidiyordu ki bazen sağır-dilsizler gibi, boynunda tabelayla dolaşmanın daha pratik olup olmayacağını kendine soruyordu.

Hanımefendi, doğuştan gelen inceliği ve insanları idare etme becerisi sayesinde, sitem etmeden belli belirsiz içini çekti. Doğrulmadan kolunu geriye, bacaklarının arasına uzattı ve akan bir damla parmağının ucuna değince, önce onu dilinin ucuyla tattı –bu hali, Marroné'ye, bozulduğundan kuşkulanılan bir yiyeceğin tadına bakarken takınılan ihtiyatlı tavrı anımsattı– ve kolunun üzerine yüzükoyun uzanarak damlayı, klitorisine boydan boya sürmek için kullandı.

Şirket başkanına, üçüncü çocuğunun ve varisinin neden satın alma bölümü müdürünün hatlarını taşıdığını açıklarken kendini hayal edemeyen Marroné "Riskli bir hareket olmaz mı?" diye söze başladı.

"Endişelenmeyin, bir süre önce tüplerimi bağlattım. Rekorunuzu kıracağıma söz veremem gerçi, ama elimi çabuk tutacağıma söz verebilirim. O arada kendinize bir viski koyabilirsiniz, isterseniz."

Marroné, sanki viskiyi hak etmiyormuş gibi geldiğinden, teklifi reddetti. Hanımefendi adeta bir örümceğin, saklandığı köşeden görünen tek bacağı gibi poposunun arasından görünen parmağıyla, kendini okşamaya başlamıştı; bacakları yatak örtüsünün üzerinde aralanmış, çarpılmış ağzından iniltiler çıkar, hızlı ve ritmik biçimde doruğa yaklaşırken kalçaları parmağını yatağa gömmek istercesine inip kalkmaya başlamıştı ve

tam vaktinde ses bulan birkaç inlemeden sonra, yana devrilerek bir süre kıpırdamadan, cansız yattı.

Her ikisi de çarşafların altına girmişken Hanımefendi şişeciklerden birinden çıkardığı hapı susuz yuttu ve tekrar, geniş ve tüy gibi yumuşak yastık yığınına kendini bıraktı. Duraklamalarla delinen, yarım yırtık bir monolog örmüştü ve Marroné, âşıkların genelde iki tarafın da tatmin olduğu birleşmelerden sonra yaptıkları mahrem sohbetin, sökük tarafıydı.

"Fausto sizi arıyordu, sizinle bir şey konuşmak istiyormuş... Onun için biraz endişeliyim. Eskisi gibi değil..."

"Babasının... Onun başına gelenlerden çok etkilenmiştir... Yani herhalde."

"Olabilir. O doğmadan önce, Fausto ilk doğan çocuğun yalnızca kendisine ait olması gerektiğine karar vermişti. Kocam babasının, kendisi gibi iltica etmiş bir doktor arkadaşına danışarak, benim hamilelikteki payımı en aza indirmek için her türden deneye katıldı. Onu işgal ediyorsun diyerek beni suçluyordu. Sanki ben herhangi bir biçimde buna engel olabilirmişim gibi... Her şeye rağmen, denedikleri işe yaradı herhalde; iki su damlası gibi, neredeyse birbirlerinin eşi olduklarını siz de fark etmişsinizdir. Doğumda beni uyuttular, sezaryen oldu tabii ki." Marroné görmüştü, kasap bıçağıyla boydan boya yarılmış gibi duran karnındaki yara izini nasıl görmesindi ki? "Daha altıncı ayda onu göremez oldum, bir yıl içinde de dokunamaz. Doktorla ikisi aşılamadan konuşup duruyorlardı; tam olarak neden bahsettiklerini hiç anlamadım, ördekler veya kazlarla ilgili bir şey olduğu hariç. Onu emzirebilmek için içine iki biberon yerleştirilmiş, göğüs gibi görünen özel bir sutyen yaptırdı; bense göğüslerimi bandajla sarmak zorundaydım." Bakmak için üstü açılmış göğüslerinden birini kaldırdı. "Ta ki zehre dönüşmüş bütün sütüm, tekrar içime akana dek. Her şeyi o yapıyordu; onu yediriyor, altını değiştiriyor, çocuk doktoruna ve anaokuluna götürüyordu, bense onu hizmetçilerden bile az görüyordum. Sürekli

'Bu benim varisim' diye tekrarlıyordu, 'Tamamen bana ait olmalı çünkü günü gelecek, her şey ona kalacak. İkinciyi sana bırakıyorum' diyordu, benim ondan böyle bir talebim yoktu oysaki. Ve sanki doğa onun sözüne bir kez daha uydu. César, davranışlarından bedensel özelliklerine dek her yönüyle, tamamen benim kanımdan. Hamilelik boyunca ikimiz bir bütündük, bütün ve tek başınaydık; baba bizi rahat bıraktı, doğumda bile yoktu. Onu doğduğu anda kollarıma aldım, kıpkırmızı ve kan içindeyken. Anlaşılan hemşireler onu kollarımın arasından alıp yıkayabilmek için beni uyutmak zorunda kalmışlar. O günden itibaren, ağabeyine veremediğim her şeyle birlikte, bütün sevgimi ona verdim, oysa babası suratına bile bakmıyordu. Sanki onun gözünde oğlu yokmuş gibi; oğlunun gözünün babasından başkasını görmemesinin sebebi de bu sanırım. Zavallı, bu konuda bile bana çekmiş. Tuhaf, değil mi?" dedi ve sigarasından çektiği son nefesle sözünü bitirdi. Ardından yastıklara gömülürcesine geriye doğru yattı, sanki hipnotize olmuş gibi, hiç kırpmadığı gözlerini tavana dikti. Marroné hâlâ dumanı tüten sigarayı nazikçe elinden alıp yandaki küllükte söndürmüştü.

Çıkarken kapıyı arkasından o kadar sessizce kapatmıştı ki koridordaki heykellerden biri sanılabilecek kadar kımıltısız duran Fausto Tamerlán'la çarpışınca, hayretle kopardığı çığlığı sanki başka birisi atmış sandı. Delikanlının üstüne diktiği bakışlarında, sessiz bir kınama olduğunu düşündü Marroné; çocuk suçlayıcı olmaktan çok yardıma muhtaçmış gibi durduğu halde, bir anlığına zihni, atışı kaçırdığını söyleme ihtimaliyle oyalandı ancak ağzını açtığını gören çocuk, kolundan yakalayarak onu susturdu.

"Burada olmaz. Bizi dinleyebilirler."

Yoğun bir korna salvosu, onu yağmurlu sabaha ve seller akan caddeye döndürdü. Önündeki arabalar hareket etmiş, arkasındakilerse onu uyanmaya mecbur ediyorlardı. Kaybolmuş olmaktan korkuyordu ama yol soracak kimse yoktu. Sokakları

sel götürüyordu, bezin silemeyip anca dağıttığı buğunun ve silecekleri bitap düşüren suyun içinden yolu görmeye uğraşıp, hepsi birbirinin eşi banliyö kavşaklarından geçerek bazıları alçak kazıkların üstünde duran, gökkuşağı renklerine boyanmış, ahşap evlerden oluşan, büyük bir mahalleye gelene dek dolanıp durdu. Bu görüntüye muz ağaçları ve Santa Rita çağlayanı da eklense, o zaman mahalle tamamıyla Karayipler'den fırlamış gibi durabilirdi, tabii ki kasırga mevsiminde.

Orada Nuestra Señora del Perpetuo Socorro de la Ribera Kilisesi'nin yerini tarif edebildiler. Neredeyse orta karar bir ev büyüklüğündeki kilisenin, çanı olmayan bir çan kulesi ve altına sığınanlarla dolup taşan kemerli bir saçağı vardı. Yağmurun ve rüzgârın içeri girdiği yerleri, şeffaf plastiklerle kapatmaya çalışanlar arasında peder de vardı; rahip olduğu kıyafetinden değil de –Coppa y Chego* tulumunun paçalarını, dizine kadar gelen yağmur çizmelerinin içine sokmuştu– sarı saçlarından ve San İsidro'nun doğru yolu bulmuş, efendi çocuğu havasından anlaşılıyordu.

"Geçin, boş bulduğunuz yere yerleşin. Eşin ve çocukların isterlerse içeri girebilirler" dedi onu görünce.

Marroné arkasına bakınca, o farkına varmadan, eteklerine yapışan bir sürü veletiyle tombul bir Paraguaylının onun peşinden geldiğini gördü ve onlarla bir bağı olmadığını haykıracak öfke sağanağını son anda durdurdu. Gördün mü bak? Gördün mü? Her zaman aynı şey oluyordu. Böyle mavi gözlü ve sarışın (veya kızıl dedi zihnindeki karanlık ses) oldun mu proleterleşme lüksün de olurdu tabii. Ama ona gelince, yanında marsık gibi iki kişi olması yeterliydi; onlara karışıp aralarında kayboluyor, *kamufle oluyordu.* Onlar yoksulların yanında yer almayı seçebilirlerdi ancak kendisinin zenginlerin tarafını seçmekten başka bir şansı olmamıştı. Hayır... Hayır... Zihninden, elleriyle yüzünü ovuşturdu, sakinleşmek zorundaydı; bunları söyleyen o değil, içindeki iblisti.

* İş kıyafetleri üreten Arjantinli bir tekstil firması.

"Hayır peder. Benimle değiller. Ben..." Cümlenin kalanını yutarak bir şekilde durumunu açıklayan, park edilmiş arabasını işaret etti. "Bana bir İncil lazım."

"İncil mi?" diye sordu peder şaşkınlıkla.

"Evet, şey... Sizde var mı?"

Sorusuna gücenebileceğini çok geç idrak etti ancak, ıslak plastiği yine ıslak izolasyon bandıyla yapıştırmaya uğraşan rahip, tamamen dünyevi işlerine gömülmüş görünüyordu. Marroné içinden "Onların talihine ortak olmadan da yoksulların yanında olunabilir, peder" dedi ve anında bundan pişmanlık duydu. Peder, serbest olan eliyle kilisenin içini işaret etti.

"Epifania'yı bulun."

Epifania, ufak tefek ancak her şeyi yerli yerinde bir vücudu ve bembeyaz, tertemiz bir gülüşü olan, kuzeyli bir kızcağız çıktı ve onu bir zamanlar sunak olarak kullanılmış, çürük çarık bir masanın yanına götürüp çekmecelerden birinden mor kapaklı bir İncil çıkardı. İncil'i Marroné'ye uzattığı sırada, eski bir rugby oyuncusu olan peder yaklaştı –Cardinal Newman* takımındandı, kelle koltukta oynardı– kolunu kızın beline dolayıp onu kendine doğru çekti ve kızı yanağından öptü. "Bir rahip için biraz cüretkar" diye düşünen Marroné, o anda kızın belini ve yanağını teslim edişindeki rahatlığı, artık şaşkınlık dolu olmayan ama hâlâ harika gülümsemesini ve pederin parmaklarının çizdiği hattı izleyerek annenin örtülü ama gizlenemez biçimde yuvarlak karnını fark etti.

Oturmak için sakin bir köşe arayarak etrafına bakındı ama zeminle sıralar, baştan sona insan yığınıyla kaplı olduğundan, bulamadı ve bahçeye –bu çer çöp deposuna bahçe denebilirse tabii– yöneldi ve yıkık dökük kulübemsi bir yer gördü.

Tesis, ters çevrilmiş iki varilin üstüne konan iki enli kalastan ve onların arasındaki boşlukta kalan, kötü kokulu kuyudan meydana gelmişti. Montunun önünü açtı, oturup İncil'i kucağına koydu ve aradığını bulana dek sayfaları karıştırdı. "İsa'yla

* Buenos Aires Eyaleti'nde bir rugby takımı.

öğrencileri gölü aştılar Ginnesar'da karaya çıkıp tekneyi bağladılar."* "İyi ağaç kötü meyve, kötü ağaç da iyi meyve vermez."** Hepsi buydu. Ona ne söylüyordu? Hiç. Altı çizilmiş bazı ayetleri görene dek, ne aradığını bilmeden, ipeksi sayfaları çevirmeyi sürdürdü. "Ona sevgiyle bakan İsa 'Bir eksiğin var' dedi. 'Git neyin varsa sat, parasını yoksullara ver; böylece gökte hazinen olur'. "*** Biri kurşunkalemi bastıra bastıra, sayfa kenarına eklemişti: "ve yerde de". Yine altı çizilmiş "Hazineniz neredeyse, yüreğiniz de orada olacaktır"**** ayetinin yanına, aynı el "Özel mülkiyetle komşusunu sevmek birbiriyle bağdaşmaz" yazmıştı. "Ne mutlu size, ey yoksullar! Çünkü Tanrı'nın egemenliği sizindir" ayetinin yanından çıkan, mavi mürekkepten küçük bir ok, kenardaki "Luka, *manen* sizindir demiyor" yazılı nota götürüyordu. Ve "İki mintanı olan, mintanı olmayana versin"***** ayetinin yanında "Birini mi ikisini de mi?" diye soruluyordu. Her halükârda onu en çok etkileyen pasaj şuydu: "Yeryüzüne barış getirmeye mi geldiğimi sanıyorsunuz? Size hayır diyorum, ayrılık getirmeye geldim. Bundan böyle bir evde beş kişi, ikiye karşı üç, üçe karşı iki bölünmüş olacak. Baba oğluna karşı, oğul babasına karşı olacaktır."****** Emekçi peder bunun yanına şöyle not düşmüştü: "Ve bu sefer, çarmıha gerilen baba olacak." Daha birkaç saat öncesine kadar, bu cümlenin sertliği ve ifade ettiği duygu, Marroné'yi şaşırtırdı. Ama şimdi değil. Önceki gece Bay Tamerlán'ın oğlunun ağzından dinledikleri, gözündeki perdeyi kaldırmıştı; balkondan aşağı bakarken az kişinin tahayyül ettiği gelecek –belki de yalnızca olası, ancak olası diye, daha az tehditkâr olmayan bir tür gelecek– gözlerinin önüne serilmişti. Annesinin yatak odasının kapısındaki sürpriz karşılaşmalarının ardından, adım seslerini

* Markos 6:53.
** Markos 6:43.
*** Markos 10:21.
**** Luka 12:34.
***** Luka 3:11.
****** Luka 12:51.

yankılayan sarmal merdivenin metal basamaklarından balkona, onu, Fausto Tamerlán çıkarmıştı. Çevreye tepeden, dört anayönden hâkim olan dört balkondan, terk edilmiş istasyon ve iki yanındaki duvarlar, kavisli rayları kuşatan demir köprü, perondaki muz ağaçları, havanın durgunluğundan yaprakları kımıldamayan nehir kıyısındaki söğütler, ağaçlık vadiler, komşu köşklerin çatıları ve katran akan nehirle dumanlı göğün birleştiği bulanık hat gözüküyordu.

Fausto aniden "Burada olmanız ne güzel" deyivermişti. "Daha fazla katlanamıyordum. Şu son ayların nasıl geçtiğini bilemezsiniz."

Marroné, her duygulandığında ortaya çıkan, belli belirsiz bir suçlulukla karışık merhametin, bir kez daha karnında düğümlendiğini hissetti ve ona güven vermek için delikanlının gözlerine bakamadığından –dayanılmaz derecede babasınınkilere benziyordu– kuvvetle kolunu sıktı. Görevini üstlenmesinin nedeninin, yükselme hırsı ve hatta işine duyduğu bağlılık olması, kendini o kadar kötü hissettiriyordu ki; hele de aslında önemli olan tek neden, yalnızca babalarının eve dönmesini isteyen ve en savunmasız oldukları yaşları süren iki çocukken. Üstelik ona, Marroné'ye, tüm kalpleriyle güveniyorlardı.

Durdukları yerden ana kapıyı görebiliyordu ve hemen ardından da kendini, bir kez daha arabasıyla onun içinden geçerken gördü, ancak bu defa yan koltukta Bay Tamerlán oturuyor ve çocuklar, çakılla kaplı yoldan el sallayarak onlara doğru koşuyorlardı. Geleceğe dair bu kısa tasavvura kendini öylesine kaptırmıştı ki Fausto'nun bir sonraki cümlesi onu gafil avladı.

"Bağlantım koptu."

"Ne?"

"Bağlantı kurduğum telefona kimse cevap vermiyor. Kaçırılmadan beri sorumlu üstümden haber alamıyorum. Sadece kendimi ele vermediğimi, hâlâ gönüllü olduğumu bilmelerini istiyorum. Lütfen bağlantıya geçmem için yardım edin."

Sanki haberin indirdiği darbe onu aşağıya itebilecekmiş gibi, Marroné korkuluğu iki eliyle sıkı sıkı kavramak zorunda kaldı. Bay Tamerlán'ın oğlu bir Montonero'ydu ha! Üstelik onun da Montonero olduğuna kesin gözle bakıyordu! Sonunun nereye varacağını görmek için, işi akışına bırakmaya karar verdi.

"Dinle... Durumun sen de farkındasın. Şimdi bu yeraltına çekilme sürecinde, her şey hücrelere bölündü. Öğrenmeye çalışırım ama sana hiçbir şey için söz veremem. Bazen örgütün seni..." Uygun terim aklına gelmiyordu ama saçma sapan bir şey söyleyecek olsa bile, bu genç maydanozun, Montoneroların kullandığı dili bilmemenin suçunu ona değil de kendisine yükleyeceğini düşünerek sakinleşti. "...bir süreliğine *kış uykusuna* yatırması gerekir. Tekrar ihtiyaç duyuluncaya dek seni saklamak için."

Delikanlı "Evet, elbette" diyerek hemen ona hak verdi. "Yalnızca, burada olduğumu ve emirleri için hazır beklediğimi bilsinler, o bana..." dedi ve dili tutulmuş gibi birden sustu. "Hayır. Hayır, yetmez. Bir şey daha var."

Marroné ağzını açmayıp meydan okumakla, canının sıkıldığını belli etmek arasında kalmış bakışlarını, yüzüne dikmekle yetindi. Geçen her saniyeyle kıdemli, yönetici Montonero pozuna daha çok ısınıyordu.

"Sevg... Yoldaşım, adı Marta, neyse, gerçek adını da biliyorum çünkü liseden arkadaşız."

Gerçek adını söylemesinin bağışlanamaz bir gaf olacağını sezdirmek için "Ne olmuş Marta'ya?" diye sertçe sözünü kesti Marroné.

Saçma sapan ve inanılmaz bulduğu için, duyar duymaz aklından sildiği dedikoduları, yani liseli bir Mata Hari aklına girdiği veya onu kandırdığı için, öz oğlunun Bay Tamerlán'ın ele geçmesini sağlayan kişi olduğuna dair söylentileri düşünerek "Doğruymuş demek ki" diye aklından geçirdi. Delikanlı bölük pörçük monoloğunu sürdürüyordu.

"Mesela... Sizin vereceğiniz numaradan ben onu ararım. O zaman ona, ben olduğumdan emin olması için şey derim. Ne derim? Bilmiyorum, sizin söylememi istediğiniz şeyi söylerim, o da her şeyin yolunda olduğunu anlamam için, bana bir tür parolayla cevap verir. Eğer parolayı söylemezse o zaman anlarım... Parola ne olabilir?"

"Bu kadar çok lafa gerek yok, yoldaş" diye sözünü kesti Marroné. "Bak ne diyeceğim, eğer bir şey öğrenebilirsem ve öğrendiğim şey de güvenlik açısından sakıncalı olmazsa, sana ben şahsen gelip benden istediğin bilgiyi vereceğim. Bunu yapmamam lazım ama senin için önemini gördüğümden, bu seferlik bir istisna yapacağım. Ancak sen de kuralı biliyorsun: Bilmezsen ötemezsin. Senin durumun ortada zaten." Hesaplanmış bir hamleydi. Delikanlının masum gözleri sıkıntıyla doluydu şimdi.

"Yanlış anlama. Örgüt senden çok memnun. Şimdilik. Ama bu gibi durumlarda kılı kırk yarmak gerekir. Ne de olsa senin baban... Öyle değil mi?"

"Evet, ben de biliyorum. Bana hatırlatmanıza gerek yok, hatırlamadan geçen bir dakikam bile yok çünkü. Ve bana güvenmemenizi anlıyorum, ne de olsa ben kompradorun oğluyum, değil mi? Darbecinin oğlu, Nazi'nin oğlu, ib... Şeyin oğlu..."

Fausto gözlerini çevirmiş ve telaffuz edilemez sözcüğü kekelediğinde, saç diplerine kadar kıpkırmızı kesilmişti. Bay Tamerlán'ın erkeklere mahsus bir saunadan, kendisine yem olarak gönderilmiş bir Montonero'yla cinsel ilişki kurduğu sırada kaçırıldığı bilgisi, kamuya mal olmuştu.

"Peki bu durumda ben ne oluyorum ha? Ben ne oluyorum?"

Marroné "İbnenin oğlu" diye içinden cevap verdi. Bu tutarsız ve bulanık bir sınıflandırmaydı, açıkça hakaretamiz olmaktan çok gülünçtü aslında, ama Montoneroların bu yarayı deşip kanatmayı becerdikleri de ortadaydı, özellikle de kızın; onun sapına kadar erkek olduğunu kanıtlayıp babasının alnına vur-

duğu damgayı geçersizleştirerek delikanlının sonsuz bağlılığını ve körü körüne inancını kazanmıştı ki bunlar, böyle bir durumda aşktan veya salt güven duygusundan çok daha kullanışlıydı.

"Yoldaşlar böyle düşünmemem gerektiğini, sonuçta bunun kişisel bir suç değil bir sınıf sorunu olduğunu bana söylüyorlardı ama kendimi daha da kötü hissetmeyeyim diye böyle söylediklerini biliyorum. Ayrıca onu gerçekten tanımıyorlar. Onu, sağcılarla ve bürokratlarla müttefik bir işadamı, López Rega'nın ortağı, 3A'nın ve askerlerin aracısı olarak biliyorlar. Ama onu benim tanıdığım gibi tanımıyorlar..." Devam etmeden önce yutkundu. "Bazen görüşmelerin suya düşmesini ve bize yaptıklarının bedelini ödemesini, bir daha yüzünü görmemeyi istiyorum."

Marroné kasıtlı bir acımasızlıkla onu hizaladı: "Devrimi sen babacığınla arandaki kavgayı kazanasın diye yapmıyoruz. O para halkın eline geçecek, önemli olan bu."

Oğulun soğuk bakışlarını kaplayan, babadan geçme çelik parıltısında bir gedik açmayı başarmıştı bu defa. "Bu meseleyi daha örgüte katılırken çözdüm. Eğer görüşmeler sonuca ulaşmazsa... Tek varis benim. Reşit olduğumda Arjantin'de, hâlâ kapitalist düzen sürüyorsa, bütün her şeyi Montonerolar aracılığıyla halka devredeceğim." Ziyafetten geriye kalanları toplayan garsonları, havuzda hâlâ birbirini batırarak şen şakrak oynaşan, sona kalmış birkaç sarhoşu ve iki üç çiftin, ayaklarına takılan serpantin yığınlarını sürükleyip salınarak dans ettikleri balkonları içine alan bir jest yaparak haykırdı. "Çünkü bütün bunlar içinde, kendim için istediğim hiçbir şey yok. Şuna baksanıza. Gecekondu mahallesinden kaç sokak uzakta olduğumuzu biliyor musunuz?"

"Kaç sokak?

"Otuz sokak!" diye öfkeyle bağırdı delikanlı.

Mesafe Marroné'ye pek de az gelmemişti ama fikrini kendine sakladı.

Hiddetli varis, alaycı bir tonlamayla "Şunlara bakın" dedi. "Titanik'te dans ediyorlar."

Marroné, çocuğun eliyle işaret ettiği yöne doğru baktı. Koyduğu acımasız teşhise katılsa bile, bunu aynı duygularla yapmakta zorlanıyordu. Loş ışığın zarifleştirdiği, soluk görüntüleri seyrederken belgeselcilerin sivri dilli ve alaycı kayıtlarından başka bir iz bırakmadan silinip gitmeye mahkûm olmalarına hüzünleniyordu. Yanıp yıkılacak olan bu dünyanın küllerinden doğacak yenisinin, daha adil olacağı kesindi ama bu kadar güzel olacak mıydı? Pek aklına sığmıyordu bu. Son zamanlarda ne kadar değişmiş olursa olsun Marroné, yıkılmaz olduklarından, gündelik alışkanlıklarının ve yeniden sırası gelmiş kendi devirlerinin sonsuza dek süreceğinden böylesine emin olan, onları çoktan mahkûm etmiş kadere, kendinden emin jestler ve öfke barındırmayan kahkahalarla meydan okuyan cılız ve cevval hayaletlere hâlâ merhamet duyabiliyordu. Mari Antuanet'in Fransa'sı ve Çarlık Rusya'sı da böyle miydi?

"Biliyor musunuz? Tam buradan, ta ta ta ta ta ta." Fausto Tamerlán köşkünün bahçesini, bir makineli gibi uzattığı koluyla çepeçevre taramıştı. "Bir tanesini bile sağ bırakmayacağız. Asalak sürüsü."

Ardından, son kalan davetlilerin hayali ölümüyle doygunlaşmış bakışlarını ona çevirdi.

"Emaneti bize söyledikleri yere bıraktık. Dikkatli olun. Ülkenin tüm teşkilatları sizi arıyor olacak."

Park ettiği yere döndüğünde, bagajı açmanın cazibesine karşı koyamadı; önceden içinde, ilkyardım çantası ve paslı bir krikodan başka bir şey bulunmayan bagajda şimdi, özenle paketlenmiş ancak kaldırıldıklarında şaşırtıcı derecede hafif gelen, iki kutu fayans vardı.

Marroné kaderine boyun eğerek İncil'i kapattı. Bulmacayı çözememişti, en ufak bir fikri bile yoktu, başarısız olmuştu. Çabalarının hatırı sayılır meyvesine kaçamak bir bakış fırlatırken "Hiç değilse, diğer meseleyi sonuca ulaştırmayı bec..."

İki elinin de parmaklarını şaklatarak "Evreka!" diye bağırdı birdenbire. "Buldum!"

Şehrin sırtlarında yaptığı gezintinin omurgasına dönüşmüş tren yolunun barınma hattındaki son durağı olan Delta istasyonunun etrafından dönerek saptığı yan yol onu, metruk Puerto de Frutos del Tigre'ye* (artık çözmüş olduğundan, bulmaca ona şimdi neredeyse aptalca geliyordu) kadar götürdü. Eğri büğrü teneke levhalardan yapılmış uzun bir barakayla, birbirine bağlı yük teknelerinin oyuncak küpler gibi çarpıştıkları, bulanık suyla dolu bir gemi havuzunun arasından, taş döşeli yolda dikkatle ilerledi. Nehirden hiçbir engelle karşılaşmadan oraya ulaşan fırtınanın şiddeti yüzünden, salkımsöğütler şemsiye gibi ters dönmüş, duyargalarını havada sallıyorlardı. Rüzgârda, yağmaktan çok uçuyormuş gibi görünen, enlemesine yağan inatçı yağmurla, camın buğusu arasından yolu görmeye çabalayarak adım adım ilerledi ve suya yarım metre kala durdu.

Tavana vuran yağmurun patırtısı kulaklarını sağır etmişti ve birkaç dakikalığına onu sarmalayan, içinde tüm seslerin eridiği bu uğultuya kendini bıraktı. Camın üstünde kıvrımlı şeritler halinde akan ve yoluna çıkan damlaları yutarak ilerleyen yağmurun arasından görünen, ön camın çerçevelediği manzara, sanki eriyip yok oluyordu; salkımsöğütlerin gövdeleri biçilmiş gibi duruyor, akıntı nehirde anaforlar yaratıyor; hiçbir yapının olmadığı, ağaçlık karşı kıyı, koyu yeşil bir sel halinde çağlayıp nehre karışıyor gibi görünüyordu. Cam hemencecik buğulandı ve artık belirsiz renklerde, bulanık lekelerden başka bir şey göremez oldu. Suni deri ve çelik sacdan oluşan kozasında bir başına uyuklamaya başladı. Soğuktu ve dışarıda, ne idüğü belirsiz ipuçlarının peşinde koşarak ıslanmaya hiç hevesi yoktu; üstelik bütün gece gözünü bile kırpmamıştı ve çok yorgundu. Huzursuzlukla yerinden sıçrayarak uyandı. Evrak çantası! Onu kutuların üstünde, bagajda bırakmıştı. Montonerolar

* Tigre Meyve Limanı.

fidyenin kutularda değil de onun içinde olduğunu sanabilirdi! Kapıyı açtı ancak kapı, deniz yeşili çok geniş metal bir yüzeye gürültüyle çarptı; spor Taunus'u tanıyıp kapamaya yeltendiğinde, ensesini tutan eldeki çelik yüzüğün kabartmaları derisine gömülmüş, gövdesi kapıyla pervazı arasında sıkışmıştı.

"Vur onu Tatín! Vur onu!"

Önceleri onu ensesinden yukarıya çeken el, şimdi aşağıya doğru bastırıyor, taşların üzerinde seken bir çift çamurlu makoseni öpmeye zorluyordu.

"Dur! Dur! Önce konuşsun! Nerede? Söylesene nerede?"

Bir şey başına vurdu veya başını bir şeye vurdu, bir şeyin sert kenarı acımasızca âdemelmasına bastırıldığından, öğürerek yere yıkıldı.

"Konuşsana göt, öldürürüm seni!"

"Bilmiyorum, onu nerede tuttuklarını bilmiyorum" diye birkaç sözcük gevelemeyi başardı.

"Kimi? Mangır, gerzek. Mangırları istiyoruz. Nerede? Bagajda mı?"

Adam onu yere yapıştırarak üstünden atladı ve anahtarları kaptı. Siyah makosenlerin yerini, durup durup onu tekmeleyen ve suratına basan, kahverengi ve püsküllü olanlar almıştı.

O sırada bir dizi patlama sesi duydu ve ensesindeki baskı hafifledi; makosenler, oynak taşların görebildiği kısmından kayboldu. Nasıl olduğunu pek bilmeden kendini, aniden ona fal taşı gibi açılmış gözlerle ve kan içinde bir ağızla bakan, ılık bir kütlenin yanında büzülmüş halde, arabanın altında buluvermişti. Bir yanağı ıslak taşlara yapışmışken iki üç adamın, bağlanmış teknelerde konuşlanıp ara ara ateş etmek için havuzun kenarında belirdiklerini seçebildi. Öbür yandaysa, yamulmuş barakanın ardında siper almış kahverengi makosenler ve onlara eşlik eden küçücük, bembeyaz bir suratla, namlusu ona doğrultulmuş bir silah vardı.

İlk kurşun arabanın çamurluğuna, korkunç bir titremeyle geri çekilen başının üstüne saplandı. Önce gök gürültüsü ar-

dından doluya dönen sesiyle ikincisi, daha yukarıdan geldi. Üçüncü kurşunu -eğer sayıyı şaşırmadıysa- duyamadı çünkü kaburgalarına indirilen kürek yüzünden sağırlaşmıştı. Arabanın altında büzüldüğü halde, böylesine isabetli bir vuruş yapabilmiş olmaları ona tuhaf göründü ama zihni, bu tuhaflığı çözümlemeye uğraşırken vücudu ikinci bir darbeden kaçınmak amacıyla, iyice içe doğru kaydı ve artık onun için dünyanın merkezine, içinden bir zamanlar yaratıcısı bilinmeyen, karanlık yaşamı ona doğru akıtan, şimdiyse o yaşamı yassı taşların üzerine boşaltarak ikinci bir göbek bağına dönüşen, bu benzersiz noktanın üzerinde, cenin gibi kıvrıldı.

"Então tá"* dedi kendi kendine, Brezilyalıların bir sorun çözüldüğünde söyledikleri gibi. Canı değil ama içi biraz acıyordu. Kendini alçacık bir sesle "Ne acı, ne kadar acı" diye tekrarlarken buldu ve bunu yaparken arada sözcükler değişip "Acıt"a ve "Acıma onlara"ya dönüşüyordu ama daha değişiği aklına gelmedi. Bütün bunlardan bıkmıştı ve eve dönmeye karar verdi. Geçen bir 333'ü durdurmak için kolunu kaldırdı ama niyeyse fabrikadaki kır saçlı adamın kullandığı otobüs, durmadı ve uzaklaştı. Arabanın altında saklambaç oynuyordu ve onu çağırmadıkları sürece yerinden çıkmayacaktı.

"Ernesto... Beni duyuyor musun? Ernesto..."

Ernesto gülümsedi. Biri onu ilk adıyla çağırmayalı çok zaman olmuştu. Yok aslında, o kadar da olmamıştı. Sadece içten sevgilerini, onu Ernesto diye çağırarak gösterenlerin bulunduğu dünya ebediyen kaybolmuştu. Gel gör ki şimdi, neredeyse hiç çabalamadan oraya dönmüştü. Her şey yoluna girmişti. Yoldaşları onu özenle ama çabucak oradan çıkaracaklardı çünkü komutanlıktan her an takviye kuvvet gelebilirdi; tedavi etmek için onu güvenli bir yere götüreceklerdi, örgütte harika doktorlar vardı... Sakinleştirici bir ses bunları kulağına söylüyor, o da daha iyi anlamak için ve duymak hoşuna gittiğinden, kendi kendine tekrarlıyordu. Üstelik yağmur da durmuşa ben-

* Brezilya Portekizce'sinde: "Tamamdır"

ziyordu, yüzünde hissettiği hafif çisenti hariç. Onu kaldırıp kucakladıklarında, vücudunun salınışını sözlerinin ritmine uydurmuşlardı, sanki çocukken büyüklerin "uçtu uçtu" yaptırması gibiydi; alçalıp yükselen, onu, bir pusulanın sabitlenene kadar titreyen iğnesi gibi sağa sola sallayan, dalgalı suda sürüklenmek gibiydi aynı zamanda ve üstte nehir, altta gökyüzü varken vücudu, ormanın karanlık ve sık çizgilerini işaret ediyordu. O zaman onu ormana götürdüklerini anladı.

4
Hoşça Kal Dale Carnegie

Hep tarif edildiği gibi, kaç saattir kendinde olmadığını sorup "Günlerdir" cevabını almak için süresi belirsiz, mutlak bir karanlıktan uyanmış değildi. Daha çok ara sıra, herhangi bir zamanda yaşadıklarıyla uyuşmayan anlara dair hatıraları, şaşkınlığa düşmeden ve bilinci yerinde olarak sahipleniyordu.

İlk anıları, kapalı gözkapaklarının bazen siyah, bazen mavi bazen de sarı-turuncu karanlığında zar zor duyulan bir sese aitti. Yüzü yoktu, hafızasında uçuşan silik bir izi bile yoktu yüzün. Oysa ses, ninni söyler gibi yatıştırıcı ve kesintisizdi (cüm-

leleri sözcük sözcük ayıracak kadar gücü yerine gelmemişti) ve şaşılacak derecede tekdüze bir tonlamaya sahipti ama bu hoşa giden bir tekdüzelikti, çalınıp kesilen bir müzik parçası gibi. Gitgide, tıpkı sular çekildikçe ortaya çıkan kum yığınları gibi, seslerin akıntısından da sözcükler birer birer ve açık seçik belirmeye başladı: "Derin... uçurum... sis... eprimiş heceler... bunca ölüm... bunca yaşam... benimle yüksel aşkım... benimle öp... gel, ufacık hayat, yeryüzünün kanatları arasında... kendi varlığıma, şafağıma gel... ölü kral yaşıyor hâlâ."

Suların dip akıntısında salınarak, balıksırtı loşluğun içinde batıp çıkarak sürüklenmek isterdi, olduğu yerde kalmak; ancak ses kulağına tutunmuş onu çekiyordu, yüzeye doğru sürükleyerek çektikçe çekiyordu: Yeni bir yürek, yeni bir adam elzem, "Tanrım, beni soy, at canımdan ki varlığım borcu olsun merhametinin".

Karşı koymuyor, direnmiyordu; yalnız nehrin dibindeki ölü olabiliyordu. Oysa acımasız balıkçı kadın, kendisi görünmeden çekiyordu; oltasını sarıp yeniden, yeniden çekti onu. Ta ki bir an gelip de kitap okunduğunu idrak edene dek. Neredeyse aynı anda okunanların şiir olduğunu da keşfetti.

"Buradayım işte yaşamak için,
Ruhumla tanışırken;
Buradayım işte ölmek için ecel gelince.
Birkaç yudumdan ibaret hayat,
ölümse tek bir tane."

Başka sesler de hatırlıyordu, özellikle de gün boyu duyduklarından. Pansuman yapar, yemek yedirir veya altını değiştirirken tango ya da chacarera şarkıları mırıldanan bir tanesiyle, "Abi iyileşecek mi anneciğim?" diye soran çocuk sesine benzer sesler ve son olarak da erkek sesleri vardı; yavaş yavaş duyulmaz olan bu seslerden biri olgunlaşmış, diğer ikisi ise gençti; ikisi yabancı, biri tanıdıktı; ikisi Buenos Airesli, biri taşralıydı.

İnsan seslerinden başka sesler de vardı; gündüz vakti, zamanla birbirinden ayırt etmeyi öğrendiği kuş cıvıltıları ve ötüşleri, ağustosböceği korosu, kayıkların ve teknelerin ara sıra duyulan patırtıları; geceleriyse, kitap okuyan ses çekilince yoğunlaşan, uzaklardaki köpeklerin suda boğuklaşan acıklı havlamaları, cırcırböceklerinin aralıksız çıtırtısı, kurbağaların tekdüze vıraklamaları vardı.

Esinti aynı şekilde kokuları da ona getiriyordu; ıslak çamurun, yanan odunların dumanının, bazen kızaran balığın veya etin, geceleri yaseminlerin, turunç çiçeklerinin ve tanımlayamadığı başka çiçeklerin kokusunu taşıyordu. Kendi başına canlı, titreşen bir varlık olan, nemli ve ağır havayı da... Sıcak erkenden bastırıp onu uyandırıyor, öğle vakti tepe noktasına varan bir yay çiziyordu; çarşafların boğuculuğundan, sakalının batmasından, karnındaki dikişlerden, terin kurumak bilmediği yüzündeki yangından, derinlerdeki uykusuna kaçıyordu. Ve her gece görünmez balıkçı kadın, oltasını atmak için geri dönüyordu.

"Diyorlar ki tüm çağrını yakıp kül etmişler
Bir parmağın hariç
Yeter o bize yol göstermene
Yeter canavarı ve asalaklarını işaret etmeye
Yeter yeniden basmaya tetiklere"

Gözlerini açsa göremeyeceğini bildiğinden, onları kapalı tutuyordu. Şimdilik bilincinin, iyileşen bir sakat gibi, adım adım ilerlemeye ihtiyacı vardı; bir bütün olarak dünya fazlasıyla karmaşık ve fazlasıyla devasaydı. O sıralarda ses, kafiyeli birkaç sözcüktü, yani onu dünyanın ufacık ama aynı zamanda muhteşem kısmına bağlayan kordondu. Genellikle günbatımında ortaya çıkıyor ve gecenin çok geç saatlerine kadar, bazen şafağın ilk ışıklarına kadar ona okuyordu. Hatta belki de rüyalarında okumayı sürdürüyordu, gerçi kapalı gözlerinin

ona göstermediklerini rüyalarında görüyor olmasa, onun başında oturduğu zamanla düşlerini birbirinden ayıramaz hale gelecekti. Ta ki ona okuduğu bir gece...

"Hepimiz kayıp dünyayı çağırıyoruz, o temel ahengi
Hepimiz çağırıyoruz yüreğimizdeki manzarayı..."

Yine yüzünü hatırlamadığı bir erkek sesi, okumasını bölmüştü.

"Eva, gözünden uyku akıyor. Neden yatmıyorsun?"

"Ona okumadığım sürece uyumadığını biliyorsun."

"İyi de ya seni duymuyorsa..."

"Duyduğunu biliyorum ben. O burada. Farkına varmadığımı mı sanıyorsun?"

"Peki, peki. Ama çok oturma. Yarın erkenden çıkacağız çünkü." "Bu gidişle hasta olacaksın" diye önce onu azarladı, sonra değişik bir ses tonuyla "Yatağa gel, olur mu?" dedi.

"Olur. Bitirince bırakacağım. Haydi git." "Hayır. Seni bekliyorum."

"Çağırmaya devam edeceğiz, evet, ama özgür ve güvenli dallardan, yükseklik başımızı hep döndürse de, gittikçe saflaşan günü ve meleğin gittikçe yaklaşan yüzünü."

O zaman gözlerini açtı. O kendisini görmeden, Marroné onu gördü. María Eva'ydı, bunu zaten biliyordu ama hafızası, gözleri yüzüne dikilene kadar adını vermeyi reddetmişti.

"Mig... Miguel! Miguel! Kendine geldi! Ernesto! Beni duyuyor musun? Kendine geldi, Miguel. Dediklerimi anlayabiliyor musun Ernesto?"

Saçlarını kestirmişti ve böylece kulaklarının mükemmel kıvrımları ortaya çıkmıştı, dudağının sol köşesinin üstünde, orada olduğunu hatırlamadığı bir ben vardı. Ne kadar güzel olduğunu görmek, gözlerini yaşlarla doldurdu, bunu görünce ölüme ne kadar yaklaştığını idrak etmek de tabii.

O da ağlıyordu. Ötekiyse tereddütle kapının pervazında dikiliyordu. Onu çıkarmakta zorlanmadı. Miguel, elbette.

"Ne yapacağız?"

"Diğerlerine haber ver" dedi María Eva bakmadan. Yalnızca ona, Ernesto'ya bakıyordu. Ağlaması durmamıştı ama gülümsüyordu artık. "Merhaba Ernesto. Beni hatırlıyor musun? Geri dönmen ne güzel."

O gece herkesle tanıştı ve duyduğu her sesi bir yüzle ve isimle birleştirebildi. Ona pansuman yapan, altını değiştiren – bunu yapanın María Eva olmadığını öğrenmek için alabildiğine ferahlatmıştı– ve onu temizleyenin adı Clodomira'ydı; ilk bakışta kırklarında, ikinci defa bakınca ise yirmilerinde görünmüştü. Eşi Rolando adındaki gençti, kül sarısı saçları ve tıpkı nehrin suları gibi, ışığa göre yeşile veya maviye dönen gözleri vardı. Lidia ile Pombito ikisinin çocuklarıydı ve kesik kesik konuşan ciddi ses, kırk yaşlarında, miyop olduğu gözlüğünden belli olan, kısa sakallı ve haşin tavırlı Inti'ye aitti; fidyenin bir kısmı içindedir sanarak arabanın bagajından aldıkları evrak çantasını, o iade etmişti.

O andan itibaren hepsi de iyileşme hızı karşısında afallamıştı; gözlerini açmasından iki gün sonra, çoktan yemek yemek ve okumak için yatakta oturuyordu, gerçi María Eva'nın ona okumasını tercih ediyordu ki o da Marroné'yi bu zevkten mahrum bırakmıyordu ancak Ernesto, uykusundan olmasın diye onu fazla tutmuyordu. Dördüncü gün, Rolando'nun bir söğüt dalından kendisi için yonttuğu bastona dayanarak tek başına banyoya gidebildi ve evde gezinebildi.

Arka arkaya yaptıkları konuşmalarla belleğindeki boşlukları dolduruyorlardı. Onu takip eden spor Taunus'ta askerlerin olduğunu tespit edene dek kırmızı Falcon'la kendisine eşlik edenler, Rolando ve Miguel'di; Inti'yse bulmacayı ve haberleşme düzeneğini hazırlayan kişiydi. Durduğu noktalardan birinde (hangisi olduğunu söylememişlerdi) parayı bagajdan almışlar, yerine de silahlı halde Rolando'yu yerleştirmişlerdi ve

bagajı açan asker kurşunlarla delik deşik olmuştu, diğeri arabadan koşa koşa çıkmış ve teneke barakanın arkasına gizlenerek önce gerillalara, sayıca az ve ateş gücü bakımından zayıf olduklarını anlar anlamaz da Ernesto'ya ateş açmıştı (Ona anlattıklarına göre, yaralılara veya silahsız olanlara ateş etmeleri ve böylece gerillaların ortaya çıkmasını sağlamaları, askerlere özellikle öğretiliyormuş, çünkü onların aksine, gerillaların kendilerinden olan kimseyi geride bırakmadıklarını biliyorlarmış). Ernesto'yu yüklenip hemen Inti ve María Eva'nın hazır beklettiği tekneye, artık devriye araçlarının siren sesleri duyulurken, tam zamanında bindirmişlerdi ve sonra da nehir yukarı, karmakarışık sudan labirente dalmışlardı.

Kurşun karnına tam tamına göbek deliğinden girmişti, hayati hiçbir organa temas etmemiş ama izini, birkaç gün boyunca ölümle yaşam arasında gidip gelmesine neden olan bir karın zarı iltihabıyla bırakmıştı. Kurşunu çıkaran ve yarasına ilk müdahaleyi yapan doktor yoldaş, kurşunun sektiği kanısındaydı ve gerçekten de ona gösterdiklerinde (anı diye saklamışlardı) neredeyse çekiçle dövülmüş gibi ezilip yamulmuş olduğunu görmüştü. "Ya öyle ya da çelikten bir batının var" diye şakalaşmıştı Rolando. Doktor yara izinin göbek deliğinin kıvrımları arasından zar zor görülebileceğine dair onları temin etmişti.

Inti konuyu "Sen gerçekten de yeniden doğdun" diyerek noktaladı.

Ona Bay Tamerlán hakkında, hiçbir şey söyleyemiyorlardı. Fidye adresine ulaşmıştı ve o da görevini yerine getirmişti. İşin doğrusu, mesele artık onların elinden çıkmıştı.

Kaldıkları ev kazıklar üstüne oturtulmuş, ön tarafında balkonu bulunan, tipik bir hafta sonu bungalovuydu; Delta'ya akan sayısız çaydan birinin kıyısında, birbirinin eşi adalardan birindeydi (hangisi olduğunu söyleyemiyorlardı, sadece beşi evin tam yerini biliyordu; diğer herkesin gelirken gözleri bağlanmıştı). Üst kat bir salon, bir banyo ve dört odadan oluşuyordu; odasında, yattığı sedir ve María Eva'nın oturduğu

sandalye haricinde pek az şeye yer kalmıştı. María Eva ve Miguel'in paylaştıkları oda kendisininkinin bitişiğindeydi ve bazı geceler (şükür ki her gece değil), ona kitap okuyan sesinin yankısı henüz silinmişken, duvardan –ara bölme daha doğrusu– yine María Eva'ya ait olan ama artık kendisi için çıkmayan sesi dinlemeye başlıyordu ve telaşlı fısıltılardan, ritmik gıcırtılardan, tutulan nefeslerden (ama asla gülüşmelerden değil) kaçmak için kalkıyor, salondaki masadan bir sigara araklayıp balkonda, yanıp sönen yıldızlara bakıp görünmez nehrin ılıklığını hissederek tüttürüyordu.

Su basması tehlikesi olduğundan alt katta yalnızca bir mutfak, diğer banyo, bir ardiye ve gündüzleri yemeklerin yendiği açık alan vardı; merdivenleri inip çıkamayan Ernesto'nun hatırına, akşam yemeği balkonda yeniyordu. Adanın sakinlerine karşı (yerleşik nüfus seyrek ve ürkekti ama bu yüzden de eşine az rastlanır biçimde dedikoducu ve şüpheciydi) Rolando ve Clodomira ev sahibi rolüne bürünmüşlerdi; Clodomira ev işleriyle, Rolando da bölgeyi, ezelden beri süren geri kalmışlığından kurtaracak ve sayısız iş imkânı sağlayacak bir ağaçlandırma projesiyle uğraşıyordu. Gidip gelen ormancı güruhu da erzak ve malzemeyle yüklü mavnalar da bu yüzdendi. Okullar açıkken Lidia ve Pombito, okula giden dolmuş teknedeki rüzgârlıkların sayısını artırıyordu ve zamanla bütün aile, sırasıyla kızgın güneş ve çamurlu suya maruz kalmaktan solmuş kıyafetleri, dize kadar çıkan yağmur botlarına mahkûm olmuş ayakları ve sürekli dalgın, mesafeli bir sessizlik içinde olma alışkanlıklarıyla, adalıların hafif üzgün görünüşünü edinmiş ve kendilerini hafta sonu gelen yazlıkçılardan ayırarak oranın yerlisi sınıfına geçmişlerdi.

Kendini yeterince toparladığını hissettiğinde, eve ne zaman dönebileceğini ve işyerine haber verip vermediklerini sordu. Rolando ve Inti sessizce bakıştılar. Rolando dışarı çıktı ve birkaç dakika sonra yanında María Eva'yla geri döndü. İkisini yalnız bıraktılar.

"Bir şey mi oldu?" diye sordu yatağa otururken. Yanlış hareket etmesi, ağrı saplanmasına neden oldu ve María Eva ona yardım ettikten sonra gözlerinin içine baktı.

"Sanırım bir süre burada kalmak zorundasın, Ernesto."

"Ama artık çok daha iyiyim, öyle değil mi? Hem evimde çok daha hızlı iyileşirim bence."

"Artık evin yok Ernesto. Ordu evini bastı. Bu işin içindeler. İşyerinde de seni bekliyorlar."

"Ne?"

"Bizden olduğunu düşünüyorlar."

Neden onu çağırdıklarını anlıyordu. Diğerlerine inanmazdı çünkü. Kanıt isterdi, yine de gitmesine izin vermelerini isterdi, doğrulamak için telefonla konuşmak isterdi. Ancak onun kendisine asla yalan söylemeyeceğini biliyordu (bir nedeni yoktu, sadece kesin olarak biliyordu). Pes etmiş halde, başını eğip çenesini göğsüne doğru bıraktı. Her şey, hepsi yok olmuştu. İş, kariyer, ev, aile, gelecek... Kurşunla beraber tüm hayatını da söküp almışlardı ondan. Hiç kimseydi. Adı sanı yoktu. Kaçaktı.

María Eva'nın eli, kışkırtıcı biçimde ensesine yaslandı. Başkasının olsaydı tuttuğu gibi çekip fırlatırdı.

"Yalnız kalma Ernesto."

Öfkelenmek istiyordu. Onlardan nefret etmek istiyordu. Ama María Eva yanındayken içinden gelmiyordu.

"Yalnız değilsin Ernesto. Biz varız burada. Senin yoldaşların..."

Bir titremeyle yeniden dünyaya döndü. Şimdi María Eva her iki elini de tutuyordu. Azımsanmayacak bir çabayla, bakışlarını yukarıya çevirdi.

"En tuhaf olanı da haklı olmaları, değil mi? Seni arayanların, diyorum. Çünkü gerçekten bizimlesin, değil mi Ernesto?"

Ernesto, ne diyeceğini bilemeden ona baktı. Sonra da başını sallayarak onayladı çünkü sesinin, yeterince ikna olmuş bir tonda çıkmayacağından korkmuştu.

"Biliyorum, bu korkunç bir durum... Hepimizin başına benzer şeyler geldi, iki yıldır anne babamı ve kardeşlerimi göremiyorum ben, gerçi kıyaslamak doğru değil, özür dilerim, senin durumun çok daha kötü. Ama hep böyle sürecek değil. Eşinle görüşebilmeniz için güvenli bir yer ayarlayabilirler, çocukların da gelir. Zamanı geldiğinde Yönetim'den izin isteriz."

Ernesto kederli kederli başını salladı. Terfi edip yükselmekle ilgili tüm düşleri ufalanıp yok olmuştu. "Aile"nin favorisinden, perde arkasındaki başkandan veya başkan yardımcısından paryaya, haine, köstebeğe dönüşmüştü. Şimdi onun hakkında neler diyorlardı? Bazıları bunu ideolojik inançlar sebebiyle, bazıları fidyenin bir kısmını almak istediği için yaptığını söyleyeceklerdi ama her halükârda hiçbiri, onun derisinin mütevazı rengini, ağırlaştırıcı veya daha da kötüsü, hafifletici neden olarak ileri sürmekten yoksun bırakmayacaktı kendini. "Gördün mü bak, er ya da geç içlerindeki zenci ortaya çıkıyor bir yerden" yorumu, her iki grubun ortak sözü olacaktı.

Günün geri kalanını, her kıymığını bildiği tahtalara, üstündeki her dörtgeni bildiği hasırlara, her çiçeğini bildiği perdelere gözlerini dikmiş, yerinden kımıldamadan, düşünerek yatakta geçirdi. Yattığı yerdeki açıdan, pencereye ancak bir söğüt ağacının birkaç dalı sığıyordu ve ona o kadar çok bakmaktan yaprakları, sanki birer insanlarmış gibi, birbirinden ayırt edebilir olmuştu; yerinden doğrulup cama yaklaşmaya çabalayınca, fuşya ve kobalt mavi, koyu kor parçalarıyla ışıldayan gür otlar ve iki nehrin arasında kalan macunumsu toprakla, parkın bir bölümü de görünüyordu ayrıca; ve son olarak da kıyıdaki servilerin arasından seçilen, uyuşuk uyuşuk akan, boz renkli su parçası vardı.

Sıcağa, hareketsiz geçen günlerin bezginliğine, María Eva'nın gün boyu süren yokluğuna daha kolay katlanabilmek için, kendine geldiği günden beri okumaya sığınmıştı. Psikolog, sosyolog veya bir tür entelektüel olan Miguel'in anne babasının kiraladığı evde, pazarlama ve yönetim tekniklerini anlatan

kitaplardan yoksun olsa da (Hem artık ne işine yarayacaklardı ki? Onları okuması, sakat kalmış birinin bale veya jimnastik hakkında okumasına benzeyecekti) zengin bir çeşitlilikteki edebi eserleri barındıran bir kitaplık vardı ve yöneticiler için düzenlenen kurslarda öğrendiği hızlı okuma tekniklerini uygulayarak, kısa süre içinde pek çok polisiye romanın hakkından gelmişti. Séptimo Circulo'nun* ve Agatha Christie'nin birkaç kitabı, Sherlock Holmes'un iki macerası vardı. O sırada artık, üst katta rahatça gezinebiliyor ve diğerleri asla belirtmedikleri işlerinin başına, adanın asla belirtmedikleri köşelerine dağılmak için evden çıktıklarında da, daha havadar olan salonda kitap okuyordu. Akşamüstü olduğunda, üst katın balkonunda, ara sıra gözlerini kitabın sayfalarından ayırıp nehrin akışına dikiyor, sözcüklerden ve cümlelerden oluşan bu diğer akışa tekrar dönmek için, birkaç dakika harcıyordu.

Bir sonraki raf Fransızlara ayrılmıştı: Honore de Balzac'tan *Goriot Baba* ve *Öjeni Grande*'yi okudu ve onun, üstsınıfları çırılçıplak ortaya koyan portresinden ve realizminden çok etkilendi; Inti yazarın monarşi, hatta aristokrasi taraftarlığını bizzat açıkladığını aktarınca, şaşkınlığı bir kat daha arttı. Realizmi öylesine güçlüydü ki kendi fikirlerinden bağımsız olarak yazınında öne çıkıyordu. Stendhal'den *Kırmızı ve Siyah*'ı okudu ve o gece, yumuşak yaz esintisinin yasemin ve turunç çiçeklerinin kokusunu taşıdığı balkonda, kitabı tartıştılar.

"Napolyon olmak isteyen genci, çevresi Tartuffe olmaya iter" diye fikrini belirtti Inti.

"Bana da biraz böyle oldu" diye itiraf etti Ernesto. "San Andres ve Stanford, bilirsiniz benim Besançon okulum oldu bir nevi." Yoldaşlarının yanında oligark geçmişini itiraf etmekten çekinmiyordu artık.

"Ben onu okumadım, değil mi?" dedi Miguel, bir saniyeliğine María Eva'ya dönerek "Ama bana anlattığın kadarıyla, genç bir idealist olmaktan çok, daha dün Tacuara'nın yanın-

* Jorge Luis Borges ve Adolfo Bioy Casares'in editörlüğünü yaptığı ve 1940'lı yıllardan itibaren yayımlanan polisye roman serisi.

dayken bugün bizimle olan, her devrin adamı döneklerden biri. Üstelik bu herif bir de kızları götürüyor."

"Ben de salak olduğumdan, şuna sırılsıklam âşıktım" dedi María Eva Ernesto'ya göz kırparak.

Jean Paul Sarte'ın *Bulantı*'sında hoşuna giden tek şey, kütüphanedeki kitapları alfabetik sıraya göre okuyan, kendi kendini yetiştiren karakterdi ve benzer bir yöntem izlemesi gerekip gerekmediğini merak etti. Öbür yandan *Kirli Eller*'i son sayfasına kadar elinden bırakamadı. Eser, devrimin kişisel sorunlarına çözüm olacak biçimde tasarlandığını sanıp ona yanlış nedenlerden yakınlaşan kişilere karşı (İçinden gülümseyerek bu kitabın Fausto'nun eline geçmesi gerektiğini düşündü) açık bir uyarı taşıyordu. O gece bir burjuvanın çocuğunun devrimci olup olamayacağını tartışıp, olabileceği ve Sartre'ın Che Guevara'yı tanımış olsaydı, çok farklı bir eser yazacağı fikrinde birleştiler. Edebiyat, sohbet için güvenli bir zemin oluşturuyordu çünkü hücrelere bölünmenin katı kuralları, kişisel konulardan bahsedilmesine izin vermiyordu ve diğerleri, en azından onun yanında yaptıklarından veya planlardan hiçbir zaman bahsetmiyorlardı. İçlerinde muhabbete düşkün olanlar, Inti ve María Eva'ydı. Miguel konuşmalara ara sıra, konumunu ortaya koymak hevesiyle katılıyordu. Rolando genellikle onu destekliyordu ama davranışlarında hizmetkarlıktan çok bir samurayın, beyine adanmışlığı ağır basıyordu. Her dakikası evi düzenli, mutfağı temiz ve çocukları meşgul tutmakla geçen Clodomira, görüş belirtme zahmetine girmiyor ve ev işlerini bitirdiğinde, arka arkaya kendi sardığı puroları içerken, evdeki tüm silahları söküp temizleyerek vakit öldürüyordu.

Fyodor Dostoyevski'nin *Suç ve Ceza*'sı, Çarlık Rusya'sını ve onun adaletsizliğini apaçık ortaya serdi ve o noktada edebiyatın nasıl değişimin eşiği olabileceğini anladı; Dostoyevski okuduktan sonra devrim yapmaktan başka bir çare kalmıyordu. Lev Tolstoy'un *Anna Karenina*'sı aşağı yukarı iki buçuk gününü aldı ve Vronski'yle kadın kahramanın mahkûm edilmiş aşkı

yüreğine dokundu. Tahıl hasadından muhteşem kesitlerde ortaya konan, Levin'in yeni insana dönüşümü üzerine de epey kafa yordu.

Tüm günü okuyarak geçiriyordu; geceleriyse, okudukları hakkında María Eva ile tartışmak kadar hoşuna giden bir şey yoktu. Başlarda onu etkilemek içindi bu, ama sonradan, okuma seansları ve sohbetler aralarında bir kaynaşma yarattı, öyle ki artık onunla konuşması için yanına gelmesini beklemeye gerek kalmadı çünkü María Eva, kitabın her sayfasında onunlaydı, sesini ve yüz hatlarını Sonya'ya, Mathilde'ye, Kiti ve Anna'ya ödünç veriyordu. Hayatı boyunca kendisini gayretli ve düzenli bir okur olarak görmüştü ama o hararetli günlerdekinin aksine, ne bu kadar çok ne de bu kadar keyif alarak okumuştu; sanki basılı sayfaların yardımıyla tüm evreni yutmak ister gibiydi. İçi kaynıyor, taşıyordu; kendini daimi bir fışkırma halinde hissediyordu. Hayatın insanlara sunduğu, mutluluğun en saf biçimlerinden birini, paylaşılan bir zevk olarak edebiyatı keşfetmişti.

"Anna tamamen çaresizlik içinde ve Kiti onu görüyor, onu Vronski'yle görüyor; birbirlerine âşık olduklarını, daha onlar farkına varmamışken anlıyor. Bunu okuduğum zaman, kendime siyah bir bant aldım ve boynuma taktım. Okula öyle gittim, düşünsene! Annem beni görünce 'Çıkar şunu, orospulara benzemişsin' dedi."

"Beni en çok duygulandıran bölümlerden biri yarıştı, Vronski'nin sıçrayış sırasında eyere yanlış oturup kısrağının omurgasını kırması ve onu feda etmek zorunda kalışı."

"Evet ama sonuçta Anna'ya da aynısını yapıyor, öyle değil mi?"

Bir saniyeliğine sessizce ona baktı. Doğruydu ya! Nasıl da aklına gelmemişti! Böyle anlarda Ernesto dilini yutuyor ve hayranlıkla büyülenme karışımı bir bakışla onu seyrediyordu. Onun gibi okumayı becerebilmek için neler vermezdi ki! Öte yandan María Eva'nın sözleri malumun ilamından öteye geçmiyordu.

"İnanılmazsın Ernesto! *Suç ve Ceza*'yı okumak benim bir ayımı aldı, sense hepsini iki günde bitirdin! Sırrın nedir?"

Lady Chatterly'nin Âşığı ikisini de heyecanlandırıyordu, her ne kadar farklı nedenlerle de olsa. María Eva'ya göre, eserde mutlu sona erişen Bayan Julia, sınıflar arası mücadelede ve cinsiyetlerin savaşında bir denge veya daha doğrusu, diyalektik bir sentez kurmayı başarmış görünüyordu. Ernesto'nun nedeni ise alçakgönüllüydü, okuduğu cinsellik sahneleri kanını kaynatmış ve o gece rüyasında kendisinin Mellors, María Eva'nın da Lady Chatterly olduğunu görmüştü (yağmurla ıslanmış ormanda, eğreltiotları ve kuru yapraklardan oluşan bir yığının üzerinde, çıplak yatıyorlardı), ancak tam içine gireceği anda, boşalmıştı. Çenesi kenetlenmiş, öfke dolu yaşlar gözlerinden akarken uyanmıştı. Rüyalarında bile onunla yatamıyordu!

O zaman Latin Amerikalılara geçiş yaptı. Sonuçta kendi ideallerine ihanet eden bir devrimin acımasızca çekilmiş röntgeni olan, Carlos Fuentes'in *Artemio Cruz'un Ölümü*'yle, Mario Vargas Llosa'nın *Katedralde Konuşma*'sını yalnızca bir günde devirdi; bu ikincisi dikta rejiminde yaşayan Peru toplumunun portresi olmakla beraber, belirgin biçimde Balzacvariydi ve ona hep bir ağızdan konuşulan ve kimsenin kimseyi dinlemediği, idari toplantıları hatırlatmıştı. Yine de hiçbir şey Gabriel García Márquez'in *Yüzyıllık Yalnızlık*'ını açtığında hissettikleriyle boy ölçüşemezdi. Daha giriş bölümünden itibaren onun düşler ve sihirle dolu, olağanüstü dünyasına dalıp gitti. İşte nihayet oradaydı, nihayet tarihiyle, acılarıyla, mücadeleleri ve insanlarıyla tüm bir kıta yakalanıp bir kitabın iki kapağının arasına konmuştu ve kapağını kapattığında, daha önce hiç hissetmediği bir şeyi hisseti, Latin Amerika'yı içinde hissetti.

Belki de bu yüzden başlangıçta yurttaşları ona düz, renksiz gelmişti; sanki bir eksikleri varmış gibi. Bir de bir zamanlar, Güney Amerikalılara benzemiyorlar diye gururlanırdı! Örneğin Julio Cortazár'ın o çok meşhur *Seksek*'i ona, Avrupai bir

roman gibi görünmüştü, üstelik ileri-geri sıçramalarla ilerleme yöntemi, onun hızlı okuma tekniğini bozmuştu ve sonunda dümdüz ilerleyen ilk bölümü okuyup bırakmıştı. Roberto Arlt'ın "Kızgın Oyuncak"ı sinirini bozmuş, Silvio Astera'nın kendi sınıfından olanlara ihanetini anlaşılmaz bulmuştu; buna karşın, "Yedi Deliler" ve "Lav Silahları" onu büyülemişti, her ne kadar ara ara, Roberto Arlt faşistleri, komünistleri ve anarşistleri aynı çuvala doldurmuş ve hiçbirini umursamamış gibi gelse de. Onu endişelendiren bir şey vardı: Levin'i Kiti'ye olan aşkı ve Raskolnikov'u da Sonya'ya olan bağlılığı kurtarırken Oliviera sonunda Maga'yı terk ediyor ve Erdosain, Lucia'nın ona tüm varlığıyla yaptığı teklifi geri çeviriyordu. Bu sırf bir rastlantı mıydı yoksa yurttaşlarının, hayatın uzattığı eli geri çevirmeye bir eğilimi mi vardı? Inti bunu şöyle açıkladı:

"Tolstoy ve Dostoyevski'nin bakış açıları her ne kadar açıkça aristokrat ve küçük burjuva olsa da, ufukta devrimin ayak seslerini duyarak yazdılar ve kendi yaşamlarında uygulayamadıklarını eserlerinde ortaya koydular; yani yeni insanın ve eşitlikçi toplumun ortaya çıkışını. Arlt'ın ufkunda görünen tek devrimse, bunun tam tersi, Uriburu'nun faşist devrimi. Bir de sosyal devrimi, lümpenlerin ve küskün küçük burjuvazinin yapacağı düşüncesi..."

Şimdi üçüncü kişi olarak konuşmaya Miguel de katılmıştı.

"Aynen! Dahil etmediği bir ev kadınları kalmıştı. Eğer birkaç yıl daha yaşayabilse, 17 Ekim'i görebilseydi, bambaşka bir Erdosain türkü çağırırdı. Yine yedi deli ama aynı zamanda kahraman da! Ve Cortazár boynuzları kırılmış sağcı öküzün biri; 'Ele Geçirilen Ev'i düşünsene. Şimdi alenen Küba Devrimi'ni desteklemesine ve Latin Mahallesi'nin paltosunu çıkarıp bez gömlek giymeye kararlı gözükmesine rağmen, hâlâ bizi gafil avlayabilir."

Ertesi sabah, tedbiri elden bırakmadan Kübalıların rafına saldırdı ama José Lezama Lima'nın "Cennet"inden sürüldü, Guillermo Cabrera Infante'nin *Kapanda Üç Kaplan*'ıyla dalaştı,

Reinaldo Arenas'ın "Büyüleyici Dünya'sında amaçsız ve yararsız bir yolculuk yaptı ve 'Kobra'nın ağusunun onu zehirlediğini hissetti. Kafası karışmıştı. Eğer meydana getirdiği edebiyat buysa, o zaman devrime karşı olmaları için muhaliflerin sebep bulmakta zorlanmadıkları belliydi.

O gece Miguel'in umutsuzluğa kapılmış başı, ellerinin arasındaydı.

Ernesto açıklamaya çalıştı: "Kübalı oldukları için, düşündüm ki..."

"Seni karşıdevrim böceği ısırmış" diye dalga geçti Inti. "Bu gece, zehrin etkisi geçene dek ona Guillén oku María."

"Carpentier'i tercih ederdim" dedi María Eva, ciddiyetini bozmadan. "Ama bir tane bile yok."

Kübalıları rafa geri koyarken arkalarına dizilmiş, yerli yazarlardan oluşan ikinci bir sıra keşfetti: Sara Gallardo, Manuel Mujica Láinez, Jorge Luis Borges, Adolfo Bioy Casares ve María'ya neden onların böyle arkaya itilmiş olduklarını sordu. María Eva ona gülümseyerek bunun, Montonero dizini, itibarını yitirmiş yazarların Araf'ı olduğunu açıkladı. Merakına yenik düşerek o gece, çaktırmadan yanına Borges'in *Alef*'ini aldı.

İlk okuduğu öykülerden "Ölümsüz"ü, hiç kuşkusuz iyi yazılmış birkaç paragraf dışında, kafa karıştırıcı ve fazlasıyla dağınık buldu; düpedüz laf salatası olan "Teologlar"dan bahsetmeye bile gerek yok. Ancak Ernesto direndi, böylece "Savaşçı ve Esirin Hikâyesi" ve "Tadeo Isidoro Cruz'un Biyografisi" ile öylesine kendinden geçti ki akşam yemeğinde bundan başka bir şey konuşmadı. İlk öyküye dair coşkusu belli bir ihtiyatla karşılandı; hepsi, İngiliz iken Kızılderili'ye dönüşen ve böylece halkın safına geçen esirin davranışını onaylıyordu ama şu "savaşçı"ya gelince, sonunda Romalıların safına geçen barbara yani, "Bir süredir onlara ne dendiği belli; vatan haini, satılmış, devşirme. Borges, sömürülenin yanında yer almayı seçen sömürgeciyle, vatanına ve sınıfına ihanet edenin eşit olduğunu bize benimsetmeye uğraşır hep zaten". Ernesto birkaç

defa onun sözünü kesmeye yeltenmişti ama Miguel'in söylemi, onun henüz dillendirmediği itirazlara set çeke çeke ilerliyordu ve bu öyküye dair çatışmada yenildiğini kabul ederek bir sonraki için, siperini kazmaya karar verdi.

"Ama Tadeo Isidoro'da çok farklı bir durumla karşı karşıyayız. Yolundan dönüp, peşine düşülen sığır çobanının yanında, kendi adamlarına karşı çarpışan bir askerden bahsediyoruz." Kitabı getirip işaretlenmiş sayfayı açtı: "Alınyazısının iyisinin kötüsünün olmadığını, ancak her kişinin alnında yazanı yaşamak zorunda olduğunu kavradı. Kadın çobanların ve üniformanın artık ona ayak bağı olduğunu kavradı. Asıl alınyazısının, sürüde yaşayan köpekle değil, yalnız kurdunkiyle bir olduğunu kavradı..."

Tavşanın üzerine atılan bir tazı gibi "İşte bu, görmüyor musun?" diyerek yerinden fırladı Miguel. "Üçkâğıtçı ihtiyar er ya da geç gerçek yüzünü gösteriyor. Asi çoban tek başına olmalı, böylece onu kolayca ortadan kaldırabilirler. İkiden fazlası bir araya gelip birleşirse olmaz çünkü o zaman artık Montonera olurlar ve Montoneralar da çok ama çok kötüdür..."

Rolando "Sürüsüne bereket köpeklerden bahsetme bile!" diye ona arka çıktı ve hepsi birden kahkahalara boğuldu; şakayı, açıklanana kadar anlayamayan Ernesto hariç; "Köpekler ERP'liler" Ve açıklanan şakaların başına hep geldiği gibi, o da bunu pek komik bulmadı.

O ana dek suskunluğunu korumuş olan María Eva "Yine de ben Ernesto'ya az da olsa hak veriyorum" diyerek söze girdi. "Bence Borges'ten umudu kesmemeliyiz. Ondaki bazı şeyler devrimle düzeltilebilir hâlâ."

Miguel alaycı bir tavırla "Evet, Kurtarıcı Devrim'le!" diye karşılık verdi.

"Bana bilmişlik taslama Miguel" diye cevapladı onu María Eva. "Ama ille de yapacaksan, hiç değilse seviyeli biçimde yap."

Gergin bir sessizlik oluştu, onu da Clodomira'nın, büyümekte geciken hilal üzerine yaptığı yorum bozdu. Ernesto,

María Eva'ya minnettarlıkla dolu bir bakış fırlattı ve tatlılar yendikten sonra ona bir paragraf daha okudu.

"Bunu bekliyordu, gelişi gizlenmiş, duru, asıl geceyi; nihayet kendi gerçek yüzünü gördüğü, adını duyduğu geceyi... Ne kadar uzun veya karmaşık olursa olsun, her alınyazısı *tek bir anın* gerçekliğine dayanır; insanın kim olduğunu ebediyen bildiği ana." "Nasıl buldun?"

"Nasıl bulacağım. Harika. Ne talihsizlik, değil mi? En iyi yazarımızın böylesine sağcı bir öküz olması?"

"Peki ya sen? Sen o anı yaşadın mı?"

"Bilmem... Herhalde evet, örgüte katılmaya karar verdiğimde... Yok ama, öyle de olmadı, değil mi? Bir anda vahiy gelmedi. Adım adım oldu. Hem bir insan, Borges'in dediği gibi, hep kim olduğunu bilebilir mi, onu da bilmiyorum. Hayat o kadar uzun ki. Bazen kendime bunu soruyorum... Nasıl anlarsın, biliyor musun? İşkenceyle. Benim sıram geldiğinde... Çünkü er veya geç sıra bana da gelecek ve bu işe girerken baştan kabul ediyorsun bunu. Merak ediyorum... Acaba dayanabilecek miyim diye. Ötmeden. Diyorlar ki acıya dayanmaktan çok bilinç düzeyinle, dayanışma düzeyinle ilgisi varmış. İşte o noktada kendine dair gerçeği öğreneceksin, öyle değil mi? Kendini kurtarma bireyciliği galip mi gelecek yoksa kendini feda etmeye gücün yetecek mi? Eğer kendini düşünürsen özünü kaybedersin, yok diğerlerini düşünürsen özünü kurtarırsın. Miguel'in başına geldi çoktan, asla bu konuda konuşmuyor ama hiçbir şey söylemediği, önemli hiçbir şey söylemediği biliniyor. Onunla çok gurur duyuyorum. İnşallah ben de aynısını yapabilirim. Bizim için daha da zor, öyle değil mi? Çünkü işkencenin üstüne bir de... Neyse. Dedikleri gibi, doğmamış çocuğa don biçmenin alemi yok. Ya sen Ernesto? Sen gerçek yüzünü gördün mü?"

"Hayır, hayır ama hâlâ umudumu koruyorum. Özellikle de şimdi, sizlerle birlikteyken. Bilmiyorum... Günden güne değiştiğimin farkına varıyorum ama bu *o değişim* değil henüz.

Hâlâ daha, beni geçmişe bağlayan pek çok şey olduğunu hissediyorum. Inti'nin dediği gibi, bir anda niteliksel bir dönüşüm mü olacak acaba? Bazen o geri dönülmez anda, Tadeo Cruz'un kepini çıkarıp atması gibi, eski Ernesto Marroné'yi üstümden çıkarıp atacağımı hayal ediyorum. Söylediğim şey sana çok mu gülünç geliyor?"

María Eva ona ışıl ışıl gözlerle bakıyordu.

"Hayır. Dediğin gerçekleştiği zaman, orada olmak istediğimi düşünüyordum."

"Bana ne kadar da çok inancın var."

"Elbette. Senin yok mu?"

Ernesto bir saniyeliğine ona bakakaldı. Sonra sessizce başını salladı.

"Sana sormak istediğim bir şey vardı. Eğer sakıncası yoksa..."

"Tanıştığımız günü hatırlıyor musun? Fabrikada hani?"

"Evet, elbette. Nasıl unuturum?"

"Seni Proust okurken yakalamıştım."

"Evet, Fanon* kapağının içinde. Tam çocuk aklı, değil mi?"

"Artık okumuyor musun?"

"Yok, artık okumuyorum."

"Neden?"

"Sonunda ikna edildim."

"Kim etti? Miguel mi? Inti mi?"

"Hayır. Juanele."

"Kim?"

"Dur bir dakika."

Elinde kitapla geri döndü. Ucuz, sararmış, neredeyse teksir sayılabilecek bir baskıydı.

"Hayır, mümkün değil" diye okudu. "Kardeşlerimiz burada, yanı başımızda, tir tir titriyor yağmur altında. Defol elde Proust, şömine keyfi! Defol kırlara yayılan Brahms!" "Anladın mı şimdi?"

* Frantz Fanon, kolonileştirme karşıtı Martinikli düşünür.

Ernesto başını salladı.

"Bana birazcık şeyi hatırlattı. Kimin şiiriydi o? Hani şu çocuklar aç diye, Picasso'dan ve psikanalizden bahsetmek istemeyen şair."

"Onu Sartre söylememiş miydi? Açlıktan ölen bir çocuğun yanında bulantının ne önemi var?"

"Yok. Üstelik açlıktan ölen bir çocuk bende bulantıdan çok öfke ve acı yaratıyor."

"Yok, o değil. *Bulantı*, kitap olan."

"Haa."

"Şimdi buldum. Bana bahsettiğin şiir... Dilimin ucunda. Vallejo'nun! Bekle de bulayım. İşte burada. Bu değil mi?"

"Bir çocuğun koluna girmiş topal, yürüyor. Sonra ben André Breton mu okuyacağım? Bir diğeri oturmuş kaşınıyor, koltukaltından çıkardığı biti öldürüyor. Psikanalizden bahsetmenin ne kıymeti olacak?" "Evet, aşağı yukarı aynısı sayılır, değil mi? Ayrıca dikkatini çekerim, bunu söyleyenler ne fanatik militan ne de kodaman. Bunu söyleyen Juanele, dünya tatlısı bir ihtiyar, bir melek; bunu söyleyen, öylesine hassas olduğu için kahrından ölen Cholo Vallejo* "

"Peki o zaman... Proust'u ne yapacağız? Yakacak mıyız?"

"Ne münasebet! Kitap yakmak bizim değil onların huyu. Biz bekleyeceğiz."

"Neyi?"

"Herkesin onu okuyabilmesini. Proust'un herkese göre olmasını. Yoksa, o da başka bir sınıf ayrıcalığı olur. Sana yemin ediyorum, devrimin zaferinden sonra yapacağım ilk işlerden biri bu olacak. Yedi cildini de yanıma alıp tatile çıkacağım ve hepsini bitirmeden dönmeyeceğim. Kendi kendime içtiğim ant gibi bir şey bu, anlıyor musun? Umarım yerine getirebilirim."

"Neden? Devrimin zafer kazanamayacağından mı korkuyorsun yoksa?" diye tedirginlikle sordu Marroné.

---

* Perulu Marksist şair César Vallejo.

"Hayır, onu görecek kadar yaşayamamaktan korkuyorum" dedi María Eva ve düşüncelere daldı. Pencereden giren son ışık huzmeleri, güneşi ardına saklayan bir bulutun kenarları gibi, yüz hatlarını altın rengiyle belirginleştiriyordu. Ona bakarken Ernesto'nun yüreği, tıpkı iki yandan sıkıştırılan olgun bir erik gibi eziliyordu.

"Bak aklıma ne geldi? Sana bir önerim var" dedi birdenbire neşelenen María Eva. "Bir antlaşma yapalım. Eğer içimizden biri görmeyi başaramazsa... Diğeri, Proust'u ikimizin yerine de okuyacak. Tamam mı?"

Gözlerinden siyah kıvılcımlar çıkıyor, etli dilinin sivri ucu, küçük beyaz dişlerinin arasından görünüyordu. Ona tamam dedi. Ne isterse istesin, tamam diyecekti.

"Bu bir antlaşma, tamam mı? Sözünü tutmak zorundasın yani."

"Senin tutmanı tercih ederim."

Dediklerinin ima ettiği şeyi fark etmesine fırsat kalmadan, sözcükler ağzından fırlamıştı çoktan. María Eva da farkına varmış, sarsılmış halde arkasını dönmüştü. Centilmence bir laf ettiğini sanırken, onu hayatından daha fazla sevdiğini söyleyivermişti. Belki de, ancak pencereye doğru yaklaşınca duyabildiği kavga sözcüklerinin, tahta kaplamada boğularak odasına, tam da o gece girmesi rastlantı değildi.

"Ölmek üzereyken tamam. Ama şimdi ne diye? Yatmadan önce masal okunmadan uyuyamıyor muymuş?" Miguel'in sesiydi bu.

"Sen neden rahatsız oluyorsun ki? Yaptığımızda ne kötülük var?" diye yanıtladı María Eva'nın sesi ve kafese yeni konmuş bir saka kuşu gibi, Ernesto'nun yüreği de göğsünde çırpındı. Onun yüzünden kavga ediyorlardı.

"Dikkatini, yükümlülüklerinden uzaklaştırmasından rahatsız oluyorum."

"Orada dur bakalım. Bugün sıcaklık gölgede otuz beş dereceyken tuğlaları taşıyan, kalasları doğrayan kimdi? Bu nasırlar

durduk yere mi oluştu, ha? Becker'in dizelerini okurken mi oldu yoksa? Ernesto'ya kitap okuyorsam bunu uykumdan çaldığım zamanda yapıyorum. Ve uyku zamanım bana ait. Yoksa uykumun da örgüte ait olduğunu mu söyleyeceksin?"

"Madem soruyorsun, evet uykunu da örgüte borçlusun. Eğer uykusuz kalırsan, tepkilerin ve reflekslerin yavaşlar. Üstelik bu şekilde, kendinizi diğerlerinden soyutluyorsunuz."

Odadaki herhangi birine ait olabilecek bir mırıltı duyuldu.

"Hayır Rolando, ne olduğunu ben söyleyeyim. Miguel asla tek başına tartışmaz, çünkü bu bireyci ve burjuva bir davranış olur. Bir çiftin kendi arasında kavga etmesi gibi bir şeyi yapacak kadar alçalmaz, o yüzden de bunu hemen hücre toplantısına çevirip seni ortaya atar."

"Evet ve hazır sen söylemişken hatırlatayım; senin amirinim ben ve bana saygısızlık edersen seni cezalandırabilirim."

"Ya öyle mi? Haydi canım! Ne ceza vereceksin peki, kocalığından mı mahrum bırakacaksın?"

Sinekliğin çarpılmasından sonra ortalığı derin bir sessizlik kapladı. Ardından, tabak çanağın toplanıp yıkanmasının çıkardığı kesintili gürültüler ve iyi gecelerle, iyi uykular dileklerinden önce, tek tük söylenen birkaç tümce, bu sessizliği giderek yok etti. María Eva elinde Nâzım Hikmet'le geldiğinde, öne eğilmiş başıyla belli belirsiz bir selam verip, hiçbir şey olmamış gibi okumaya başladı: "O mavi gözlü bir devdi./Minnacık bir kadın sevdi./ Kadının hayali minnacık bir evdi."

Ernesto, Nazım'ın şiirinin, evliliğinin hatasız çekilmiş röntgeni olduğunu söylemek üzereydi ama María Eva, başkalarının sorunlarıyla ilgilenemeyecek kadar kendi derdine dalmış gibiydi. Anlaşılan, militan çiftler de kapışabiliyordu.

"Bana hiçbir şey anlatmayacak mısın?"

"Anlatacak bir şey yok. Hep aynı. Tartıştık. Miguel'le."

"Neden?" diye sordu Ernesto, ne cevap vereceğini duymak için.

María Eva durakladı.

"Her zamanki şeyler. Bizi aşk değil, militanlık bir arada tutuyor. Ona artık katlanamıyorum Ernesto, sana yemin ediyorum ki katlanamıyorum. Önceden böyle değildi. Onu yükselttiklerinden beri... Komik olan ne, biliyor musun? O benim yüzümden katıldı, örgüte benim peşimden girdi ama tabii katılınca, erkek olduğu için daha hızlı yükseldi ve şimdi bana horozlanmayı kendine hak görüyor."

Çok alçak sesle konuşuyor, neredeyse kulağına fısıldıyordu. Hafif bir tütün kokusu karışmış nefesi onu sarmaladı, sonra da yüreğini sıkıştırıp boğazını düğümledi. Sıcağa ve durgun havaya rağmen, Ernesto'nun vücudu zangır zangır titremeye başladı ve bunu gizlemek için kollarını kavuşturmak zorunda kaldı.

"Hepsi bir yana... Dinle bak, bu en güzeli... Bana dedi ki önemli değilmiş, bu defalık hafif bir ceza verecekmiş. Saat ondan sonra ayakta kalmamı yasakladı; yatacakmışım. Çocukmuşum gibi!"

Ernesto usulca saatine baktı. Dokuz buçuktu. Şimdilik uslu bir kızdı.

"Bir de bana özeleştiri yapmamı emretti. O! Bana emretti! Anlıyor musun?"

"Hemen hemen. Özeleştiri dediğin tam olarak nedir?"

María Eva açıkladı. Ernesto çok etkilenmişti. Rol yapma oyunlarının çok incelikli bir türü gibi görünmüştü bu ona. Hafif.

"Yani sen kendini eleştireceksin ve nerede hata yaptığını göstereceksin. Diğerleri de seni savunacak, öyle mi?"

"Hayır. Onlar da beni eleştirecekler."

"Ya." O zaman rol yapma oyunu değildi. Daha çok "Nasıl Arkadaş Kazanırsınız"ın "sizin hakkınızda diğerinin düşündüğü tüm küçük düşürücü şeyleri, siz kendiniz söyleyin, böylece lafı ağzına tıkayın" öğüdünü andırıyordu.

Onu yüreklendirmek istedi. "O kadar da zor değil. Benim geldiğim çevrede sık sık yapılan bir uygulamadır bu. İstersen, sana yardım edebilirim."

"Sahiden mi?"

Küçümseyerek "Elbette. Benim için bir zahmeti yok ki" dedi.

"Yok, onu demiyorum; sahiden yapmam gerektiğini mi düşünüyorsun?"

Aklı karışmış halde Ernesto'ya bakıyordu, sanki mevzu birdenbire onların arasındaki bir meseleye dönüşmüş, Miguel dışarıda kalmıştı. Ernesto, kaygan bir zeminde yürümeye başladığını fark etti ve güçlü bir koz oynamaya karar verdi.

"Senden korkuyor."

"Efendim?"

"Bire bir karşılaşsanız senin onu havada karada yeneceğini biliyor. Senin hakkından gelmek için örgütü açıkça arkasına alması lazım. Bu yüzden rütbesini öne sürüyor." Her sözcükle söylediklerine daha fazla inanıyordu; haklı olduğundan değil de María Eva'nın yuttuğunu gördüğü için. "Aslında düşünecek olursan bu zayıflık göstergesi."

María Eva düşündü.

Sonra da "Sen iyi bir insansın Ernesto" dedi nihayet. "Senin yerinde başka biri olsa, beni dolduruşa getirmeye bakardı."

"Benim yerimde mi?"

"Sanırım ben gidip biraz nehri seyredeceğim ve bana dediklerini düşüneceğim."

Ertesi gün özeleştiri üzerinde çalışmak için, Miguel'in yokluğundan yararlandılar.

"Dur, dur. Neden 'sonsuza dek minnettar kalacağım' yazmıyoruz?"

"Yok, hayır. Çok abartılı olur. Anlar o zaman."

"O da bunu istediğine yansın madem. Bu ona az bile. Tamam. Yaz ve bana oku."

"İlk olarak, devrimin hizmetinde olması gereken zamanımı ve enerjimi, tamamıyla bireyci ve bencil bir etkinlik olan okumaya ayırdığım; aynı zamanda bu şekilde savsaklanan görevlerin, diğer yoldaşlarım tarafından yerine getirilmesi gerektiğini ayrımsamadığım için kendimi eleştirmekteyim. Bu kusurumu

daha da ağırlaştıran ve dolayısıyla bağışlanamaz kılan etken ise, okuduklarımı seçerken estetik düşkünü ve öznel bir yola sapma hatasını işleyerek yazınsal eserleri, kuramsal ve politik eserlere tercih etmiş olmamdır. Bu halde bile, bir gerillanın ahlakını yüceltecek ve yeni insanın oluşumunu ileriye taşıyacak yazarlara öncelik tanımak dururken, ben aksine, açıkça karşı-devrimci ve emperyalizm yanlısı değillerse de alenen yabancılaştırıcı ve burjuva yazarları, ayrım gözetmeksizin sık sık okumaktan hoşlandım; bu nedenledir ki ileride yalnızca politik-devrimci duruşu kuşkuya yer bırakmayan ve belirli yazarlara eğileceğime dair söz veriyorum.' İyi gidiyor mu?"

"İnanılmaz. Şimdi sonunu oku."

"Sorumlu yoldaş; beni cezalandırmanın size neye mal olduğunu ancak şimdi kavrayabiliyorum. Bizi birleştiren kişisel ilişkimizi hesaba kattığımda, cezalandırma ve görevden alma aşamasında nesnel davranmanın sizin için ne kadar zor olduğunu görüyorum. Bana anlayış göstermeye, ideolojik zayıflıklarımı kabullenip beni korumaya yönelik doğal ve kendiliğinden eğiliminizin üstesinden gelebilmek, kusurlarımı yüzüme vurabilmek ve hatalarımı, tüm grubun iyiliği için ders alınacak şekilde ortaya koyabilmek ancak, mutlak bağlılık gösterenlerin sahip olabileceği türden bir disiplin ve duygusuzluk gerektirir. Bazı şeyleri, bireyci öznellikten sıyrılmış, bambaşka bir bakış açısından görmemi sağlayan sabrınız ve sağduyunuz için, size sonsuza dek minnettar kalacağım."

María Eva: "Götüne girdi!" dedi, neler olduğunu gülerek anlatırken. "Bana böyle bakıyordu" derken gözlerini şaşı yaptı ve Ernesto'nun gülme krizine girmesine neden oldu. "Dalga geçip geçmediğimi anlamaya çalışıyordu, sonra diğerlerine baktı. Onların da yüzleri öylesine ifadesizdi ki; daha önce hiç birini öyle görmemiştim. Nihayet." Miguel'in erkeksi ses tonunu taklit ederek "Gayet iyi. Bu andan itibaren cezanız kalkmıştır, yoldaş!" dedi. "Sen bir dâhisin, Ernesto! Sana nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum!"

Ernesto'nun aklına gelen birkaç yol vardı ama bunları daha uygun koşullarda dile getirmek için kendine saklamayı tercih etti. Ayrıca, o anda kafasını meşgul eden başka şeyler vardı. María Eva'nın eleştirisini yazmasına yardım etmek için yol ararken, eskimiş "Nasıl Arkadaş Kazanırsınız" kitabına göz atmıştı ve okumaya başladıktan hemen sonra, sırasıyla önce kafası karışmış, huzursuzlanmış ve nihayet paniğe kapılmıştı. "Charles Swab bana, gülümsemesinin kendisine bir milyon dolar kazandırdığını söyledi. Yapmacık bir gülümseme mi? Hayır. Bununla kimseyi kandıramayız. Ben gerçek bir gülümsemeden; insanın içini ısıtan, candan, piyasa değeri yüksek bir gülümsemeden bahsediyorum." Altını kendisinin çizdiği cümleyi, afallayarak okudu. Daha sonra da "Grevcilere nazik davranmanın artıları olduğunu işadamları öğrenmeye başladılar. Örneğin, grev kırıcıların çalışmasını önleyen grevcilerin, boş oturmaktan sıkıldığını gören şirket başkanı Robert F. Black, birkaç düzine beysbol sopasıyla, eldivenlerden alıp onları, arazinin boş kısmında oynamaya davet etmişti. Bu grev bir haftadan kısa sürede, öfkeli çıkışlar ve tatsızlıklar olmadan, sözleşme yapılmasıyla sonuçlanmıştır" Ernesto, Sansimón Alçı Fabrikası'nın kan dökerek silah zoruyla yeniden ele geçirilişini, moloz yığınlarının arasında, ölü heykelleri gibi yatan, bembeyaz cesetleri hatırladı; arkadaşı Paddy'nin eceline kavuşurken korkuyla dolan gözlerine son bir defa bakmak için geri dönmüştü ve şimdi kendine, Dale Carnegie'nin onunla şahsen dalga geçip geçmediğini soruyordu. "Arkadaş kazanmayı öğrenmek için neden bu kitabı okumalısınız? Kimselerin bilmediği, gönüllerin en şanlı fatihinin tekniklerini neden öğrenmeyesiniz? Kim mi o? Onunla belki de yarın, sokakta karşılaşacaksınız; beş metre önünüzde, kuyruğa aradan girmeye çalıştığında..." Bu paragrafı okuyunca, öfkesi artık başına vurdu. Müstehcen romanları okurken açık saçık bir bölüme geldiğinde, refleksle etrafı kolaçan edenler gibi, omzunun üstünden arkaya göz atarak biri var mı diye baktı. Kısa süre ön-

cesine kadar akıl hocası, gurusu, ruhsal rehberi saydığı adamın öğretisi buydu demek ki. Kemik kapmak için sahibinin elini yalayan bir köpeğe dönüşmek. Şimdiye dek başucunda tuttuğu kitap buydu demek. Candan davranmayı sırf kişisel çıkar açısından öneren, öğretiyi kötüye kullanmayla eş tutan ve arkadaşlığı, yalnızca apaçık yararcılık bağlamında meşru sayan bir kitap. O anda, bir daha asla açmayacağını bilerek kitabın kapağını şak diye kapattı. Oyun bitmiş, perde inmişti. "Nasıl Arkadaş Kazanırsınız" Tamerlán'ın, başka yollardan ona uzanan parmağıydı.

Aynı gün, gizli törenini yaptı. Öğle yemeğinden sonra, diğerlerinin bir kısmı üste çalışır, bir kısmı da siesta yaparken evrak çantasını kolunun altına alıp iskeleye indi. İki gün önce Clodomira'ya dayanarak ilk kez merdivenlerden aşağı inmişti ve ormanın derinliklerinden çıkıp onu, alt kattaki masada oturur bulan diğerleri de şaşırmışlardı. O kadar sıcaktı ki cırcırböcekleri bile dinlenmeye çekilmişti; nehrin külrengi suyu uysalca, yüzeysel girdaplar halinde akıyordu; bekleyiş halindeki çalı çırpı, nehrin kıyısından sessizce sarkıyordu. Tahta banka oturdu, evrak çantasını kucağına koyup kilidini açtı. Artan bir kararlılıkla, kendi kendine "Gemileri yakmak..." dedi ve uzun bir yay çizdirerek "Nasıl Arkadaş Kazanır ve İnsanları Yönlendirirsiniz"i nehrin yukarısına doğru fırlattı.

Eğer adalılardan biri, tam o anda oradan geçiyor olsaydı, bir çupranın veya başka bir balığın sudan fırladığını sanırdı. Sırtı suyun üstünde, açık haldeki kitap, birkaç metre sürüklenerek iskelenin önünden geçti, sonra sayfaları suyla şişti ve ağır ağır battı.

Gözlerini kaldırdığında karşı bankta oturmuş, sigara içen Clodomira'yı gördü. Aynı anda aklına, daha önce hiç bire bir sohbet etmemiş oldukları geldi.

"Beğenmedin anlaşılan."

"O kitap benim aklımı zehirledi" dedi Ernesto, buruk bir keskinlikle.

Clodomira sigarasından derin ve öfkeli bir nefes çekti.

"Seninle konuşmak istediğim bir şey vardı." Bakışlarıyla gelip geçen bir nilüferi takip etmek için durakladı. "Biliyor musun, ben devrimin zaferini görebileceğimize inanmıyorum. Bilemiyorum. Rolo, Miguel ve María Eva daha iyimserler; Küba tipi, doğrudan askeri bir zaferin veya toplu direnişin yakın olduğunu düşünüyorlar ama bana göre bu mesele uzatılmış bir iç savaştan daha öteye geçiyor. Kendi adıma, umurumda da değil; burjuva bir toplumda yetiştiğimizden bizim için zaten çok geç ama Lidia ve Pombito, Che'nin dediği gibi, yeni insanın hamurunu oluşturuyorlar ve ben onların sakatlanmalarını istemiyorum. Hem onlar bizim artçı kuvvetlerimiz, eğer onlar silahı devralmazsa bizler boşu boşuna ölmüş olacağız. İşte bu yüzden, ne pahasına olursa olsun, onların annemlerin, Rolando'nun ailesinin veya herhangi bir akrabanın eline düşmesini istemiyorum. Eva ve Miguel kendilerini bağlayamazlar çünkü biliyorsun, ileride kendi çocuklarını büyütmeye niyetliler ve Inti'ninkiler de artık büyümüşler ve zaten eşi de yok. Senin eşinin tüm ideallerini paylaşmadığını biliyorum ama yine de... Senin karın olduğuna göre hepten burjuva da olamaz, değil mi?"

Birdenbire gözlerinin önünde, bir aylık –yoksa bir buçuk mu?– nedeni belirsiz yokluktan sonra, Olivos'taki eve, Mabel'in karşısına, hediye olarak yanında bir çift küçük Montonero'yla çıkıverdiği sahne belirince, Ernesto, sanki ani bir burulma yüzünün ifadesini söküp almış gibi hissetti ve acıyla dolu kahkahasını gizlemek için, öksürük krizine tutulmaya mecbur oldu.

Clodomira kaygıyla sordu: "İyi misin?" Gözünden bir damla yaşı silerken "Evet, evet" diye cevap verdi.

"Ee, ne diyorsun?"

Tabii ki söz verdi. Başka bir seçeneği var mıydı? Şubatın dokuzu. Mutfaktaki takvim sayesinde, bir aydan az bir süre geçtiğini belirleyebilmişti. Yeniden takvime baktı.

Bir süre sonra, onu hasır sandalyede oturmuş, dirsekleri kareli masa örtüsüne dayalı, hâlâ dalgın dalgın takvime bakar-

ken bulan María Eva "Ernesto. Ne yapıyorsun böyle karan... Bir şey mi oldu?" diye sordu.

"Yarın benim doğum günüm" dedi üzgün bir sesle. "Otuzuma basıyorum. Eşim aylardır, hazırlıklarla ve davetli listeleriyle beni sıkıştırıyordu."

Clodomira özel tatlısını, yani çikolatalı tartını yapmayı önerdi. Gezici, tekne bakkaldan bir kilo çikolatalı bisküvi, yarım kilo karamelize süt tatlısı* aldı. Teknede olmadığından krem peynir almak ilk başta sorun olduysa da kızlar cazibelerini konuşturup bakkalı ertesi gün getirmeye ikna ettiler. Böylece sabahtan çikolatalı bisküvileri kahveye yatırıp ıslanmaya bıraktılar ve akşamüstüne doğru, huzursuzca teknenin yolunu gözlemeye başladılar; o da gelişini, düdüğünü öttürerek ilan etti. Clodomira ve María Eva büyük bir özenle karıştırdıkları süt tatlısını ve krem peyniri hamur haline getirip yaydılar ve ardından üzerine, hamurlaşmış bisküvilerden, iyi niyetle bakılırsa beş köşeli bir yıldız gibi görülebilecek bir kat çıkarak onu yeniden karamelize süt tatlısıyla kaplayıp her tarafına da bisküvi kırıntıları serpiştirdiler. Bunun üstüne üç tane mum diktiler ve torbadan bozma krema pompasıyla VP yazıp, sonradan gülmekten kırılarak açıkladıklarına göre, ucuna süngü takılmış bir tüfek olması gereken, yamuk yumuk bir haç çizdiler.

Vakit darlığı ve her şeyden uzakta olmaları nedeniyle hediyeler, elde ne varsa onunla hazırlanmıştı. Bu halde bile, herkesin elinden gelenin en iyisini yaptığı apaçık belliydi. Inti, kurşunkalemle aldığı notları ve altını çizdiği satırları tek tek silerek "Devrimci Savaştan Pasajlar" kitabını hediye etti; Rolando, Peteribi ağacından yaptığı yeni bastonu verince Ernesto, artık hemen hiç ihtiyacı kalmamasına rağmen coşkuyla teşekkür etti. Lidia ona sarı orkidelerden bir buket hazırlamış, Pombito ise tepesine Ernesto'nun r ve n harflerini ters yazdığı

* *Dulce de leche*: Sütün, şeker ve vanilya eklenip karamelize edilmesiyle yapılan geleneksel Latin Amerika tatlısı.

bir gerilla resmi çizmişti. Annesi onu azarlayınca Ernesto, çocukların sık sık bu hatayı yaptığını söylemek üzereydi ki azarın nedeninin, gerçek adının yazılması ve böylece hücre evinin en temel kurallarını bozmak olduğunu kavradı. Diğer yandan, Clodomira ona bir şaka hazırlamıştı; verdiği hediye paketi elişi kağıdından yapılmış bir paskalya yumurtasına benziyordu ama içinden el bombası çıkmıştı. "Etkisiz hale getirdik herhalde, arkadaşım" diye beti benzi atmış Ernesto'ya açıklarken, bombanın kolunu tek parmağına takmış çeviriyordu. Son olarak María Eva ona *Çiçek Açmış Genç Kızların Gölgesinde* kitabını, Fanon'un kapağının içine gizlenmiş olarak verirken "Söz mü?" diye tekrarladı ve bu soru ikisinin arasında bir sır olarak kaldı. Sırası gelince, gecenin güneşini söndürüp doğum günü şarkısını söylediler:

Mutlu yıllar sana
Nihayet özgür bir ülkede
Mutlu yıllar Yoldaş Ernesto
Ya zafer ya ölüm.

Üç dileği şunlardı: Her ne pahasına olursa olsun María Eva'yla yatmak; o anda işlerin bir kerecik olması gerektiği gibi yürümesi; devrimin Arjantin'de ve tüm Latin Amerika'da zafer kazanması. Ondan sonra, –mumlar normal boy olduğu için– gerçek bir çabayla üfledi.

O karanlığa bürünmüş saniyede, son doğum gününü anımsadı. Mabel hamilelik bulantılarını bahane edip annesiyle beraber odasına çekilmiş, onu mumları üflerken, kayınpederi ve Tommy ile baş başa bırakmıştı; ilk üfleyişinden sonra yanmayı sürdüren mumları, kayınpederi büyük bir yüzsüzlükle söndürmüş ve Ernesto çaresizlik içinde boğulduğunu hissetmişti.

Işıklar yanıp, ellerini yüzüne kapatmış olduğunu meydana çıkarınca, María Eva sordu: "Ernesto? Neyin var?"

Kendi de bir anlam veremeden hıçkırıklara gömüldü.

"Şey... Yani siz bana o kadar iyi davranıyorsunuz ki. Hepiniz harikasınız ve ben... Neden böyle davrandığınızı bilmiyorum. Buna layık değilim ben, öyle hissediyorum."

Herkesin ona baktığını, ortalığı velveleye verdiğini biliyordu ama gözlerini güçbela açabiliyordu. "Ben... Beni aranıza almanızı, sizlerden biri olmayı o kadar isterdim ki... Ama yapabilir miyim bilmiyorum. Benim için... Artık çok geç... Bakın ben otuz yaşındayım. Bu saate kadar ne işe yaradım? Bir burjuva, devşirme oldum. Ne diye yaşıyorum? Yalnızca bizi sömürüp yönetmelerine yardım etmek için."

Omzunda bir el hissetti. Kimin eli olduğunu bilmesi için bakmasına gerek yoktu.

Kararlı ve inançlı bir sesle "Bir önerge vermek istiyorum" dediğini duydu. "Yoldaş Ernesto'nun savaşçı rütbesiyle örgüte kabul edilmesini öneriyorum. Katılanlar ellerini kaldırsın."

Ernesto güçlükle gözlerini açtı. Her şey buğulu, bulanıktı ama bu halde bile hepsinin, kollarını bile havaya dikmiş iki çocuğun dahi ellerini kaldırdığını görmemesine imkân yoktu. Sonra eller, alkışlar ve kucaklaşmalar için indirildi.

"Şimdi eksik olan tek şey kod adın."

Che Guevara'nın Bolivya'da kullandığı isim olduğundan, Ramón'u seçti. Ertesi gün gelen Miguel, başlangıçta bu müjdeden pek hoşlanmamıştı ve üstlerine danışması gerektiğini, savaşçı olmadan önce sempatizan ve milis olmak gerektiğini söyleyerek homurdandı ancak Inti, Yönetim'i bu işe karıştırmamanın daha iyi olacağını belirtti. Ve Miguel kaşlarını kaldırarak onu uyarınca ekledi: "Bence bilmesinin vakti geldi artık."

O zaman ona durumu açıkladılar. Hücre, o sıralarda Montoneroların Ulusal Yönetimi'yle görüş ayrılığı yaşayan Kuzey Birliği'ne dahildi. Bazı taktiksel ayrılıkların ötesinde, temel görüş ayrılığı, güncel koşullarda Peronizmin devrimci potansiyeline dönük şüphecilikten ötürü hem ideolojik hem de Guevara damgası taşıyan, kırsala yoğunlaşma fikrine duyulan tazelen-

miş inanç yüzünden, askeri nedenlere dayanıyordu. Ev, Buenos Aires'in burnunun dibinde bir gerilla merkezi kurmak gibi muazzam bir işin, görünen yüzüydü yalnızca. Adanın kuytu derinliklerinde kalıcı bir üs inşa ediyorlardı; adını da Che Guevara'nın Sierra Maestra'da kurduğu üsse ithafen "Ufaklık"* koymuşlardı.

"Somut devrimci deneyim" diye açıklıyordu Miguel "öylece başka topraklara ve halklara ihraç edilemez. Che dağa çıktı diye merkez oluşturulacak tek yerin dağlardaki ormanlar olduğu düşünülüyor. O zaman da herkes kalkıp Salta ve Tucumán'a, ıssız, önemli şehirlere binlerce kilometre uzaktaki yerlere gidiyor. Üstüne üstlük Che bir, iki, sürüsüyle Vietnam yaratmayı önererek bize ipucunu verirken. Vietnam'da birbirinden açıkça farklı iki senaryo vardır; birincisi dağdaki ormanlar –'Tamam klasik yöntem, orayı geç, anlatmana gerek yok'– ikincisi de yankilerin en fazla belaya bulaştığı Mekong Deltası. Bizim de kendi deltamız var. Peki Mekong'a nasıl geliyor konu? Paraná ve Paraguay boyunca üç bin kilometre, Uruguay'ın içinden bin beş yüz kilometre; beş ülkeyi birbirine bağlayan ve Asunción, Resistencia, Corrientes, Santa Fe, Paraná, Rosario gibi şehirlerden geçerek Buenos Aires'e varan bir ağ! Ho Chi Minh'in yolu zaten döşeli, ancak sudan yapılma! Devrim kuzeyden aşağıya, o yoldan sel gibi inecek ve önüne çıkan her şeyi silip süpürecek!"

"Bizimki son durak olacak" diye devam etti Inti. "Başkent üzerine yürümeden önceki son durak. Bütün birlikleri burada toplayacağız, tamamen gizli biçimde ve zamanı geldiğinde hop, nehrin karşı kıyısındayız."

Birliğin adı çoktan konmuştu, Che Guevara Birliği olacaktı; kartvizitiyse Che'nin hayatını anlatan bir fotoroman, tıpkı daha önce Evita hakkında yapılan gibi. Ernesto okuma faaliyetinde ulaştığı noktayı göstermek için fırsatı kaçırmadı.

---

* El Hombrito.

"Çok beğendim onu. Özellikle de 'Çekilme Günü'* bölümünü."

"Ne güzel, teşekkürler" dedi Inti ve her zamanki alçakgönüllü tavrıyla ekledi: "Gerçi biraz magazine kaçtık, değil mi? Aktris Evita, Avrupa turu, mücevherler, kürkler falan. Şimdi, Che'ninkinde doğrudan sadede geleceğiz. Oligarşiyle evlenen Che, rugby oyuncusu Che, motor sırtındaki *beatnik* Che kimin umurunda? O Che, asi burjuvacıklara göre. Fidel'le Granma'nın güvertesinde, Küba'ya doğru yol alan Che, işte halkın ihtiyacı olan o. Hayır, teşekkürler." Son cümlesiyle kadehine şarap koymaya hazırlanan Rolando'yu durdurmuştu.

"Peki ne zaman yapacağız?" diye sordu Ernesto. "Çoktan başladık" diye cevapladı onu María Eva. "Peki ne oldu?" María Eva omuzlarını silkti.

"Sorumlumuzdan yıldız oyuncumuzu yanımızda bırakmasını istedik. En azından fotoğraf çekimleri bitene kadar. Ama dikkate almadı. O yüzden, herhangi birinin yapabileceği, boktan bir broşür dağıtma işi yüzünden Che Guevara'sız kaldık."

"Daha iyi oldu aslında... Tabii ki yoldaşımız için söylemiyorum bunu" dedi Inti. "Bunu diyorum çünkü şu an aradığımız daha Peronist bir Che. Burada Arjantin'de, ne yapsan tamamen silinmeyen bir iyi aile çocuğu, bir züppe havası onu bozuyor. Halkın Che'siyle bir bireşim yaratabilmek iyi olurdu. O yüzden, onu bulur bulmaz, dahil edeceğiz."

"Şimdilik bütün bunlar gizli" dedi Miguel, bir parmağını dudaklarının üstüne koyarken. "Eğer Yönetim'in haberi olursa bizi haritadan silerler. Ne zaman bir fraksiyon ortaya çıksa böyle yapıyorlar."

María Eva suskunluğunu korumuştu, gözlerini Ernesto'nun yüzüne dikmişti, ancak bakışlarında bir tuhaflık vardı çünkü Ernesto'nun sırdaşlığa dayalı gülümsemesiyle verdiği karşılığın, farkına bile varmamıştı. Adeta onun saydamlaşmış yüz

* 1951 seçimlerinde başkan yardımcılığı için aday gösterilen Eva Peron'un adaylıktan çekildiğini açıkladığı 31 Ağustos günü, Dia del Renunciamiento.

hatlarının ötesinde başka bir yüzü, gerçek yüzünü görüyormuş gibi bakıyordu. Islak bir köpek gibi silkinerek dalgınlığından sıyrıldı ve şarap şişesinin mantarını çıkardı, ancak kadehini doldurmak yerine, mantarı hâlâ elinde tutarak çakmak istedi. Diğerlerinin meraklı bakışları altında, mantarın bir ucu yanıp kara bir çiçek gibi açılana dek onu çakmağın mavi alevinde gezdirdi. Soğutmak için üfledi ve diğer elini, sanki herkesin gözü önünde öpecekmiş gibi Ernesto'nun yüzüne uzattı.

"İzninle."

Ernesto mantarın yumuşaklığını yüzünde hissetti; başta sıcaktı ama María Eva onu çenesinden, dudağının üstünden ve öbür yanağından geçirirken soğudu. İlk anda göz ucuyla Miguel'e doğru bakmıştı ancak yüzündeki rahatsızlığın yerini, odadakilerin yüzlerinde sırayla yanan mumlar gibi gezinen, keyifli bir gülümsemeye bıraktığını görünce sakinleşti. Makyajı bitiren María Eva dosdoğru gözlerinin içine baktı ve elleriyle, bir aylık nekahati süresince epey uzamış olan saçlarını karıştırdı. Ardından, her iki yanağına da kalın birer çizgi çekti ve herkesin görebilmesi için yavaşça yüzünü çevirdi.

"Ee?"

Rolando ve Clodomira bir ağızdan "Tıpkısı" dediler. Diğerleri de başlarını salladı.

Bir sunucu edasıyla "Bayanlar ve Baylar" dedi María Eva "Sizlere Doktor Ernesto Guevara de la Serna'yı, namı diğer Che Guevara'yı takdim ediyorum."

Antrakt

Marroné, duyulur duyulmaz seslerle gerinip esneyen deri ve çelik parçaları, vücudunun hacimli hareketlerine eşlik ederken mutfak sandalyesinde kımıldandı. Camdaki yansımaları önlemek için ışıkları açmadan, bahçenin kenarına dikilmiş servinin yüksekteki tepeciğini seyrediyordu; bu sivrilik şu ana dek düşünceye dalmasını sağlayan odak noktası olmuştu. Ancak bir süreden beri, nedeni yalnızca hareketsizlikten ve duruşundan vücudunun üşüyüp katılması olmayan, bir tür huzursuzluk, bir rahatsızlık içine yayılıyordu. Hafızasının kapıları açıldığından beri, tek tek veya öbek öbek sözcükler, parça pinçik cümleler ve hatta tastamam sayfalar, geçmişin giderek daha kuvvetli esen rüzgârlarıyla, zihnine sürükleniyordu.

Salt mecazi bir durum değildi bu. Şimdi onları –tabii ki zihninde– görebiliyordu; onlar da geriniyor, nefes alır gibi hafifften şişiyor, üstlerine gelen duvarları itiyor ve on altı yıldır bölmeye cesaret edemediği uykularından uyanmaya başlıyorlardı. Bir tek nedeni vardı, onu da kendine itiraf etmekten çekinmiyordu; korkuyordu. Şimdi farkına varıyordu ki kaçınılmaz randevusunu on altı yıldır erteliyordu. Belki, ona kalsa, ertelemeye devam ederdi. Ama şimdi oğlunun buna ihtiyacı vardı. Bu sayede ve yalnızca bu nedenle yapabiliyordu çünkü artık sırf bir erkek değil aynı zamanda bir babaydı da. Muhtaç olduğu gücü ona, oğlu veriyordu.

Sanki aynı anda hem bilmediği hem bilincinde olduğu bir alınyazısı onu harekete geçirmiş gibi yerinden kalktı ve üst kata çıkan merdivene yürüdü. Merdiven altının üçgen boşluğunu örten, iki kanatlı demir kapının ardında, mermer şömineyi doyuran odunlar, onların arkasında da aradığı şey duruyordu; içeriyi yoklarken eli, derisi yıpranmış köşelere, kenarlara ve metal kilide değdi. Taşınma sırasında onu geride bırakmaya niyetlenmişti ama içinden bir ses (şimdi biliyordu ki o zamanki Marroné'ye, hayal edilemeyen bir gelecekten, Che Guevara'nın yeniden hayatına girip evini işgal edeceği gelecekten seslenen, kendi sesiydi bu) saklaması için bastırmıştı. En sağduyulu hareketin ondan kurtulmak olduğunu bildiği halde; bulunursa, hele ki ilk yıllarda, yalnızca lanetlenip mahvolmasına değil, aynı zamanda (işkence ve ortadan kaybolmayla taçlandırılmış olarak) hem kendisinin hem de ailesinin ölümüne yol açacağını bildiği halde, o sesi dinlemişti. Hiçbir zaman kurtulamamıştı ondan. Çünkü, şimdi bilincine vardığı üzere, bilincine varmakla geçen bu bitmek bilmez gece boyunca bilincine vardığı üzere, hâlâ uzlaşmadığı bir geçmişe onu bağlayan tek bağ buydu denebilir.

Kapının demir kanatlarını kapatıyor, sönmüş ateşin küllerinin aldırmazlığıyla bakışlarını karşılayan, büyük mermer şöminenin karşısındaki beyaz deri kanepeye götürüyor onu.

Kahverengi deriden, eski evrak çantası uzun süren esareti nedeniyle, eski bir harita gibi leke içinde kalmış; birkaç saniye daha ona bakakalıyor, kilidini açmaya cesaret edemiyor, sanki parmaklarının dokunuşuyla içinden, her şeye kadir bir cin tıslayarak çıkabilirmiş gibi geliyor ona, üstelik her dileği yerine getirenlerden değil de, bunca yıllık esaretten delirmiş, lambayı okşayacak ilk zavallıdan intikam almaya yemin etmiş bir tanesi. Hazır artık ama açmak öyle kolay değil; kilitler pas tutmaktan sıkışmış, kazımak için bıçak almaya mutfağa gidiyor. Üstelik bir tanesi anahtarla kilitlenmiş, zorlamaya mecbur. Sonra da içinden, hepsi sararıp kurumuş olsa bile farklı renklerde, farklı dokularda olan bir tomar kağıdı ve gri-beyaz bordürlü, bordo renkli, deri bir defteri çıkarıyor. Defterin arasından düşen dikdörtgen biçimli sararmış kartonu ters çevirince, birkaç saniyeliğine donakalıyor. Fotoğraftaki gür saçlı, tek bir yıldızın süslediği bir bere takmış adamın, suçlayan bakışları onu delip geçiyor; adam birkaç küçük ayrıntı dışında, oğlunun odasındaki posterdekiyle aynı neredeyse, yalnız ten rengi daha koyu, sakalı daha gür, gözleri diğerininkine kıyasla belli belirsiz çekik. Fotoğrafı bir yana koyduktan sonra, sayfaları boydan boya, gözüne hem çok tanıdık hem de çok yabancı gelen bir yazıyla kaplı defterin ilk sayfasını açıp, ilk cümleyi okuyor.

"Bugün yeni bir aşama başlıyor."

5
Marroné'nin Tigre'deki Günlüğü

15 ŞUBAT

Bugün yeni bir aşama başlıyor. Sabah Tuma, Oniria ve Universo yeşil tünelden geçtiler, onlar da şimdiye kadar gelenlere eklenince, yenilerin sayısı on altıya ulaştı. Meyve halinden alınmış torba torba portakalı, brandalara sarılmış olta kamışlarını ve hasır sepetlerini yüklenip gezmeye gelmiş gibi, pazar günü kalabalığının arasına karışarak dolmuş tekneye binmişler. Çok açıkgöz olmadıkça, taşıdıkları her şeyin içinde tüfek parçaları, el bombaları ve patlayıcıların gizlendiğini fark

etmek mümkün değil. Böylece gündüz gözü, ulu orta hareket etmenin gizlenerek ilerlemekten daha güvenli olduğu belli oldu.

Öğleden sonra yeni gelenleri üsse götüreceğiz, nekahette olduğumdan, ben de şimdiye kadar hiç gitmedim. Üs, gür bir servi ormanının tam ortasında ve şimdilik, her birinde altı savaşçının yatabileceği toplam beş kulübe, iki sahra tuvaleti, karavana dağıtmak ve mutfak olarak kullanmak için kerpiçten bir kulübe, ekmek fırını, revir ve teksir makinesiyle telsizin durduğu karargâh var. Bütün yapılar kazıkların üstünde ve oluklu sacdan çatıların üstü, havadan tespit edilmemeleri için (uçaklar ve hafif uçaklar durmadan bölgeyi tarıyor) kamış, saz ve söğüt dallarından kalın bir tabakayla kaplı. Eğitim boyunca burada kalacağız.

Üsse taşınmanın ruhsal yararları gözden kaçacak gibi değil; gerçekten serbest olunabilen bir alan var, güvenlik önlemleri o kadar gerekli değil ve geceleri sohbet etmek, sigara içmek, ateş yakmak ve hamakta tembellik etmek belli ölçüde mümkün.

Epey boş vaktim olduğundan "Devrimci Savaştan Pasajlar"ı baştan sona okudum; çok heyecan verici. Fotoromana başlamayı dört gözle bekliyorum.

María Eva bütün gün görünmedi.

16 ŞUBAT

Eğitim süresi dört gün, hedef ise milislere veya sempatizanlara savaşçı olabilmeleri için gereken temel bilgileri vermek. Benim müfrezemde olan yoldaşlar Tuma, Oniria, Pombo, Camba, Olo, León, Coco ve Universo ve liderimiz Miguel. Rolando'nun müfrezesinde de Ñato, Tania, Pepe, Chingolo, Loro, Urbano, Benigno ve Loyola var. Benigno fotoromanın fotoğrafçısı olacak, senaryosu şu sırada Inti tarafından canla başla yeniden yazılıyor. Rolüme hazırlanmak için sakal bırakıyorum ve okuyorum; her an okuyorum, bugün "Gerillaların Savaşı"nı bitirdim.

İlk kısmi değerlendirmede bazılarımızın kusurları üzerinde duruldu. Oniria mekanik beceriden tamamıyla yoksundu ve Colt ve Smith Wesson tabancaların toplularını ters takmaya çalışmaktan vazgeçmiyordu, Pombo'nun dikkat süresi, en fazla on beş dakikayla sınırlıydı, benim de yaralarım bazı hareketleri yapmama engel oluyordu ancak bunun dışında tamamen iyileşmiştim; grubun kalanı ise genel olarak iyiydi, gerçi Universo beni endişelendiriyor. Geldikleri ilk gün, taşıdığı sepet yüzünden bayılmak üzere, suratı morarmış, kan ter içinde görünce, aday seçimini kimlerin yaptığını merak etmiştim. Herhalde ömrü boyunca hiç egzersiz yapmamış, göze çarpacak biçimde kilolu; o gün de sanki hafta sonu pikniğine katılıyormuş gibi bir hava içindeydi. En acıklısı da iyi bir izlenim bırakmaya o kadar hevesliydi ki büsbütün sakarlaştı ve her dakika hata yaptı; yanaşık düzende verilen bildirim komutunu yaptırım komutu sandı; koşar adımı uygun adımla, geriye dönüşü sağa, sola dönüşlerle karıştırıp durdu ve müfreze liderinin her azarlayışında, adamın karşısında yaprak gibi titredi; hem fiziksel hem psikolojik zorlanmanın sonucunda, akşam olduğunda hışırı çıktı. Öğle arasında yanıma gelip oturdu ve bana sempatik görünmeye uğraştı, oysa ben sakin sakin *Bolivya Günlüğü*'nü okumak istiyordum ve onu başımdan nasıl atacağımı bilemedim. Dört ucunu düğümlediği beyaz bir mendili başına geçirmişti, durmadan gülümsüyordu; bana işinden bahsetmeye başladı ve ben de ona kuralları hatırlatarak şaka yapınca, on dakika süren özür ve açıklamalara katlanmak zorunda kaldım. Tabii ki de bankacı, o ten rengi ancak, günde sekiz saat floresan ışığında durarak elde edilebilirdi zaten. Okuldayken herkes onunla dalga geçiyordu herhalde.

Müfreze lideri olarak Miguel, abartmaya ve sabırsız olmaya meyilli olduğunu açığa vuruyor; en sevdiği silahlarsa alay etmek ve eleştirmek. Önce kendi eksikliklerinden bahsederek ötekine itibarını koruma imkânı vermek ve yanlışları, kolayca düzeltilebileceklermiş gibi göstermek, ömründe duymadığı il-

keler herhalde. Başka bir deyişle, epey düzgün bir müfreze komutanı olabilir ancak asla iyi bir lider olamayacak.

María Eva'dan hâlâ bir haber yok.

17 ŞUBAT

Bugünkü derste, 9mm Browning tabanca, PAM, Halcon, UZI ve PA3 (bu dördünü yeni gördüm) hafif makineli tüfeklerle çiftelerin kullanımı ve işleyişine geçtik ve atış talimi yaptık, müfreze lideri de beni kutladı.

Oniria mekanikteki yetersizliğini mutfaktaki marifetleriyle telafi ediyor. Tepelerden topladığı birkaç defne yaprağı ve birkaç dilim acı domuz sucuğuyla, insana parmaklarını yedirip tabağı ayna gibi pırıl pırıl bıraktıran bir yemek yaptı. Açık havada antrenman yapmanın da katkısı var tabii, insanın iştahı açılıyor.

Akşamüstü María Eva ve Inti erzak getirdi. Tatsızlık çıktı. Miguel beni yazarken yakaladı ve defterimi teslim etmemi emretti (müfreze lideri olarak sahip olduğu yetkilerden biri bu). Bir süre sonra geri gelip deftere el koyduğunu ve eline geçmesi halinde, düşmana hayati bilgiler sağlayabileceği için, defteri imha edeceğini bildirdi. María Eva yerinden fırlayıp bunun yetkiyi kötüye kullanmak olduğunu söyledi. Bunun üzerine Miguel de (itiraf etmeliyim ki elimde olmadan ona hak verdim) bu işe karışmamasını söyledi. Her halükârda, Rolando, Inti ve yeni gelenlerden bazılarının da dahil olduğu bir tartışma çıktı. Benim lehime öne sürülen örnek, tahmin edilebileceği gibi Che'ydi ama Miguel de yine tahmin edilebileceği gibi, Che'nin günlüğünün CIA'in eline geçip direnişi bastırma taktiklerini mükemmelleştirmelerine yaradığını ve Che'yi, onun hatalarını tekrarlamadan örnek almamız gerektiğini ileri sürdü. Ancak Inti, tarafsızca değerlendirildiğinde, Che'nin günlüklerinin devrimin çıkarlarına zarardan çok yarar getirdiğini, hatta bir adım daha ileri giderek eğer Che olmasaydı belki de hiçbirimizin şimdi burada olmayacağını söyledi ki günlükleri

okuduğu için silahlı mücadeleye katılma kararı verdiğini belirtmek üzere izin isteyen Oniria da onun bu tespitini destekledi.

Görüldüğü gibi mesele, bizim defterin (ne de olsa ona yazıyorum) iade edilmesi, şifrelerin kullanımına harfiyen uyulmasına dair (tüm isimler Che'nin günlüklerinden alınma) açık ihtarla ve en ufak bir ele geçme ihtimalinde yok edilmesi kararıyla çözüldü. Ancak bu olayın, sorumlumla halihazırda gergin olan ilişkimizi düzeltmeye katkısı olmadı.

18 ŞUBAT

Sabah, ağır bir iş olduğu için serinlikten faydalanarak yeşil tünellerin inşasına başlama emri aldık. Bu tüneller, ya önceden var olan keçiyolu kullanılarak ya da çalılıklar palayla biçilip yol açıldıktan sonra, olabildiğince doğal görünmesi için, iki yandaki dalları taze saz veya kamışla başımızın üstünden bağlayarak açılacak; önünde sonunda dallar birbirine geçerek büyüyecek ve insan eliyle atılmış düğümler çözülüp koptuktan sonra da şeklini koruyacak. Bitki örtüsünün bu şekilde kullanılması, gerilla birliklerini tespit edilmekten koruyarak gizlice hareket etmelerine izin verecek, böylelikle ne karadan ne de havadan görüleceklerdi. Benzer bir yöntem su kanallarını ve dereleri, hafif yük teknelerinin serbestçe dolaşabileceği su tünellerine çevirmeye imkân veriyor. Delta'nın coğrafi yapısı, karınca yuvası tipi (Vietnam sistemi) yeraltı tünelleri kazmaya uygun olmadığından, yer üstündeki bu tünel ağı veya "termit yuvası" açılıp birbirine bağlandıkça, Ho Chi Minh'in Latin Amerika yolunu gerçek kılacaklar.

Her ne kadar iş yavaş ilerlese de (öğle yemeğine kadar ancak yirmi beş metrelik yol açabildik) yeraltında tünel kazmaya kıyasla çok daha çabuk. Diğer yandan, köylülerin (özellikle kamış ve saz kesen köylülerin) kitlesel katılımı, ağı dev adımlara genişletmeye imkân verecektir. Hem karadaki hem de sudaki tünellerin giriş çıkışları, çalılar ve sarmaşıklarla özenle örtüle-

rek gizleniyor. Sistem, hiçbir yere götürmeyen ve tam da bu nedenle açıkça işaretlenmiş olan şaşırtmaca yolların eklenmesiyle tamamlanacak.

Ağ, her bir yerel merkezde eşzamanlı başlayacak, kısım kısım inşa sistemiyle örülecek. Güneydoğu Düzlüğü Ağı (Plata havzası) ve Kuzeydoğu Düzlüğü Ağı'nı (Orinoco-Amazon havzası) içerecek küresel ağ tamamlanana dek, farklı bölgelerin birbirine bağlanmasını düzenleme işi, (ulusaldan ziyade pan-Amerikan bir anlayışla oluşturulacak) Yönetim'e düşecek; Che'nin And Dağları'nı Amerika'nın Sierra Maestra'sı yapma projesine göre, bu Doğu Yolu ya Batı ya da And Dağları Yolu'na bağlanacak.

Bugünü diğerlerinden ayıran şeyse, yıkıcı sonuçlar doğurabilecek, trajikomik bir olay oldu. Universo, bir kez daha başroldeydi. Tünel açmak için sarmaşıkları kesmeye başlayalı yarım saat olmuştu ki Universo bayıldı, biz de ona yardım etmek için işe ara vermek zorunda kaldık. Sonuçta şehir çocuğuydu, ormanlık arazinin güçlükleriyle karşılaşmaya alışkın değildi ve onların üstesinden gelmeyi de bilmiyordu. Orada bulunması yarardan çok zarar verdiğinden ve güçsüzlüğü diğer yoldaşlara kötü örnek olduğundan Miguel onu kampa yolladı. Biz güneşten yanmış, böcek ısırığı ve ter içinde, ancak yalnız iş değil, dayanıklılığımız ve becerimiz de gelişme gösterdiği için, mutlu mesut geri döndüğümüzde, kampa hiç gelmediğini öğrendik. Miguel küfrettiğini gizlemeden ve belki de firar etmiş olması tehlikesinden –ve peşinden, esir düşüp düşmana bilgi verebileceği ihtimalinden de– korkarak bizleri ikişerli gruplara ayırdı ve giderek kararan havada onu aramaya çıktık. Üstümüze çöken o yorgunlukla, aramak içimizden zerrece gelmiyordu ama bu gerçekten de acil bir durumdu. Eğer onu bulamazsak geçici bir süre için de olsa, üssü terk etmek gerekecekti ve aylarca verilmiş emek boşa gidecekti. Ben Pombo'yla eşleştim ve sessizlik içinde (düşmanın dikkatini çekme ve Universo'nun kaybolmuş değil de firar etmiş olma

ihtimaline karşı, bağırmak yasaktı) iki saat boyunca, adanın güneyini kaplayan keçiyolları labirentinde dönenip durduk. Nihayet kararlaştırılmış işaret olan, iki el silah sesi duyuldu (adanın bu bölümüne avcılar sık sık geldiğinden, ateş etmenin hiçbir riski yoktu) ve önceden belirlenmiş buluşma noktasında toplandık. Onu Ñato ve Clodomira bulmuş; ısırgan otları ve böcek ısırıkları yüzünden geçirdiği alerjik reaksiyondan tanınmaz halde, yaşlı ceibo ağacının altında ağlaşıyormuş. Tahmin edilebileceği gibi, ayrılır ayrılmaz düzgün işaretlenmiş şaşırtmaca yollardan birine sapıp kaybolmayı becermiş. Miguel onu fena haşladı, eğer tüzük izin veriyor olsaydı, sanırım tokadı çakardı; üstüne üstlük Şişko, kendini savunacağı yerde, onun her dediğine hak verip bundan sonra düzene gireceğine ve gayret edeceğine söz verdi, yani bankadaki yöneticisi hesaplarda hata bulduğunda ona ne söylüyorsa, hemen hemen aynısını söyledi; gerçekten de mide bulandırıcıydı ve sonunda çileden çıkan Miguel kepini yere fırlatıp haldır haldır kulübeye doğru uzaklaştı. Bu çocukla ne yapacağız, bilmem.

Mola sırasında *Bolivya Günlüğü*'nü okudum. María Eva'dan hâlâ haber yok.

19 ŞUBAT

Bu akşamki yemek özel, çünkü eğitimin bitişini kutluyoruz. Oniria, özene bezene hazırladığı spaghetti carbonarayla bizleri mest etti, biz de yemeği bütün gün nehrin dibinde yata yata buz gibi olmuş, birkaç şişe beyaz şarapla mideye indirdik.

Her halükârda, dört günlük tatilin ardından esas eğitim, yani yürüyüş ve dayanıklılık eğitimi –ve tabii şansımız yaver giderse asıl çarpışma– başlayacak .

20 ŞUBAT

Granma işi düşündüğümüz kadar zor olmadı.

Benigno Leica'sıyla seyir halindeki bir yatın fotoğrafını çekti, pruvada bikinisiyle güneşlenen yaşlı bir oligark, onu çekti-

ğimizi zannederek bize gülümseyip el salladı hatta. Benigno sonra onu fotoğraftan sileceğine söz verdi. Karaya çıkma sahnesi için ta Iripiti kumsalına gittik, yarı belimize kadar suya gömülüp tüfekleri başımızın üstüne kaldırdık, ardından sazlığın içlerine daldık.

Benigno "Hazır!" diye bağırınca poz için donakalıyoruz. María Eva elinde yarım şişe kırmızı şarapla yaklaşıp hem boynuma hem de göğsüme şarabı boca ediyor, ben de üçüncü bir şelale için ağzımı açıp içini gösteriyorum ama "Bunu hak etmelisin" diyor. Benigno makinenin ardında görünüp hiçbir şekilde kan efekti vermediğini söylüyor. Epey zaman tartışıyoruz, ta ki Clodomira bir derecikten çıkıp ellerindeki balçıkla beni baştan aşağı sıvayana dek. Benigno eliyle tamamdır işareti veriyor ve ben de Jack London'ın karakteri gibi, hayatına haysiyetini koruyarak son vermeye hazır, bir ağacın gövdesine yaslanıyorum.

Tuma sabahtan Ñacahuasu'ya attığı ağları topluyor. Altı, iri yayınbalığı yakalamış; akşam yemeğine kadar canlı kalabilmeleri için, dişlerini elimize geçirmesinler diye dikkat ederek hepsini, çamurlu bir birikintiye atıyoruz.

Akşamüstü, Che ile Fidel'in Alegría de Pio* felaketinden sonra buluşmasını çekiyoruz, Fidel'i Miguel oynuyor.

Bana sarıldığında, vücudunda bir tutukluk hissediyorum, sanki bağrına basmak yerine beni göğsüyle itiyormuş gibi ve bu mesafenin kendinden mi yoksa yerine geçtiği adamdan mı kaynaklandığını merak ediyorum. Fidel rolünde hiç mutlu görünmüyor, fotoğraf çekimi bittiği anda takma sakalını haşince fırlatıp atıyor ve hırlıyor: "Bu kadar saçmalık yeter, yapılacak önemli işlerimiz var."

Miguel yanımızdan geçerken Clodomira "Böylece, bizim yaptığımızın önemli olmadığını da belirtmiş oldu sanırım"

---

* 2 Aralık 1956'da Granma yatıyla, Castro önderliğinde Küba'ya çıkan gerilla grubu, Batista'nın emrindeki askerlerle çarpışmış, gruptakilerin yarısı öldürülmüştür.

diye yorum yapıyor ve Che'yi canlandıran yoldaş ölünce, Miguel'in onun yerini almak istediğini ve aralarında en ufak bir benzerlik olmadığından, herkesin buna karşı çıktığını anlatıyor. O yüzden şimdiki davranışının nedeni, pekâlâ kıskançlık ve hınç olabilir.

Hayatta kalan on iki kişi, zulüm altındaki bir dinin on iki havarisi, dağdaki vaazlarına başlıyor. Yırtık pırtık bir hasır şapka takmış ve çuval bezinden birkaç parçayı üstüne geçirmiş olan Pombo, Che'nin ayaklı karatahtada ilk harflerini öğrettiği, okuma yazması olmayan Guajiro* rolünde; Che'nin penseyle azıdişini çekebilmesi için, Tuma ağzını kocaman açıyor; yetersiz beslenmenin etkilerini gösterebilmek için tişörtlerinin altına birer küçük yastık sokan Lidia ve Pombito, Che'nin muayene ettiği küçük Guajiroları oynuyor... Bu fotoğraflardan sonra bugünlük paydos ediyoruz ve Tuma'nın, yağa batırılmış gazete kâğıtlarına sararak kızarttığı yayınbalıklarıyla ziyafet çekerek kendimizi ödüllendiriyoruz.

Miguel ve María Eva, evde kalıp ziyafete katılmıyorlar. Erkenden yatıyoruz çünkü bizi yoğun bir gün bekliyor. El Uvero garnizonunun ele geçirilmesinde sıra.

21 ŞUBAT

Miguel Fidel rolünde, yoldaş Leal'in ölümünü canlandırmak için, dürbünlü tüfekle ateş açtı. Tuma ağzını kocaman açarak ellerini başına götürdü. Batista'ya bağlı askerler, yani Ñato, Tania ve Loyola, pencereden beyaz bayrak salladıktan sonra eller havada karargâhtan dışarı çıktılar; kadın yoldaşların başları, erkek olmadıkları anlaşılmasın diye öne eğikti. Karargâh, kurşun yağmurunu taklit etmek için, yanmış mantardan yapılma sayısız saçmayı yerleştirdiğimiz, kendi karargâhımızdı.

Ardından törensel bir an yaşandı çünkü Fidel, zoraki demeyelim ama yarım ağızla beni gerilla ordusundaki kendi bir-

* Küba'da beyaz ırktan köylülere verilen ad.

liğimin başına kumandan olarak atadı; Celia'yı oynayan María Eva, bundan sonra kesinkes kepin yerini alacak beremin üzerine iliştirdiği küçük bir yıldızla atamamı resmileştirirken kulağıma fısıldadı: "İşte şimdi tıpatıp aynısı oldun." Hepimizin içinde belli miktarda olan kendini beğenmişlik yüzünden, o anda dünyada benden daha gururlu bir adam yokmuş gibi hissettim.

Benigno, fotoğrafları banyo edeceği karanlık odasını, revirin bir köşesine kurdu; sonuçlar harcadığımız emeğe değecek mi, yakında göreceğiz.

Günlük koşturmaca arasında verilen bir molada, bir servi kütüğüne yaslanıp "Pasajlar"ı tekrar karıştırdım. Okumaya öylesine dalmışım ki María Eva'nın benden habersiz fotoğrafımı çektiğini fark etmedim.

Ben ve Che arasındaki benzerlikler:

Okumaya duyulan ölçüsüz heves.

Kronik bir fiziksel acıyı aşmak için pes etmeden gösterilen azim.

Maddeci dürtülerdense ahlaki dürtülere iman etme.

Eski insanın geride bırakılıp yeni insanın dünyaya getirilebileceğine dair inanç.

En nihayetinde ikimiz de aile babası olacak adam değiliz.

Saçım uzuyor ve sakalım çıkıyor; birkaç haftaya "o" olacağım.

22 ŞUBAT

Akşamüstü yapılacak çekime Che'nin Aleida ile buluşma sahnesinin de eklenmesi kararlaştırılmıştı ve ilk andan itibaren –ben ortaya çıkmadan önce– onu canlandırması için María Eva seçilmişti.

Ama şimdi birdenbire Miguel, tamamen çocukça bahanelerle itiraz ediyor; yok ona benzemiyormuş, ayrıca saçı çok uzunmuş (María Eva "Onu halletmek kolay!" diye kadınların kulübesine doğru fırladı ve Clodomira ile Tania, onun peşin-

den koşup makası elinden almak zorunda kaldılar) ve bu sahneyi senaryodan çıkarmayı teklif ediyor çünkü "sonuçta bu bir pembe dizi değil, tüm zamanların en büyük gerillasının hayatı, yoldaşlar". İşte o anda, meselenin kendisi değil de ben olduğumu fark etmeyen Inti alevlendi ve Miguel'le popüler kültür ve burjuva kültürü üzerine bir tartışmaya girişti; ben de onu, kuramsal açıdan sıkıştırdıklarını görünce, karışmaması için María Eva'ya bir işaret çaktım. Elbette ki Inti, Miguel'in çanına ot tıkadı ve Miguel tutumunun elitist, halk karşıtı ve burjuvaca olduğunu kabul etmek zorunda kaldı; hatta özeleştirisini yazmayı bile önerdi ama buna gerek olmadığını söyledik; aslında böyle düşünmediğini, yalnızca sevgilisinin rol icabı eşim olmasını engellemeye çalışırken kendi kendini köşeye sıkıştırdığını, hepimiz içten içe biliyorduk. Sonuç: Aleida bölümü kaldı. Ama saçı topuz yapıldı. Miguel bu konuda inadından dönmedi.

23 ŞUBAT

Günü, Che ile Aleida'nın çok tartışma yaratmış düğününe ayırdık. Evde, Miguel'in annesinin beyaz bir elbisesi vardı ve diğer kızlar da giyinip süslenmek için fırsatı kaçırmayıp dolapları boşalttılar; neyse ki biz erkekler savaşçı üniformalarımızı giydik çünkü öbür türlü, bir damatlık mağazasına el koymak için şehre inmek zorunda kalacaktık. Clodomira, masanın ortasını ortancalarla ve beyaz, devasa bir pastayla, cafcaflı biçimde süsledi. María Eva, tıpkı Aleida gibi güzeldi ve ışık saçıyordu, sürekli bana gülümsüyordu. Herhalde kendisi çıkmasın diye, fotoğrafları Miguel çekti.

Akşamüstü Benigno, bastıklarını bize gösterdi. Herkes beğenisini neşeli haykırışlarla ifade edip sırtıma dostça vurarak çok iyi çıktığım için beni kutladı. María Eva azıcık daha uzağımdaydı ve yanağıma gürültülü bir öpücük kondurdu. Kulağıma "Ernesto sen olmalıydın!" dedi. Bu beğeni korosunda sesi çıkmayan tek kişi vardı, o da bendim. Diğerleri başka konulara geçerken ben siyah beyaz dörtgenleri, artan bir keyifsizlikle el-

den geçirmeyi sürdürdüm. Çünkü ne olduğu, daha doğrusu olması gerekip de olmayan şey, açıkça ortadaydı. Fotoğraflardaki adam Che değildi. Bendim. Benzerlik taşıyan tek fotoğraf, María Eva'nın beni okurken çektiği fotoğraftaydı, yani tam da Che rolü yapmadığım, kendim olduğum fotoğrafta.

Şimdi, bu satırları yazarken konuyu irdelemekten vazgeçemiyorum. Sakal bırakıp saç uzatmanın, zeytin yeşili hırpani bir üniforma giymenin ve yıldızlı bir bere takıp kameraya haşin gözlerle bakmanın yeterli olmayacağını elbette ben de biliyordum. Bir adam nasıl Che Guevara'ya dönüşür? Onun hayatını içselleştirmenin, yazdıklarını okumanın, zihnine girmeye çalışmanın yetmediği besbelli. Bu olsa olsa onu kopyalamak olur.

Oysa anahtar kavram, Che'nin kendi yazdıklarında açığa çıkıyor; söz konusu olan onu taklit etmek değil de ona öykünmek, onun teşkil ettiği örneği körü körüne değil yaratıcılıkla takip etmek, atıl durumdaki potansiyelini geliştirmek, onun yaptığı hatalardan ders çıkarmak ve onun başarısız olduğu noktada zafer kazanmak. Mesele Che'yi anlamak değil, mesele kendini Che'ye dönüştürmek, onun bıraktığı yerden silahı devralmak.

Inti'ye göre fotoroman, çıkış noktasının lekesini, yani aslında popüler bir tür olmayıp popüler tüketim için sunulmuş, burjuva bir tür olmasının lekesini taşıyor. Proleter bir fotoromanı özgün biçimde çekebilmemiz için, belgeselciliğin öne çıkacağı, kurgu olmayan fotoroman biçemine geçmeliyiz. Bu nedenle yarından itibaren, Benigno yürüyüş sırasında doğal fotoğraflar çekecek ve Inti o fotoğraflardan yola çıkarak senaryoyu yazıp fotoromanı oluşturacak. Süreci tersine çeviriyoruz; önce olaylar, sonra görüntüler ve son olarak sözcükler.

Kayık geldi ve böylece kampa kadar, bir hafta kadar sürecek yolculuk boyunca yetecek erzakımız oldu. Yarın şafakta yola çıkıyoruz. Şimdi esas gerilla işi bölüme geldik ve birliği –bu arada ben de kendimi– sınamış olacağız.

24 ŞUBAT

Birinci aşama tamamlandı. Herkes biraz yoruldu ama genelde iyi geçti. Başlangıç güzergâhı tamamen yeşil tüneller boyunca, dolayısıyla gölgede ilerliyordu; gerçi uzayıp giden bazı bölümlerde çatı örtüsü alçaldığından iki büklüm yürümek gerekti, kısacası epey yorucu oldu ve bel ağrısı zaman zaman çok kuvvetli hissettirdi kendini. En gerideki Universo kilosu yüzünden zorlandı ve tüm birliği yavaşlattı. Onu yanımıza almak hataydı bence ama Miguel, yürüyüşün asıl amacının grup bütünlüğünü sağlamak olduğunda ısrar etti. Benigno bir sürü fotoğraf çekti.

Öğleden sonra, tüneli yürüdükçe oluşturmamız gerekti, o yüzden de yürüyüş çok yavaş ve tüketici oldu. Genel kural olarak biz erkekler dalları yakalıyoruz, kadınlar da sazla bağlıyorlar. Universo sıcaktan bayıldı, böylece her iki işi de yapmadı.

Yemek bol ve lezzetliydi; öğle yemeğinde zeytin, peynir, ekmek; akşamüstü bisküvi ve mate, akşam yemeğinde de midye dolmasıyla peynir tatlısı vardı.

Yaram artık beni hemen hemen hiç rahatsız etmiyor. Miguel sakal bırakıyor.

25 ŞUBAT

Yorucu ve uzun bir gün. Ñacahuasu'ya paralel giden yol, çok kısa zamanda bataklığa dönüştü; biz de tüfekler havada, yüzümüzü ve ellerimizi paralayan sinekleri öldüremeden, bata çıka yürümek zorunda kaldık. Pampa otu etimizi delik deşik ediyor ve sudan çıktığımızda, sosis kadar tombul sülükler baldırlarımızdan sarkıyordu; onları ancak sigaranın ucundaki korla uzaklaştırabildik. Universo sülükleri gördüğünde ilk sinir krizini geçirdi ve kendine gelmesi için onu adamakıllı tokatlayan da María Eva'dan başkası değildi. Üstüne üstlük, bir kere sakinleşince yine hatasını kabullendi ve yediği silleler için öylesine yaltaklanarak teşekkür etti ki María Eva, onu susturmak için, tekrar vurmakla tehdit etmek zorunda kaldı. Bana

kalırsa, özeleştiriyle mazoşistler arasındaki ilişkiyi tekrar gözden geçirmek gerek; bağımlısı oluyorlar.

Yürüyüş sırasında Benigno, Miguel'e arkaya geçip, beni önde yalnız bırakmasını rica etti, çünkü bunlar Bolivya fotoğraflarıydı. Miguel lafı dolandırmadan siktiri çekti.

Yemekte fasulye, pilav ve kurutulmuş et yedik. Öğle yemeğinde sosisli sandviç vardı. Ekmek biraz bayattı. Epey böğürtlen topladık; onları da hemen o anda yemek gerekiyor çünkü ezildiklerinden taşımaya gelmiyorlar.

Öğleden sonra şiddetli ve durmak bilmez bir yağmur başladı ve bütün gece aralıksız yağdı.

26 ŞUBAT

Adam gibi uyumadan ve yine adam gibi kahvaltı etmeden, tüm sabah devam eden yağmur altında yürümeye koyulduk. Öğleye doğru Rio Grande'ye geldik, nehir son derece genişti ve suyu yükselmişti; geçmek için bir sal yapılmasına karar verildi. Sal hepimizi anca aldı. Nehrin son kıvrımında alabora oldu ve kıyıya yüzerek çıkmak zorunda kaldık; silahların, malzemelerin ve erzakın neredeyse tamamını taşıyan sırt çantalarını kaybettik. Neyse ki geceden ağ atılmıştı da büyük bir çupra ve bir yayınbalığı yakalandı; o yayınbalığı da eliyle tutmaya çalışan Universo'yu yaraladı. Gündüzleri ateş yakılamıyor, o yüzden nehrin bizi yağmalamasına karşılık, teselli olarak verdiği bu sadakanın tadını çıkarmak için, akşam olmasını beklemek gerekecek.

Tünellere çıkan patikayı bulamadığımızdan, yorgunluktan palaları sırayla kullanarak dört saatten fazla, otları biçe biçe ilerlemek zorundaydık. İşin aslı, kaybolduk ama Miguel bunu itiraf etmemekte direniyor. Elindeki harita bizim günlerdir dolaştığımızla hiçbir ilgisi olmayan, tamamıyla hayali bir dünyaya ait herhalde.

Akşamüstü Benigno'yla fotoğraf çekimimiz vardı. Bir ara, astım krizi geçiriyormuş gibi yaparken birkaç dakikalığına sahiden nefes alamadım. Sürekli ıslanıp durmaya bağlıyorum.

27 ŞUBAT

Yiyecek kıtlığı ve bir sonraki tünel ağına bağlanma denemelerinin tekrar tekrar suya düşmesi üzerine, çaylaklardan bazıları, çekine çekine geri dönme olasılığını dile getirdi. Ancak Miguel'e ulaşmak mümkün değil, ikide bir baktığı haritasına gömülmüş, kimseye tek laf etmiyor. Gerginlik yoldaşların arasında da kendini belli ediyor; molalardan birinde Tuma, izinsiz fotoğrafını çekti diye Benigno'ya defolup gitmesini söyledi.

Daha kötüsü, envanter çıkarmak için tüm sırt çantaları arandığında anlaşıldı ki Universo taşımakla yükümlü olduğu yiyeceklerin dibini görmüş, birer paket şeker ve un dahil. Bu defa yalnızca Miguel ve Rolando'dan fırça yemekle kalmadı; hemen hemen hiç kimse, zayıflığından ve beceriksizliğinden gerilla olamayacağını yüzüne vurmaktan geri durmadı. O da zaten bunun apaçık ortada olduğunu itiraf edip geri gönderilmesi için yalvardı. Universo, bir açıdan son derece değerli. O yeni insanın tam zıddının mükemmel bir örneği, bir Che karşıtı. Er ya da geç bu konuyu çözüme kavuşturmak gerekecek.

Bugün rahatsızlığımı, nefes almadaki güçlüğümü gizlemem mümkün olamadı. Tania'nın koyduğu teşhis mükemmeldi; astım. Haber, namludan çıkan kurşun hızıyla birliğe yayıldı ve diğerlerinin bana karşı tavırlarında farklı bir saygı hissettim. Miguel hariç, tabii ki.

29 ŞUBAT

Yemeğin tükenip de yolun bitmek bilmediğini gördükçe, herkesin keyfi kaçtıkça kaçıyor.

Yemek: Gece yakalanan boğa balığı, bir saksağan ve tadı korkunç bir yalıçapkını. Bu defa kavga, kadın yoldaşların arasında çıktı; Tania ile Loyola henüz anlaşılamayan bir nedenle birbirlerine girdiler. Ortalığı yatıştırmak María Eva'ya düştü.

Universo'nun yayınbalığından kalma yarası iltihaplandı; septik şoktan veya tetanostan öleceğini söyleyerek ağlaşıyor,

onu geri göndermemiz için ısrar ediyor. Hemşire olan Tania, yarasına Thimerosal'la* pansuman yaptı.

Astım beni bugün de yokladı.

1 MART

Yemek sorununu, en azından şimdilik çözdük. Tania ve Loyola bir erzak mavnasının yolunu kesmeyi başardılar. Motorun sesini uzaktan duyan Loyola hemen üstündekilerden kurtuldu ve biz çalılıkların içinde pusuya yatmış beklerken, bikinisiyle iskeleden mavnaya işaret etti. Sonuç: ekmek, pirinç, makarna, tuz, un, tereyağı, birkaç kutu domates, midye ve sardalye konservesi, bisküvi, şekerleme, gazoz, peynir, salam, bir kangal sucuk ve rosto. Sanki gerillayız diye çürük çarık ne varsa yemeye razıymışız gibi, son kullanma tarihi yakın veya kalitesiz malları bize kakaladıkları besbelli olduğu halde, hepsinin parası kuruşu kuruşuna, itirazsız ödendi; üstüne üstlük enflasyon bahanesiyle, şişirilmiş fiyattan verdiler. Çırak ağzı açık, bizi seyretti durdu ve sonunda ayrılıp bize katılmak istedi. Aslında ilk köylü katılımcımız olacaktı ama işin doğrusu zihinsel özürlüye benziyordu; biz de başvurusunu reddettik. Ayak bağı olarak Universo bize yetiyor da artıyor zaten. Mavnanın sahibine parayı tek kelime etmemesi şartıyla verdik.

Akşamüstü sazlığın içine gömülmüşken bir devriye teknesinin geçtiğini gördük. Teknede normalden fazla adam vardı ve makineli tüfeklerle silahları ateşe hazır, tetikte bekliyorlardı; sıradan bir devriye turuna benzemiyordu. Anlaşılan mavnanın sahibi, verdiği sözü değil, kendisinden bekleneni yerine getirmişti. Kötü talihimiz, o ana dek adalarda kurabildiğimiz tek irtibatın burjuva unsurlarla, yani esnafla ve turistlerle olmasına yol açtı; onlar da kuşkusuz yetkilileri varlığımızdan haberdar ettiler. Kendi ortamlarında, sudaki balık gibi rahat etmemizi sağlayabilecek köylülerin desteğini almayı başaramazsak, gidişatımız pek iyi gözükmüyor.

* İçeriğinde ağırlıklı civa bulunan bir tür antiseptik.

Bense astımımı nasıl başımdan atacağımı bilemiyorum. María Eva ve Tania, bana ilaç bulmak için bir eczaneye saldırmamız gerektiği fikrindeler. Miguel, Stanislavski metoduna kendimi fazla kaptırdığımı, bu yüzden de ölüm sahnesini çektiğimiz zaman astımımın da geçeceğini iddia etti. Şakası pek hoş karşılanmadı, o da özür dilemeye mecbur oldu.

2 MART

Pirelli* marka botların izini takip ederek, Miguel'in karalamaları yüzünden, her geçen gün daha renkli ve daha az güvenilir bir hal alan haritaya göre Piojera Çayı olması gereken yerde, ıssız bir köy evine vardık. Kısa süre önce içeride insan bulunduğuna dair izler vardı (Öğle yemeği için kızartmaya karar verdiğimiz, tasmalı bir köpek yavrusu ve ılık mate) ama evde oturanlar ortada yoktu. Bazılarımız yiyecek bulmak için barakaların içini araştırırken grubun geri kalanı da ikili üçlü ekipler halinde, çevreyi aramaya çıktık. Birkaç saat içinde Camba, León ve Coco'nun ekibi, sürükleye sürükleye bir Guajiro getirdi. Adının Fenelón Coca olduğunu söylüyor, yaşı otuzla elli arasında olabilir. Paniğe kapıldığından güçbela konuşabiliyordu. Benigno her açıdan fotoğrafını çekerken biz de ona saflarımıza katılmayı, o olmazsa da uygun bir ücret karşılığında rehberimiz olmasını teklif ettik. Her ikisini de kabul edince, birini seçmesi gerektiğini açıkladık. Her iki seçenek için ücretin ne olduğunu sordu. İş paralı askerliğe döneceği için, birincisinde ücret ödenmediğini söyledik. Rehber olmayı seçip avans istedi.

3 MART

Kalktığımızda Fenelón Coca'dan eser yoktu, önceden ödenmiş bir haftalık ücretiyle beraber tüymüştü. Miguel son nöbeti tutan Loro ve Chingolo'yu haşladı, Rolando tüm Delta'da tanınmamızı sağlayacak bir ibret örneği vermemizi önerdi. Tar-

* Kırsalda kullanılan lastik bot, çizme markası.

tışma büyüdü. Rolando halihazırdaki bilinç seviyesini göstermiş olan köylüyü, iyi davranmak ve ona örnek olmakla kazanmanın imkânsız olduğunu savundu ve onun tarafsızlığını kısa vadede kazanmak amacıyla, planlı biçimde dehşet salmayı önerdi. Miguel, bazı çekincelerine rağmen ona arka çıktı. Karşı görüşü ise María Eva, Ñato ve ben savunduk. Ben mesele dehşet salmaksa, ordu bunu çok daha etkili biçimde yapabilir, dehşete dehşetle cevap verirsek, hep onlar kazanır diye iddia ettim. Biz düşmana sürekli vur-kaç taktiğiyle saldırmalıyız, yedikleri darbeye karşılık verememiş olmanın hüsranıyla bütün hınçlarını köylüden alacaklar, o zaman onlar da korunmak için kollarımıza koşacaklar.

Benigno tartışmanın sonucundan çok memnun. Diyor ki, Korda'nın* ta kendisi olsa, daha iyi çekemezmiş beni.

4 MART

Oniria, María Eva ve benimle konuşmak istedi. Konu yine Universo'ydu. Anlaşılan dün gece, Miguel'in âdet haline gelen sözlü hakaret ve ceza yağdırma seansından sonra, Oniria Universo'nun hamağının yakınından geçerken bedeninin sarsıldığını fark etmiş ve ağladığını düşünüp üzülerek teselli etmek üzere yanına yaklaşmış. Ancak onu şaşırtan bu değil, kendi deyişiyle "kendisine yapmaması gereken bir şeyi yaptığını" görmesi olmuş. Bunları söylerken saç diplerine kadar kızardı. Görünmeden uzaklaşmış ve endişeyle düşünüp taşındıktan sonra sorumlularına haber vermenin görevi olduğuna karar vermiş, yine de yoldaşa karşı zaten fazlasıyla sert davrandığından, Miguel'e söylememeyi tercih etmiş. Devrimci gayretinden dolayı onu kutlayıp, doğru olanı yaptığına dair güvence verdik ve baş başa kalır kalmaz, bu sorunu nasıl ele alacağımız konusuna girdik. Bu iş artık çığırından çıkmıştı ve hemen o gece bir hücre toplantısı yapmak uygun olacaktı. Çamdan yapılma birkaç meşaleyle o günkü çalışmanın ürünü,

* Alberto Korda, Che'nin ikon haline gelen fotoğrafını çeken Kübalı fotoğrafçı.

birkaç mum yakıldı. Sanık, iki adım ötede hayatının tehlikeye girdiğinden habersiz, sere serpe uyuyordu.

Aslında hiçbirimiz devrimci mahkemeye katılmamış olduğumuz halde, kimin hangi rolü üstleneceği anında belli oldu; iddia makamında Miguel, savunmadaysa María Eva vardı. Miguel sanığın defalarca azledilme talebinde bulunmasının, onun Che'nin tabiriyle, dönek olduğunu gösterdiğini ve ikide bir yaşanan yolunu şaşırıp kaybolmaların aslında firar denemesi olduğunu iddia etti. Oniria tarafından bildirilen olay, bardağı taşıran son damlaydı; özetle sanık ahlaki zaafını son noktaya taşımıştı. Sanığın horlamaları, sessizlikte ara ara, bizi de biraz huylandırarak kulağımıza kadar geliyordu. María Eva, Universo'nun firarının bizim varsaydığımız bir şey olmaktan (aslında Miguel'in demek istiyordu) öteye geçmediğini hatırlattı; her ne kadar gayreti hayranlık uyandırıcı olsa da zaman zaman, yoldaşının kellesini kurtarmaktan çok, eşini tartışmada yenmeye azmetmiş gibi görünüyordu ve böyle giderse Miguel, sırf birliğin önünde otoritesini yeniden sıfırlamasını engellemek için ölüm cezası çıkarmadan durmayacaktı.

O da kırsaldaki gerillanın önceliğinin, çelik gibi bir örnek oluşturmak olduğunu ve bunun için de her an tortulardan arınmaya çalışmanın, ak ekmek için kor ateşin şart olduğunu açıkladı. Her beş acemiden bir asker ve her beş askerden birinin de iyi bir asker olması, Sierra Maestra'da verilen ortalama buydu; yöntemse "toplamak, disipline etmek ve göndermek"ti. "Öyle değil mi, Che?" dedi ve cevabımı bekleyerek bana baktı.

O anda Oniria zırlamaya başladı ve kadınlar nedenini ağzından alana kadar yargılamayı durdurmak zorunda kaldık. Meğer o da ak ekmek olduğunu ve gönderilecekler listesinde ikinci sırada yer aldığını düşündüğünden ve ayrıca yoldaşı, onun yüzünden infaz edileceği için kendini kötü hissediyormuş; yüzünü yıkayıp gelmesi için dereye yolladılar ama bir süre geçip de dönmeyince, aramaya çıktılar ve nihayet onu hamakların orada uyuyan Universo'yu seyrederken buldular.

Perde arasında, bir hayal gördüm. Ormanın koruyuculuğunu terk etmiş, kir pas ve paçavralar içinde bir grup adam, haşin güneşin altında, taşlık bir vadide birbirlerine tutunarak, dura kalka ilerliyorlar. Ne su ne de yiyecekleri var; ölümü, titreyen bacaklarının üstünde, ayakta karşılayabilmek için kendi çişlerini içiyorlar. Helikopterleri, uçakları ve köpekleriyle etraflarını saran iki binden fazla askerden ve korucudan onları zar zor saklayan, seyrelmiş, güdükleşmiş ormanlarda günlerini geçiriyorlar. O anda başımı kaldırdım ve fark ettim ki María Eva da dahil herkes bana bakıyor.

Yoldaş Miguel'in tüm söylediklerinin kesinkes doğru olduğunu belirterek başladım; devrimci kişi köylünün öncüsü, devrimin motoru ve insanlığın vardığı en üst basamaktı; bir gerilla birliği yalnızca yenilmez ve etkili bir savaş makinesi değil, aynı zamanda devrimci ahlakın bir örneği, modeli olmak da zorundaydı. Konuştukça dinleyicilerimin nasıl teker teker başlarını öne eğdiklerini görüyordum; María Eva sonuncuydu. Emin olmamı sağlayan da bu oldu; tıpkı önceden Miguel'e de olduğu gibi, beni de coşkulu bir onaylama yerine uysal bir boyun eğme bekliyordu.

O an yerimden kalkıp María Eva'ya gelene dek, her birinin gözlerinin içine baka baka yavaşça yürümeye başladım. "Amaç" dedim, ancak bu kez değişmiş bir ses tonuyla, "hepimiz için bellidir, belli olmayan ona varacak yoldur, yöntemdir. Tortulardan temizlenmek bir yoldaşı defetmek midir yoksa onun yeni insana dönüşmesini engelleyen tortularından arınmasına yardımcı olmak mıdır? Devrim yalnızca seçilmiş kişiler için mi yoksa tüm halk için mi yapılıyor? Bizim görevimiz" diye vurguladım, "herkesin içindeki asaleti ve iyiliği ortaya çıkarmak ve *tüm insanları* devrimciye dönüştürmektir. Doğrudur, Küba'daki Che birkaç firariyi infaz ettirmiştir, özellikle de silahını ve cephanesini yanına alanları ki bunlar, savaşmaya çok daha hevesli bir yoldaşın işine yarayacak, son derece değerli eşyalardır. Ama Bolivya'daki Che"

diye heyecandan titreyen sesimle devam ettim, "kimseyi infaz etmemiştir, ordunun muhbirlerini bile, bunu Kongo'da da yapmamıştır. Yöntem, toplamak, disipline etmek ve göndermek olabilir ama göndermek, öldürmek demek değildir. Bolivya'da Che'nin ta kendisi mücadelenin bizlere, insanlığın en üst basamağına, devrimciye dönüşme imkânı verdiğini yazmıştır; oysa bir satır önce kendisini zavallı hissettiğinden bahseder. Astımın mahvettiği, geceleri uyumayan ve gündüzleri güçbela hareket edebilen bu adam, çok defa tüm birliğin ilerleyişini yavaşlatmış; çürüğe çıkmış bu adam, belli ki üstün insan örneği değildir ancak her halükârda, titrek bacakların üstüne yerleştirilmiş bir üstün insanın iradesine sahiptir. Bir birliği çelikten bir çekirdeğe dönüştüren şeyin, kimsenin küçük görülmeyeceğinin, aşağılanmayacağının ve geride bırakılmayacağının kesin olarak bilinmesi ve dayanışma olduğunu Che, Bolivya'dayken anlar. Güçlü olanlar yaralandıklarında, güçten veya sırf her dakika güçlü olmaktan yorgun düştüklerinde destek olabilecek hale gelene, bizzat kendileri güçlenene dek, zayıfları güçlüler ayakta tutacaktır. Bolivya'daki Che, gerillanın yasasının güçlüye göre değil, zayıfa göre yazıldığını keşfeder."

Yeniden nefes almakta zorlandığımdan, söylevimi bu sözlerle noktaladım. Bana bakan yüzler şimdi ışık saçıyordu. Elbette Miguel'inki hariç, o kuru bir "Evet, öyle demiştir"le yetindi ve laf kalabalığını bırakıp seçenekleri oya sunmamızı önerdi, ya hemen infaz edilerek ölüm cezasına çarptırılacaktı ya da rütbesi indirilecek ve ona bağlı olarak cezalandırılacaktı. Sonuç çoktan meydandaydı ama itibarını az da olsa kurtarabilmesi için –ne de olsa hâlâ resmen müfreze lideriydi– önerisini memnuniyetle kabul ettik. Oyları saymak bana düştü. Miguel'le oy veren yalnızca iki kişi vardı; biri Rolando'ydu ve belki de ona katılmaktan çok, liderine arka çıkmak istediğinden vermişti ve diğeri de her ne hikmetse Loyola'ydı, Universo yakayı kurtarmıştı.

Geriye cezayı belirlemek kalmıştı, ancak bu rütbe indirimi olamazdı çünkü Universo zaten, gerilla düzeninin en alt basamağındaydı. Miguel kenara çekilmiş, karışmıyordu ve somurtkan suskunluğu, önümüzdeki günlerin kara bulutlarının habercisi olduğundan, yenik rakibime karşı büyüklük gösterme vaktimin geldiğine karar verdim.

5 MART

İdam mangası Ñato, Tuma, Pombo ve benle, sırtı bana dönük duran, ateş emrini verecek Miguel'den oluşuyordu. Ağaca bağlanmış olan Universo terliyor, bir şey söylemek için ağzını açıyor, sonra kapatıp sessizce yalvaran gözlerle bize bakıyordu. Nişan aldığımızda gözlerini kapadı, dudaklarının kımıltısından dua ettiği belliydi. Dün gece kulağına çalınan bir şey olmuş muydu veya birisi gidip ona anlatmış mıydı bilmiyorum ama bir an için, onu sahiden infaz edeceğimize, fotoroman için çekim mevzusunun, koyunu mezbahaya uysalca götürmek amacıyla söylediğimiz bir yalan olduğuna inandı. Tabii silahların da gerçekten dolu olduğunu söylemem gerekir. Miguel'in "Ateş!" komutundan sonra duyulan tek sesin Leica'nın tıkırtısı olmasına rağmen, birkaç saniye sonra bile, gözleri minicik yumruklar gibi sımsıkı kapalıydı. İplerini çözdüğümüzde bacakları tutmuyordu ve onu yakalamasaydık yere yuvarlanacaktı. "Ödün patladı, değil mi Şişko?" diye hafifçe sırtına vurdu Pombo, bir yandan da en yakındaki kütüğe yürümesine yardım ediyordu. Ancak akşamüstüne doğru, her zamanki gibi, belki de isterik bir tepkiyle, her zamankinden de fazla çenesi düşüp öyle sırnaşık oldu ki onu kurtardığıma neredeyse pişman oldum.

Daha sonra Miguel onu bir bahaneyle, kaybolmasın diye yanına Oniria'yı da vererek keşfe yolladı ve ikisi uzaklaşır uzaklaşmaz, dünkü oylamadan sonra, birlik lideri olarak istifasını sunmasının görevi olduğunu belirtti. Fikrini değiştirmeye bir türlü ikna olmadı ve eksik olanlar da geri dönünce, yeni

lideri belirlemek için seçim yapıldı. Sonucun önceden belli olması, kıvanç duymamı engellemedi. Bugünden itibaren fotoroman Che'sinden daha fazlası olduğumu kanıtlamam gerekecek.

6 MART

Sanki kumandanlık görevime başlayışımı kutlarcasına talihimiz cidden iyiye döndü. Böğürtlen çalılıkların dikenleri arasında ve bataklıklara gömülerek geçen üç saatlik eziyetli bir yürüyüşten sonra, hâlâ kayda değer ölçüde meyvesi kalmış, muhteşem bir portakal bahçesine geldik. Ancak asıl sürpriz bu değildi; çoluğu çocuğu, tüm ailesiyle birlikte gelmiş, kalabalık bir hasat işçisi grubu da vardı. Gelişimiz fısıltı gazetesinden çoktan öğrenilmişti ancak bu defa korkup kaçmak yerine, bahçenin tek limon ağacı olan kocaman bir ağacın gölgesinde bisküvi, peynir, pastırma, acılı sucuk ve bir tencerede patateslerle beraber ateşte pişen birkaç parça incik kemiğiyle kurdukları, mütevazı sofrayla bizi bekliyorlardı. Sofra tertemiz, sazdan yaygıların üstünde kurulmuştu. Susup bizi, en çok da beni seyretmekten başka bir şey yapmayan adalıların bakışları altında, kıtlıktan çıkmışçasına yedik; yemek biter bitmez, yaygıların üstüne çokça portakal, birkaç greyfurt, erik ve küçücük, taş gibi ekşi elmalar kondu. Sohbete başladıktan kısa bir süre sonra gizem çözüldü; biri (belki de kaçak Fenelón Coca) Che Guevara'nın, Delta'nın yoksul ve ezilmiş Guajirilerini kurtarmak için döndüğü, silahlı halde adaları geçip Buenos Aires'e yürüdüğü ve hatta sağ kolunun da Eva Perón'un ta kendisi olduğu söylentisini başlatmıştı. Günlerdir bizim gelişimizi bekliyorlardı.

Tecritimizin sona ermesine ve Delta köylülerinin saflarımıza topluca katılımının başlamasına bir adım kaldığının bilincinde olarak, onları etrafıma halka şeklinde oturtup, Che Guevara'nın hayatından bölümler anlattım. Asil bir ailenin kucağına doğduğunu (halk, kahramanlarının ondan biraz farklı,

üstün olmasını, onlara el uzatanın bir prens olmasını sever), astımla mücadelesini, tıp öğrenimini (Honorato diye bilinen ve aralarındaki, bir lidere en fazla benzeyen kişi olan bir tanesi "Dohtor muydu?" diye sordu) Amerika'nın iflah olmaz topraklarında yaptığı yolculukları, o sırada bahtsız insanların, cüzzamlıların, garibanların kaderini paylaşmasını; Küba Devrimi'ne katılmasını ve onu sarmalayan, neredeyse mistik havayı (her zaman ayakta dövüşür ve aynı zamanda birkaç yerde birden olabilirmiş derler), pazartesiden cumaya Bakan olarak, hafta sonlarında ise şeker kamışı hasadında çalıştığını, şimdi aramızda olsa kesinlikle onlarla beraber hasat kaldıracağını, ansızın gelen ilhamla anlatırken, beni derin bir huşuya kapılarak dinleyen kitle büyüleniyordu. Dünyanın tüm yoksulları ve yoksunları için savaşmayı sürdürmek uğruna itibarı, mevkiyi, evi, aileyi, her şeyi bir kenara bırakma kararını ve nihayet Bolivya'daki kahramanlığını anlattım; La Higuera* katillerinin, onun yaktığı fitili söndürmek şöyle dursun, tüm kıtayı alevler içinde bırakacak bir meşaleye çevirdiklerini, çünkü ölen her Che'nin yerini iki, üç, sayısız Che'nin alacağını ve hepsinin, mitralyözlerinin tıkırtılarıyla acı dolu ağıtlar ve muzaffer savaşçıların şarkılarını seslendirmeye hazır olduklarını, üstüne basa basa anlattım.

Honorato sonradan yanıma yaklaştı ve sosyalizme, devrimimizin kapsamına, ordumuzun büyüklüğüne dair sorular sordu. Gerçekten ilgilenmişe benziyor, ayrıca kıvrak zekâlı ve öğrenmeye istekli görünüyordu; belki de o kadar zamandır aradığımız bağlantı noktası, o çıkar.

Portakal ağaçlarının arasına gerilmiş hamaklarda yatarken, gece de ılık ve parfüme bulanmıştı. Başıma beklenmedik fakat en azından yazmaya karar verdiğim şu ana kadar beni uyutmayan bir olay geldi. Gerilla olmanın sağladığı altıncı hissim beni uyandırmış ve birinin hamağımın etrafında dolandığını haber vermişti ki kolumu uzattım ve davetsiz misafiri bileğin-

* Che Guevara'nın Bolivya'da infaz edildiği yer.

den sıkıca yakaladım; o da elimi hissettiği anda, panik dolu, incecik sesli çığlığını güçlükle bastırdı. Üstünde silah var mı diye aramak için uzattığım diğer elim, yalnızca çırılçıplak tene değdi. Artık korkmuş olan bendim. Fısıltıyla ona kim olduğunu, ne istediğini sordum. Kekeleyerek, yarım yamalak cümlelerle bana cevap vermeye uğraştı. Karnına Che Guevara'nın yiğit tohumu düşüp büyüsün diye, benim döşeğime onu anne babası yollamıştı. Ona bir yanlışlık olduğunu, biz gerillaların beline sahip, erdemli insanlar olduklarını ve köy kadınlarının bizim için kutsal olduğunu açıkladım ancak o köylü saflığıyla "hizmetimi iyi görmezse" ailesinin onu cezalandıracağını söyleyip duruyordu ve yalnızca onlarla yarın konuşacağıma söz verdiğimde geldiği yere dönmeye razı oldu.

Portakallar yüzünden, şafağa doğru şiddetli bir astım krizi geçirdim.

7 MART

Portakal bahçesinde kalıp gücümüzü topluyoruz.

Dün geceki kızın adı Ninfa ve taş çatlasın on beş yaşında. Onu, bana sessizce fırlattığı suçlayıcı bakışlarından ayırt ettim; yüzü ve kolları çürük içindeydi. Ana babası onu dün gece olanlar, daha doğrusu olmayanlar yüzünden cezalandırmış mıydı? Her halükârda, konuyu daha fazla kurcalamamaya kararlıyım. Beni birliğin önünde, özellikle de kadın yoldaşların gözünde zor duruma düşürecek bir duruma meydan vermek istemiyorum, hele de daha yeni lider olmuşken.

Benigno kaygı verici bir haberle geliyor bana, elinde sadece iki tane 24'lük film kalmış, o nedenle çekim yaparken tutumlu olması gerek.

Portakal yemedim ve astımım fark edilir biçimde düzeldi.

8 MART

Bugün gönüllü olarak hasat işçileriyle beraber çalıştık, kamış biçilecekti. Pek çoğumuzun pantolonu dizden itibaren ke-

silmiş, bazılarımız doğrudan şort giymiş, hepimiz yalınayak, insanın duyularını ele geçiren ve onu büyüleyen bu yemyeşil, fısır fısır yalnızlığa daldık. Kamışlar tırpanla biçiliyor ama yeterli sayıda tırpan olmadığından, pek çoğumuz palayla yapmaya mecbur olduk. İlk başlarda, bıçakların iyice bileylenmiş, keskin kenarlarına sulu, kütür kütür sesler çıkararak teslim olan süngerimsi kamışlar, düzgün kesiklerle kucağımıza düşüyordu ancak gitgide yorgunluktan kollar tutuldu, beller giderek daha fazla ağrımaya başladı ve üstüne bulutsuz, acımasız gökyüzünde tırmanan güneşin hışmı eklendi. Silahlarımız her an elimizin erişebileceği mesafede, toprağa sapladığımız çubuklarla dalların gövdeye bitiştiği yerde asılı duruyor, biz ilerledikçe çubuklar ve silahlar da taşınıyordu. Kadınlar arkamızdan kamışları bağlayarak geliyor, demetleri kurutma kerevetlerine taşıyorlar, bunu yaparken de hiç durmadan fısıldaşıp (araya, arkamızın görünüşüne dair yaptıkları hınzırca, edepsizce yorumları da katarak) konuşuyorlardı. İçlerinde, sanki onlardan biriymişçesine son derece rahat tavırlarla şakalaşıp gülerek dolaşan Universo da vardı. Son günlerde inanılmaz ölçüde değişti bu adam, yargılama ve sahte infaz adeta onun mızmızlığını ve bizim de ondan veremeyeceği şeyleri talep etme huyumuzu düzeltti.

Başlangıçta tüm erkekler sanki yan dönmüş, uzun bir koridor gibi görünen bir hat üzerinde, aynı hizada çalışıyordu ancak kısa süre içinde adalılar bize fena halde fark attı; hem kamışları daha hızlı kesiyor hem de daha az yoruluyorlardı. Solumda zayıf, eğilmesine bile gerek kalmayacak kadar ufak tefek bir Guajiro olan Don Tito vardı, ara sıra geriye dönüp bakıyor, beni yüreklendirmek için, ama aynı zamanda alaycı bir ifadeyle gülümsüyordu; sağımda köylülerle rekabeti çoktan bırakmış ama en azından gerillaların önünde olmaya gayret eden Miguel vardı. İş her geçen dakika daha zorlu oluyordu; adalıların çalıştıkları bölümler, bizim sanki dişle tırnakla koparılmış gibi duran bölümlerin yanında, golf sahası gibi kalı-

yordu. Nefes nefeseydim, güneş yanan kollarımda ve ensemde adeta cisimleşiyordu ve tam artık havlu atacakken (pala desem daha doğru) Honorato doğruldu ve şapkasını çıkardı; teker teker diğerleri de onu taklit ettiler, terler kurulandı, bıçaklar son kesilen kamışlara silindi ve bileyi taşı elden ele geçmeye başladı. Daha tutuk, tükenmiş haldeki bizler de kamışların özsuyuyla tatlanmış bakraçtaki suyu yudumlarken aynı şeyleri yaptık. Düşündüğümüzü dile getirmeden birbirimize baktık, gerek de yoktu zaten söylemeye; köylü olmanın yanında gerilla olmak çocuk oyuncağı sayılır.

İkinci turda Guajirolar, bize çabucak tükenecek bir avans vererek bizim biçtiğimiz yere geçip kendi yerlerini bize bıraktılar ancak bu sefer mevzunun kendi aramızda, tam olarak Miguel'le Che arasında olduğu apaçıktı. Hangimiz başlattık, bilmiyorum ama üç beş bıçak darbesinden sonra, birimiz pes edince veya geri kalınca sonlanacak bir yarışa girdiğimiz, herkesin gözünde ayan beyan belli oldu. Belki de bir oyun olarak başlamıştı ancak kısa sürede, somut bir mücadeleye dönüştü; ikimizden biri, diğerinin hızını yakalayamadığı için kaçınılmaz biçimde geri kalacaktı ama ikimizin de pes etmeye hiç niyeti olmadığı ortadaydı. Don Tito, kararlı bir tavırla dikilip ellerini beline koyunca, öğle paydosu vakti geldiği anlaşılmış oldu ki o sırada ben rakibime iki metre fark atmıştım.

Yakıcı öğle saatlerini, kadınların sabırla yaydıkları kamışlardan oluşan geniş halının üzerinde, köylülerin söğüt ve hasırdan özel olarak yaptıkları korunağa sığınarak geçirdik. Ömrümde yediklerimin en güzeliymiş gibi gelen pastırma ve krakerle mateden ibaret öğle yemeğini silip süpürdükten hemen sonra, taze kesilmiş kamışların üstünde, sere serpe uyuyakaldık. Don Tito'nun "Vakit geldi, Bay Che" demesiyle uyandım.

Öğleden sonraki hasat, bizim asla açıkça belirtilmemiş ama aynı zamanda aleni yarışmamızın ikinci raunduydu, biz de buna uygun olarak yerlerimizi alıp işe giriştik. Miguel'i, kendi

çabası sayesinde bana yaklaştığına inandırmak (tavşan ve kaplumbağa stratejisi) ve gücümü, sonucu belirleyecek son etaba saklamak için ağırdan aldım. Ona avans verme kurnazlığı, bir anlığına rekabetten uzaklaşmamı sağladı ve belki de bu yüzden, neredeyse farkına bile varmadan zaman kavramından ve beraberinde, efor harcamadan koptum; pala kendi başına kesiyordu, adeta kolumu o hareket ettiriyordu; yorgunluk yerini, çıplak bacaklarımın karnıma kadar içine battığı çamurdan yükselen, yoğun bir esenlik duygusuna bırakmıştı, sanki nehir gücünü bana aktarıyordu; gömleğimi ve başımı su içinde bırakan ter, beni tatlı tatlı serinleten en ufak bir esintiye duyarlı hale getirmişti; sırtımı, kollarımı ve tepemi yakan güneş gayretime gayret katıyordu; gözümü kendi bölümümden ayırdığımda (artık neredeyse Don Tito'nunki kadar düzgün görünüyordu) Miguel'le yarıştığımızı tamamen unutacak kadar işle bütünleştiğimin ayırdına varmamsa hepsinden önemliydi; bu arada o da bana yetişmişti, şimdi benimle aynı hizada kesiyordu ve onun da yalnızca, paylaşılan bedensel çalışmanın yaratabileceği ortak huşuya kapıldığı, bana yönelttiği candan, dürüst gülümsemeden apaçık belli oluyordu. Tıpkı bir okun iki ucunun kıvrılıp yaya dönüşmesi gibi, oluşturduğumuz hat, onun solundan ve benim sağımdan itibaren kavislenmiş ve birleşmişti; köylüler ve gerillalar, nehirdeki dalgaları aşan bir sandalın kürekçileri gibi, yan yana ve eşzamanlı hareket ediyorduk. Günbatımında tüm kıyının hakkından gelmiştik ve biz iki rakip, tırpanları ve palaları bir kenara bıraktığımızda, diğerlerinin "Yaşa!" haykırışları ve bağrışmaları arasında, yanmış sırtlarımıza hafifçe vurarak kucaklaştık. Geçirdiğimiz gün, devrimci öykünmeyle kapitalist rekabet arasındaki fark üzerine bir ders oldu.

Astım neredeyse tamamen yakamı bıraktı.

9 MART

Bugün, kısa süreliğine de olsa, hak ettiğimiz rövanşı aldık; yeşil tünellerin inşasını öğrettiğimiz köylülerin, boyunları ve

yukarı kaldırdıkları kolları tutuldu, ağrıyor diye yakınmalarını tüm sabah dinledik, öğleden sonraya doğru çoktan ustalaşmışlardı (demet bağlama işi sayesinde, özellikle kadınlar) ve gün batarken yine bizi geçmişlerdi. Tünel ağını kuzeyde Iripiti'ye ve güneyde de Mosquera'ya kadar (gerçek yer adlarını kullanarak elbette) genişletmeleri için talimat verdik ve on gün sürecek işin gündeliğini, temsilci sıfatıyla Honorato'ya teslim edip hem işi denetlemesi hem de bizi yavaşlatmaması için Universo'yu da yanlarına bıraktık. Dinlenmiş, yüklüce erzak tedarik etmiş ve hepsinden önemlisi de bizi köylü tabanımızdan ayıran kayıtsızlık ve korku bariyerini nihayet aşmayı başarmış olarak, görevini tamamlamış olma duygusuyla yola koyulduk. Artık yalnız değiliz, artık adaların yeşil labirentinde devriye gezen kayıp bir birlik değiliz; şimdi halkın ordusunun öncü kuvvetiyiz.

10 MART

Yenilgi. Öğle vakti, Suspiro kıyısında yer alan, Bella Vista diye bir mesire yerine vardık ve orada bulunan az sayıdaki aile, tepeden indiğimizi görünce mangallarını ve piknik yapmayı bırakıp kaçtı. Erzak bulmak için birkaçımız tesiste nöbetçi kaldı, kaçanları yakalayıp getirmek üzere, öncü grup saat birde araziye çıktı ve kısa süre sonra duyulan silah sesleri bize, pusuya düştüklerini ilan etmiş oldu. Kurtulanları beklemek için savunma hattını oluşturduktan birkaç dakika sonra yaralanmış olan Urbano, peşinden de Tania ve ayağı perişan haldeki Loro geldi. Rolando, Olo ve Coco ölmüş, León da sırt çantasını bırakarak ortadan kaybolmuştu. Nehrin dirseğinde iki tane devriye teknesi belirdi ve karşılıklı ateş ederken biz bataklığa çekildik.

Olanlara gelince, Tania düşmanın Rolando'yu Che Guevara sandığını ve onu bu isimle çağırarak teslim olmaya zorladığını anlatıp bizi hayrete düşürdü. Her şey, Rolando'nun beni korumak amacıyla onları düzeltmediğine işaret ediyor, ben de bu hayranlık verici sadakat örneğini herkesin önünde övdüm

Olumsuz örnek olaraksa Benigno'nun davranışını gösterdim; mesire yerinin ele geçirilmesinin esas amacı fotoğrafları basmak olduğu halde, yemeğe saldırmaktan ne filmleri basmayı becerebilmiş ne de çarpışmanın fotoğraflarını çekerek kırk yılda bir denk gelecek fırsatı yakalamayı akıl etmişti ve hatta üç yoldaşımızın boşu boşuna öldüğü bile söylenebilirdi. Burnumdan soluyordum ve bu hareketi ihanet olarak adlandırdım, Benigno da gözyaşlarına boğulup yere kapanarak bir sonraki çarpışmada ölmesine izin vermemiz için ağlaya ağlaya yalvardı. Ona abartmamasını, bir tane Universo'nun yetip arttığını söylemek zorunda kaldım.

11 MART

Gece, ilk çarpışmamızın anlamı üzerine ufak bir nutuk çektim ve salt askeri açıdan ele alındığında bir yenilgi olsa bile, hükümet varlığımızı daha fazla gizli tutamayacağına göre, aynı zamanda politik açıdan bir zafer olduğunu ve Buenos Aires'in burnunun dibinde, kurtarılmış bir bölgenin var olduğu haberinin göz açıp kapayana dek yayılacağını ve bunun köylülerin topluca saflarımıza katılmasını hızlandıracağını anlattım.

María Eva ile de epey konuştum. Rolando'nun ölümü onu çok etkiledi, özellikle de Clodomira ve çocuklar yüzünden. Çok üzgün. Onun duygularını ben de sonuna kadar paylaşıyorum ama ne var ki içinde olduğumuz savaş böyle işte. En çok içimi yakan da çocuklarına vermek için saatini bulamamış olmak. Moralimiz bu defa gerçekten çok bozuldu, en büyük etkiyi Rolando'nun kaybı yapsa da Olo da muhteşem bir savaşçıydı ve her ikisi de insan olarak son derece değerliydi. León'a gelince, yokluğu kesinlikle bizim kazancımız.

Coco iyi birine benziyordu.

12 MART

Herkes gittikçe cesaretini yitiriyor. Bugün Suspiro'nun kıyısından dört beş kilometre yürüyüp umut vaat eden bir harman

yerine geldik ancak ne öldürdü ne güldürdü, kokuşmuş bir bataklıkta son buldu. Urbano'nun testisinin ve kıçının derisinde yüzeysel yaralar var ama Loro'nunki bayağı ciddi, üstelik ayağına basmasına engel oluyor ve yürüyüş sırasında onu esaslı bir yüke dönüştürüyor. Yemek üç buçuk kuştan (hafif makinelilerin kurşunu, geriye tüyden başka pek bir şey bırakmıyor; bir tane havalı tüfek için neler vermezdik) ve topak topak olmuş mısır lapasından ibaretti; Oniria mutfaktaki becerisini yitirmişe benziyor. Ñato'nun, Pombo'nun fazladan yediğini iddia etmesiyle tatsızlık çıktı; fazla yemeğin mesire yerine yapılan baskında ele geçen peynirden iki parça olduğu anlaşıldı. Ben Pombo'ya patladım ve o peynir uğruna arkadaşlarının hayatlarından olduğunu hatırlattım; bu hatasının örgütten atılmasına neden olabileceğini de ekleyerek onu şiddetle azarladım, o da nasılsa atılmadan önce infaz edilip öleceğini söyleyerek cevap verdi. Gerginliği fırsat bilen Camba, Miguel'i, palayla tehdit ederek emir yağdırmakla ve ben yakınlarda değilsem, hâlâ müfreze lideri gibi davranmakla suçladı; onun bu iddiasını Pepe ve Chingolo desteklerken Loyola hararetle karşı çıktı. Hemen ardından Pepe, Tania'nın ona sarf ettiğini ileri sürdüğü aşağılayıcı sözleri tekrarladı, bunun üzerine Tania çileden çıktı ve onu, yürüyüş sırasında defalarca kıçını ellemekle suçladı, buna bağlı olarak artçı birliğe geçmek istediğini bildirdi ve isteği kabul edildi. Chingolo, María Eva'yı selamını almamakla suçladı, María Eva, Rolando'nun ölümünün acısını gerekçe gösterdi; Camba da diğer yoldaşların talihsizliği umurunda olmadığına göre, birinci sınıf ve ikinci sınıf gerillalar olup olmadığını sordu, o anda Tuma atlayıp Camba'ya olmadığını, çünkü ilk kurşunda sıvışmaya kalkanların gerilla diye anılmayı hak etmediklerini, o yüzden bir ayrım yapmamız gerektini söyledi. Benigno herkesin fotoğrafını çekti ve Urbano ona, makinesini kıçına sokmasını söyledi; Oniria ağlamaya başladı ve Loro, Tania'nın pansumanından yakındı çünkü dediğine göre canını çok yakıyordu ve tıpkı "sevgili yoldaş

Universo'nun" başına geldiği gibi, yarasının iltihaplanmasına neden olmuştu. Suçlamaların, şikâyetlerin, bahanelerin, taleplerin ve atışmaların yaylım ateşine tutulmuşken Miguel'in memnuniyetle için için güldüğünü fark etmek canımı sıktı. Onu bu kadar eğlendirenin ne olduğunu küt diye sormak üzereyken kendimi tuttum neyse ki; ben de bu kargaşaya karışsaydım tam yanmıştık.

Defalarca susmalarını söylemek zorunda kaldım ve sessizlik sağlanınca da bu tür sıkıntılardan geçmenin amacının bizi bütünleştirmek, grup olarak birbirimize sıkıca bağlı hale getirmek olduğunu açıkladım ve kendini yetersiz hisseden varsa, içten pazarlıklı yöntemlere başvurmayıp bana gelirse, onu kavgasız gürültüsüz göndereceğimizi hepsine söyledim. Daha lafımı bitiremeden Camba, Pepe ve Chingolo'nun elleri havadaydı; karamsar tutumları ve uygunsuz davranışlarıyla, diğerlerini yoldan çıkarmasınlar diye şerefsizce ihraç edilmelerini emretmekten başka çarem kalmadı. Böylece birlikteki asker sayısı, faal on iki savaşçıya inmiş oluyor, yani Granma'dan sağ kalanların ve Montoneroların kurucularının sayısına. O kadar ulaşmaya çabaladığımız, tortulardan arınmış çelikten çekirdeği nihayet yakalamışızdır belki de.

13 MART

Politik bir zafer daha. Köylülerle tekrar temasa geçerek yeniden erzak depolamak ve birliğe acemi almak için portakal bahçelerine dönmeye uğraşırken devriyenin kurduğu ve bize iki kayba, Tania ve Tuma'ya mal olan pusuya düştük. Pepe, Chingolo ve Camba kargaşadan yararlanıp tüydüler; böylece ağır bir külfetten kurtulmuş olsak da şu anda üç muhtemel muhbir ortalıkta dolaşıyor.

Ağaçların kökleri tüm zemini kapladığından kazmak mümkün olmadı, biz de dere yatağında ölmüş yoldaşlarımızın üstünü, dallarla ve yeşil yapraklarla örtüp onları orada bırakmaya mecbur kaldık.

14 MART

Öğleden sonra, sürprizin daniskası bizi buldu. Güneşten yanmış, atsineği ve sivrisinekler her tarafımızı sokmuş, sülükler kanımızı emmiş, ayaklarımız su toplamış, sazların çizikleri yüzünden kolumuz bacağımız haritaya dönmüşken karşımıza ana tünelden, diriden çok ölü halde gelen ve kötü haberler getiren Universo çıktı. Bizim ayrılmamızdan kısa süre sonra köylüler, sadık Honorato öncülüğünde onu yere yıkıp korunağın direklerinden birine bağlayarak bizim nerede olduğumuzu söylemek için karakola gitmişler.

Haber inanılacak gibi değildi ve başlangıçta, sadık köylü tabanımızın bize ihanet ettiğini kabul etmektense, Şişko'nun dürüstlüğünden kuşkulanmak kolayımıza geldi; hele de Universo esir tutulduğu sürede, ipleri gevşetip kaçmayı becerene kadar adalıların, en başta da onları ağza alınmayacak sözlerle kışkırtan Honorato'nun cinsel tacizine uğradığını kısık bir sesle ve kekeleyerek anlattığında. Allak bullak olduk ve ona inanmamaya öncekinden de meyilli hale geldik, çünkü muhbirlik korku veya açgözlülükle açıklanabilirdi ama adalıların basit ancak son derece sağlıklı yaşam biçiminde, böylesi bir sapıklığın barınması akla hayale sığar gibi değildi. Anlaşılır çekincelerimizi dile getirdiğimizde, Universo kanıt olarak tacizden zarar gören yerlerini göstermeye niyetlenince, anlattıklarına sonuna kadar inandığımızı ancak bunun nihayetinde kişisel sıkıntılar sınıfına girdiğini, asıl meselenin gerillaya ve haliyle, daha geniş ölçekte halka ihanet olduğunu söylemeye mecbur olduk. Universo ağlamaklı oldu ve "madem öyle, keşke beni kurşuna dizseydiniz" dedi; neden bahsettiğini bilmediğimizi söyledik.

İlkyardım yapılması için onu götürdüler ve yokluğunda tartışma sürdü. Alışılageldiği üzere herkes, kendini kollamayı bilmeyip bizi bu kadar zora soktuğu için, önce ona kızdı. Bir süre cezalandırma amaçlı bir sefere çıkmanın uygunluğunu tartıştık, ne de olsa gerillanın onuruna yapılmış böylesi bir hakaret karşılıksız kalamaz ancak öte yandan, hem bu koşullar

altında yapılamaz hem de cezayı dillendirmek hakareti de dillendirmek olacak ve bununla tanınmak işimize gelir mi, bilmiyorum. Şimdilik Urbano ve Ñato'yu portakal bahçesine, keşfe gönderiyoruz; yarın dönmüş olmaları gerekiyor.

Gece Loro'yla iyileşmeyen yarası hakkında konuştum, daha fazla dayanamadığını söylüyor ve onu herhangi bir sağlık ocağına bırakmamızı istiyor, gerisini o halledermiş. Ona güvendiğimizi ama bunun en temel güvenlik kurallarının ihlali olacağını söyledim. Oniria ise çok daha iyi, inatçı suskunluğundan sıyrıldı ve çenesi açılmış, hatta keyfi yerine gelmiş gözüküyor.

Yemek sebebiyle yine can sıkıcı bir tatsızlık yaşandı; bu defa yakalanmak üzere olan lezzetli bir av yüzünden, Pombo'yla Benigno arasında. Dileyelim ki Universo, yoldaşların beraber yaşamasını güçleştiren, her dakika patlak veren dalaşmaların hedefi olsun, hiç değilse dönüşü bir işe yaramış olur.

Geriye otuz altı poz kaldı.

15 MART

Pombo ve Ñato sabah kanoyla su tünellerinden birinden döndüler, hem de beklenmedik bir ganimetle. Honorato'nun ekibinden bir köylüyü, yangından kurtarılabilecek bir şey var mı diye külleri eşelerken yakalamışlardı. Karakoldan gelen askerler ateşe verdikten sonra portakal bahçelerinden geriye, bir kısmı devrilmiş, bir kısmı hâlâ ayakta duran ağaçların kömürleşmiş iskeletlerinden başka bir şey kalmamıştı. Rolando'nun ve diğer yoldaşların hayatına mal olan gammazlıkla suçlanan ve adının Sóstenos Vargas olduğunu söyleyen Guajiro, köylü saflığıyla Bay Che'nin emirlerine uymaktan başka bir şey yapmadıklarını söyledi ve eliyle beni işaret etti. Ne kastettiğini açıklamasını isteyince (şimdiden bana tuhaf tuhaf bakanlar vardı) onlara Che'nin ölümünün tüm dünyadaki köylüler için itici güç olduğunu ve ölen her Che'nin yerine yüzlercesinin doğduğunu söylediğimi hatırlattı; onlar bize

omuz vermek istemişler, eğer askerler yanlış adamı öldürmüşlerse bu onların suçu değilmiş. Köylüler söz konusu olunca hep aynı şey oluyor; söylediklerinin ne zaman cehaletin dibi ne zaman kinizmin şahikası olduğunu bir türlü bilemiyorsun. Universo'nun taciz edilmesiyle ilgili suçlamalara ise tutarsız cevaplar verdi; önce hepsini inkâr etti, akabindeyse (kendi ifadesi aşağı yukarı böyle) Şişko'nun zina yapmayı, onu serbest bırakmaları karşılığında kendi kendine önerdiğini ve böylece onları tahrik ettiğini, ilk başta anlaşmayı kabul ettiklerini ama zamanla tadını alınca, bırakmaktan vazgeçtiklerini söyledi. Yanımızda olan Universo, sıkılmış yumruklarıyla adama vurmaya yeltendi; zapt edilince ağlamaya başlayıp onun yerine bu "soyu bozuk zenciye" inanırsak gerillalıktan ayrılmakla tehdit etti. Kimin haklı olduğu bir yana, Universo'nun tavrı bir gerilla için kesinlikle uygunsuzdu ve terhis edilmesi karara bağlandı. Yarın onu, geçen ilk tekneye bindirip yollayacağız.

Köylüye gelince, mesele adamı kurşuna dizecek kadar netleşmemişti, üstelik böyle bir şey bölge sakinleriyle aramızı açabilir ve ayların emeğini sıfırlayabilirdi ancak onu da böyle kılına dokunmadan bırakamazdık; aynı zamanda fotoromana alışılmadık ölçüde gerçekçi sahneler de katacak, temsili bir kurşuna dizme cezasına karar verildi. Gözleri örtüldü ve ağaca bağlandı ancak Universo ateş komutu veremeden, köylüden "Devriminiz batsın!"larla, "Defolup Buenos Aires'e gidin, bizi de rahat bırakın"ların birbirine karıştığı, hiç de hoş olmayan bir hakaret yağmuru boşandı. Havaya ateş ettikten sonra, gözündeki bağı çektiğimizde, hatta onu kanosuna bindirip suya ittiğimizde bile ne bizi tanıyor ne nerede olduğunu biliyor gibiydi. Ters tarafa gittiğini anlayıp dönene dek, nehrin aşağına yaklaşık yüz metre, robot gibi kürek çekti. Bunun diğerlerine ibret olmasını umuyoruz.

Yalnızca bir rulo film kaldı.

16 MART

Sabah ilk iş, Universo'nun mücadeleden çekilmesiyle ilgili olarak savaşçılarla kısa bir görüşme yaptım. Universo'nun çekilme kararının, bir gerillanın yapabileceği, kınanmayı en fazla hak eden hareket olmakla birlikte, yine de bir gerillanın kararı olduğunu ve onu düpedüz hain kılacak firar etmekle bir tutulmaması gerektiğini açıkladım. Onu alkışlarla ve bundan sonra şehir örgütlenmesinde üstleneceği tüm görevlerde yolunun açık olması dileğiyle göndermemizi rica ettim ve soru sormak veya yorum yapmak için izin verdim. İlk söz isteyen Oniria oldu ve kendisinin de gitmek istediğini, Universo'yu asla bırakmayacağını ve gerekirse peşinden dünyanın öbür ucuna kadar bile gideceğini öğrenmek bizi hiç de şaşırtmadı. Dahası, mücadeleye yeniden katılmak üzere şehre dönmeyecekler, onun yerine örgütü ve de ülkeyi terk edip başka bir memlekette yeni bir hayata başlayacaklardı. Bu arada, Universo suskunlukla ve panik içinde bir yüzle, söylenenleri onaylıyordu. Biz de bir iki şey söyledik cevaben; Miguel, Oniria'nın dürüstlüğünü takdir etmekle beraber bu talebin kabul edilemez olduğunu belirtti ancak bunu üstüne gitmeden yaptı çünkü birinin bunu söylemesi gerekiyordu ve tartışma büyümeden onları salmamızı söyleyen, bezginliğini belli eden María Eva oldu. Her ne kadar Oniria umut vaat etmeye başlamışsa da Şişko'yu başımızdan alacağı düşüncesiyle, daha fazla itiraz etmeden kabul ettik. María Eva, Carmelo'ya giden dolmuş tekneye binebilmeleri için, en yakın iskeleye çıkan yeşil tünele kadar, onlara rehberlik etmeyi üstlenmeyi önerdi. Loro da terhisini istedi ve an itibarıyla ayağı metrelerce öteden kokan irinli, yapış yapış bir hamura benzediğinden, talebini memnuniyetle kabul ettik. Oniria ve Universo karşı kıyıya ulaştıklarında, bir dispanser bulmasına yardımcı olmaya söz verdiler. Birliğimiz sekiz kişiye indi, bu doğru ancak hiç olmadığı kadar sağlam; her seferinde çekirdeğin çeliği daha da sertleşiyor.

Öğleye doğru, yürümeye başladıktan az sonra Oro'nun sağda kalan kıyısına vardık ve karşı kıyıda, teneke damları, yosun

tutmuş duvarları, küçük okulunun bayrak direği ve diğer binalarıyla La Higuera köyü göründü. Çoğumuz dizlerimizin üzerine çöktük, gülüşüp birbirimize sarılıyorduk çünkü bu noktadan itibaren, kuzey tünellerine bağlanıp kısa sürede ana kampa varmamızı sağlayacak ve böylece serüvenimize son verecek, kesin nirengi noktalarımız vardı.

Öğleden sonranın büyük bölümünü, karşıya geçmenin en iyi yolunu (devriye tekneleri dolaşıp duruyordu) tartışarak geçirmiştik ki ancak mucize kabilinden bir olay oldu. İlk fark eden, tartışma sırasında, ulaşamadığımız köyün fotoğraflarını çeken Benigno'ydu; sanki biri nehrin yukarısında vanayı kapatmış gibi, sular görülmedik hızla alçalıyordu. Su olukların, kanalların sonsuzluğunda yitip gittikçe, gözlerimizin önünde yosun saçlı ağaç kütükleri, balıkların fıkır fıkır hapsolduğu gölcükler, batık bir teknenin çürük hayaleti beliriyordu. Bir çırpıda kendimizi nehre attık; ayaklarımız bataklık zemine bata çıka, suları dizlerimize hatta belimize kadar sıçrata sıçrata karşıya geçtik. İlk olarak Miguel ve ben vardık. Ardından çamur içinde ama mutlu, diğerleri de kıyıya çıktı.

Sudan çıkıp yumuşak çimenlerin üzerine kendilerini bıraktıklarında, onları böyle ısırıklardan ve ödemden şişmiş, kir içinde, üniformaları yırtık pırtık, perişan halde olmalarına rağmen yine de gülümserken, birbirini yüreklendirirken, içlerinden insanlık ve yaşama sevinci fışkırırken görünce öylesine gururlandım ki gözlerime yaşlar doldu. Kendi kendime "İşte benim gerillalarım" dedim. Gözyaşlarımı fark eden María Eva, nedenini sordu.

"Ağlıyorum çünkü ömrümde bu kadar güzel adamlar görmedim" dedim. "Ve tabii kadınlar" diye ekledim gülümsemesini görünce.

Ufacık köyde yalnızca kadınlar ve çocuklar kalıyordu, onlar da bizi korku ve merakın tam kıvamında karışımıyla karşıladılar; tedarik çarkı dönmeye başladı ve çok geçmeden hatırı sayılır miktarda yiyecek önümüze yığıldı. Nehrin, devriye

teknelerinin sefer yapmasına izin vermeyecek denli alçalmış olmasının güvencesiyle, geceyi köyde geçirip bize sunduğu konforun tadını çıkarmaya karar verdik.

Benigno yalnızca on poz kaldığını haber verdi. Onları ölüm sahnem için saklamaya karar verdik.

17 MART

Yolun sonuna geldik. Olaylar şöyle gelişti: Sabahtan, köyün ufacık okulundan yararlanarak son fotoğraf çekimini yapmaya karar verdik. Bu amaçla, botlarımı, gömleğimi çıkardım ve lavaboların üzerine yerleştirdiğimiz tablaların üstüne uzandım. Benigno açı ve kadraj değiştire değiştire etrafımda dönenip duruyordu, ben her ne kadar en iyi "ölü Che" halimi sergilesem de bir türlü deklanşöre basmıyordu. Doğruldum, sorunun ne olduğunu sordum, o da nedenini bilmediğini ama bir türlü yeterince benzemediğimi söyledi. "Belki de bilinen tüm fotoğraflarda Che'nin etrafını saran, Bolivyalı subaylar ve askerler eksiktir" diye tahmin yürüttü. Bağrışmaları duyduğumuzda, bu eksikliği nasıl kapatacağımızı tartışıyorduk.

Sebep nehrin yükselmesiydi ve bu birdenbire, sudan bir duvar gibi kocaman bir dalga halinde oluyordu; dalga iki kıyıyı da süpürerek üzerimize geliyor ve karakola ait iki devriye teknesi, adeta birer sörf tahtası gibi dalganın üstünde kayıyordu. Atış menziline girmemizle, hafif makinelilerle bize ateş açmaları bir oldu ve hepimizi temizlemelerine yalnızca çalkalanan suyun iniş çıkışları engel oldu. Teknelerden biri akıntıya karşı duramadığından kıyı boyunca gidiyordu. Diğeri yanaşmaya çalışırken iskeleye bindirdi ve içindekiler fırlayıp suya düştü; ancak üç tanesi, diriden çok ölü halde kıyıya çıkabildi. Ñato ve Urbano namlularını üstlerine doğrultmuşken biz de eğimli çimenlikte yüzükoyun düşmüş, tüfeğini hâlâ ileriye uzatan bedenin etrafında toplaşıyorduk.

Benigno bir kolundan tutup yüzüstü çevirdi; Pombo, María Eva ve ben okula taşırken ona yardım ettik. Okulun öğretmen-

lerinden ve öğrencilerinden bazıları saklandıkları köşelerden yavaş yavaş çıkmaya başlamışlardı ve hüngür hüngür ağlayan Loyola'nın peşi sıra cenaze alayını oluşturdular. Onu tablaların üzerine yatırdık ve sessizce ona bakarken çevresine dizildik. Yaşarken Miguel en ufak bir biçimde Che'ye benzemiyordu. Ölünce Che'nin ta kendisi olmuştu.

Benigno ağzını açmadan ona yaklaştı ve botlarından birini çıkardı, ben gömleğinin düğmelerini çözerken Pombo, diğer teki çıkarması için ona yardım etti. María Eva ve Loyola saçlarını tarayıp yaralarını temizlediler; gözlerini kapatmaya çalıştılar ama onlar açık durmakta ısrar etti. Benigno çoktan makinesini eline almıştı ve mükemmel açıyı bulmak için çıplak ayakların ucunda döneniyordu. Açık gözler, ne yapıyorsun diye sorarcasına bakmayı sürdürüyordu.

Bir ara Benigno bize baktı ve dile getirmesine gerek kalmadan, ne istediğini anladık. Üç devriye askerini sahneye yerleştirmek, vitrin mankeni koymak kadar kolay oldu; silahlarımızın ima ettiği tehditten çok ne olduğunu kavrayamadıkları için koyun gibi duruyorlardı. Amirleri olan, söylediğimizde, Miguel'in yarasını işaret ederek kolunu uzattı. Benigno ruloyu bitirinceye dek fotoğraf çekti. Sonra başını kaldırıp bize baktı. Hepimiz görevimizin başarıyla tamamlandığını, o anda anladık.

María Eva okulun telefonundan bağlantı kurmayı başardı. Verilen bir kayıp yüzünden, önlem olarak terk edilen iç bölgedeki kampı, yeniden düzenlemek için en az iki kişiye ihtiyaçları varmış, diğerlerinin mümkün olduğunca çabuk ana kampa dönmesi gerekiyormuş. María Eva ve ben yeşil tünelleri kullanacağız. Diğerleri ele geçirilen devriye teknelerinden biriyle geri dönecekler. Miguel'i sığ bir mezara üstünkörü gömdükten, kıymetli fotoğrafların banyo edilmesi görevini Benigno'ya verdikten sonra, Nato ve Urbano'ya, esirlerin işe yarar tüm giysilerini alıp onları serbest bırakmaları emrini verdim.

Radyoda Delta Bölgesi'nde birliklerin hareketine dair tuhaf bir haber dinledik. Haber saptırma amaçlı gibi görünüyor.

6
Che İçin Günaha Son Çağrı

Günlük burada bitiyordu; geri kalan sayfalar boştu. Onu kucağında kapatıyor ve bakışları, ateşi sönmüş şöminedeki soğuk küllere sabitleniyor. İlk yıllar boyunca, onu defalarca gafil avlayan bu bocalama, inanamama hissi, iki hayatı da yaşayanın aynı adam olamayacağından emin olma hali, tavşanın üzerine atılıp abanan tazı gibi, yeniden üzerine çöküyor. Eğer elinde tüfekle, kan ter içinde ormanları dolaştığı doğruysa o zaman şimdi yumuşak deri kanepeden, pus yüzünden beyazlaşmış çitleri seyredişi yalan olmalı; elinde konyağı, sabahlığıyla kendi dünyasının merkezine böylesine rahatça yerleşmiş adam gerçekse, az önce okumayı bitirdiği sayfaların akıl almaz

kahramanı bir hayaletten başka bir şey olamaz. Gerçi, bir açıdan öyle zaten. Her insan, yıllar boyunca birbirinden çok farklı pek çok insan olur; o kadar farklı ki eğer bir tür sihir onları yüz yüze getirmeyi mümkün kılabilseydi birbirlerini yabancılayarak bakar ve ne konuşacaklarını bile bilemezlerdi. O yüzden adına hafıza denen, kurnazlığın ve tuzakların karmakarışık dokunduğu bu tezgâh var ve başlıca unsuru hatırlamak değil, aksine unutmak; bugün olduğumuz kişi, iplerine dolanıp çelişkilerinin yumağında debelenmesin diye, geçmişte olduğumuz herkesi yorulmak bilmeden silip durmak onun görevi. Hafıza geçmişte olduğumuz kişiyi bugünkü halimizin içinde yaşatıp koruduğu için değil, tam tersine onu yok edip sildiği için kimliğimizin güvencesi. Böylece dünün insanları bugününkiler içinde durmaksızın eriyip yitiyor; önünde sonunda bugünün insanları da yarınınkiler içinde eriyip yitecek. Peki, unutmanın elinin değdiği bir anı yerine ham bir kayda, bir günlüğe, bir mektuba, unutulmuş bir fotoğrafa veya aniden, asılsız şimdiyi bir kalemde silip, silinemez geçmişi tekrar yerine koyan istem dışı hafızanın yıkıcı belirişiyle birden karşı karşıya kaldığımızda ne olur? O zaman, eskiden olduğumuz kişi kocaman adımlarla üstümüze gelirken biz de, bizi alaşağı edip asıl sahibine vermesin diye, kimliğimizin tahtının kollarına sıkı sıkı yapışarak ona, işgalci olmanın paniği içinde bakakalırız.

O an derin derin iç çekiyor; bakışları yeniden kucağındaki kâğıt tomarına çevriliyor. Kimsenin vermediği ama bir kez başlanınca ara vermenin veya yarıda bırakmanın imkânsız olduğu bir göreve devam etmek istemeyen biri gibi, kat yerleri ve kağıdı saydamlaştıran ışık yüzünden ters dönmüş, üst üste gelmiş, birbirine karışmış yazılara göz gezdirerek narin kâğıtlardan ilkini ayırdı. Yanlış kenarından tutar da yıpranmış kat yerlerinden yırtılır diye kağıdı özenle açtı. En tepede "Çocuklarıma" yazıyordu.

"Eğer bu mektubu okumak zorunda kalmışsanız, artık sizlerle olamadığım içindir. Neyse ki Tommy, aslanlar ve fillerle

zenginleşen, tuhaf ve büyülü bir öğleden sonranın anısını saklayacak, ancak Cynthia hiçbir şey hatırlamayacak. Ama eğer devrim, onun uğruna savaşan ve ölen pek çok adamdan biri için küçük bir yer ayırırsa, orada babanız olan bu adam hakkında bilmeniz gereken her şeyi bulacaksınız. O zaman bileceksiniz ki bu adam düşündüğü gibi yaşamıştır ve düşüncelerine sadık kalmıştır. Siz de imkânlarınızın elverdiği ölçüde, onun gibi olmaya çalışın, hatta ondan daha iyisini yapın çünkü yeni insanın ilk neslinin üyesi olmak şerefi size aittir ve yapacağınız ya da yapmaktan vazgeçeceğiniz her şey, insanlık tarihinin akışını kökten bir biçimde etkileyecektir.

Yoldaşlar (içlerinden biri mutlaka bu mektubun elinize geçmesini sağlayacaktır) devrimci savaş günlerinde 'öldü' yerine 'savaşı kaybetti' deme alışkanlığındaydı. 'Kaybetti' demesinler benim için. 'Kazandı' desinler. Hayatı çok sevdiğimden ölümü kollarımı açarak karşılamasam da onu, hizmet etmenin bir aracı olarak kabulleniyorum; onu haysiyet ve metanetle karşılamaya çalışacağım. Yetim kalmaktan korkmayın çünkü yerimi alacak her yoldaşın yüzünde babanızı göreceksiniz ve hatta bir gün elinizde tüfek, aynaya baktığınızda kendi yüzünüzde de. Elveda sevgili yavrularım, özgür kalmış bir ülkede yeniden buluşmamızı yürekten diliyorum. Sizi gözlerinizden, yanaklarınızdan öperim.

Babanız."

Geçmişteki halinden utanmış olan Marroné, okumayı bitirdiği mektubun elinden kayıp kucağına düşmesine izin veriyor. On altı yıl önce oğluna bıraktığı mesaj buydu işte. Şimdi ona ne derdi? Bunun aynısını değil tabii, o besbelli. Mektup bugün özgünmüş gibi gelebilir ve yazanın sıra dışı bir insan olduğunu düşündürebilirdi ama o zamanlar, bunun bir örneğini yazmamış bir tane bile militan yoktu; hoş görülen az sayıdaki melodramatik hareketten biriydi. Üstelik, hayatının bu evresinin akne veya düş azması kadar olmazsa olmazı Che Guevara hayranlığı aşamasındayken böyle bir metin, ergenlikten doğan

kusurlarına babasının onay vermesi şeklinde anlaşılabilecek, ters bir etki yaratabilirdi.

İkinci kağıdı alıyor, bu da bir mektup. Kendisine yazılmış; gözleri hızlıca sayfanın altına kayıyor ama imzalanmamış; el yazısı belli belirsiz tanıdık geliyor, sanki daha önce görmüş gibi.

"Ernesto,

Bunu okuduğunda nerede olacaksın, devrimci hükümette yüksek bir mevkide mi yoksa zulüm altındaki başka bir ülkede savaşa devam etmek için o mevkiyi bırakmış mı olacaksın, bunu bilmemin imkânı yok. Ancak nerede olursan ol, ne yaparsan yap, sana söyleyeceklerime kulak vermelisin. Çünkü yüklendiğin çeşitli görevlerin altında ezilmiş veya devrimin, dünyanın tüm ülkelerinde hızla yayılması başını döndürmüş ve böylece şimdi keşfettiğin şeyi sana unutturmuş olabilir."

Okurken bir yandan da ona böyle teklifsizce, adeta bir günlüğe yazar gibi hitap eden ve şimdi hiç hatırlamadığı kişinin, hangi kadın ya da erkek hangi tanıdığı olabileceğini kendisine soruyor. Çarpışma deneyimi ve sürekli risk altında yaşamanın, sonsuza dek sürecekmiş gibi görünen fakat sonra kuruldukları hızla un ufak olan birliktelikler inşa ettiğini, gayet iyi biliyor. Üstelik bu mektubu daha önce okuduğunu hatırlamıyor. Belki de buydu mesele; mektup, bir gün bulunurum umuduyla kâğıtlarının arasına gizlice süzülüvermiş ve şimdi neredeyse yirmi yıllık gecikmeden sonra ortaya çıkmış olabilir miydi?

"Görünen o ki hayatının dönüm noktasına gelmek üzeresin ve bu yüzden de ileride 'hayat böyle', 'e ne yapalım', 'buna da şükür' diyerek kendini kandıramaman için, şimdi adıyla sanıyla ortaya koymak şart. Olabilir, hayat bu sarsıntı olmadan da yaşanabilir, sen de bu saate kadar böyle yaşadın ama yaşamanın tek yolunun bu olduğuna inanmadan. Hayır, yolu bu. Doğru kadın, o. Ona sahip olamazsan, eyvallah. Ama kendini kandırma. Yoksa 'Hayatımızın anlamı nedir?' ve 'Ne uğruna savaşıyoruz?' sorularının bitmeyen döngüsüne takılırsın, hem

de María Eva için, María Eva'yla yaşamak, María Eva'yla çocuk yapmak, María Eva'nın kollarında ölmek için var olduğumuz apaçık ortadayken. Eğer María Eva yoksa da, eksik olanın o olduğunu bilelim ve onu aramak yerine, gereksiz sorularla zaman kaybetmeyelim diye."

O anda, sandalyenin hasırını kalçasında, söğütten kolçakların pürüzlerini kollarında, dirseklerinde; gaz lambasının ışığına üşüşüp kağıda konan pervanelerin okşayışını, selvanın ışıltılı sıcağında harıl harıl yazarken çıplak bedeninden fışkıran teri yeniden hissetti.

"Oldu Ernesto. O kadar beklediğin şey oldu. Yeni insan burada, kalmak üzere geldi yeni insan ve eskisi ölüp gömüldü. María Eva'ya olan duyguların senin kuzey yıldızın, senin kıblen, senin mihenk taşın; onu kaybedersen kendin kaybolursun, onu unutursan yeniden eski sen olursun."

On altı yıldır unuttuğu her şeyi unutmasın diye kendine yazdığı mektup burada bitiyor, daha doğrusu kesiliyordu. Neden kesildiğini şimdi hatırlamıyor, belki María Eva'nın üst katta yürüyüşü, belki dışarı çıkıp bakmasını gerektirmiş bir çıtırtı; pek önemli değil zaten, çünkü son satırlara geldiğinde o sapasağlam dünyası havaya uçmuş, ormanın sıcağı ve sesleri banliyö evinin buzdan sessizliğini işgal etmiş artık. Bir kez daha María Eva ile birlikte yeşil tünellerin birinde ilerliyor ve yalnızca sabah gözle görebilecekleri kulübeye geliyor; sessizce yenmiş, bulabildikleri ne varsa onunla hazırlanmış, sade akşam yemeğine, sofradan kalkmak için müsaade isteyip dışarı çıkan María Eva'ya, onu aramaya çıkmadan önce biraz zaman tanımaya karar veren (belki sigara içiyor, belki keyifsizce konserve tatlılardan birini yiyor), anlayışlı Ernesto'ya dönüyor.

Onu iskelede oturmuş, sigara içerken bulmuştu ve yüzünü döndüğünde ağlamış olduğunu fark etmişti. Ayak parmakları, yükselmiş suyun yüzeyini okşuyordu.

"Onu çok seviyordun, değil mi?" demişti parmağının ucunu omzuna değdirmeye nihayet cesaret edebildiğinde.

María Eva düşünür gibi, kımıldamadan durdu. Ardından yavaşça başını salladı.

"Hayır, artık değil. Üzüntüden ağlıyorum. Ama ona üzüldüğümden, kendime değil. Bir de suçluluktan."

"Niye? Sen ne yapabil..."

"Çok korkunç Ernesto. Bunun olmasını istedim. Bin defa hayal ettim. Rüyalarıma bile girdi."

O an kendisine bakışı kalbini durdurdu.

"Çünkü ben seni seviyorum, Ernesto. Anlıyor musun? Şimdi Miguel öldüğüne göre, beraber olabiliriz. Sen de istersen, tabii."

Ernesto yanına oturdu. Ayakları suya girdi. Su ılıktı, sessiz ve derinden gelen akıntı kuvvetliydi.

"Evet, istiyorum."

"Eh bu da bir şeydir, öyle değil mi? Bir de sen bana hayır deseydin, ne olacaktı?"

"Peki şimdi ne yapacağız?" diye sordu Ernesto.

"Montonero Tüzüğü yeniden biriyle beraber olmak için altı ay geçmesini şart koşuyor."

"İyi. O kadar çok değilmiş."

María Eva ona inanmaz gözlerle baktı. Tepesine dikilip konuşmaya başlamadan hemen önce, Ernesto otuz yıllık hayatının her bir dakikasını, o anda söyleyeceklerini duymak için yaşadığını derhal kavradı.

"Deli misin sen? O kadar vaktimiz olduğunu kim söyledi? Yarın öldürülebiliriz. Ve benim seninle yatmadan ölmeye hiç niyetim yok, Ernesto."

Başka bir şey söylemeden onu çektiği gibi yerden kaldırdı, elinden tutup çimenlik boyunca eve ve yatak odasına kadar sürükledi, orada da yüzünü ona dönerek zeytin yeşili gömleğini, düğmelerini kopara kopara çıkarıp doğruca sırtüstü yatağa yattı. Hızla aşağı çektiği asker pantolonuyla birlikte külotu da bileklerine indi. Bu arada Ernesto da düğmeli olduğundan ona epey iş çıkaran pantolonunu açmayı ancak becerebilmişti.

Önüne serilmiş, onu bekleyen María Eva'nın organının üzerine uzandı ama penisinin başı elektriklenmiş tüylere değdiği anda iki aylık perhiz boyunca birikmiş tüm sütü, yere çakılan bir uçağın pilotu gibi kamışından fırlayıp ömründeki en uzun ve bereketli boşalma boyunca, María Eva'nın kasıklarını, bir hortumdan gürül gürül akarcasına boydan boya suladı. Henüz son spazmın sarsıntısı yeni geçerken onu, beklenmedik biçimde tekrar atılan kazığın ve aşağılamanın karşısında yaprak gibi titreten, sözsüz bir öfke vücudunu zangır zangır sallamaya başlamıştı çoktan. Bunun için mi devrimci olmuştu?

Bu arada María Eva, göbeğindeki gölcüğe dokunmak için, inanamaz halde elini uzatmıştı.

"Ernesto... Ne oldu? Bu ne, Ernesto?"

Bu defa zavallıca açıklamalar gevelemeyecekti. Bu defa doğruca kendini vuracaktı; silah kıtlığı yoktu ne de olsa. O sırada akıllara sığmaz bir şey oldu:

"Bak... Baksana ne kadar çok sütün var. Ömrümde bu kadarını görmedim! Ernesto... Sen bir aygırsın. Sen... Sen o kadar azmıştın ki kendini tutamadın, değil mi? Beni böyle görünce... Sütün fışkırdı. Fışkırdı Ernesto! Volkan gibi patladın!"

Ernesto kuşku dolu gözlerini yavaş yavaş yukarı çevirdi. Kendi vücudunu görmeye çalışan María Eva'nın çenesi göğsüne yapışmış, kendinden geçmiş halde, elini hafifçe doğrulduğu için kavislenmiş karnında gezdiriyor ve kendini onun sütüyle kremliyordu.

"Gel buraya, gel. Olduğu gibi içime sok, girmemesi önemli değil. Bacaklarımın arasına sok yoksa öleceğim ben!"

Donakalmış haldeyken hâlâ, kendini ellerine bıraktı ki kamışını bacaklarının aralık duran kapısına götürsün. Bir kez bacaklarının arasına yerleşince, hiç tahmin etmediği halde, büyülü bir biçimde yeniden büyüdüğünü hissetti ve büyüdükçe de kamış kendi yolunu bularak María Eva'nın çılgınca sürüştürdüğü sütü sayesinde kayganlaşmış olan kapıdan hiç zorlanmadan girdi ve o zaman da zaten içeride olduğundan

istese de dışarı boşalması mümkün değildi elbette. Bacaklarında ve kalçasındaki her bir kas lifini dahil ederek, derinlemesine ve yavaş yavaş indirdiği uzun darbe silsilesinin ardından boşaldığında, kadiri mutlak bir gücün onu adeta bez bebek gibi, neredeyse ruhunu bedeninden söküp alana dek sarstığını hissetti ve yeryüzüyle bağını birkaç saniyeliğine koparan o bembeyaz şimşek çaktıktan sonra kendini María Eva'nın vücudunun üzerine yığılıp kalmış, hem güler hem ağlarken buldu. Bu arada o da ağlıyordu.

"Ernesto... Ne oldu? Neden ağlıyorsun? Beni de ağlatıyorsun, seni şapşal. Şapşal... Böyle arka arkaya iki posta. Ne aslan parçasıymışsın sen! Nasıl bir şeysin sen? Dur... Hissediyor musun? Yine büyüyor... Çıkarmadan üç posta mı? Benimle dalga mı geçiyorsun sen?"

Gece boyunca düzüştüler. Aralarda María Eva bitkinlikle yakınıyordu.

"Ernesto, yeter artık. Daha fazla yapamayacağım. Sen bir yangın musluğusun. Tek gecede son on iki aydakinden fazla geldim... Zavallı Miguel."

Şimdi anılarının merkezinde, María Eva'nın münasebetsizce çıplak vücudunun yanında ilk kez uyanışı var.

Pencerelerden huzmeler halinde giren güneş ışığının altında dayanılmaz derecede pürüzsüz; sırtındaki ve kalçasındaki ayva tüyleri ışığın altında alev alıp gözünü kamaştırmış ve onun yarı açık dudaklarını, bir sivrisineğin dokunuşuna titreşerek cevap veren kapalı gözkapaklarını, sağanak yağmurun kamçılaması misali yüzünü tutam tutam bölen saçını; biri göğsünün kıvrımına değecek kadar yukarı kıvrılmış, diğeri kalçadan itibaren uzatılmış bacaklarını ve kırışıklarında, katlarında, kıvrımlarında, büklümlerinde ve sarmallarında bir uzmanın bir önceki, bitmek bilmeyen gecenin tüm hikâyesinin izini sürebileceği çarşaf yığınını seyretmek için yan dönmüştü Ernesto. O anda, zihnini düşüncelerden, gözlerini görüntülerden arındırarak bütün gözeneklerinden sızan mutluluğu tarif ede-

bileceği sözcükleri bulamıyorken, bir yandan da zevkten inanamaz halde, iddialı ve zorbaca bir tavırla tüm yatağı kaplayan kendi vücudunu; kaslı bir bacağın üzerinde doymuş, muhteşem bir hayvan gibi yatıp dinlenen kamışını seyretmişti.

Onu uyandırmamaya özen göstererek yataktan kalkıp çatırdayan merdivenden inmiş, gıcırdayan kapıyı açarak güneşin ılık dilinin tüm vücudunu boydan boya yalamasına izin vermişti. Bu ilk sabahın ışığında bembeyaz tenini borçlu olduğu kireç duvarları, kaslarını oluşturan balçık ve sazları, batık bir gemi misali yanında yatan, açelyalar ve eğrelti otlarıyla gönül çelen ormana bakan balkonuyla kulübe de başka bir hale bürünüyor, tabanının altında çağıl çağıl, yemyeşil filizlenmiş söğütten kazıkların üstünde durmuyor da defne yapraklarından bir yatakta dinleniyormuş gibi gözüküyordu. Yaşlı bir ceibo ağacıyla görmüş geçirmiş bir manolyanın arasında uzanan patika da bir başkaydı şimdi; birinin alev dili gibi kıvılcımlar saçan, diğerininse tatlının üstündeki kaymak gibi yayılmış çiçekleri, ışıl ışıl bir kor parçası olan kendi organıyla María Eva'nın bembeyaz tenine öykünen çiçek yumağını oluşturuyordu. Servilerden ve casuarina ağaçlarından oluşan, yaşayan çitin ardında, makro fotoğrafçılığın öznesi olabilecek, rüzgârın en ufak bir esintisiyle veya okşayışıyla ürpererek dalgalanan, ışıl ışıl bir saz halı; şimdi göçüp gitmiş, direkleri gök mavisi bayraklarla süslü, yeşil kalyonların seyrettiği nehrin yüzeyi ve nihayet karşı kıyıdaki, etraflarını saran dünyanın bakışlarından ve çığırtkanlığından onları koruyan, ormanın büklüm büklüm katlanmış perdesi uzanıyordu. İki nehir arasında uzanan deltayı, kıyı boyunca parça pinçik bölen adacıkların arapsaçına dönmüş çetrefilliğinde yitmiş bu kulübede, bir el radyosu bile yoktu ki telsiz nereden olsun; böylece ikisi her şeyden tecrit edilmiş haldeydiler. Yığınla erzak vardı, orası ayrı. Salam, peynir, jambon, bisküvi, patates, soğan, makarna çeşitleri, çuval çuval un, pirinç, mısır, mercimek, nohut, fasulye; her çeşit konserve, ceviz, helva, çikolata, meyve kurusu ve

şekerlemesi ve diğer bir sürü şeyden dünya kadar vardı, ne de olsa ana kamp, kurtuluş ordusunun tüm ihtiyaçlarının karşılanacağı depo olarak iş görecekti. Bunlardan başka, bir sebze bahçesi ve pek çok olta takımı vardı. Bir yandan Ernesto olta iğnelerini, günün farklı saatlerini ve farklı balık türleri için farklı yemleri denerken, María Eva da elverişli tarifleri uyguluyordu (limonlu ve biberiyeli levrek ızgara, gümüşbalığı tava, takoz doğranmış yayınbalığı tava; baharat, beyaz şarap ve taze domates sosunun içinde yüzen kurtbalığı, bir kaşıklık topaklar halinde veya dumanı tüten ekmeğin içinde levrek, boga ve surubinin tiftiklenmiş karışımı). Deniz ürünlerinin rutinini, ara sıra Ernesto'nun avlayıp María Eva'nın çömlekte pişirdiği bıldırcın bozuyordu; yeniden doğmak için, cansız ve solgunken yerleştirildiği toprak fırından nar gibi kızarmış halde çıkan bu mutfak Zümrüdüankası, karnına atılan ilk çatalda erik ve pikan cevizlerinden yavrular doğuruyordu. Hamuruna dövülmüş sarımsak, baharlı otlar, zeytinyağı, halka doğranmış siyah zeytinler, ısırdıktan sonra somunun kalbinden tutam tutam dışarı akan küp küp köy peyniri katılmış veya çiğnemeden ağızda eriyiveren, bir parçası abanoz, bir parçası fildişi çiğ jambon dilimlerinin üstünü örttüğü, kabukları çıtır çıtır, içleri yumuşacık, dumanı tüten ekmekler de bu fırında pişiyordu. Yemek düzenini bol miktarda meyve tamamlıyordu; içinde güneşin kızgınlığını, kabuğunda Batı rüzgârının serinliğini taşıyan erikler, gösterişli damarlardan örülü beyinlerini kontrplaktan yumurta biçimli kabuklarda koruyan cevizler, portakallar, mandalinalar, limonlar ve dünya kadar vakitleri olduğundan, dilimlerini tek tek soydukları, María Eva'nın verdiği adla "turanç"ları pembenin türlü tonundaki, saydam odacıklarında saklayan greyfurtlar vardı.

Yiyeceğin böyle bol olması bir lütuftu çünkü ilk günlerde yemek pişirmek ve yemek dışında, neredeyse tek yaptıkları sabahtan akşama dek düzüşmek olmuştu. Ernesto o ilk mucizenin yinelendiğini görmekten usanmıyordu; vücudu gerilmekten

kopacak gibi olana dek arkaya bükülüyor, çükü (koyu kırmızı başı ve kıvır kıvır tüyleri) hedefe bu kadar yakın olmaktan titriyordu ama zihni bir Zen okçusu; onu orada, biriktirdiği enerjinin hareketsizliğinde sabit tutmayı biliyordu, ta ki atışını yapana, ok Zenon'u dilsiz bırakıp alfabeyi A'dan Z'ye dolaşana dek. Hiç onun gibi bir kadın tanımamıştı, gerçi problemi yüzünden çok kadın tanımamıştı ya. En ufak bir dokunuşta, vücudu tıpkı bıçakla ikiye bölünen bir solucan gibi kıvrılıverecek kadar hassastı; inliyor, bağırıyor, üstüne ilk kez binilen tay gibi şaha kalkıyordu; onunla kıyaslandığında Mabel'le yatmak, delikli bir ütü tahtasıyla yatmak gibiydi. Özellikle de cinsel organı; önünde açılan ve okumaktan bıkıp usanmadığı bir kitap gibi kendini ortaya seren organı, nemli parmaklarının sürekli yenilenen birleşimlerle kardığı yumuşacık bir deste, dipdiri uyluklarından sedefini yudumladığı, kaygan bir istiridye kabuğuydu. O ana kadarki cinsel deneyimi, açıklayıcı bir broşüre haydi haydi sığacakken, yalnızca birkaç günde, örneklerle dolu bir ansiklopedinin büyüklüğüne ulaşmıştı. Yüz yüze, kaşık gibi yapışık veya neredeyse hiç değmeden, bir o bir diğeri üstte veya yan yatmış; anal ve vajinal, önden ve arkadan, birbirlerine veya kendilerine mastürbasyon yaparak ya da yapmayarak, 69 ama dönüşümlü, hatta bir keresinde sırf ustalık namına ayakta (elbette María Eva'nın başı aşağıda olarak) yaptılar. Stil ve duruşun yanı sıra, mekân da değişiklik gösteriyordu: Yatakta ve yerde; pencerelere, kapılara, duvarlara yaslanarak; merdiven basamaklarında, tırabzanlara dayanarak; mutfaktaki masanın üstünde ve hatta altında, kucak kucağa oturdukları veya birkaçına birden uzandıkları iskemlelerde ve mutfak tezgâhının üstünde (ocak kapalıyken), onları yakıp kül eden güneşin alnında veya sabaha karşı düşen çiylerin nemini hâlâ taşıyan çimenlerde serinleyerek, yıldızlardan sarhoş olmuş gökyüzünün ve fırtınalı yağmurların altında, sarmaşıkların titrek dallarına yaslanarak depoda; ağaçtan düşmüş eriklerin meyve bahçesinde yaptığı yatakta, vızıldayan bir sinek ve arı bulutunun ortasında, iskelede ve ku-

zeyden aşağı kan gibi sıcak akan suyun içinde (María Eva'nın içine girmek nehre girmek gibiydi, ama onun suyu daha bir sarmalıyordu) beşik gibi sallanan kayıkta, her yerde yaptılar.

Marroné, onun ormandaki hızlı bir keşif gezisinden, elinde topraktan sökülmüş otla (Bak ne buldum. Şimdi iyisi neymiş, göreceksin işte) muzaffer döndüğü günü de hatırlıyor. Otu koydukları gazete kağıdından külahı, cılız ateşin üstüne gelecek şekilde, baş aşağı (neticede Marksistlerdi) astılar çabucak. İki günde tütünle karıştırarak içilebilir hale gelmişti. Daha önce hiç marihuana içmemişti (Tutabildiğin kadar içinde tut, öyle hemencecik üfleme...) ve üç fırtta (üç dumanda diye düzeltti onu didaktik María Eva) kozasından çıkan kelebek gibi, yılankavi ve kesif dumanın içinden, yeni bir Ernesto yükseldi ve çıktığı yerden, aşağıda kalan eski halinin kabuğuna baktı. Bu kadar kolaydı demek. O kadar yaygara bunun için mi kopuyordu? Bir an içinde hayat basitleşmiş, gönlü neşeyle dolmuş, bedeni hafiflemişti; depoda astronotların ayda yürüdüğü gibi yürüyordu, tabii üstünde o kadar yük olmadan; tüm yiyeceklerin tadı yoğunlaşmıştı ve sanki tat alma cisimcikleri eline, ayaklarına da yerleşmiş gibi, lezzet tüm vücudunu sessiz sarsıntılarla baştan aşağı dolaşıyordu, ancak etkileri en bariz biçimde sekste görülüyordu: Kalçasına, kasıklarına tanrılar ve hayvanlar yerleşiyor, her türden görüntü ve imgelem, kaleydoskoptaki gibi ayrışıp birleşerek aklından geçiyor ve bazen de (çok sık değil; Tanrı'nın inayeti gibi, en beklenmedik anda inen) alçaktan uçan bir melek, tam orgazm olduğu anda vücudunun içinden geçip gidiyormuş gibi hissediyordu. Ama bu anlar hafızada, bir açıdan kendini sürekli tekrarlayan eylemlerden daha canlı kalıyordu ve hiçbir biçimde tekrar canlanamayacak olan heyecanlar; onu ve kendini tahrik etmek için María Eva'nın kulağına fısıldayarak, inleyerek ve nihayetinde bağırarak anlattığı tüm hikâyeler, şimdi kanepede oturmuş, saten sabahlığının içinde titreyen adama geri dönüyorlar.

"Ben burjuvaymışım, mesela. Ana kuzusu, bir evin bir kızı. Sen geliyorsun... Sen de gerillasın, tamam mı? Beni kaçırıyorsun. İplerle sımsıkı bağlanmışım, arabanın arka koltuğundayım, bütün dış mahallelerden geçiyoruz, o arada arabanın sarsıntısından eteğim biraz sıyrılmış. Eteğim kısacık, plili bir İskoç etek... Liseliyim! İngiliz Koleji'nde öğrenciyim! Eteğim sıyrılmış... Tam şuraya kadar... Ve beyaz pamuklu külotumun kenarı görünüyor. Sen de görüyorsun ve hemen bakışlarını kaçırıyorsun çünkü sen iradesi çelikten, kurallara sonuna kadar bağlı bir devrimcisin. Ahhh... Pencereden bakar gibi yapıyorsun, tetiktesin ama ara ara gözlerin yerinden uğruyor, artık başka bir şey düşünemez hale geliyorsun ve birdenbire, yattığım yerden sertleşmeye başladığını görüyorum; başta ürküyorum, aklıma gerillaların tutsaklarına yaptıkları söylenen tüm o korkunç şeyler geliyor –evde anlatılanlar, yok, burjuva sınıfının tüm paranoyaları– ama hemen ardından pamuklu donumun azıcık ıslandığını fark ediyorum. Islanmış Ernesto... Beni arabadan indirirken gözümü bağlıyorsun, o da öyle sımsıkı, beni omzuna atıyorsun ve düşmeyeyim diye bacaklarımdan tutuyorsun, işte buradan, yürüdükçe göğüslerim sırtını okşuyor... Ve o zaman... O zaman... Birkaç gündür yanınızdaymışım, tamam mı? Senin nöbet sıran gelmiş. Şimdi bir mendil yüzünü kapatsa da ben biliyorum sen olduğunu. Ve seninle sohbet etmeye çalışıyorum. Sen bana cevap vermiyorsun, çok disiplinlisin. O kadar *ciddisin ki* Ernesto. Sonra bir gün, senden beni duşa sokmanı rica ediyorum ve huzursuzlandığını görüyorum, kadın yoldaşı beklememizi istiyorsun, ben de kızara bozara âdet gördüğümü söylüyorum ama yalan aslında, artık o zaman hayır diyemiyorsun, üstelik akan kanla boyanmış, bir gonca gibi ipeksi hale gelmiş taptaze amcığımı düşlüyorsun, bu seni azdırıyor, değil mi? Banyonun önünde bekliyorsun, ama kapı aralık çünkü beni gözünün önünden ayırmaman lazım ve kazara, kapıyı vaktinden önce itiyorsun... Yok, dur bir dakika... Ben düşmüş gibi yapıyorum, çığlığı ba-

sıyorum; savaşçı reflekslerine sahipsin ya, içeri dalıyorsun ve beni görüyorsun... Sırılsıklam, göğüslerim ortada böyle... Ve amcığım ışıl ışıl... Kendini tutamıyorsun Ernesto. Bütün o devrimci ateşin fokur fokur kaynayan *süte* dönüşüyor. O zaman beni yere yatırıyorsun. Yer şey kaplı... Saman! Çiftlik gibi bir yermiş orası, tamam mı? Yerler hep saman dolu. Botlarını çıkarmıyorsun. Bir gerilla hep tetikte olmalı çünkü. Kemerini çözüp pantolonunu indiriyorsun. Asla don giymiyorsun, sana burjuva âdeti gibi geliyor... Ve aletin meydana çıkıyor; gözlerime inanamıyorum, tank topuna benziyor. İşte o zaman çöküp aletini içime sokuyorsun, başta yalnızca ucunu dayıyorsun, o kadar ama ben ürküyorum çünkü kız oğlan kızım ben işte. Amcığım tıpkı bir gonca, taptaze ve sımsıkı kapalı. Ama senin aletinle yaprak yaprak açılan bir gül oluyor. Aletin içime giriyor, daha derine, daha derine... İçimi dolduruyor... Ve beni düzüyorsun... İşte böyle... Gelmek üzeresin biliyorum... Sütünü içime akıtacaksın... Bana diyorsun ki... 'İçini savaşçılarla dolduracağım! Vietnamlı gibi doğuracaksın, orospu!' "

Ünlü selefinden farklı olarak bu adalı Şehrazat, kılıç darbesinden kaçınmak yerine, ona sebep olsun diye anlatıyordu ve onu gereken, doğal sonuca ulaştırmadan hikâyesini asla yarıda kesmiyordu; eğer iki son varsa, ikisini de anlatana kadar devam ediyordu.

"Sen ordudaymışsın, tamam mı? Yüzbaşıymışsın veya ona yakın bir rütbede. Ama öyle sağcı öküzün teki değilsin tabii. Baban da subaymış, ama gözden düşmüş, mesela Chacolu'ymuş ve milliyetçi, Peronistmiş ve elli altıda Valle'yle berabermiş, yine de onu infaz etmemişler... Boka battıkça batıyorum, değil mi? Bu hikâyeyle asla asıl konuya gelemeyiz. Kısa keselim o yüzden ve diyelim ki seni Tucumán'a göndermişler. Biz de seni çarpışma sırasında esir almışız ve kampa götürmüşüz. Sen yaralısın. Hatta seni vuran da benim. Benim ateş hattımdaymışsın. Sonradan senin ne kadar tatlı bir çocuk olduğunu anlayınca, kendimi hafiften suçlu hissediyorum. O zaman yaranı tedavi ediyorum ve

yaran da kasığında olduğu için seni soymak zorunda kalıyorum. Sen de çok geleneksel tarzda yetiştirilmiş olduğundan, bir kadının, hele de seni çarpışmada alt etmiş bir kadının önünde soyunmak seni rahatsız ediyor, direnmeye çabalıyorsun. Ama çok halsizsin, üstelik kanaman var. O yüzden kendini bırakıyorsun. Ben sadece işime bakıyorum, buz gibiyim, ayrıca düşmanın değil miyim zaten? Ama ne zaman donunu indiriyorum... Donun elimden yere düşüyor, Ernesto! O ana dek gördüklerimin en büyüğü, seninkinin sönük halinden bile küçük kalıyor! Sen de benim sana nasıl baktığımı görünce, bütün halsizliğine ve milliyetçilik karşıtlarına olan nefretine rağmen... Senin beynini yıkamışlar Ernesto, senin günahın yok ki; liberal subaylar ve vatanı satanlar, aslında aynı tarafta olduğumuz halde, ikimizin düşman olduğuna seni inandırmışlar... Seninki kalkmaya başlıyor. İşte böyle... Ve onu kaldırmak için gereken o kadar kan çekilince, bir de zaten çok kan kaybetmişsin yaran yüzünden... Tansiyonun düşüyor, kendinden geçiyorsun, ben de fırsattan istifade kurşunu çıkarıyorum. Benim kurşunum, Ernesto... Onu öylece, senin kanınla ısınmışken amcığıma sürtüyorum. Böyle... İşte böyle... Ve geliyorum... Bak, nasıl da geliyorum... Bak... Dur... Bir saniye... Nefes alamıyorum... İşte o zaman... Nerede kalmıştım? İşte o zaman benimle yata kalka dönüşmeye başlıyorsun... Bizim mücadelemizi kavrıyorsun... İktidarı ele geçirdiğimizde... Sen artık isyan ordusunun bir subayısın... Ben de öyle... Babana askeri rütbesi iade ediliyor... Biz evleniyoruz... Sana yüzük yerine kurşunu veriyorum, sana oracıkta hikâyenin başını anlatıyorum... Sense kızmak yerine bayılıyorsun buna... Diyorsun ki aşk oku yerine kurşunu saplanmış bana... Balayı için Küba'ya gidiyoruz. Moncada Garnizonu'nda beni düzüyorsun... İşte böyle düzüyorsun beni... Böyle... Haydi getir artık... Getir beni... Getir..."

Senarist, yönetmen ve başrol oyuncusu olduğu bu hikâyelerde belki de Eshilosçu ikicilliğe dair her şeyi tükettiğini hissettiğinden, Sofokles gibi aktörlerin sayısını üçe çıkardı.

"O zaman koridordan gelen ayak seslerini duyuyorum ve biliyorum ki patron bu; her gece beni taciz etmeye geliyor. Çarçabuk dolaba saklan diyorum, çizmelerin, kemerin, neyin var neyin yoksa hepsini dolaba atıyoruz. Tam zamanında, çünkü kamçısı elinde içeri giriyor, ben de senin için dört ayak üstünde durmuşum ya yatakta, iç eteğim üstümde hâlâ ama donumu çıkarmışım... Yatağın etrafında döneniyor, sanki inekmişim gibi beni inceliyor... Eteğin kenarını kamçının ucuyla kaldırıp bakıyor, kamçıyı birkaç kez kalçamda şaklatıyor... Sen, bir aynadan her şeyi görüyorsun... Beni görüyorsun öyle, kıçım havada... O zaman binici pantolonunun önünü açıyor... Fermuarını... Onların fermuarı oluyor mu? Amcığımı tükürüğüyle ıslatıyor... Arkadan giriyor beni aşağılamak, canımı yakmak için, aslında bunun hoşuma gittiğini bilmiyor... Saplamaya başlıyor... Yavaşçacık Ernesto... Dur, dur... Şimdi tamam, haydi... Sen bütün bunları dolaptan seyrediyorsun... Bir yandan öfkeleniyorsun, bana yaptıkları seni kızdırıyor, elin kamanı kavrıyor... Aynı zamanda, hissettiğin ateş seni soluksuz bırakıyor... Dolabın içinde nefes alamıyorsun... Tam o sırada adam birden taş kesiliyor... Bir şey görmüş. Askıdaki şapkanı Ernesto! Onu unutmuşuz! Anında bıçağını boğazıma dayıyor ve ortaya çıkmanı emrediyor. Önünü elindeki giysi tomarıyla kapatmışsın, gülümseyerek onları yere atmanı emrediyor sana. Dimdik olmuş seninki Ernesto! At siki gibi! O zaman sana, yaklaşmanı söylüyor... Daha yakına gelmeni... Daha yakına... İçime girmeni... Önden... İkiniz beni düzmeye başlıyorsunuz... Aynı anda... Sanki bir düello bu Ernesto, ilk gelen kazanıyor... O zaten içimdeydi ya, avantajlı... Ama sen bana saplamaya başlıyorsun... Zavallı züppenin suratındaki sırıtma siliniyor çünkü sikinin kudretiyle onu yataktan dışarı itiyorsun yavaş yavaş... Onu duvara doğru gerilemeye mecbur ediyorsun... Bana geçirdikçe geçiriyorsun ve her seferinde, ikimiz onu eziyoruz... İkinizin sikini de içimde hissediyorum... Onunki küçülürken seninki büyüyor... Ve... Geliyorum bak... Bak bana bak bana bak bana..."

Akıcı girişleri, karmaşık gelişmeleri ve hararetli sonuçları olan bu ateşli anlatımların ardından, eleştirme ve yorumlamanın hazlarına teslim olmak, âdetiydi.

"Seks faşo bir şey, değil mi? Söylesene, sence devrimden sonra da insanların böyle hikâyelere ihtiyacı olacak mı dersin?"

"Umarım olur."

"Haydi ama, ben ciddiyim. Sence yeni insan sapkınlıklardan özgürleşmiş mi olacak?"

"Şey... Öyle olmalı, değil mi? Marcuse cinsel fantezileri ütopyayla özdeşleştirir, biliyorsun... O halde, ütopya gerçekleştiğinde... Yani o zaman fanteziye de gerek kalmaz herhalde, değil mi?"

Bazen de, özellikle de açık havada, mesela iskelede yaptıkları zamanlarda, Ernesto'nun başı onun kasıklarını mesken tutmuş, sırtüstü yatarak, nehrin sıvı vücudunun altlarında gerindiğini duyumsayıp takımyıldızların, devasa bir uzay çarkının dişlileri gibi dönüşünü seyrederken sohbetleri metafizik ve varoluşsal konulara kayıyordu.

"Galakside kaç tane yıldız var biliyor musun? Bilmem, milyonlarca mı? Milyarlarca, Ernesto. Peki evrende kaç galaksi var? Binlerce mi? O da milyarlarca. Yani? Boktan bir yıldızın etrafında dönenip duran bu toz zerreciğinde bunca yaygara koparmamız sana saçma gelmiyor mu? Eğer devrimin yanında hayatlarımızın hiçbir önemi yoksa belki de devrimin de uzayın enginliği yanında zerrece önemi yoktur. Şunlara baksana. Kazanıp kaybetmemiz onların umurunda mı sanıyorsun? Öyle değil mi? Ne düşünüyorsun? Ya tersi geçerliyse? Nasıl tersi? Ya evrenin merkeziysek? Nasıl yani? Orada dur, ben de Brecht okudum ve Galileo'daki göt korkusu bende yok, Dünya'nın ufacık bir nokta olduğunu biliyorum. Peki o halde? Ne diyorsun, anlamıyorum. O halde, bir anlığına varsay ki yalnızca Dünya'da hayat var ve günün birinde, terim kulağa hoş gelmese de uzayın geri kalanını kolonileştirip orada yaşayabileceğiz.

Uzay yolculukları bu yüzden değil mi? Yoksa ne diye Ruslarla Yankiler arasında bunca rekabet olsun? O halde, buradan başka bir galaksiye ne tür bir uygarlık götüreceğiz? Sosyalizm mi kapitalizm mi? Eğer konuya bu açıdan bakarsan –ve bu açının yanlışlığından emin olamayız– o zaman bu küçük savaşın her bir manevrası, evrenin kaderi üzerinde etkili oluyor. Che bunu böyle görüyordu, benim de vardığım yer burası oldu. Onu ve geriye kalan bizleri, ayakta tutan şey bu; Che yağmur ormanında kaybolmuş bir avuç adamın, dünyayı ve yıldızları kurtardığını düşünüyordu. Yıldızlara bak bir daha. Şimdi gözüne farklı görünmüyorlar mı? Sanki bize hayat veriyorlar. Evrenin proleterleri, birleşin. Buna ne dersin? İnanılmazsın Ernesto. Neden seninle daha önce karşılaşmadım?"

Cennetlerinin göğünde dolaşan bulutlar ısırıklarıyla seksin, vızıltılarıyla sohbetin keyfini kaçıran sinek sürülerinden ibaretti. Bu beladan kurtulmanın umutsuz çabası içinde, vücutlarını baştan ayağa çeşitli baharatlardan ve yemeklik yağdan yaptıkları acılı ızgara sosuyla kapladılar. Sonra da reçetenin işe yarayıp yaramadığını görmek için çırılçıplak bahçeye çıktılar. Meyve sinekleri sosta anında boğuluyordu, sivrisinekler yapışıp kaldığından onları öldürmek kolaylaşmıştı, hatta atsinekleri bile daha çekingen hale gelmişti; yılanbalıkları gibi kaygan vücutlarıyla çimenlerin üzerinde çiftleştiler. O andan itibaren her daim çırılçıplak gezmeye başladılar, bunun sonucunda da vücutları tıpkı adaların ilk sakinleri gibi, pırıltılı bir tunç rengine büründü ve María Eva'nın, onun çok daha çabuk bronzlaşmasını fırsat bilerek yarattığı bir dizi fantezide, Ernesto genç bir Aztek prensi / Kızılderili savaşçı / Haitili asi zenci, kendisi de asil bir İspanyol / Fransız / Kreol ailesinin biricik kızı oluyor ve önce onun tecavüzüne uğrayıp sonra da savaşını benimseyip ailesine karşı geliyordu çünkü kahramanlığına / isyanına / mücadelesinin haklılığına vuruluyordu ve tabii bir de içine soktuğu Kızılderili / zenci / hayvani sikine; sokuyorsun onu içime, ağzımdan çıkana dek içime sokuyorsun koca-

man sikini Ernesto, Kızılderili gibi uluyorum bak, ta kasıklarımdan yükseliyor sesim.

Hücre evi kurallarının yüksek surları, bu sevda kuşatmalarına pek az süre dayanabildi, dalgalarla un ufak olan kumdan kaleler gibi duvarları döven ilk toplarla yıkıldı.

"Susana mı?"

"Susana Emilia. Ramos Mejíalıyım. Babam marangoz ama o kendine mobilyacı denmesini tercih ediyor. Sosyalisttir, Juan. B. Justo* ekolünden. Annem, evimizin hemen önündeki büfeyi işletirdi. Kardeşlerimle gofretlerinden, şekerlerden yürütürdük. Ben ortancayım. Örgüte ilk katılan ağabeyim oldu. Kız kardeşimden son kez haber aldığımda, o da katılmayı düşünüyordu. Ben fakültedeyken katılmaya karar verdim. Edebiyat, Buenos Aires Üniversitesi'nde."

"Susana Emilia demek?"

"Hım. Beğenmedin mi?"

"Alışabilir miyim, bilmiyorum. Benim için her zaman María Eva olacaksın."

"Bana da tam tersi oluyor, işe bak. Kendimi Ramón'a alıştırmaya çalışıyorum ama gelirken ağzımdan hep Ernesto çıkıyor. Birbirimizi bu isimlerle tanıdığımız için olsa gerek, değil mi?"

Ernesto'ya gelince, o da karısıyla nasıl aptalca bir kaza sonucu (her zamanki gibi, dışarı boşalabileceğini sanmıştı) evlenmek zorunda kaldığını, okulda herkesin onu derisinin rengi yüzünden nasıl dışladığını, bunun üstü kapalı denebilecek biçimde yapıldığı işyerini ve bir gün tekrar görmeyi umduğu çocuklarını anlattı.

"Peki annen ve baban, seni evlat edinenleri kastediyorum. Onlar nasıl?"

Kapının ardındaki ağlama. Zar zor duyulan bir fısıltı, babasının sesi. Tamam Mechu, tamam. Ve sonra anlaşılmaz birtakım sözler. Ernestocuğun yüreği sevginin verdiği cesaretle

* 1865-1928; Arjantinli cerrah, gazeteci, politikacı ve Sosyalist Parti'nin kurucusu.

dolmuş, bu defa kurallara karşı gelecek ve kapıyı açacak, annesinin kollarına koşup onu sevdiğini söyleyecek. Elini kapı koluna koyduğu anda... Günden güne daha da zencileşiyor Manu. Bize yalan söylediler. Sanki elektrik çarpmış gibi elini çekiyor. Parmak uçlarına basarak uzaklaşıyor. Yatağına giriyor. Gece boyunca düşünürken gözünü kırpmıyor.

"Burjuvalar" diye cevapladı dişlerini sıkarak.

"Peki ya diğerleri, gerçek anne baban? Onları aramayı hiç düşünmedin mi?"

"Elbette düşündüm, pek çok kez, özellikle de son zamanlarda. Ama korktum."

"Haliyle. Kendimi senin yerine koyabilir miyim, bilmiyorum. O yüzden sorduğum için kızma. Tam olarak neden korktun?"

"Beni hatırlamazlar bile diye" dedi içinden beyninin geçmişte kalmış, ölmüş, burjuva tarafı ki tam da ölmüş olduğu için yenisini kangren ederek yok edebilirdi. "Sefil zenci karının çocuklarının sayısının hesabını şaşırmış olmasından" diye karanlık tarafı bir kez daha tısladı ve kendisiyle duygularının arasına, sözcüklerden mızrağını sapladı.

"Burjuva olduğum ve sınıfıma ihanet ettiğim için benden utanmalarından korktum" demeyi becerdi en sonunda; acıdan kıvranırken bir yandan da sözlerindeki apaçık samimiyetsizlikten ürperdi.

"Bunu nasıl söylersin Ernesto... Sen hiçbir zaman hain olmadın. Seni alıkoydular. Üstelik şimdi geri döndün. Eğer ben senin annen olsaydım... Seni görünce tarif edilemez bir gurur duyardım. Gözleri ıslak ıslak parlıyordu. 'Bütün bunlar bittiğinde... Sana söz, onları bulmana yardım edeceğim.' "

Duydukları suçluluğu, sürekli ertelenen bir dönüşün planlarını konuşarak hafifletmeye çalışan iki sürgün gibi, ara sıra geri dönmekten üstünkörü bahsediyorlardı. Kendilerine, emirlerin üssü hazır hale getirmek ve yeni bir emre kadar orada beklemek olduğunu söylüyorlardı. Teknik açıdan bakıldı-

ğında ikisi, devrimci jargonunda söylendiği biçimiyle, uyuyan hücre konumundaydı ve birileri gelip de uykularını bölene dek uyanmak için bir neden yoktu. Buna rağmen, ütopyanın cinsel fantezilerle Marcusecü özdeşleştirmesi hariç, zaten devrim için çalışmayı sürdürüyor sayılırlardı.

"O zaman sana soruyorum –Havana'ya özel olarak seninle tanışmak için gelmişim, tamam mı– sana sevecenliği yitirmeden sertleşmenin tam olarak ne demek olduğunu soruyorum, sen gülümsüyorsun bana, şu tüm fotoğraflardaki yarım gülümsemenle, bildin mi? 'Tam olarak mı?' diye soruyorsun ve sikini okşayıp 'İşte bu demek' diyorsun, ben de seninkini kavrıyorum ve... Çok da havaya girmemiş, anlaşılan... Tabii mahkûmlar bile Aleida'yı düşününce coşmaz. Dur bir saniye, kim olabilir? Rosa Luxemburg? La Pasionaria?* Buldum... Bu hoşuna gidecek Ernesto. Ben Evita'yım... Düşünsene bir, Eva'nın amcığı ve Che'nin siki... Şimdi keyfi yerine geldi, değil mi? Şimdi oldu, işte böyle içime sok... Sen beni işlerken... Ben de Perón'un sikini emiyorum... Genç halinin... Bir elimle Ho-Chi Min'inkini, diğeriyle de Mao'nunkini avuçluyorum. Lenin de beni arkadan sikiyor... Ve Marx'la Engels de... Dur biraz... Onlar da seyrediyor ve elleri birbirlerininkinde... Sana gelince... Fidel seni düdüklüyor. Sen beni sikerken o da seni sikiyor, ben ikinizinkini de hissediyorum... Ve geldiğimizde, üçümüz aynı anda boşalıyoruz... Tıpkı elektrik akımı gibi herkese birden geçiyor... Dünyadaki herkese..."

Ernesto şimdi ısrarcı bir gerilme hissediyor, gözlerini açınca ereksiyonunun deri kanepeye yayılmış vücudunu, karla kaplı araziye kurulmuş sirk çadırına döndürdüğünün ayırdına varıyor. Azıcık ellediğinde, sabahlığın mavi kırışıklıkları arasından Botticelli Venüs'ü beliriyor; banyoya gidip mastürbasyon yapma olasılığını ciddiyetle değerlendiriyor (tatmin olmamış arzuların gecenin köründe yaptığı ilk çağrı olmaya-

* Dolores Ibárruri (1895-1989) Bask kökenli İspanyol komünist ve cumhuriyetçi önder, yazılarını La Pasionaria mahlasıyla yazmıştır.

cak bu), hemen sonrasında, onu saracağını önceden bildiği, aşılmaz hüzün üstüne çöküveriyor. Bir gürültü işitiyor, yerinden sıçrıyor ve onu yeniden saten dalgalarının altına itiyor. Mabel yokluğunu hissedip uyansa ve onu böyle bulsa, hatta daha kötüsü kızı Cynthia veya oğlu Tommy bulsa, ne olur o zaman? Aklını mı yitirdi acaba? Onu allak bullak eden, tüm bu hatıralar. Kalkıyor, pencereye gidiyor, bir kez daha sokak lambalarının ölgün ışığında hafifçe parıldayan çitleri seyrediyor. Gün hiç doğmayacak mıydı? O an "Neden?" diye düşündü, "Bütün bunları neden yapıyorum?" Şöminenin soğuk küllerinin karşısında, mutlu geçmişin tropik sıcağını sergilemenin ne anlamı vardı? Ama María Eva'nın sesi, tıpkı onu gölgelerin içinden dünyaya döndürdüğü zamanki gibi, oltasını çekmeyi sürdürüyordu.

"Arkamızdan arabalar bizi takip ediyor, korna çala çala ve yolun iki tarafındakiler biz geçerken çiçekler atıyorlar, biz de selamlıyoruz onları ve sen Buenos Aires'e tanklarla girdiğimiz için öyle mutlusun ki kendini tutamıyorsun ve pantolonumla donumu bir çekişte aşağı indiriyorsun; anca belimizden yukarısı göründüğü için kimse beni nasıl da tokmakladığının farkına varmıyor, ciyaklamalarım zafer naraları sanılıyor, kameralar bizi çekiyor ve sana diyorum ki... Bir duman ver... Yok hikâyede demiyorum tabii ki, bizi kötü gösterir... Hikâyede sana diyorum ki... 'Ernesto, nasıl geldiğimi tüm dünya görecek.' Sen de bana diyorsun ki..."

"Nasılsınız yoldaşlar? Biz de sizi arıyorduk."

María Eva klasik jestle, yani üst ve alt tarafını elleriyle kapayarak örtünmeye çalışmış, ondan daha da şaşkın olan Ernesto elinde hâlâ tüten cigarayı fırlatmaya ve adeta zincirlerinden boşanmış bir hayvanın üstüne atlarmış gibi, dimdik duran sikini eliyle kapatmaya ancak zaman bulmuştu. İskeleden eve çıkan yolda, karşıdan miyop gözlüğünün kalın camlarının ardından onları seyreden, ahşap yüzeyine boyanmış bir gülümsemeyle hareketli bir oyuncak bebek duruyordu. Sesinde

alaycılıktan eser yoktu ki bu da bir biçimde daha fazla utanmalarına sebep oluyordu. Yaklaşık elli metre kadar geride, sarmaşık kaplı kütüklerin arasına saklanmış, gizlice aşağıya doğru bakan Inti'nin hortlağa dönmüş siluetini gördüler.

"Adım Carlos, yoldaşlar, tanıştığımıza memnun oldum."

Sağ kolunu doksan derece ileri uzatarak onlara doğru yaklaşınca, elini sıkmaktan başka çareleri kalmadı; María Eva'nın elinin altından kaçan göğsüne, ağzından kaçan yaramaz kız çocuğu gülüşü de eklendi ama bu gülüş onun elini sıkan kuklada, manzaranın tadını çıkarmak istercesine tokalaşmayı birkaç saniye daha uzun tutmak dışında bir karşılık bulmadı. Ardından Inti'yle karşılaşmamak için evin arkasından dolaşarak yukarı çıktılar; gülmemek için kendilerini zor tutuyorlardı.

"Yoldaş Carlos'un kim olduğunu biliyorsun, değil mi?" diye sordu María Eva giyinirlerken.

"Şey, herhalde yeni sorumludur, öyle değil mi?"

"Onu demiyorum ben. Senin eski patronu düşürmek için kullandığımız yem o."

Ernesto ayakkabısının teki elinde, donakaldı. Tamerlán'ın kaçırılması için yoldaşlardan birinin eşcinselmiş gibi davrandığını, hatta cinsel ilişkiye bile girdiğini hep biliyordu ama şu ana dek, onu etten kemikten bir insandan çok soyut bir karakter, dava uğruna verilmiş sembolik bir kurban olarak düşünmüştü.

"Yoldaşınki ne büyük fedakârlık, değil mi?"

María Eva omuz silkerek "Bilmem ki" dedi. "Belki de hoşuna gitmiştir."

İşte o anda sanki yarım kalan sevişmenin ilacı gibi patlayan kahkahaları bastırmak ve durmak mümkün olmadı. Ne zaman kendilerini toparlar gibi olsalar, yeni bir söz eskisinden de şiddetlilerinin patlamasına neden oluyordu. "Tıpkı... Ay dur... Tıpkı karnından konuşan bebeklere benziyor... Belki de patronun... Pardon, eski patronun onu kucağına oturtup konuşturmuştur... Öyleyse sikinden konuşan bebek olur... Ben

patronun daha zevklidir diye düşünürdüm ama... Delik olsun da ne olursa olsun demiş herhalde..."

Bu lafın üstüne Ernesto'nun tavrı birden sertleşti ve María Eva'ya tereddütsüz olmayan ama epey gücenmiş bir tonda "Haydi inelim artık da şu gösteriş budalası ne diyecekse desin" diye homurdandı.

Salona girdiklerinde Inti ölümüne ciddi duruyordu, ilk anda onun gördüklerinden rahatsız olduğunu düşündülerse de yanına gider gitmez ikisine de o kadar sıkıca sarıldı ki neredeyse onları boğuyordu. Onları bıraktıktan sonra buğulanmış gözlüğünün camlarını silmeye koyuldu.

"Sizi iyi gördüğüme o kadar sevindim ki" dedi titreyen sesiyle.

"Canını sıkan bir şey mi oldu Inti, söylesene" dedi ikisi birden.

"Haberiniz yok o zaman."

"Neyden?"

"Darbeden."

Sahiden de yeni sorumlu olduğu anlaşılan, yeni gelen yoldaş mate üstüne mate içerlerken durum değerlendirmesi yaptı.

"Şimdi doğru devrimci aşamaya geçeceğiz. Güç dengesi şu an için düşmanın lehine kaymış durumda ve politik baskı, fabrikalarla işyerlerindeki yüzeyde görünen örgütlenmeye ağır darbeler indiriyor. Ama aynı zamanda bu uzun vadede bizim çıkarımıza olacak çünkü demokratik bir çıkış yolu olduğu hayaline kapılıp bize kerhen destek olan işçi sınıfı ve küçük burjuvazi, şimdi bizim tek umut olduğumuzu idrak edecek. İlk yıl boyunca kayıp/ katılım oranlarını dengeleyebilirsek ikinci yılda sonucu kendi lehimize çevirebiliriz. Size gelince yoldaşlar; bütünüyle tecrit edilmiş olmanın disiplinde belli bir gevşemeye yol açtığını görüyorum ama öte yandan da asli görevinizi

yerine getirmiş, yani üssü tahkim etmişsiniz ki burayı size açıklamaya iznimin olmadığı bir amaç doğrultusunda kullanacağız. Yönetim'e gereksiz ayrıntılar içermeyen, adil bir rapor yazacağımdan emin olabilirsiniz, disiplin yaptırımları da hafif cezalar olacaktır."

Toplantı boyunca Inti tek kelime etmedi. Carlos tesisi incelemek için dışarı çıkınca, ana kamptan getirdiği, Ernesto'nun evrak çantasını masanın altından çıkardı. İskeleye yürüdükleri sırada, ağaçların arasında gidip gelen yoldaş Carlos'a kaçamak bakışlar atarken olayları kendi bakış açısından aktardı.

"Olan biten çok korkunç. Aynı gün her yerde, şafak vakti, ellerinde işverenlerin verdiği listelerle fabrikaların kapısına dayandılar. Adı listede olanları kamyonlara bindirdiler ve hâlâ kimse bir şey öğrenemedi. Liniers'te sığır kamyonlarından inekleri indirip işçi temsilcilerini bindirdiler. Her yerde çevirme var; otobüsleri, taksileri, arabaları durdurup seni aşağı alıyorlar. Evlere de giriyorlar. Yalnızca bizimkilere değil, herkesin evine dalıyorlar, herkesi götürüyorlar. Nereye götürüyorlar bilmiyoruz, şimdiye kadar sağ çıkan olmadı ama ortada ceset de yok. Ve kimse olan biten hakkında konuşmuyor. Ne gazetelerde ne televizyonda ne radyoda ne de sokakta... Sanki bütün şehrin gırtlağını sıkmışlar gibi ve ülkenin her tarafı aynı; gerçi diğer şehirlerle bağlantıyı kaybediyoruz. Mendoza'da kimse kalmadı ve Córdoba da tecrit oldu."

Durakladı, sigarasından son bir nefes çekip izmariti suya fırlattı.

"Henüz vakit varken gidin çocuklar. Carmelo'ya giden dolmuş tekneye binin ve oradan Brezilya'ya kadar devam edin çünkü Uruguay da güvenli değil. Carlos sizden Buenos Aires'e dönmenizi isteyecek, kabul edin ve ters yöne giden tekneye binin."

María Eva sordu: "Ya sen Inti?"

"Ben insanları çıkarmak için burada kalacağım. Geri çekilmeyi örgütlemek gerek ki kargaşa olmasın. Gitmek isteyen herkesi çıkarmak, onlara kimlik ve para vermek gerek. Sonra

dışarıda tekrar toplanırız. Tamerlán'dan alınan parayı bu iş için kullanabiliriz diye düşünüyorum. Bir de tüneller var. Tünellerden pek çok kişi çıkarabiliriz."

"Ya sonra?" diye sordu María Eva.

"Geride kalanlar direnişi örgütleyebilir. Küçük, kendini idare eden gruplar. Örgütün yapısı şu an için başımıza bela. Ele geçen her bir kişi peşinden yirmisini sürüklüyor. İskambil kâğıtlarından şato gibi yıkılıyoruz."

María Eva ona sordu: "Madem sen kalacaksın, bizim gitmemizi niye istiyorsun?"

Inti harap olmuş bir halde ona baktı. "Götürdüklerinden biri de Gabito."

María Eva ona uzun uzun sarılırken Ernesto sabırsızca sırasını bekledi, sonra o da Inti'yi kucakladı.

"Bakalım misafirimiz ne haltlar karıştırıyor. Bu konuda yardımını almaya çalışıyorum ama hiç kolay olmuyor."

María Eva ve Ernesto birkaç dakika boyunca alçalmakta olan nehri seyrettiler.

"Ne diyorsun?" diye sordu en sonunda Ernesto.

"Bilmiyorum."

"Epey karamsar, değil mi?"

"Mahvolmuş durumda."

Ernesto ağırbaşlı bir tavırla onayladı.

"Oğlunun durumunun onu perişan ettiği ortada. Anlaşılabilir bir şey. Böyle bir durumda kim kalsa nesnelliğini yitirirdi. Yine de. Bence yoldaş Carlos'un değerlendirmesi daha isabetli. Şimdi daha şiddetli karşılık vermenin zamanı. Bu, sistemin oynadığı son koz, değil mi? Cordobazo'da* olduğu gibi, onları durdurmayı başarırsak... Sence de öyle değil mi?"

"Evet, sanırım öyle. Hâlâ şoktayım galiba, bize anlattıkları yüzünden. Doğru dürüst düşünemiyorum."

---

* 1969'un mayıs ayında Cordoba eyalet hükümetinin aldığı karar sonucu işçi ve öğrenci sendikalarının başlattığı, kanlı biçimde bastırılan ayaklanma. Akabinde federal Onganía Hükümeti düşmüştür.

Önceki günden kalan surubi balığına ceviz ekleyerek geçiştirdikleri akşam yemeğini, özel olarak açtıkları kabak tatlısı konservesiyle tamamladıktan sonra, ziyaretçileri teknelerine binip ayrılmak için akşamın çökmesinden faydalandılar. Ernesto su pompasıyla oyalandı. Yukarı çıktığında, yanan mumun ışığında, María Eva'nın âdet olduğu üzere çıplak olarak yatağa uzanmış olduğunu gördü ancak onu bakışlarıyla karşılamak yerine, bu defa gözlerini diktiği tavandan ayırmamıştı. Okşayışları da karşılık görmeyince eli yanına düşüp kaldı.

"Ya onu ciddiye alırsak?" dedi María Eva girizgâh yapmadan. Ernesto şaşırmadı. Bir biçimde, bunu bekliyordu. İçinin çekildiğini, boşluğa düşmekte olduğunu hissetti ve aynı zamanda da sözlerini çok dikkatle seçmesi gerektiğini. Giyinmiş halde yanına uzandı ve dirseğine dayanarak ona baktı.

"Hangi konuda?"

"Gidelim. Her şeyin canı cehenneme."

"Her şeyin mi?"

"Her şeyin."

"Devrimin, Örgüt'ün, peki yoldaşların da mı?"

"Evet."

"Bıraktığım her şeyin de mi? Kariyerimin, çocuklarımın, evimin de mi?"

María Eva birkaç saniye konuşmadı, sonra da suskunluğunu bozmadan onayladı.

"Oniria ve Universo gibi mi?"

"Evet, Oniria ve Universo gibi."

"Peki ne yapacağız?" İçin için dipsiz bir uçuruma doğru yuvarlandığını hissediyordu.

"Herkes ne yapıyorsa. Şeye gideriz, ne bileyim, Brezilya'da bir sahil kenarına. Kimsenin bizi bulamayacağı bir yere. Yetmez mi bu sana?" Sessizce onaylama sırası ondaydı şimdi.

"Ya kazanırsak?"

Bu defa María Eva ona bakmak için doğruldu. "Umurumda değil Ernesto. Önceden benim için bir önemi vardı veya ben

var sanıyordum ama şimdi yok. Eğer burada kalırsak Örgüt bizi ayıracak, bunu biliyorsun değil mi? Birbirimizi anca, haydi diyelim iki ayda bir görmememize izin verecekler. Ve Inti'nin anlattıklarının ufacık bir kısmı bile doğruysa, bir dahaki buluşmaya sağ çıkmayacağız muhtemelen. Benim istediğim seninle olmak, bu boktan kapitalist toplumda seninle beraber olmayı, sosyalist bir düzende tek başına olmaya yeğlerim. Yoldaşlar çocukları için bunu yapıyorlar ama benim çocuğum yok, anlıyor musun? Ben senin çocuğunu doğurmak istiyorum aşkım, bunu şuramda öyle şiddetli hissediyorum ki nefesim kesiliyor." Bir elini kasığının ve karnının üstüne koymuştu. "Sonradan, sen öyle istersen, döneriz ve kapitalist bir toplumda büyümemesi için savaşırız. Ama önce doğsun. Yirmi iki yaşındayım Ernesto. Öldürülüp gitmeye razı değilim."

Bu sözler onu duygulandırmalıydı ama anlaşılamaz bir biçimde, kontrolsüz bir öfke uyandırmışlardı içinde.

"Devrim için ölmeye hazırsın sanıyordum."

"Hazırdım. Miguel'leyken."

O gece ilk defa her biri yatağın kendi tarafında, sırt sırta dönmüş yattılar. Sabaha karşı teknenin geri geldiğini duydular. Hava şafak vakti serindi ve güneş çıkana dek, nehrin yüzeyinde, balıkların sudan dışarı fırlarken dağıttıkları beyaz bir sis tabakası gezinmişti. Tekne iskeleye yanaşmış ve yeni sorumlu, şekilsiz bir yığını tahta basamaklardan güçbela çıkaran, tanımadığı iki kişiye yol gösteriyordu. Onu alt kata bitişik barakaya taşıdılar ve biri içeri girerken diğeri de nöbet tutmak üzere, metal kapının önüne dikildi. Erzak yüklemelerine yardım ettiler (Yoldaş Carlos ister rütbesi isterse fiziki bir yetersizlik nedeniyle olsun, işin ucundan tutmak yerine yönetiyordu), sonra da María Eva herkese kahvaltı hazırladı.

"Bir kişilik daha" dedi yoldaş Carlos, onu elinde tepsiyle aşağı inerken görünce.

María Eva ile önceki gece konuştukları konuyu tekrar açmamışlardı ve akşama doğru iki yoldaşın dinlenebilmesi için

nöbeti devralmaları istendi. Dört ziyaretçinin gelişinden beri Ernesto, bağırsaklarını buran ve adeta giderek katılaşan çimentoyla doluyorlarmış gibi onları düğümleyen, huzursuzluk verici ve sersemleştiren bir rahatsızlık içindeydi. İçine doğan bin bir türlü kötü önsezinin altında ezildiğini hissediyordu ve bu önseziler o ana dek bedenen ve ruhen bütünleşmiş halde yaşadığı kadınla arasındaki soğukluğu artırıyordu. Aynı zamanda da yoldaşlarla beraber, zehirli hava gibi korku yayan, kötücül bir varlığın zuhur edip büyülü cennetini işgal ettiğini hissediyordu. Kendisine söylendiği gibi barakaya girip de kapıyı arkasından kapatır kapatmaz, bu his katlanılamaz bir hal aldı. Ağzı sisalden yapılmış sicimle bağlı, mum ışığının ve gölgelerin dalgalanışında yavaşça kımıldayarak şekilden şekle giren ve böylece içinde ne olduğunun tahmin edilemediği bu çuvaldan yayılıyordu tüm bunlar. Büyük bir yılan, boğa yılanı veya bir anakonda diye fısıldayan ateşler içindeki zihni, çuvalın kıpır kıpır kımıldayan katlarının arasından uzun bir tıslama duyulduğunda, iyice şiddetlenen bu korkunç duygu yüzünden neredeyse felç olmak üzereydi.

"Kim ooo?"

"Hayır, olamaz" diye düşündü Ernesto. "Başıma geliyor olamaz bu."

"Seni tanıyorum, değil mi?"

Çuvalın o ana dek görünmeyen bir deliğinden pembe, etli bir burnun ucu ve hemen ardından, etrafı iyice koklamak için kasten yavaş ve derin derin alınan nefeslerle titreşen, mağaramsı burun delikleri çıktı. "Kürekle vur ve suya at" dedi Ernesto'nun zihni, "Hemen şimdi yap, yarın nehir zehirlenmiş balıkları sürükleyecek olsa bile."

"Sen benimkilerden birisin. Daima benim."

Burun gözden kaybolmuştu, şimdi delikten bir pusulanın ibresi gibi titrek ama kendinden emin biçimde onu işaret eden bir parmak çıkmıştı ve sanki bu parmak dile dönüşmüş de onunla konuşuyormuş gibiydi.

"Tanıdıklarımın üzerine benim kokum siner, kalır. Sığırlara vurulan damga gibi. Marroné'sin sen, değil mi?"

"Hayır, Marroné değilim, Marroné öldü, ben artık Ernesto'yum, ondan farklı kokuyorum" diye cevapladı zihninin içinde boğuklaşmış bir ses. Bunları ona bağırarak söylemeyi isterdi ama bu şekilde Bay Tamerlán sesini anında tanırdı. Kendisi duvara doğru gerilerken Bay Tamerlán doğrulup ayaklanmış, böylece de çuval antropomorfik bir uzaylıya benzer, daha belirgin bir biçim elde etmişti. Bir kumaş yığınını sürükleyerek ona doğru bir adım attı.

"Çok iyi Marronné, aferin. Harikaydınız. Tek başınıza gerillanın içine sızıp sahiden dönüştüğünüze onları inandırdınız. Şimdi buradan nasıl kaçacağımızı konuşmamız lazım. Bir planınız vardır diye düşünüyorum."

Bir çuvalın içinde olduğunu, zar zor kımıldanabildiğini, çuval bezine rağmen onu göremeyeceğini kendine tekrarlayıp durması boşunaydı. Tamerlán konuşurken ilerliyordu ve iki adım sonra kapının önüne geçmiş, çıkışı kapatmış olacaktı ve her şeyden önce, ne pahasına olursa olsun bunu önlemeliydi. Bir sıçrayışta kapıya vardı, titreyen eliyle kapı kolunu kavradı; biçimsiz yığın kan ter içinde ve soluk soluğa ona doğru ağır aksak yaklaşmayı ve konuşmayı sürdürüyordu.

"Dilediğiniz ne varsa, kurtulduğum anda sizin olacağını söylememe gerek bile yok herhalde, Marroné. Listenizi yapın en iyisi."

Dışarı çıkınca, sanki kapının kapalı olması, içerideki canavarın ataklarını durdurmaya yetmezmiş gibi tüm ağırlığıyla kapıya yaslandı. Kapıyı zorlayıp çıkacağı yoktu ama yaslandığı metal levhanın ardında, onun kesik kesik soluduğunu, kendi sessizliğinin ve paniğinin ona sağladığı bilgiyi sindirip gözden geçirdiğini hissediyordu.

Onu böyle görünce María Eva "Ernesto… Neyin var?" diye sordu.

Bir açıklama yapmadan "Yarın gidiyoruz" dedi sadece.

Gerçekten de sorumlu o gece, kırsala yoğunlaşma projesi ikinci bir emre kadar durdurulduğundan, şehir ortamına dönmenin ikisi için de uygun olacağından bahsetti. Yarın sabah Tigre'de bir buluşma ayarlanmıştı onlar için ve sabah geçen ilk tekneye binmeleri gerekiyordu. Ayrı ayrı uyudular, gerçi Ernesto gece boyunca gözünü bile kırpmamıştı aslında; şafaktan önce uyandılar ve birlikte birkaç bardak mate içtikleri Inti'ye duygusal bir kucaklaşmayla veda ettiler. Inti onlara kişisel evrakı ve diğer bazı şeylerin yanı sıra, fotoromanın senaryosuyla bir zarf içinde basılı fotoğrafları ve negatifleri emanet etti. Ernesto hepsini evrak çantasına koyduğu sırada yoldaş Carlos merdivenlerden iniyordu ama hiçbir şeyden şüphelenmemiş görünüyordu ve yanlarına gelip el sıkışarak vedalaştı. Yol boyunca hepsi kendi dünyasına dalmış gibiydi ve iskeleye yanaşana dek ancak tek tük birkaç kelime söylenmişti. Doğduğunda alçak bulutların ardına gizlenen güneş, şimdi onları geride bırakıp yükselmişti, ışınları suyun üstünde beyaz ve çakmak çakmak parlıyordu. Bir narenciye mavnası nehirden yukarıya ve bir tekne de yavaş yavaş aşağıya doğru seyrediyordu. Ernesto içtiği sigaranın izmaritini suya fırlattı; akıntının sürüklediği söğüt dallarının suyun boz rengi yanında sarı kaldığını görmek onu şaşırttı ve başını kaldırdığında bitki örtüsünün yeşilliğinin canlılığını yitirip solduğunu fark etti; adeta çamaşır suyuyla yıkanmış gibi duran ortancalar alev alev parlamıyorlardı artık; yazdan geriye kalan ne varsa, sanki su alıp götürüyormuş gibi Delta'nın parmaklarının arasından kayıp gidiyordu ve adaların güz hüznü, ani ve soğuk denebilecek bir esintide kendini ilan ediyordu. Öyleyse, yolun sonu burası mıydı? Kariyerini, ailesini, evini, tüm hayallerini bunun için mi bırakmıştı? Ne için? Kendini Copacabana'da, Arjantinli turistlere hediyelik ıvır zıvır satarken bulmak için mi? Baksana kardeş, tanışıyor muyuz seninle? Sen şu şirkette çalışmıyor muydun, hani şu..? Zihninin şom ağzı "Onun suçu" diye fısıldadı, zaten

gece boyunca, hiç olmadığı kadar hırsla zehir saçmış, uzun süredir susturulmuş olmanın intikamını almıştı. "Senin başını döndürdü. Devrim masallarıyla seni kandırdı, şimdi de yemi yuttun ya nasıl olsa, çıkmış karşına evlilik, çocuk istiyor. Önünde sonunda, hepsi aynı bunların." Daha fazla nefret etmek için bakışlarını ona yönelttiği sırada María Eva da sessizliği bozdu.

"Bağışla beni Ernesto. Ben bencilin tekiyim. Haklısın sanırım, Inti'nin dedikleri beni çok etkiledi ve korkuttu. İşin aslı, şu son günler öylesine mutlu geçti ki seni bırakmak istemedim. Gördün işte, biz kadınlar bazen böyle oluyoruz. Che Guevara'ya âşık olup sonra da onu bahçesinde ebruli hanımeli açan bir eve tıkmak istiyoruz. Düşünsene bir Aleida'nın bunu isteyip de onun da kabul ettiğini. Şimdi kim olurdu? Aile babası. Vasat biri. Sırf kendimi düşünüyorum diye devrimin, en iyi askerlerinden birini yitirmesini istemiyorum. Dönüyor muyuz?"

"Sana bir şey olmasına dayanamam" dedi ona.

"Bu yolu ben kendim seçtim Ernesto. Seninle tanışmadan çok önce."

"Ama şimdi ayrılmak istiyorsun."

"Ne istediğimden emin değilim artık. Ya sen?"

"Sen ne istersen."

"Yok, öyle olmaz bu iş."

"Pekâlâ. Bir fikrim var."

"Neymiş?"

"Geçecek ilk tekneye bineceğiz. Carmelo'ya da gitse, Buenos Aires'e de. Yolumuzu kader çizsin. Ne diyorsun?"

María Eva ses çıkarmadan başını salladı.

Adalarda suyun ve bitki örtüsünün neredeyse mutlak hâkimiyeti ve insana dair etkinliklerin sıfıra yakın olması, seslerin çok uzun mesafeler katedebilmesini sağlıyordu. Dağın ve nehrin girintili çıkıntılı konumu, kulaktaki kıvrımları taklit edercesine bu sesleri yoğunlaştırıp yayıyordu ama yine bu ne-

denle, her şey iç içe geçiyor, çok yakındakilerle çok uzaktaki sesler birbirine karışıyordu; bu yüzden de çok yakından duyulmadığı sürece sesin geliş yönünü tahmin etmek imkânsıza yakındı. Hâlâ uzaktan gelse de dolmuş teknenin benzersiz homurtusunu duyduklarında, ikisi de el ele tutuşup umutla nehrin yukarısına doğru baktılar, sonraysa göz göze gelip nehrin aşağısına. Gürültü gitgide artıyordu, kulaklarında uğuldayarak arttıkça onları sarmalayan bir anafora dönüşüyordu. Ancak birkaç saniye kala bilebildiler çünkü su açıkça görülen nehrin yukarı kısmında, güneş ışınlarının yansıması dışında bomboş akmaya devam ediyordu ve o anda teknenin düdüğü, nehrin aşağı kısmını ve sabahı ok gibi yırttı; söğütlerin örttüğü virajdan Carmelo-Buenos Aires hattında giden teknenin pruvası göründü.

7
Kızıl ve Beyaz

Buluşma bir Venedik sarayını andıran kürek kulübünde, Canottieri Italiano Barı'ndaydı; buluşacakları yoldaşı kolunun altına sıkıştırdığı, ikiye katlanmış *La Opinión** sayesinde tanıdılar. Oradan, mavi bir Opel'de gözleri bağlanmış halde hücre evine götürüldüler; yeni talimatlarla birlikte, silah, şehre uygun giysiler, biraz para ve bir siyanür hapından oluşan teçhizat da verildi. Hapı ceketinin göğüs cebine koymadan önce, ancak kızıl ve beyaz renkli bir kapsül olduğunu fark edecek kadar vakti oldu. Açıkladıklarına göre, yutmalarına bile gerek yoktu, ısırmak yeterliydi. Yeni kimlik belgelerini en kısa za-

* 1971-1981 yılları arasında Buenos Aires'te çıkan muhalif gazete

manda ulaştıracaklarına dair onları temin ettiler, yine de darbeyle birlikte lojistik bölümündekiler, boğazına kadar işe gömülmüştü, o yüzden şimdilik kendi kimlikleriyle idare etmeleri gerekiyordu. Eğer aramaya denk gelecek olurlarsa, en iyisi ateş açıp koşarak kaçmaktı ama mutlaka hap ellerinde olmak kaydıyla. Bunlar anlatılırken María Eva'yla göz göze gelip sevecenlikle suçortaklığının karıştığı bakışlarına karşılık almak istedi ama boşuna çabaladı; görünüşe bakılırsa o tüm dikkatini verilen talimatlara yoğunlaştırmıştı, kendi dünyasına yeniden girmişti ve Ernesto artık ikinci plana düşmüştü. Belki de rol yapıyordu; yoldaş Carlos, bir süre görüşmemeleri ve kuşku uyandırmamaları şartıyla, ilişkilerini bir sır olarak saklamayı uygun görmüştü; böyle bile olsa, tokalaşırken takındığı neredeyse soğuk denebilecek tavır onu şaşırtmıştı ve Ernesto da aşağı kalmamak için kuru bir "İyi şanslar yoldaş" diyerek vedalaştı ve onun da aynı şeyi yaptığını görmemek için bakışlarını başka tarafa çevirdi.

İçinde risk oluşturan nesnelerin bulunduğu evrak çantasını, sonradan ulaştırılması kaydıyla orada bıraktı ve bu defa kırmızı bir Fiat 1500'ün içinde (arabayı onları buraya getiren kişi kullanıyordu) garajdan çıktılar; bu yöntem hem yoldaşların başları örtülmeden girip çıkabilmeleri hem de komşuların gelen gidenin hesabını tutamaması için uygulanıyordu. Tüm yol boyunca gözünü yere dikip camın dışında akan yola bakmamaya çalıştı ki sonradan işkence sırasında istese bile ötmesi mümkün olmasın. Yoldaşın anlattığına göre bu, hapın işe yaramamasına karşı bir önlemdi; elbette hap bazen işe yaramıyordu çünkü ara sıra sen daha ısıramadan elinden almayı beceriyorlardı. Sağlık hizmetlerinde çalışan yoldaşlar, her daim ağızda taşınabilmesi için cam ampullere koyma projesi üzerinde çalışıyorlardı.

Yolculuk sırasında pek az konuştular. Yoldaş, Ernesto'nun darbeye dair sorularına az ve öz yanıtlar veriyordu; doğru, daha dikkatli olmak gerekliydi ama o kadar da değil; ortalıkta

dolaşan söylentiler ya düşmanın morallerini çökertmek için uyguladığı psikolojik harekâtın parçasıydı ya da tamamen asılsızdı ve Ernesto, acaba Inti bu tuzağa mı düştü diye kendince sorguladı. Varış noktasına gelmeden birkaç sokak önce yoldaş etrafına bakmasına izin verdi, böylece nerede olduğunu çıkarabilecekti. Libertador Caddesi'nin San Isidro'ya denk düşen bölümünde olduklarını anlayana kadar, hiçbir şey gözüne tanıdık gelmedi. Ormanda aylar geçirdikten sonra en iyi bildiği yerler bile garip hatta anlaşılmaz görünüyordu.

Via Flaminia'nın köşesinde indi, sıcaktan ve de öğle yemeği saati olduğundan dondurmacının hem içinde hem de dışında, adım atacak yer yoktu, özellikle de The Embers'a bakan ara yolu da tıkayan İngiliz Kolejleri'nin öğrencileri yüzünden. St. Andrews'ün ince beyaz çizgili, lacivert kravatlı; yeşil, beyaz ve denizci mavisi renkli İskoç etekten oluşan formasını fark ettiği an, aynı zamanda María Eva'nın yokluğunun fiziki gerçekliğinin kocaman bir balyoz gibi tepesine indiği andı; nerede olduğunu bilmiyordu, onu nerede bulabileceğini bilmiyordu, onu aramaya bile izni yoktu ve belki de birbirlerini bir daha asla göremeyeceklerdi. Sanki bir nedenden yerlerinde duramıyorlarmış gibi, bağıra çağıra konuşup gülüşen gençlerin, çikolataya batırılmış, tepeleme dolu külahlardaki dondurmayı yiyişlerindeki uçarılığı çok küstahça buldu; tamamen tıkadıkları ara yoldan geçmeye uğraşırken gülüşlerinin ardında "boklu Marrón, köylü Marrón"* sözlerinin yankısını duyduğunu sandı. Sanki María Eva'nın yokluğundan onlar şahsen sorumlularmış gibi (sınıfsal açıdan bakıldığında öyleydiler) yalnız, uyuz olmuş bir köpeğin bakışlarıyla onlara baktı ve saçma sapan bir düşünce zihninde peydahlandı: Eğer katlanamayacağım bir şey olursa, hapım yanımda. Kumaşın kalınlığından hapı zar zor hissederek mendil cebini yokladı. Başta ağzına olan yakınlığı dolayısıyla saklayacak en uygun yer gibi geldiyse de elinin onu almak için katetmesi gereken mesafe çok fazlay-

* İspanyolca'da *marrón* sözcüğü kahverengi anlamına gelmektedir.

dı; otobüse bindiğinde (en güvenli yere, arka kapının karşısındaki koltuğa oturdu) gizlice sağ yan cebine geçirdi hapı. Sıcak tahammül edilir gibi değildi, yaz geçip gidiyordu ama bunu epey bir tantanayla yapıyordu; eline siyah, yün bir ceket tutuşturmadan önce hava durumu tahminlerine bakabilirlerdi. Üstüne üstlük, otobüsteki yolculardan bazıları ve hatta şoför ona tuhaf tuhaf bakıyormuş gibi geliyordu; gizli polis bunun gibi sıra dışılıkları (durakta bekleyen birinin hiçbir otobüse binmemesi, karşıdan gelen arabaları görebilmek için hep yolun ters tarafında yürüyen biri veya boğucu bir günde boğazına kadar iliklenmiş bir ceket) fark etmek için eğitilmişti ancak belindeki silah yüzünden bırak ceketi çıkarmayı, önünü bile açamıyordu. Olivos'a doğru geldiklerinde sıra takip karşıtı önlemleri almaya gelmişti; kendi durağına geldiklerini aniden fark eden biri gibi pat diye indi ve otobüsteki yolculardan hiçbirinin kendisini taklit etmediğinden emin olduktan sonra yan sokaklardan birine dalıp yürümeye başladı. Özellikle takip etmesi gereken bir güzergâhı yoktu, izlenip izlenmediğini görmek için dolanıp durması yeterliydi ama onun kafasında çoktan çizilmiş, kesin bir rota vardı.

Son iki sokak başını geçerken, onu tanıyan bir komşu çıkar diye önlemlerini iyice artırmak zorunda kaldı. Evin kendisi değişmemişti, bir tek ön taraftaki sarmaşığın yayılmasına izin vermişlerdi, oysa bu sarmaşığın düzenli olarak budanmasını bizzat o üstlenmişti ve bu lakayıtlığı, kendi anısına yapılmış bir saygısızlık olarak algıladı. Polis gözetimi yoktu, herhalde kendisini beklemekten yorulmuşlardı veya daha yüksek bir ihtimalle, kayınpederi çekilmeleri için bağlantılarını kullanmıştı (o zenciden bir halt olmayacağını hep düşünürdüm albayım ama siz de evli bir kız evladınızın olmasının ne demek olduğunu bilirsiniz). Sıcağa karşın pencereler kapalıydı ve perdesi olmayanlar pencereler de üzerlerine vuran güneş ışığıyla ayna gibi olduklarından içeriyi göstermiyorlardı. Evim diye bildiği bu bina ona, adeta onu tanımıyormuşçasına, tamamen ifadesiz

bir çehreyle bakıyordu. Elini cebine götürdü, hapın durduğu cebine değil de öbürüne, ve anahtarlarını tek tek yokladı. Kapıya yürüyüp önce Yale sonra Trabex anahtarı kilitlere sokmak, öylesine kolay, öylesine doğal bir hareket olurdu ki vücudu, rutin olarak defalarca yaptığı bu işi, otomatiğe almıştı zaten. Bir ürpertiyle düş halinden sıyrıldı; bu hakkı yitirmişti o. Dahası bu haktan gönüllü olarak vazgeçmişti; bir seçim yapmıştı ve seçimi onu bağlıyordu. Üç katlı köşk önceki hayatında ona görkemli göründüyse de şimdi küçük geliyordu. Devler oyuncak evlere sığmıyordu.

Giren çıkan var mı görmek için kendine bir on dakika tanıdı, kapının açıldığını gördüğünde süre dolmak üzereydi. Ne heyecan ne beklenti ne de korku; o anda bağırsaklarını düğümleyip gırtlağını sıkan duyguyu, nasıl adlandıracağını bilemediyse de hemen bir saniye sonrasında içini kaplayan duygununkini biliyordu; yani çerçeveye sığmadığı için kapı pervazı tarafından kesilen yuvarlak silueti gördüğündeki duygunun adını. Yokluğunda uzamış gibi duran, hiç olmadığı kadar dinç ve halinden memnun görünen Doña Ema, bir alışveriş filesi taşıyordu ama şık şıkıdım haline bakılırsa, komşu evlerin hizmetçileriyle yapılacak bir dedikodu turuna (Saatlerce banyoya kapatıyordu kendini. Yanında *kitaplarla*) çıkmış olması daha olasıydı. Evini kaybettiğini düşündü dişlerini sıkarak ve şimdi ev sahibesi bu kadındı; ama devrimin ilerleyişinden değil, aksine gerileyişi sayesinde proleterler, burjuvaları evlerinden atmıştı sonuçta. Hayır, hayır diyerek kendini sakinleştirmeye çalıştı; bu konuşan zihninin eskide kalmış yanıydı, yenisi devrim, özel mülkiyet ve kişisel hizmet gibi sapmaların önüne geçtiğinde, Doña Ema'ya bir fabrikada veya kooperatif çiftliğinde saygın bir iş ve bir işçi mahallesinde düzgün bir ev bulmayı bizzat üstleneceğini söyleyerek zihnini yatıştırdı.

Maipú Caddesi'nde 60'a bindi, yolculuğunun Pacífico'ya kadar olan kısmı olaysız geçti, yalnızca tahmininden uzun sürdü ve otobüsten indiğinde hafiften geç kalmıştı. Metro girişin-

den indi, istasyon içindeki kafeyi hemen buldu; suni kırmızı deriyle kaplı yüksek sıralarda oturan bir kişi vardı, o da gözüne tanıdık biri gibi gözüküyordu... Ernesto bir sütunun arkasına attı kendini. Muhasebeci Govianus! Bu bir tuzaktı, içeri girer girmez ortalık polis ve gizli servisin ajanlarıyla dolup taşacaktı! Bir eliyle silahını yokladı, diğeriyle de hapı; verilen emri hatırladı: ele sağ geçmeyin. Bir yandan María Eva'nın yüzü, nehirden çıkan çıplak vücudu, o vücudun içine giren kendi bedeni gözünde canlanırken, Govianus da dalgınca gazeteye göz atıyor, fincanından yudumlar alıyor ve sonradan tekrar boynuna doladığı, mavi bir fularla alnındaki ve kel kafasındaki teri siliyordu. Herhalde yatağa bile kravatla giren Govianus'un fuları olması kendi başına yeterince tuhafken, mavi fuların kararlaştırılmış işaret olması daha da tuhaftı. Sanki rüyadaymışçasına yavaşça yaklaştı.

"Bay Govianus... Siz de mi?"

"Marroné. Sizi gördüğüme sevindim. Sizi göndereceklerini nasıl tahmin ettim, bilmem" derken, gayretkeş bir garsonun bulaşıkları yıkayıp tezgâhı sildiği ve damlatan bir kahve makinesiyle cebelleştiği daracık ve yağ içindeki kafenin duvarındaki saati gösteriyordu. "Beni son anda yakaladınız. Gitmek üzereydim."

Ortamdaki gürültü konuşmayı az biraz boğuyordu ama yine de alçak sesle konuşmak gerekliydi; ne olur ne olmaz.

"Bizimle misiniz Bay Govianus?"

"Aynı soruyu benim size sormam gerekir, öyle değil mi Marroné? Neyse, hayır sizinle değilim, hâlâ Aile'yi temsil ediyorum. Onları epey hayal kırıklığına uğrattığınızı söylememe gerek yok herhalde."

Ernesto başıyla onayladı, birkaç defa omzunun üstünden arkaya baktı, silahla hapı yeniden yokladı ve Govianus'a kalkmaları gerektiğini söyledi.

Govianus bir yandan tezgâha para bırakırken "Ha evet. Sizler ne diyorsunuz ona? Gizlenme karşıtı mıydı?" diye sordu.

"Takip karşıtı."

"Hep karıştırıyorum. Bir sözlük çıkarsalar iyi olurdu. Neden siz böyle bir şey yapmıyorsunuz? Bu tür işlerde iyisinizdir."

Zaten jetonları olduğu için (Ernesto'nunkiler teçhizata dahildi) turnikeyi geçip Catedral'e giden treni beklemeye başladılar. Peronda konuşmak uygun düşmezdi, pek çok insan vardı yakınlarında. Tren geldiğinde, oturmak için arka tarafta bir yer buldular, oradaki gürültü kulakları sağır edecek cinstendi.

"Evet, Marroné?"

"İlk iki ödeme yapılmıştı. Geriye dört tane kalacaktı ama ikisi gizli servisin eline geçtiğinden, açığı bölüşmeyi düşünüyoruz. Üçte anlaşırız. Bir buçuk, bir buçuk iki seferde de ödenebilir."

Govianus teklifi değerlendiriyormuşa benziyordu. Tren, Plaza İtalia'da durdu. Yeniden hareketlendiğinde, Govianus konuşmaya başladı.

"Bir kuruş bile yok, Marroné."

"Nasıl?"

"Yok. Sıfır. Aile pazarlığı bıraktı. Yeni güçler dengesinin onların lehine olduğu fikrindeler. Olanlara bakınca ben de onlara itiraz edemem. Askerlerin, hele de şimdi elleri serbest kalmışken, birkaç gün içinde Bay Tamerlán'ı bulup kurtaracaklarına inanıyorlar."

Canning. Sessizlik.

"Eğer önce biz onu öldürmezsek tabii."

"Doğru, Marroné. Sanmayın ki bu aklımıza gelmedi. Ancak Bay Tamerlán anlayışla karşılayacaktır. Yaşarsa elbette. Tüm büyük işadamları gibi sağlam bir bahisle enayice olanı birbirinden ayırmayı bilir. Enayice bir bahse girip kaybetmek affedilmez bir budalalıktır. Sağlam bir bahse girip kaybetmekse iş hayatının cilvelerindendir."

"İyi ama.. Ben sorumlu üstlerime ne söyleyeceğim şimdi?"

"Çok fazla beklediklerini. Malın fiyatı düştü. Devrimin zaferine ramak kalmış bile olsa, şu an için hâlâ piyasa kuralların geçerli olduğunu onlara hatırlatın."

"Peki... Ya iki ödemeye insek?"

"Bir kuruş bile ödenmeyecek, Marroné. Aile'nin kararı bu. Sizin ihanetiniz çok ağırlarına gitti ve artık geri adım atmazlar. Üzüldüğüme inanın. Bana kalsaydı..."

Bulnes'te ara verdiler. Vagona gitgide daha fazla insan doluyordu.

"Müdür bey, size sormak istediğim bir şey var."

"Ne isterseniz, Marroné. Para konusu hariç, emrinizdeyim."

"İkimizin arasında kalacak. Siz... Bay Tamerlán'ın parmağını, sahte olanı diyorum ve gömdüğümüz cesedi... Siz biliyor muydunuz?"

Agüero. Govianus sessizce onayladı.

"Evet, Marroné. Ama ne yapabilirdim ki? Evimde kalan iki koruma polisi, beni korumak için değil, aksine çenemi kapalı tuttuğumdan emin olmak için oradaydı. Polis, darbeden önceki halini söylüyorum, yatak odasındaki telefona gelen tehdit aramalarının izini sürmeyi başarmıştı. Bilin bakalım nereden edilmiş? Oturma odasındaki telefondan. En küçük kızım hâlâ bizimle yaşıyor, Marroné. Zaten bir yeğenimi alıp götürdüler... Bununla hiçbir ilgisi yok, öyle umuyorum ama bir yandan da günümü formalitelerle uğraşarak geçiriyorum. Şu kadarcık umudum olduğundan değil, ayrıca Yahudi olduğum için beni umursamayacaklardır ama kız kardeşim perişan halde ve onun umudunu mümkün olduğunca ayakta tutmak istiyorum."

Pueyrredón. Bir dünya insan inmişti ama aynı miktardaki de binmişti.

"Öbür taraftan, torunum oldu. Büyük kızımdan. Görmek ister misiniz?"

Fotoğraf ona Cynthia'yı hatırlattı. Açıklanamaz bir refleksle kumaşın üstünden hapı yokladı.

Tıp Fakültesi'nde hamile bir kadın bindi, doğruca Ernesto'ya yöneldi ve yanına gelir gelmez karnını neredeyse yüzüne dayayınca, yer vermek kaçınılmaz oldu. Govianus da nezaketen onunla birlikte ayağa kalktı; tutamaçlara asılmış, sessizlik için-

de Callao ve Tribunales'i geçtiler. Başta belli belirsiz bir şüphe olan bir düşünce, zihnini giderek daha fazla kurcalıyordu.

"Peki... Diyelim ki hesabını görmeye karar verdik. Şirketin başına kim geçecek? Siz mi?"

Ona, Govianus sanki kederle bakıyormuş gibi geldi.

"Bu her şeyi açıklardı, değil mi? Hayır Marroné, ben çoktan ayrıldım. İstifam Hanımefendi'nin elinde, çoktan kabul etti, yalnızca birkaç gün daha... Yani bu iş çözülene dek kalmamı rica etti. Yorgunum Marroné, ne kadar yorgunum, tahmin bile edemezsiniz. Ailemin Entre Ríos'ta bir çiftliği var. Urdinarrain, Tambos'ta. Orayı bilir misiniz? Çok güzel bir yerdir."

9 de Julio durağına yaklaşıyorlardı. Tüm vagon inmek için ayaklanmıştı, hamile dahil. Yalnızca bir durak kalmış olmasına rağmen tekrar oturdular.

"Hiç bir ineğin memesini tuttunuz mu Marroné?" Bunu sorarken kendi göğsüne bakıyordu. Sesi Marroné'nin daha önce hiç duymadığı, keyifli bir tonda titreşiyordu. "Denemelisiniz. Çok sakinleştirici, çok huzur veren bir şey."

Sonra bakışlarını ona çevirip karakteristik hareketiyle gözlüğünün üstünden baktı. Ernesto belki de birbirlerini bir daha hiç görmeyeceklerini anladı.

"İşin doğrusu, beni şaşırttığınızı söylemem gerek. Aklımdan bile geçmezdi böyle yapabileceğiniz... Sizinle aynı görüşü paylaşmayabilirim, zamanlamanıza hele hiç katılmıyorum ama müsaade edin, size duyduğum saygıyı, hatta neredeyse hayranlığımı ifade edeyim. Kendi yolumu çizerken sizin peşinizden gittiğiniz örneğe karşı hiç ilgi duymadım dersem, yalan söylemiş olurum. Dikkatli olun, Ernesto. Çok dikkatli olun. Ve sizi tanımış olmanın bir zevk olduğunu söylerken, samimiyetime inanın."

Muhasebeci Govianus ona elini uzattı. Tren Catedral istasyonuna yaklaşırken o da elini sıktı. Hattın sonuydu burası.

Diğer yolcular tarafından sıkıştırılıp itile kakıla trenden inerken aklına sağ cebinin hapı taşımak için en iyi yer olmadı-

ğı geldi çünkü silahını çekmek için sağ elinin boşta olması lazımdı ve hapı gizlice sol cebine aktardı. Muhasebeci Govianus'un öne geçmesine izin vererek, yürüyen merdivene ilerleyen kalabalığın kıyısında bekledi, bir arada görünmeleri uygun düşmezdi. Açıklayamadığı belli bir kaygıyla çıkışın neredeyse kör eden aydınlığının içinde yitmeye başlayıncaya dek, kel kafayı gözleriyle takip etti, ancak ondan sonra ilk basamağa adımını attı. O an Govianus geriye döndü ve ona dehşet dolu bir bakış fırlattı ancak duyduğu dehşet kendisi adına değil, aksine Ernesto içindi ve o da aynı anda kaskları, zeytin yeşili üniformaları, metro girişinden içeriye doğrultulmuş tüfeklerin namlularını fark etti; askerler arama yapıyordu, yürüyen merdiven de onu doğruca ölümüne götürecek olan taşıma bandıydı. Kendini sol tarafa attı ve acele etmek istemeyen yolcuları itekleyerek uçar adımlarla basamakları inmeye başladı. Kargaşa üst kattakilerin dikkatinden kaçmadı ve askerlerden biri kılıfından çıkardığı silahı elinde, bağıra bağıra yol isteyerek merdivenden inmeye koyuldu. Ernesto'nun önünde kalan az sayıda yolcu, durumu anlayarak ateş hattının dışına çıkmak için merdivenin sağına yanaştılar ve böylece son basamakları atlayıp yola çıkan trenin kapıları kapanmadan hemen önce perona gelmesine imkân verdiler. Kılı kılına yetişmişti; bir ayağı kapının dışında kalmıştı hatta ve iki yolcunun acil müdahalesi sayesinde kapının açılmasıyla, ayağının tünel girişinde kopmasından paçayı sıyırmıştı. Kovalanan gerillanın paniğini, işyerine geç kalmış çalışanın huzursuzluğu gibi göstermeye çalışırken peronda peşinden koşup eli kolu havada, acil durum ikazı veren bir subay ve iki acemi askeri gördü ama makinist ya onları görmezden gelmeyi seçti ya da onları hiç fark etmedi. Öte yandan aynı durum vagondaki yolcular için geçerli değildi, bazıları 9 de Julio'da inip çıkışa yönelene dek göz ucuyla onu süzmeyi bırakmadılar.

Bu defa kimlik taramasını sivil polisler yapıyordu, onları perondan, merdiven ağzının çerçevelediği gökyüzü parçasının

içinde dururken görebiliyordu ve akın akın insan kalabalığında kamufle olup göze çarpmadan, duraksamadan ilerleyebildi. Peronun bitiminde, üç ayrı hattan gelen yolcu sürüsünün birbirine karıştığı meydana çıkan koridora saptı. Diagonal Norte istasyonuna çıkan tünele girmeye karar verene dek, birkaç dakika girdaba kapılıp dolandı ancak bulunduğu yerden metro çıkışlarını görememesine rağmen, herhangi bir neden olsa, bağırışa çağrışa birbirini itecek yolcuların sabırlı ve uysal halleri o taraftan da çıkamayacağının açık işareti olmuştu. Carlos Pellegrini çıkışları da aynı biçimde kontrol ediliyordu, bu da aramanın kişiye yönelik değil, tüm nüfusu kapsayacak şekilde yapıldığını gösteriyordu çünkü öbür türlü, sadece onu arasalar, tünellere inerlerdi zaten.

Peron ortada olduğundan iki yönden gelecek trene de binebilirdi. Şansına ilk Lacroze yönünden hareket eden tren geldi; elinden geldiğince uzaklaşmak istiyordu. Ara duraklardan birinde inmek işine hiç gelmiyordu çünkü eğer düşündüğü gibi onların çıkışları da denetleniyorsa, o zaman arkadan gelen treni, boş peronda tek başına beklemek zorunda kalacaktı ki bu da kabak gibi ortada kalması demekti.

Onunla beraber binen yolculara Tribunales ve Callao'dan binenler de eklenince içerisi hınca hınç dolmuş, balık istifi düzeninde gidiyorlardı, öyle ki elini ağzına götürüp götüremeyeceğini anlamak için gizli gizli iki üç deneme yaptı. Hoş, sıcaktan ve korkudan boğazı o kadar kurumuş, katılmıştı ki hapı yutabileceğinden bile kuşkuluydu. Pueyrredón civarında oturabildi, üstündeki havalandırma penceresinden gelen sımsıcak rüzgârda yüzündeki teri kurutabildi ve vagonu dikkatle taradıktan sonra belirgin bir tehlikenin olmadığına kanaat getirip seçeneklerini değerlendirmeye koyuldu. İlk iş metrodan çıkmalıydı; her ne kadar çatışmaya girip kendisiyle beraber birkaçını da yanında götürmeye hazırsa da önce fark edilmeden aramayı atlatmayı deneyecekti, bunun dışında bir seçeneği de yoktu.

En fazla on beş dakika sürdüğünü deneyimlerine dayanarak bilmesine karşın, yol bitmek bilmezmiş gibi geldi. İstasyon tabii ki kontrol altındaydı, böylece o da usulca tuvalete gidip silahını sifonlardan birinin içine attıktan sonra, geri dönüp geldiği trene yeniden bindi. Belki eşkâline eklemişlerdir diye, ceketten kurtulmayı da düşünmüştü ama Catedral'de peşinden koşan asker onu iyice göremediyse, koltukaltlarından yayılan yarım daire biçimli ter lekeli gömlek ve avlanan bir hayvanın ekşi kokusuna kıyasla, siyah yün kumaş çok daha işe yarardı. Bütün yol boyunca oturarak seyahat etti çünkü kendini daha güvende hissediyordu ama yine de koşar adım inmesi gerekirse diye, kapıya yakın bir yerdeydi. Bir kez daha, istasyon duvarlarındaki yosun tutmuş fayanslar, yıllar boyu kurum bağlamış duvarlar, sırayı bozmadan değişe değişe gözlerinin önünden akıp geçiyordu; inip binen, hepsi birbirinden farklı ama heykel gibi, birbirinin yerini alabilecek denli benzer, yığınla insan yüzü de öyle ve bu insanların hiçbirinin, ayaklarının dibinde, hapı attığında ağzından köpükler saçarak kıvranıp ölmesini bir gösteri gibi seyretmeye layık olmadığını düşündü. Bu tezgâhtarlardan, garsonlardan, büro çalışanlarından, bu maaşlı kölelerden oluşan güruhun, can çekişmesine burnunu sokmasına razı mı olacaktı? Hayatını onlar için vermeyecekti, bütün vagonu toplasan, tek bir gerillanın hayatı kadar değeri yoktu. Aile sahnesini gözünün önüne getirdi; baba heyecanla eve gelir, onu beklerken kucağında en küçük çocuğuyla mutfakta tavuk kızartan karısını ve ona hoş geldin demek için gözlerini televizyondan zar zor ayırabilen diğer çocuklarını "Bugün metroda ne oldu biliyor musunuz!" diye yerinden sıçratır. Yok hayır, mümkün değil onlara bu zevki yaşatmayacaktı; önce ateş ede ede kendine yol açacak, onların fareler gibi kaçışmasını, iki büklüm sıraların altına girmesini gülerek seyredecekti; bir gerilla nasıl ölürmüş, bunu bildiğini onlara kanıtlayacaktı. Ne zırvalıyordu böyle? Daha demin silahını tuvalette sifona atmışken yani. Şimdi elinde sadece hap kal-

mıştı. Bu kadar aptalca bir şeyi yapmasına neden olan şey neydi? Mahkemeye çıkarılma riskini (tabii hayatta kalırsa) almış olmanın üstüne, düşmanla karşılaşma ve ona hem fiziksel hem ruhsal, önemli bir zarar verme fırsatını kendi elleriyle çöpe atmıştı. Kükreyip pençeler savurarak, aslanlar gibi dövüşerek bu dünyadan göçmek yerine, en soysuz biçimde, pis bir peronda ya da leş gibi bir tuvalette, arsenik yutmuş fare gibi debelenerek ölecekti. Tekrar terlemeye, kesik kesik solumaya başladı ve yolculardan bazılarının gazetelerinin veya ifadesiz yüzlerinin ardından, göz ucuyla onu süzdüğünü sandı.

Alem'e geldi, hattın sonu. Vagonları boşaltan yığının arasına karışarak trenden indi ve karşı yöndeki trene geçip oturdu. Omzunun üstünden arkasındaki plana göz atınca, şansını diğer hatta denemeye karar verdi; Pellegrini'de inecek, tünelleri ve merdivenleri koşarak Diagonal'den çıkacaktı. Neyse ki tren hemen geldi; peronlar geniş, aralarında kalan yol onlardan da geniş olduğundan kendini ormanın korumasından çıkıp açıkta kalmış bir hayvan gibi hissediyordu. Öyle ya da böyle gidip gideceği bir duraktı. Avenida de Mayo'da, Lima'ya çıkan uzun koridora saptı, orada da demirden kalın bir direğin arkasında, yarı çömelmiş halde Primera Junta trenini bekledi. Eğer böyle bir şey mümkünse, bu hat diğerlerine göre daha da sıcaktı ve devasa vantilatörler, hır çıkarmaya hevesli bir sarhoşun nefesi gibi kızgın havayı insanın suratına arsızca çarpıyordu. Daha da kötüsü, Plaza de Mayo'dan gelen tren, şehir merkezinden yüklendiği yolcularla davul gibi şişmişti, etten ve kumaştan oluşan yekpare duvarı sanki hayatı buna bağlıymışçasına ittirmek zorunda kalmıştı; bu sefer üstelik, sahiden de bağlıydı. Bu hattı hiç kullanmadığından her frende veya virajda devrilecek gibi iki yana sallanan, çağdışı tahta vagoncukları unutmuştu; o an aklına hayvanat bahçesindeki küçük lunapark treni geldi ve düşmemek için, ince demir boruya tutunmak zorunda kalırken, bir eliyle de cebindeki hapı kontrol etti. İlk durakta arkadan itiştirenlere yol vermek için kendisi de inmeye mecbur

oldu ve peronda bekleyenlerin bir boşluk bulup da araya kaynamamasına dikkat ederek yeniden bindi ve kek kalıbından taşan hamur gibi vagonun kapılarını zorlayan insan yumağının, onu daha derinlere çekmesine izin verdi. Paranoyası klostrofobiyle el ele vermişti artık ve trende daha fazla durursa bayılacağını hissetti. Bindiği kapıya ulaşması mümkün olmadığından orta kapıya kadar kendine yol açmak için uğraştı, o kapı da bir sonraki durakta açılmadı. Güçsüzce mızırdanırken akvaryumdaki bir kurbağa gibi, avuçlarını kapıya dayamıştı ki ceketli kravatlı ve yüzünde yeterince bezmiş bir ifade olan bir adam, kapı kanatlarındaki yuvalara ellerini sokup kuvvetlice iki yana çekerek açtı. Şansına çıkışın hizasında durmuşlardı, böylece turnikelerden geçmeden de yukarıdaki gökyüzünün çıkışa sığan parçasını ve kışla üniformaları içinde ona giden yolu gözleyen, gaddar koruyucu melekleri görebiliyordu ve kapılar yeniden kapanmadan içeri süzülmeyi becerdi.

Primera Junta'daki sivil polisler kısa kollu gömlek giymişti ve muhtemelen yolcuların kimlikleriyle karşılaştırdıkları isim listeleri olan kalın kâğıt tomarları ellerinde, turnikelerin öbür yanında bekliyorlardı. Böylece perona adımını atar atmaz geri dönüp trene binenlere eklendi; hızla kendini cam kenarında bir yere attı, parmaklarının tutabileceği hiçbir kol bulamamasına rağmen, boş yere camı açmaya çabaladı. Cama baktı ve peron yerine, iç içe geçip küçülerek sonsuzca kendini tekrarlayan, tıklım tıklım başka bir vagon gördü. Yolculardan birinin dehşet dolu suretinde kendi yüzünü tanır tanımaz, pencere sandığı şeyin aslında, karşı taraftaki ikizinin görüntüsünü yansıtan bir ayna olduğunu idrak etti. Esas pencerelerin üstünde, camı kaldırmak için küçük bir dil olduğunu o zaman fark etti ancak en yakınındaki sıkışmıştı ve dili de koparılmıştı, böylece daha fazla dikkat çekmemek için, vücudunu sarsan titremeleri yatıştırmaya uğraşarak tekrar yerine oturdu. Bütün gün ne bir şey yemiş ne bir şey içmişti; yoldaşlar herhangi bir ikramda bulunmamıştı, Govianus'layken zaman yoktu ve María Eva ile

kahvaltı etmeden çıkmışlardı çünkü... María Eva? Daha birkaç saat önce, ikisi beraber onun cennetindeydiler. Yok, mümkün değil, bu bir asır önceydi.

Artık turnikelerin dibine kadar geldiklerine göre, boş bir peronda bir sonraki treni beklemek son derece tehlikeli olacaktı; yapılacak tek şey başka bir hatta aktarma yapılan veya içeriden dolanarak ters yöne geçilen istasyonlardan birinde inmekti. Peru'da indi ve doğruca Bolívar'a döndü, turnikelerin ardındaki askerlere göz atma rutinini tekrarladıktan sonra, hareket eden trenin ilk vagonuna kadar koşup yorgun bir iç çekişle, sıranın sert formikasının üstüne kendini bıraktı.

İki durak sonra tren, ağzına kadar dolmuştu ki ampuller titreşip cızırdamaya başladı, tren giderek yavaşlayıp durdu ve vagonu kaplayan yoğun, boğucu sessizlikte Ernesto herkesin kalp atışlarının sesini duyabileceğinden ürktü. Treni kasten mi durdurmuşlardı? Acaba şu anda polis, tünelin iki ucundan ona doğru yaklaşıyor olabilir miydi? Birbiri ardına gözünün önünde uçuşan sahnelerde kendini, kapıyı zorlar veya camdan sarkarken, hain traverslerin üstünde koşup el yordamıyla yolunu bulmaya çalışırken ve böylece, yanlış yere bastığı için elektrik çarpar veya sırtına şimşek gibi saplanacak kurşunu yerken (kor olup etini yarmış olanın anısı tazeydi) veya raylardan geçtiği sırada, tavşan gibi karşıdan gelen trenin farlarına tutulup kalmış ve saniyesinde ezilirken görüyordu. Elini cebine götürdü, hapı parmaklarının arasına sıkıştırdı, şiddetli bir sarsıntıyla tren yeniden hareket ettiği sırada, ağzına kadar olan yolu yarılamıştı; dengesini yitirmemek için elinin eriştiğine tutunan yolcular tokuşurken, içlerinden biri koluna çarptı ve hap, iğne atsan yere düşmeyecek zeminde yuvarlanıp gözden kayboldu. Ormanda geçirdiği günlerdeki gibi, tek bir an bile tereddüt etmeden kendini yere attı ve ayakkabıların, botların, spor ayakkabıların, sandaletlerin arasında sağına soluna hızla bakarak içine hayatını sığdırdığı kızıl-beyaz küçük hapı bulmak için sürünmeye başladı. Bağırışlar, itirazlar, "Ne yapıyor-

sunuz?" soruları, "Delisiniz herhalde" türünden yorumlar arayışına eşlik ediyordu; kâğıt parçalarını, kontakt lensi, yüzüğü, çiğnenmiş sakızları, bisküvi kırıntılarını, bozuk parayı, bir kız ayakkabısının tokasını geçti ve nihayet ezilmemiş, mucize hapını gördü; Kutsal Kâse gibi ışıklar saçıyordu ve sağ elinin birazcık uzağındaydı; derken topuklu, mavi bir ayakkabının isabetli vuruşu onu, gri pantolon paçalarından kaleye yolladı, Ernesto da peşine düştü; kusursuz hapının üstüne kapanıp sanki balgam veya izmaritmiş gibi onu ezecek bir makoseni ve kendisinin de minnettar bir köpek gibi tabanını baştan başa yalayışını içeren kâbusunun gerçekleşmesinin önüne geçmeye çalıştığı bu süreçte, ona refakat eden alaycı gülüşleri, bağrışmaları ve hatta kıçına yediği bir tekmeyi (ah, silahı yanında olacaktı ki) umursamadı. Nihayet onu sahibiyle oynayan, yaramaz bir köpek yavrusu gibi hasır bir çantanın altında bir görünüp bir kaybolurken buldu. Sahibesi çantanın bacaklarının kapanından uzaklaştığını hissettiği anda çığlığı bastı ve Ernesto saçı çekilip, tekmelenip bir köşeye itildikten sonra San Jóse durağında trenden atıldı; uzaklaşan trene hareket çekmek için –tabii ki de hapı sımsıkı yumruğunun içinde– peronda ayağa kalktığında, yara bere içinde ama muzafferdi.

José María Moreno'da hattın sonuna geldi ve bitmek tükenmek bilmeyen, ter içindeki birkaç dakika boyunca ömrünün de sonuna geldiğine inandı; bir perondan öbürüne geçip ters yöne dönmek için yukarıdaki sahanlığa çıkması gerekiyordu; her yerde hazır ve nazır gözcüler, bu defa zarif polis üniformalarına bürünmüş halde onu bekliyor olacaklardı. Elini kimlik cebine götürdüğünde –duygusuz ölüm istatistiklerinde bir rakam olmamak için, son bir umut– hapın hâlâ yumruk yaptığı elinin içinde olduğunu fark etti; kızıl taraf, hayat çizgisinin başlangıcını (yoksa sonu muydu?) çok hafifçe pembeye boyamıştı. Bilgelikten veya salt tembellikten eli, cebinde taşıma işini boşa çıkarmıştı, şimdi de ağzına götürmesine izin veriyordu. Hapı dudağıyla dişinin arasındaki yatağın ılıklığına yerleştirdi

–María Eva ile onun aşkının meyvesi, kızıl-beyaz, ufacık bir döl– ve yatıştırıcı sözler mırıldanarak (Korkma bebeğim, babacığın yanında, şimdi anneciğin yanına gideceğiz) merdivenlere yöneldi.

Tuzağa girmesine birkaç adım kala bir ara yol, turnikeleri tutan kerberosları atlatıp hem hayatını kaybetmeden hem de bilet almadan peron değiştirebilmesini sağlayan bir koridor keşfetti. Bu halde bile tren geldiğinde, kendini diriden çok ölü gibi hissediyordu; tam anlamıyla hortlağa döndüğüne ve herhangi bir başka yolcunun üstüne yerleşebileceğine inanmıştı belki de çünkü dolu bir koltuğa oturmasına ramak kalmıştı. Şekerini sonra yemek için saklayan biri gibi, hapı tükürüp bir kâğıt parçasına sardı.

Independencia'da indi, merdivenden çıkarak C hattına geçti; merdivenin duvarları Arap işi beyaz, mavi, solgun ve kirli altın sarısı çinilerle kaplıydı ve Morisko* veya Müdeccen** (bu iki sözcük aklına gelivermişti, iki üslup arasındaki farka dair hiçbir fikri yoktu) desenlerinin hâkim olduğu bu kaplamalar peronun duvarları boyunca uzanıyordu. Planı Constitución'a gelip ters yöne geçmekti fakat tren istasyona girdiğinde, perona sol taraftan inilip sağdan binildiğini ve aralarında da turnikelerin, turnikelerde de ölümcül silahları ve onlardan da ölümcül listeleri olan adamların durduğunu kalbi sıkışarak hatırladı. O halde, bu kez sahiden de yolun sonuna gelmişti. "Olamaz" diye düşündü dişlerini sıkarak "hayatım bu kadar budalaca bir hata yüzünden bitemez". Anne babası haklıydı; geri zekâlı, boktan bir zenciydi, ona verdiklerinin hiçbirini hak etmemişti. Hapı kot pantolonun arka cebinden çıkardı, avcunun içine alırsa vücudundan boşalan terin kapsülü eriteceğinden korkarak nazikçe başparmağı ve işaretparmağıyla tuttu; dizlerinin bağı çözülmüş olmasına karşın, başını dik tutarak

* İspanya'da Reconquista döneminde, engizisyon baskısıyla Hıristiyan olmuş Müslüman halk.

** İspanya'da ortaçağ boyunca Hıristiyanların hâkimiyetinde olan bölgelerde yaşamış Müslüman halk.

kaderine doğru yürümeye koyuldu. Tren durdu, sol yandaki kapılar açıldı, yolcular perona aktı; ayağını basmadan bir saniye önce yolculardan birinin, bir seyyar satıcının, topladığı parayı saymaya dalmış, yerinde oturmaya devam ettiğini fark etti ve ne yaptığını bir an bile düşünmeden, kapıların kapanmasından bir saniye önce, adamın sağına oturdu. Ona binlerce yıl gibi görünen birkaç dakika boyunca, artık saymayan satıcı sayılmazsa, bir akvaryum gibi kapalı ve aydınlık vagonun tek yolcusu olarak kımıldamadan oturdu; ta ki sağ yandaki kapılar, tuttukları nefesi bırakır gibi poflayarak ardına kadar açılıp benzerleri, kurtarıcıları, vücutlarıyla onu gizlemeye gelmiş yolcu kardeşleri kıvıl kıvıl içeri doluşana dek.

Teker teker durakları geçerken yorgun bedenini de bunaltı ele geçiriyordu. Şehir gerillası olarak geçirdiği ilk gün aynı zamanda son günü olmuştu. Che'nin çatışmayı kırsala, dağa çekmek ısrarının nedenini şimdi anlıyordu. Ormandayken dayanılmaz bulduğu o hastalığı, sıkıntıları yeniden çekmek için şimdi neler vermezdi ki! Oradayken nereden gelirse gelsin, ölümü hoş karşılamak mümkündü çünkü mutlaka şerefli olacaktı; özgür bir insanın gökyüzünün altındaki ölümü. Ayrıca, kimse köpek gibi tek başına ölmezdi asla, yoldaşları yanında olurdu, yanında... María Eva olurdu. Şimdi Miguel'e ne kadar da imreniyordu, evet ona, en mahrem ayrıcalığı yaşayarak kendi ölümüyle esriyen ona imreniyordu! Yüzü güneşe, nehrin rüzgârına dönük, yanında María Eva, göğsünde bir kurşun! Bir gerilla böyle ölmeliydi işte! Şehirde gerilla olmak bir hataydı! Ormanı hiç bırakmamaları gerekirdi! O katışıksız ıssızlıkta, yıldızlarla dolu tertemiz gökyüzünün altında, insanlığı uğruna hayatını verecek kadar sevmek ne de kolaydı! Orada halk soylu, yüce bir şeydi ama burada, bu kudurgan, terli, kekre yığındı; tutamaçlara muz hevenkleri gibi asılmış salkımlardı; insanı geğirten, osurtan, nefesini kokutan, şekilsiz ve içinde bit yeniği olan yahniydi. Ne dayanışma ne de asaletin izini taşıyan bu tamahkâr suratlarla, bu meymenetsiz yüzsüz-

lerle burun buruna gelince, insanlığı sevmek o kadar kolay olmuyordu. Şimdi hapı havaya kaldırıp onlara "Kardeşlerim, bunu sizler için, sizlere duyduğum bütün sevgi için yapıyorum" desen ve ayaklarının dibine yığılsan, devrilmiş vücudunun yanına diz çöküp seni doğrultacak ve kollarının arasına alacak, yastık niyetine katlanmış ceketini boynunun altına koyacak, bir damlacık da olsa senin için gözyaşı dökecek ve o akşam evine döndüğünde vakur bir sesle "Bugünden itibaren daha adil, daha dayanışmacı, daha iyi olacağız; bugün bir kahramanın öldüğünü gördüm" diyecek biri, yalnızca bir kişi çıkar mıydı içlerinden acaba? "Hayır, elbette ki hayır, daha ilk sözcükte, yanında bomba olduğunu sanıp çığlık çığlığa vagonun iki yanına koşuşurlar ve ölecek tek kişinin sen olacağını anlayınca da sen ağzından köpükler saça saça can verirken suratına tükürüp tekmelemek için aynı hızla, hatta daha da hızlı geri dönerler" diye fısıldadı zihninin beyaz tarafı, diğer yandan kızıl tarafı da konuşuyor "hayır, onu dinleme, bu hatta işçi sınıfı yolculuk etmiyor, o yüzden böyle; bir bak onlara, hepsi ya büro elemanı ya da tezgâhtar, hepsi gerici, küçük burjuvalar; sen hayatını onlar için değil, işçi kardeşlerin için veriyorsun, şimdi onların arasında olsaydın, mesela San Martín veya Sarmiento'ya doğru gidiyor olsaydın, sana çok daha kolay gelecekti; onlar seni anlardı, yaptığının kıymetini bilirdi, bilmek ne kelime, sana engel olur, hapı elinden alır ve tek bir adammış gibi treni ele geçirirlerdi, düşmanı durdurmak için trende siper alır, hatta belki de ateş açardı; onlar sana derdi ki 'Sakin ol yoldaş Ramón, sana zaman kazandırmak için hepimiz mümkün olduğunca direneceğiz'. "

Ernesto elini suratından geçirip kotuna sildi, hapı elinde hissedebilsin diye anahtarlığının içine attı. Hiç değilse silahı yanında tutmuş olsaydı, merdivenlerden yukarı ateş ede ede kendine yol açabilir, bacağına sıkılan bir kurşunla kaldırıma devrilmiş otururken ağaçların yapraklarını, göğün rengini son bir kez seyredebilir, düşmanın gözünün içine bakıp onlara

"Sakin ol korkak, altı üstü bir adamı vuracaksın"* diyebilirdi. Kör bir öfke, içinde büyümeye başlamıştı ve vagon onu zapt etmek için fazlasıyla ufaldıkça öfkesi etrafını saran kadın ve erkeklerden (Sonuçta, onların ne suçu vardı ki? Bildiği kadarıyla, hiçbiri hayatını feda etmesini istememişti ondan) onu bu çıkmaz sokağa ilk başta sokanlara yöneliyordu. Orospu çocuklarını öldürme kararlılığından kendilerini öldürme kararlığına, neredeyse farkına bile varmadan, nasıl ve hangi anda gelmişlerdi? Herkes delirmiş miydi? Devrim faşoları temizleyecekti, onların işini onların yerine yapmayacaktı ki. Mevzu ele sağ geçmemeye karar verip böylece mücadele arzularını yok etmek için onları etkilemekse madem, ne diye bir sözleşme yapıp, ne bileyim ben mesela Ferro Stadı'nda buluşarak, herkes birden aynı anda hapı yutup onları cidden korkutmuyorlardı? Zihninin beyaz yanı öfkeden kudurmuş, gemi azıya almıştı. Her geçen dakika kazıklanmışlık hissi artıyordu. María Eva'yla kaç defa konuştukları âşıklar ordusu neredeydi şimdi; omuz omuza ateş ederek çıkış yolu açacakları ya da sırt sırta verip kendilerini savunup düşmana "Siz bizi öldürmüyorsunuz, biz ölmeyi seçiyoruz" diye bağırarak güçbela sakladıkları iki kurşunla, birbirlerini sonsuz bir aşkla vurdukları, Bonnie ve Clyde'a veya Butch Cassidy ve Sundance Kid'e yaraşır sonlarına ne olmuştu? Bunun için mi onları ayırmışlardı? Onu yeniden görmeden nasıl ölürdü? Öfke dolu ve içedönük düşüncelerine öylesine dalmıştı ki seyyar satıcının teranesini ancak burnunun dibinde bittiğinde işitti.

"Sayın yolcular, fırsattan istifade, doğrudan fabrikasından getirdiğimiz, onluk pratik ambalajındaki hapı sizlere sunuyoruz. Hanımlar, beyler; şu elimde görmüş olduğunuz hap, ister isyancı ordusundan askerin dili isterse bir Montonero'nun ağzı olsun, tüm yeraltı örgütlerinin militanları ve gerillaları için ideal bir çözümdür. Diyelim ki polis çevirmesi oldu veya tek başına pusuya düştünüz ve vuruldunuz. Ne yapacaksınız? İşte bu

* Che Guevara'nın öldürülmeden önceki son sözleri.

ufacık hap, sizin imdadınıza yetişecek ve işkenceye uğrama, şiddete maruz kalma ve yoldaşlarınızı ele verme riskini kökünden yok edecek. İşte şuradaki beyefendiye de bir şişe takdim ediyorum. Başka isteyen? Teşekkürler. İster eczaneden ister toptancıdan isterse fabrikadan alın, yirmi pesodan aşağıya bulamayacağınız bu mucize ürünü, şimdi yalnızca on peso karşılığında alma şansınız var. Bu fırsat kaçmaz hanımlar beyler..."

Bir yandan konuşurken bir yandan da kutuları gönülsüz veya bıyık altından gülen yolcuların kucaklarına bırakıyordu. Kendi kucağına düşen kutuya, altı üstü alelade bir aspirin taklidi olduğunu anlayıncaya dek, ölçüsüz bir dehşetle baktı. Diagonal Norte'de inerken kutuyu oturduğu yerde bıraktı çünkü Retiro'daki peron düzeni, Constitución'dakiyle aynıydı ve şansını tekrar zorlamak istemiyordu.

Nasıl olduğunu tam anlamadan kendini yeniden A hattında buldu. Makinist kabininin hemen dibine oturmuştu. Edilgen gözleri, önündeki geniş pencereden, ara ara yakınlaşan ve tabelalara, gişelere, peronlarda dizilmiş yolculara dönüşen ışıklı noktalara doğru giden aydınlatılmış yolların yılankaviliğini görebiliyordu. O sırada aklına Avrupa'ya yaptığı ilk geziden bir anı geldi; ağırkanlı bir gece treninde, aydınlık, küçük istasyonlarda dura dura Alpler'i geçerken küçük Ernesto, buzlanmış camdaki boşluklardan bu harikaları büyülenmiş bir biçimde seyrediyordu (Bu anı yalnızca kendisine aitti, bu fasılalı büyüye karşı kayıtsız kalan anne babası, gecenin tamamını horlayarak geçirmişlerdi). Dönüş, gidişten kat kat hüzünlü olmuştu. Karanlığın içinde çöldeki vaha gibi beliren, aydınlık, rengârenk istasyonlar ya küçülerek ya da bir virajın ardında gözden kaybolarak bir bir geride kalıyorlardı ve Ernesto o an anladı ki ölümden döndüklerini söyleyenler yalan söylüyor: Ölürken karanlık bir tünelin içinden ışığa doğru yürünmüyordu, tünelin ardında kalan ışıktı, bir insanın hayatıydı ve götürülürken gözyaşlarının arasından görünen ışığa bütün gücüyle tutunmaktan, gerisin geri karanlık tünele doğru çekilirken ışı-

ğın gitgide ufaldığını görmekten başka bir şey gelmiyordu elinden.

Peru'da, üstüne çöken ölüm uykusundan (donarak ölenlerin aynı rehavete kapıldığını okumuştu ama onun buzları eriyordu) silkinmeyi başardı, D hattına geçti ve strateji değiştirmeye karar verdi; tüm istasyonlarda durup tüm çıkışları deneyecekti, bu kadar saatten sonra özellikle de ara duraklarda denetlemeyi biraz gevşetmiş olabilirlerdi belki. Catedral'in yürüyen merdivenlerinin dibinde, koyun sabrıyla bekleşen kalabalık ona bilmesi gereken her şeyi söylemiş oldu ve bir banka büzülerek onu 9 de Julio'ya götürecek olan treni bekledi; durağa varınca inmeye tenezzül bile etmedi çünkü peronda bile silahlı adamlar dolaşıyordu. Öte yandan, Tribunales'te peronlar boştu ve yürüyen merdivenlerdeki yolcu akışı muhteşem bir pürüzsüzlükteydi ve bir an içini kaplayan, ağda bir yırtık bulmuş olmanın çocuksu umudu, bunun yalnızca ara kata çıkan ilk merdivenler olduğunu anlayınca söndü; ikinci kattakiler, yani özgürlüğe ve hayata çıkaran esas merdivenler, tıpkı diğerleri gibi denetleniyordu ve insanlar merdivenin dibinde yığılarak gökyüzünün görünen parçasını kapatan yetkili subay veya astsubay, tek tek her birine çıkış iznini verene dek bekliyordu. Ama daha kötüsü, esas felaket, onu tekrar perona indirecek olan merdivenin asker kaynamasıydı. Orada kalakalmıştı; ona sürünen, arada bir de itekleyip merdivenlere ve "Sıradaki!" komutuna doğru ilerleyen yolculardan gözlerini alamıyordu; merdivenin hafifçe titreşen ilk basamağı, güneşin vurduğu yüzünü buruşturmuş adama doğru yükseliyordu; iki acemi önlerinden geçenleri ayıklarken o da elindeki listelere bakıyordu. Bütün bu itaat, öfke ve keyfi sadizmin yoğunlaştığı hayvansı yüz hatlarının insanoğlunun soylu çehresini çarpıttığı bu surat, ecelinin yüzü olacaktı demek. Gözlerinin ebediyen kapanmadan önce göreceği son şey bu habis danua gözleri olacaktı, ha? Hapı yeniden başparmağı ve işaretparmağının arasına sıkıştırıp bu defa geri dönülemez

biçimde ağzına götürdüğü sırada, kesin olarak bildi ki bunu ne halk ne devrim ne de yoldaşları için yapıyordu; bunu yalnız ve yalnız María Eva için yapıyordu. Çünkü şimdi onu ele geçirirlerse, işkenceyle onu konuşturmayı başaramasalar bile uyuşturucularla aklını karıştırmayı veya çocuklarına misilleme yapmakla tehdit etmeyi ve böylece iradesine rağmen ağzından María Eva'yı tehlikeye atacak bir bilgi almayı denerlerdi. Emin olmanın tek yolu vardı, o da sağ yakalanmamak. Ancak gün ışığını ve gökyüzünü bir kerecik görmeden ölmek istemiyordu. Hapı ağzına attı, şekerli tadını hissedince, küçükken annesinin ilacın tadının çok güzel olduğunu söyleyerek onu kandırmasını anımsadı ve idam sehpasına götüren merdivenleri çıkmak üzere sıraya girdi. Geçerse geçerdi. Yok geçemezse, çenesinin tek bir kez kasılmasıyla, bir an için gösterilen mutlak kararlılık tereddütle geçen bir hayatı temize çıkarırdı. Ayağını ilk basamağa (anında ikinci ve sonra da üçüncü olmuştu) yaklaştırdı, başını yukarı kaldırdı ve böylece yukarıdaki sahneyi, ceketini ve gömleğini çıkarıp orada, herkesin içinde pantolonunu dizlerine kadar indirmek zorunda bırakılan, takım elbiseli marsığın küçük düşürücü iktidarsızlığını adamakıllı gözleyebildi; aynı biçimde, suratı ter içindeki bıyıklının, daha dün elde ettiği mutlak iktidarını uygulamaktan aldığı edepsizce hazzı da adeta büyüteçle bakıyormuş gibi, birden etraflıca ve apaçık gördü. Kurbanını yalnızca iyi giyimli bir amele olduğu için seçtiği besbelliydi ve işte o anda, saniyeler içinde tastamam kesinleşecek bir planın ilk çizgileri, sanki beynine binlerce tonluk mühürlerle damgalandı. Ayağını geri çekti, dükkânların bulunduğu tarafa süzüldü, büfenin vitrinindeki abur cuburları, aradığını bulana dek gözden geçirdi, satın aldı, kafenin tezgâhına kadar yürüyüp pipetle beraber buz gibi bir kola aldı ve şişenin tezgâhı kaplayan camın üstüne anında akıttığı baştan çıkarıcı, dayanılmaz damlacıkları keyifle seyretti. Tuvalette kremalı bisküvi paketini, baş tarafını koparark açtı, açıkta kalmış olan ilk bisküviyi ağzına attı; bir yandan onu

çiğnerken diğer yandan da ikinci bisküviyi ortadan ayırdı, hapı anahtarlığından çıkardı ve hindistancevizi parçacıklarıyla kaplı süngerimsi, pembe kremanın tam ortasına gömdü, bisküviyi yeniden birleştirdi ve paketin en üstüne yerleştirdi.

Sanki rüyadaymış veya bin defa provasını yaptığı bir dansmış gibi, göz açıp kapayıncaya dek işi bitmişti. Sırası gelince merdivene bindi. Sol elinde bisküvi paketi, sağ elinde kola vardı; tırabzana tutunmadan, merdivenin kendini yukarı taşımasına izin verdi. Eşiğe beş basamak kala, ter içindeki subaya ve yanındaki iki acemi ere bakmaya tenezzül etmeden, sanki hayatta başka derdi yokmuş gibi, kolasından höpürdete höpürdete bir yudum aldı. Yukarı gelip de bıyıklı adam, kimliğini göstermesi için ona havladığında, masumiyet timsali bir Ernesto, bakması için kimliğini adama uzattı. Pipeti ağzına götürüp şişedeki kolayı son damlasına kadar içerek (eziyet etmek için son damlanın emilmesinin çıkardığı vakum sesini uzatırken gözlerinin içine bakıyordu) sergilediği gamsızlığın subayda yalnızca şaşkınlık uyandırması kaçınılmazdı. Ancak bundan sonra olanlar, tamamen subayın Ernesto'ya fırlattığı öfkeli bakışa ve onun da kendini tutamayarak bu tacize tepki vermesine bağlıydı; tepkisi subayın el koyma hevesiyle birleşince de –Hay Allah, çok geç!– sırf Ernesto'nun elinden almış olma zevki için paketi kapıp elini ilk bisküviye uzatacak ve onu ağzına atacak.

Kasıtlı ve küstahça bir yavaşlıkla, ortasındaki çıtırdayan sürprize denk gelene dek pembemsi, yumuşak bisküviyi dişledi; o anda bir insanın yaşayabileceği en büyük şaşkınlıkla gözleri fincan kadar oldu ve aynı zamanda, karşısında duran adamın yüzündeki puştça zafer ifadesini fark etti ve sağ kolunu, erişemediği tabanca kılıfına doğru uzattı; bacakları vücudunun ağırlığıyla yavaşça büküldü ve düşerek merdivenden yuvarlandı. Merdiven, şaşkınlığı yüzünün hatlarında ebediyen donup kalmış ve tepetaklak olmuş adamı tekrar yukarı, metronun girişine çıkardığında, yüzlerinde aynı afallama ifadesiyle

acemi askerler onu bekliyordu ve kimsenin doğru dürüst görmediği adam ortadan kaybolmuş; ondan geriye iz olarak yalnızca, yürüyen merdivenin basamaklarının ısrarla çelik kenara sürüklediği, yere düşmüş bisküvi parçaları kalmıştı.

8
Bay Tamerlán'ın Yargılanışı

"Küçük bir teşvike ihtiyaçları var" dedi yoldaş Carlos, sigarasını orta sehpayı kaplayan camın üstüne vura vura ve hemen ardından da yaktı. Urbano bir mendille gözlüğünün camlarını siliyordu, Clodomira onun yanında aynı işlemi bir Uzi'ye yapıyordu, yeniden zuhur etmiş olan Ezcurra bacaklarını her zamanki gibi üst üste atıp yayılmış, tavana bakarak sigarasını tüttürüyordu, Ricardo diye bir yoldaş elindeki sandviç tabağından aldıklarıyla, kız arkadaşı Amalia'yı besliyordu. O yedinci kişiydi; hepsi birlikte Delta Birliği'nden kalanları kendisine katmış olan Kuzey Birliği'nin yeni zirvesini oluşturu-

yorlardı. Tutuklunun kaderini kararlaştırmak için oturum düzenlenmişti.

"Ailenin mi şirketin mi?"

Saat sabah on bir olmasına karşın ışıklar açık oturuyorlardı çünkü dışarıdan kimse içeriyi görmesin diye panjurları kapalı tutmaları gerekliydi; hücre evi düzenine geçince, tıpkı sisle kaplı bir lagünde sürüklenen adacıklardan oluşuyormuş gibi, şehrin coğrafyası belirsiz, akışkan bir hal almıştı. Bir yerdeyken nerede olduğunu veya başka bir yere gittiğinde oraya nasıl geldiğini bilmemenin verdiği daimi huzursuzluk hiç yakasını bırakmıyordu. Sanki bir dizi düşte veya birbirinden bağımsız bir sürü film setinde yaşamak gibiydi ve görmemek, bilmemek, işaretleri algılayıp birleştirmemek için çaba harcaması gerekiyorduysa da iradesi azıcık zayıflamaya görsün, zihni kendini bu işe adıyordu; trenlerin, kilise çanlarının, uzaktaki bir caddenin trafiğinin sesi, kokular, dekorasyon tarzı, güneş ışınlarının saat saat geliş açısı...

"Bilemiyorum. Herhalde şirketin. Sen ne diyorsun Ramón?"

Mesela bu ev; yemek odası takımı, püsküller sarkan koltukları, göze çarpmayan Morisco stilindeki avizesi, vitrini; bol çekmeceli, sedef kakmalı büfesi, yanmayan dökme demir sobası ve sokağın gürültüsüyle, ilk düşen güz yapraklarının erkenci yanık kokusunu eve ancak sızdıran kapalı pencereleriyle bu evin Zona Norte ilçesinde bir köşkün giriş katı olduğu besbelliydi; ille tahmin etmesi gerekse, Martínez veya La Lucila'da derdi, tabii kendi evinin iki adım ötesinde de olabilirdi.

"Ramón."

Ancak o anda, sorunun kendisine yöneltildiğine uyandı. "Kusura bakma. Şirket, elbette; aileye bulaşmak her zaman kötü bir imaj yaratır."

"Yoldaş Carlos'la personel şefini düşünmüştük." Konuşan Ricardo'ydu. "Riske girmemek için, diyorum. İşçilerle arası nasıl?"

"Varelita" diye düşündü Ernesto. Karısı ve üç çocuğu. Büyük kızı hukuka girmişti, değil mi? Her zaman onlardan bahseder. Ama iyi kâğıt oynar. Ne boktan iş.

"Bomba mı tüfek mi?"

Kapaklar, namlular, namlu sabitleyiciler ve yaylardan oluşan yapbozdan gözlerini ayırmayan Clodomira hariç, hepsi birbirine baktı.

"Hafif makineli" dedi Ricardo. "Ama karşıdan ateş, o kadar. Şimdilik."

"Bilemiyorum" dedi Ernesto. "Kulağa iyi geliyor, doğrusu. Öte yandan, inşaat işçileri genelde pek bilinçli değil. Öğle yemeğinde mangal yaptın mı tamamdır, anlarsınız ya. Açıkçası, risk alacaksam pazarlama müdürünü vurmak için alırdım. Ona kimse tahammül edemiyor sahiden de. Üstelik oligarşinin tanınan bir üyesi. Şimdi düşününce aklıma geldi; aynı zamanda ailenin akrabası. Böylece ikilemden de kurtulmuş oluruz."

Ricardo, bir yandan küçük defterine not alırken "O da evde mi kalıyor?" diye sordu. "Çünkü apartman dairesi bize sorun çıkarıyor, biliyorsun. Adı ne?"

Ezcurra onun yerine cevap vererek "Cáceres Grey" dedi, parmağıyla kolasının içindeki neredeyse erimiş bir buz parçasıyla oynuyordu.

"Tanıyor musun?" diye sordu Ernesto.

"Birkaç defa beraber orospularla takılmışlığımız var."

Hepsi ona sözsüz bir kınamayla bakarken, o da bunu fark ettiğine dair neredeyse belirsiz bir gülümsemeden başka bir işaret vermeden, buzla oynamayı sürdürdü. Canı sıkıldığında, yoldaşlarını dehşete düşürmek için züppe kimliğini abartarak kendini eğliyordu.

"Neyse, yoldaş Ramón'a katılıyorum, imaj açısından elimizdeki en iyi seçenek o olabilir. Yalnız, camları kurşun geçirmez abi. İyice yukarı doğru ateş edin."

"Endişelenme" dedi Clodomira, odada çınlayan bir şak sesiyle Uzi'nin şarjörünü taktığı anda. "Salonundaki avizelerde bir tane sağlam kristal kalmayacak."

Saat on iki-dört arası tutulan ikinci nöbeti tutmak ona düşmüştü. Her zamanki gibi kapının önünde duruyordu çünkü tutukluyla en ufak bir teması olmasını istemiyordu. "Beni tanıma riski var" diyerek açıklamıştı bunu. Aşağıda saatler uzuyordu, bilhassa kötü havalandırma yüzünden sigara içilemediği için; *Latin Amerika'nın Kesik Damarları*, *Ne yapmalı? Yeryüzünün Lanetlileri* ve tabii ki *Komünist Manifesto* gibi tarih, felsefe ve politika kuramlarına dair kitaplar okuyarak oyalanıyordu, çünkü içinde bulunulan koşullarda edebiyat bir lükse dönüşmüştü. Ona düzenliymiş gibi gelen belli aralıklarda kitabı kapatıp María Eva'yı düşünüyordu. Diğer yandan, vaktinin büyük bölümünü nöbeti bitmiş bile olsa, içeride geçiren biri vardı, o da yoldaş Carlos'tu. İnsanı hayretler içinde bırakan bir hızda notlarıyla doldurduğu, birtakım spiralli defterlerle dolaşıyordu. "Arjantin'deki tekelci kapitalizmin işleyişine, politik iktidarla, orduyla olan bağlantılarına, hepsine dair paha biçilmez bilgiler topluyorum. Bay Tamerlán inanılmaz biçimde yardımcı oluyor." Ernesto ona bunun çok kötüye işaret olduğunu söylemeye niyetlendi ama kendini tuttu; ayrıca yoldaş Carlos Psikoloji Bölümü'nde yüksek lisans öğrencisiydi ve hem tutukluyla hem de onun tuzaklarıyla başa çıkmayı bilirdi herhalde. Fakat içerisiyle dışarısı arasındaki, bitmeyen kitap trafiğini görünce endişelendi, özellikle de kitapların kapağını gördüğünde: *Ne yapmalı? Tarih Beni Aklayacaktır, Gerilla Savaşı, Bolivya Günlüğü*. Böylece esasen aynı kitapları okuduklarını fark etmiş oldu.

Kitapları geri verirken "Neler oluyor?" diye sordu, bu kez cidden telaşlanarak.

Bodrumdaki halk hapishanesinin önündeki dolaba doğru döne döne inen sarmal merdivenden, elinde kitaplarla sarkan Ricardo coşkuyla cevapladı: "İnanılmaz, değil mi? Çerez yer

gibi Marksizmin klasiklerini yalayıp yutuyor. Bence sonunda davamıza katılacak. Hepsi onun gibi olsaydı, harika olurdu değil mi? Yalnızca fikirlerimizin gücüyle galip gelebilirdik. Silah yerine kitaplarla" derken kendi tabancasını havaya kaldırdı.

Zihninin paranoyak tarafı, içinden "Hayır, hayır, ne yaptığınızdan haberiniz yok" diye bağırıyordu; aşağıya indiği zamanlar, önünde durduğu odadan yayılan radyasyon yüzünden o tarafı kontrol altında tutmakta zorlanıyordu, "O kitapları Tamerlán'a vermek, çılgın bir bilim insanına zenginleştirilmiş uranyum hediye etmek gibi". Ortalığı velveleye vermemek için ılımlı bir şeyler söylemeye çalıştı. "Keşke siz haklı çıksanız ama ben onu sizlerden iyi tanıyorum ve yerinizde olsam ona güvenmezdim. Bana kalırsa bir dümen çeviriyor."

Konuyu yoldaş Carlos'a da açtı, o da çürütülemez savlar ileri sürdü. Devrimin zaferiyle birlikte, Küba'da olduğu gibi işadamlarının, toprak ağalarının ve kapitalistlerin büyük kısmının ülkeyi terk edeceğini belirtti. Ama sınırların kapatılmasının ardından önemli bir bölümü de içeride kalmaya mahkûm olacaktı ve devrime yararlı olabilmeleri, en azından zarar vermeyecek hale gelmeleri için de onların burjuva bilinçlerini yeniden eğitmek gerekecekti. O, bu konu üzerinde çalışıyordu ve Bay Tamerlán'ın kazanılma sürecinden, tam da bu kadar uç bir örnek olduğu için çok şey öğreniyordu. Eğer onda başarılı olurlarsa herkesi kazanabilirlerdi. Her halükârda, kaygılanacak bir durum yoktu, zaten büyük olasılıkla kısa süre sonra idam edilecekti.

Operasyonun ertesi günün sabahı yapılması kararlaştırılmıştı ve haber tüm gazetelerin akşam baskısının manşetlerinde yer almıştı. Askeri diktatörlük, gerilla faaliyetlerine ilişkin, basına mutlak bir sansür uyguluyordu ama bu türden haberlere izin veriyorlardı çünkü kamuoyunun gözünde gerillalara itibar kaybettiriyordu. Gerçi onlar olan biteni, Clodomira öğle vakti döndüğünde zaten öğrenmişlerdi.

"Bombok bir iş be abi. Ben size dümdüz yukarıya doğru nişan alın demedim mi?"

Ernesto ellerini yüzüne kapattı. Midesi halatları kopmuş asansör gibi boşlukta sallanıyordu.

"Yalnızca bir uyarı olacaktı."

"Bana söyleme. Nasılsa, şerefsizin önde gideniydi. Tam yanından geçiyorduk ki o gerzek durup kapıyı açmaya karar verdi" dedi Clodomira purolarından birini yakıp kendini iskemleye bırakırken. "Neyse hiç değilse veleti vurmadık. O zaman hakikaten sıçardık işte."

Gözlerini yavaşça kenetlenmiş ellerinden ayırıp sordu: "Kızının gözü önünde mi öldürdünüz?"

Clodomira dumanı üflerken önünde açık duran gazeteyi işaret etti.

"Okula gideceklerdi."

Bunu der demez, sorunun, yanına verilen yoldaşların yeterince pişmemiş olmasından kaynaklandığını ileri sürdü; tersaneden gelen iki yoldaş ellerine ilk defa silah alıp operasyona çıkmışlardı. Clodomira, Urbano ve belli bir noktaya kadar da Ezcurra, herkesin en iyi bildiği işi yapmasından yanalardı; Amalia, Ricardo ve yoldaş Carlos ise bir militanın organik olması ve her tür görevi sırayla üstlenmesi gerektiğine çünkü aksi halde kapitalizmin kusurlarını yeniden üreteceklerine inanıyorlardı; uzmanlaşma kaçınılmaz olarak elitizme yol açacaktı, tabii terörizme yol açmazsa; sonlarının Baader-Meinhof gibi olmasını da istemiyorlardı. Ernesto'yo fikrini sorduklarında, bilmediğini söyledi. Salt operasyonel açıdan bakıldığında amaçlarına ulaşmışlardı; en azından artık Aile niyetlerinin ciddiliğinden emindi. Bu yüzden yeniden bağlantı kurma çabası, olabilecek en kötü şekilde sonlanınca (Buluşmaya önceden müdahale edildiği anlaşıldı ve eğer kadın yoldaş hapı zamanında yutmasaydı, hücre evinden çıkmak ve tutukluyu yine taşımak veya doğruca idam etmek zorunda kalacaklardı) yargılama sürecine geçme vaktinin geldiği anlaşıldı.

İddianamelerin iki günde hazırlanmasını kararlaştırdılar ve üçüncü günün sabahı yoldaş Ricardo ve yoldaş Clodomira, tu-

tukluyu hücresinden almaya indiler. Ernesto kucağında bir Halcón'la, pencerenin önündeki kanepede oturuyordu. Diğer makineli Clodomira'daydı; bir kaçma teşebbüsü veya düşman saldırısı olduğunda sanığı vurmakla görevliydiler. Yoldaş Carlos koltuklardan birinin ucuna oturmuştu ki ayakları yere değebilsin; diğer koltuktaysa sırık gibi bacaklarından birini koltuğun kolundan sarkıtarak oturan Ezcurra vardı. Amalia ayakta duruyor, birtakım kâğıtları heyecanla tekrar tekrar okurken dudaklarını dua edermiş gibi kımıldatıyordu. Urbano masaya oturmuştu ve bu tarihi olayın tüm yönleriyle kayda geçmesinden sorumluydu, ne de olsa halk her Allahın günü devşirmenin tekini sanık sandalyesine oturtup yargılayarak ölüm cezasına çarptıramıyordu. Koridordan yaklaşan ayak seslerini duyduğunda Ernesto, silahın avuçlarından kaydığını fark etti ve ellerini pantolonuna silerek kuruladı.

Tamerlán'ın başına kukuleta geçirilmiş, elleri arkadan bağlanmıştı ve sanık sandalyesine oturabilmesi için yardım etmek gerekti. Ernesto bir an için kukuletayı başından çıkarmayacakları umuduna sığındı ama aynı anda Clodomira onu ucundan tutup tükenmez kalemin kapağını çıkarır gibi çekti aldı. Dokuz ay önce kaçırıldığından beri onu ilk defa, yani birebir karşısında olarak ilk defa görüyordu. Uzun zamandır kapalı kalmaktan dolayı solgun ancak formdaydı, günlerini katı bir rutine uyarak geçiriyordu; altı saat okumaya, altı saat yoldaş Carlos'la görüşmeye, iki saat yemek ve kişisel bakıma, iki saat egzersize, sekiz saat de dinlenmeye ayrılmıştı ve arkaya doğru kıvrılmış kolları, belirgin kaslarıyla gayet kuvvetli görünüyordu. Pembe bir Lacoste kazak ve jilet gibi bir ütü çizgisi olan, denizci mavisi bir pantolon, yeni cilalanmış kahverengi makosenler giymiş, tıraş olup taranmıştı; en azından görünüşte, esaret onu en ufak biçimde etkilememişe benziyordu. Belki de konu tam olarak buydu; dokuz ayı ortalama bir banyo büyüklüğündeki bir bodrumda (onu bir çuvala koyup sağa sola götürdükleri günler hariç), vantilatörlere bağlı, güvenilmez bir

havalandırma sistemin temizlediği havayı soluyarak geçirdiği halde, böylesine manyakça bakımlı olmayı beceren bir adamda, hafif bir kaçıklık vardı. Onu oturttukları sanık sandalyesi aslında bir bar taburesi olduğundan, bir eli makinelinin askısında, sokak kapısının yanında ayakta duran Clodomira hariç, savcılarından belli belirsiz yukarıda duran ve başını hafifçe çevirip tek tek her birine bakan adam, aslında kendisi onlara değer biçiyormuş gibi gözüküyordu. Yakınına gelirken Ernesto da mağrur ve meydan okuyan bir tavır takınmaya hazırlandı; bu defa, adada onu gafil avladığı zamana benzemeyecekti ancak, kendi kuruntusu olduğunu düşünebileceği denli belirsiz alaycılıkta bir gülümseme haricinde, sanki tanımamışçasına yanından geçip gitti. Ne beklediğini Ernesto da bilmiyordu; hakaret, doğrudan bir suçlama, ikisinin arasındaki işbirliğine dair imanın tekrarı ama bu defa arkadaşlarının önünde, bu aldırmazlık hariç herhangi bir şey. Bir kez daha Tamerlán'ın kozu onunkini geçmişti.

İkide bir saatine bakan yoldaş Carlos mahkemenin başlaması emrini verdi. Amalia baştaki gerginliğini üstünden atınca, tok bir sesle ve tane tane iddianameyi okudu.

"Bay Fausto Tamerlán, işlemekle suçlandığınız cürümler şöyledir: yerel sanayi aleyhine tekelci icraatları sürdürmekle, yabancı şirketlere paravanlık yapmakla, çok sayıda şirketlerinizin çalışanlarını, onların en temel haklarını tanımayarak sömürmekle; sendika seçimlerine kendi çıkarınız uğruna hile karıştırmakla, sendika ağalarıyla işbirliği yapmakla, onlara isim vererek yönetici ve delegelerin tehdit edilmelerine, dövülmelerine ve en az iki vakada öldürülmelerine neden olmakla, hatırgönül ilişkileri, rüşvet veya tehdit yoluyla ihale almakla..."

Suçlama sağanağının altında, Tamerlán'ın başı öne eğilmişti; adeta işçi sınıfına karşı işlediği suçların tek tek sayılması, onda pişmanlığa değilse de en azından belli bir utanca, başlangıçtaki meydan okuyan tavrında bir azalmaya neden olmuştu. Ayrıca, diğerlerinin yüzlerini görmesine izin verildiği andan

itibaren, kaderinin belirlenmiş olduğunun da farkına varmış olmalıydı.

Amalia'nın, iddiaları neredeyse kafiyeliymiş gibi ritmi gittikçe artan bir tonda söylemesinden hitabının sonuna geldiği belli oluyordu.

"...devrimci örgütlerin temsilcilerinin, başkanı olduğunuz holdingin bünyesindeki işyerlerine serbestçe erişimine dair, söz konusu örgütlerle varılmış anlaşmaları tanımamakla ve hepsinden önemlisi, Peronizmin egemen sınıfların planları içinde eritilip etkisizleştirilmesini sağlamaya çalışmakla suçlanıyorsunuz. Bu suçlamalara yanıtınız nedir?"

"Ayna ayna, beni kızdırır, seni kudurtur."

"Bay Tamerlán!" diye patladı yoldaş. "Eğer yargılanmanızı ciddiye almazsanız, devam etmemiz mümkün olmayacak! Sizi halkın yargıladığını idrak edin!"

"Halk mı? Siz mi? Bırakın Allah aşkına! Eğer sizi ciddiye almamı istiyorsanız hiç değilse benimle dalga geçmeyin."

"O halde Bay Tamerlán, bu mahkeme bağlamında Montoneroların halkı temsil etme yetkinliğini reddettiğinizi mi anlamalıyız?" diye sordu yoldaş Carlos.

"Yok ama böyle de yapmayın canım, sizi gücendirmek istemedim. Che Guevara'nın isabetle söylediği gibi sizler öncüsünüz, halkın ordusunun başını çeken öncü kuvvetlersiniz. İsabet ettiremediği bölümse, halkın öncülerin ardından değil bilakis önünden gittiği gerçeği; dürtülmedikçe sürü kımıldamaz. Etrafınıza bir bakın, öyle mi değil mi? Sizler vurulma tehlikesi içinde diktatörlükle savaşır, sakız gibi siyanür hapları çiğnerken halk ne alemde? Yatağın, divanın, sedirin altına sinmiş, silah sesleri kesildi mi duymak için başını çıkarıyor arada sırada. O bölümü hatırlıyor musunuz bilmem ama, bir an gelmiş ve Che cevaba yaklaşmıştı, kendine şu soruyu sorduğunda: Öncülerde, ilerleme uğruna kendilerini feda etmelerini sağlayacak niteliksel bir değişim meydana geldiği halde, neden halk kitleleri ancak belli bir yoğunluktaki teşvikler ve baskı ol-

maksızın harekete geçirilemiyor? Sizce cevap açık değil mi? Kitle budala değildir; o yol kenarına dizilir, kendini kurban edenleri yani sizi alkışlar. Size 'Ay haydi inşallah canım öncüm' diye tezahürat yapar."

"Vay orospu çocuğu..." diye düşündü Ernesto. "Bizden daha iyi anlamış okuduklarını. Ona okuması için bunları vermek şuursuzluktu, biliyordum."

"Bay Tamerlán..." diye söze girdi yoldaş Amalia.

"Daha bitirmedim. Hatta henüz başlamadım bile. Eğer bu cidden bir mahkemeyse sizin söylediğiniz gibi, kendimi bizzat savunmaya hakkım vardır. Yoksa yok mu? Bu geleneği uzun yıllardır sürdüren bir ülkede, beni böyle kutsal bir haktan yoksun bırakmak, beni apaçık savunmasız bırakmaktır. Bu hakkını şimdi kullanmakta olan sanık, her ne olursa olsun söylemesi gerekenleri söylemekten vazgeçmeyecektir. Siz kendinize düşen görevi bileceksiniz, ben kendime düşeni gayet iyi biliyorum."

"Bir avukat seçme imkânı sunulmuştu size" diyerek söylevini kesti Amalia.

Tamerlán "Evet, doğru ve bunun için size çok müteşekkirim ama size zahmet vermek istemedim, ben kendim halledebilirim" diye karşılık verdi. Sesinde en ufak bir alaycılık yoktu çünkü sözleri başlı başına yeterliydi. "Öyleyse devam ediyorum. Bolivya. Ne dememi bekliyorsunuz? Giderek daha az sayıda beyaz melek, sağa sola koştururken köylü yığınları Koka yaprağıyla geviş getiriyor. Sivrisineklerin bile Guaraní* vızıldadığı yerde Che'nin Quechua** derslerine ne demeli? Haydi bu bir kere oldu deyip geçelim. Ama belli ki sizler öğrenmek istemiyorsunuz, gençler. Çünkü buraya Kongo'dan geldik, değil mi? Dünya çapında bir yapılanma olmadığı sürece, sonunda yalnızca beklediği, bitmek bilmeyen bir mücadele olan dev-

* Başta Paraguay ve Uruguay olmak üzere, Brezilya, Arjantin ve Bolivya'da yaşayan Guaraní topluluğunun konuştuğu, Tupi dil ailesinden yerli dili.

**And-Ekvator dil ailesinden, Güney Amerika'da en yaygın konuşulan yerli dili.

rimciliğin anlatıldığı o zencileri hayal edebiliyor musunuz? Bununla göklerin hâkimi Tanrı arasında ne fark var? Dinleyenler bir yandan 'Sí, Bwana'* deyip başını sallarken içinden de 'Önce misyonerler şimdi de bu ahmak' diye düşünmüşlerdir herhalde. Öykünme, gönüllü çalışma, ahlaki değerler, devrimci disiplini... Zencilerin istediği alem yapmaktır çocuklar; içki ve kadındır; burada, Kongo'da, her yerde. Kabila gelir Kabila gider!'* Onların gözünde devrim bu. Onları o dünyadan çıkarırsanız kendilerini kaybederler."

"Sandalyeye otur ihtiyar!" diye elindeki makineliyle işaret etti Clodomira. Söylevinin coşkusuyla Tamerlán tabureden inmiş ve daracık alanın izin verdiği ölçüde yürümeye başlamıştı. Önce Clodomira'ya kuşkuyla bir göz atıp kıçını koyduğu tabureye, arkadan bağlı elleriyle tutunarak yeniden çıkmayı becerdi. Clodomira, Tamerlán'ın söylediklerinden etkilenmiş görünmeyen tek kişiydi. Arka arkaya yaktığı purolarının dumanı arasından Tamerlán'ınkinden pek de farklı olmayan, alaycı bir gülüşle bakıyor, sanki ona "Ne kadar konuşursan konuş, hokka burun, yine de buradan çıktığında nalları dikmiş olacaksın" diyordu. Bu sırada yoldaş Carlos, Urbano'ya soru soran bir ifadeyle bakınca, kulaklığını takmış Urbano da başparmağını kaldırarak tamam işareti verdi. Her şey düzgün biçimde kaydediliyordu.

O anda Ricardo "Siz halk kitleleriyle aramıza nifak çalışıyorsunuz" diyerek yerinden öyle ani fırladı ki Ernesto neredeyse kucağındaki makineliyi düşürüyordu. Tamerlán'ın zehrinin ona etki etmeye başladığı belliydi. "Bu emperyalizmin eski bir hilesi. Ama biz onlarla etle tırnak gibiyiz artık, onların mahallelerinde oturuyoruz; demiryollarında, fabrikalarda, limanlarda omuz omuza çalışıyoruz. Ben sizin inşaatlarınızdan birinde kalıpçı olarak çalıştım Bay Tamerlán" dedi

* Sí: İspanyolca, evet; Bwana: Swahili dilinde, bey, efendi anlamında.

** Che Guevara'nın Kongo'da bulunduğu sırada bir süre beraber hareket edip sonra yetersiz bularak ayrıldığı, 1996'da Mobutu'yu devirerek Kongo diktatörü olan gerilla önderi.

ellerini ona göstererek "ve işçilerinizi maruz bıraktığınız insanlık dışı sömürüyü gayet yakından biliyorum".

Daha önce bin kere duyduğu cahilce bir soruyu cevaplamak zorunda kalan bir konuşmacı gibi, Tamerlán ona saklamayı pek beceremediği bir kayıtsızlıkla baktı.

"Ha evet. Proleterleşme." Müstehzi bir ifade üstdudağını zarifçe, yay gibi kıvırdı. "Hayvancılık yapan doktorlar, limanlarda çuval taşıyan fizikçiler, vida sıkan psikologlar... Güzel insanlar! Geçin Allah aşkına!" Tamerlán konuşmayı sürdürürken Ezcurra'nın elini "Ben dememiş miydim?" dercesine savurduğunu diğerleri görmedi. "Che pazarları şekerkamışı kesiyordu ama pazartesileri Merkez Bankası'ndaki ofisine dönüp klimasını açıveriyordu. Bütün mesele buysa, ben de arada bir tuğla koyuyorum, genelde temel atma töreninde. Hiç mi pembe dizi seyretmiyorsunuz? Yoksulların istediği tek şey bizim gibi olmak. Bana gelince, Manş Kanalı'nı yüzerek geçen kambur bir sakat bende ne uyandırıyorsa, yoksul hayatını yaşarken mutlu olmayı beceren bir yoksul da aynı duyguları uyandırıyor; hayranlık ve hatta saygı ama asla imrenme değil."

Ricardo'ya sakinleşip yerine oturması için bir işaret yapan yoldaş Carlos o anda "Siz tartışılan kavramların anlamını kasten çarpıtıyorsunuz, Bay Tamerlán" diyerek sözünü kesti. "Sosyalizmin gelişi, başka şeylerin yanı sıra, iki şeyin birden sonunu getirecek; yoksulluğun ve sizin temsil ettiğiniz sömürünün. Şimdi, holdinginizin çevirdiği dolapları birinci elden bilen yoldaş Ramón, bize hazırladığı raporu okuyacak."

"Ramón mu? Ramón ha? Hayırdır Marroné, bakıyorum kendinize pek şahane bir kod adı seçmişsiniz. Bula bula bunu mu buldunuz?"

Hepsi lanetleyen bakışlarla Tamerlán'a baktı. Yapabilseydi eğer, Tamerlán eliyle ağzını kapatırdı.

"Tüh. Asıl adını söyledim."

"Böyle bir şey bir daha olursa, ağzınızı biz kapatırız" diye uyardı onu yoldaş Carlos.

"Pardon, bir daha olmayacak" dedi Tamerlán gülümsemesini güçlükle gizlerken. "Ramón, o halde. Buyurun Ramón, bildiğiniz her şeyi anlatın. Ama *gönülden* konuşun."

Bir gülümseme Tamerlán'ın çehresinde geziniyordu; hafif, mahrem bir gülümseme, ancak ikisine ait bir mahremiyetin işareti. Ernesto, sıcağın onu sararak allak bullak olmuş suratına hücum ettiğini hissetti. İçinden "Bunu da ödeteceğim sana" dedi.

Arjantin'de kapitalizmin kökenlerine dair, yerel ekonomileri felakete sürükleyen İngiliz mallarının ithalatının etkilerini, Montoneraların bastırılmasını, Kızılderili halkın soykırıma uğratılmasını, toprak ağalığını içeren bir özetle başladı. O noktada Ezcurra açıkça esniyor, Clodomira'nın parmakları, makinelisinin üstünde sabırsızca tıkırdıyor, taburesindeki Tamerlán kafa sallıyordu ve Amalia mutfakta mate hazırlamak için izin istemişti; böylece ilk Peronist hükümeti ve onu takip eden diktatörlükleri anlatan sonraki bölümü olduğu gibi atlayıp doğruca Tamerlán'ın servetine geçti. Servetin kaynağının, babasının Arjantin'e getirdiği Nazi altınları olmasından başlayarak günümüzdeki tekelci uygulamalara, şaibeli işlere, acımasız spekülasyonlara ve vergi kaçırmaya geldi.

Tamerlán, Amalia'nın ikram ettiği mateyi lüzumsuzca uzun höpürdeterek içti. "Tamam da ne dememi bekliyorsunuz? Evet sosyalizm çok daha güzel. Tek bir sorun var yalnız, yürümüyor. Hiç SSCB'de bulundunuz mu? Hiç bir *Lada* sürdünüz mü? Bana öyle geliyor ki siz çilecilikle her şeyi boktan yapmayı birbirine karıştırıyorsunuz. Che bile Rusların gönderdiklerini görünce 'Burada her şey çürüyor' diye düşünüp Bolivya'ya göçmüş."

"Reel sosyalizmin sınırlarının farkındayız" diyerek sözünü kesti Ernesto tam o anda. Alttan almaya niyeti yoktu.

"Ya. Peki hangi sosyalizmden bahsediyoruz o zaman, hayali olandan mı? Bakın çocuklar, eğer her şey size anlatıldığı gibi olsaydı, komünist olacak ilk kişi ben olurdum. Her şeyimi size bırakırım, sabahları makinelerin başına geçer, marş söylemeye

başlarım. Ama sorun şu ki insanlarla yürümüyor. Kendinize Marksist yerine Markslı demeliydiniz. Kapitalizmin avantajı daha iyi olması değil, aksine sadece, herhangi bir şeyle çalışması; normal veya süper benzin, mazot, gazyağı, alkol ya da köpek öldüren, yine de çalışıyor. Çocuklar bile anlayabiliyor onu. Kurama bile ihtiyacı yok, kullanım kılavuzu yetip artıyor. Asıl mucize bu, öyle değil mi? Okuduğu kitapların üzerinde yükselen bir dünya uygarlığı. Gerçi yoldaş Ramón, başka bir kütüphaneyi bizimkine tercih etmiş görünüyor." Sanki sunum sırasında gösterilen bir diayı işaret eder gibi kayıtsızca, eliyle Ernesto'yu göstermişti. "Öbür taraftan, komünizm dehalarla çalışıyor. Adeta bir arabanın yalnızca Chivas Regal konunca çalışması gibi. Sizler bir Marx'ın daha gelmesi için iki yüzyıl beklerken biz Og Mandino, Dale Carnegie veya Edward De Bono'yla işimizi görüyoruz."

"Komünizmin değeri ürettiği malların değil, bilakis ürettiği insanların ahlaki değeriyle ölçülür Bay Tamerlán" diye atladı Ernesto. "Bay" sözcüğünü belki de yalnızca kendi kulaklarının duyabildiği, alaycı bir vurguyla söylemişti. "Buna karşılık sizler insanı küçültüyorsunuz, onun en kötü taraflarını ortaya çıkarıyorsunuz, onu kendi kendisinin acınası bir karikatürüne dönüştürüyorsunuz" diye neredeyse bağırarak bitirdi.

"Evet Ramón, bunun ben de farkındayım" diye cevap verdi öbürü, bakışlarıyla onu tartarken. "Ama... Bu o kadar vahim bir şey mi? Bir inşaat şirketinde bulunmuş olmak size bir şeyler kazandırdıysa, önemli olanın malzeme değil de planlama ve hesap olduğunu öğrenmiş olmalısınız. Sümerlerin görkemli piramitleri neyle inşa edilmişti? Tezekle. Eğer mimar hödükse, eline altından tuğla da versen, ev yerle yeksan olur."

"Devrimci toplumda yeni bir insan olması ihtimalini inkâr ediyorsunuz o halde" diye karşı atağa kalktı Ernesto. İnceden keyifli bir gülüş, diğerlerine değil, sadece kendisine yönelik bir gülüş, bir saniyeliğine sanık sandalyesinde oturan adamın yüz hatlarını yumuşattı.

"Ah evet, yeni insan. Babam bayılırdı bana yeni insanı anlatmaya. Tamam, madem bunu öne süreceksiniz, diyorum ki evet. Sosyalist düzenin kurulması öyle gizemli bir şeye bağlı değil, hatta size dahasını da söyleyeyim; çocuk oyuncağı, herkesin Che Guevara olması kafi. O yüzden yeter ki siz yılmayın, hazır olduğunuzda bana haber verirsiniz."

"Abi sonuçta biz onu yargılıyoruz. Yoksa tersi mi?" dedi Clodomira purosunu ağzından çıkarmadan. "Neden bir an önce bitirmiyoruz bu işi? Ayrıca öğle yemeği vakti geldi."

Duruşmaya ara verilmesine karar verildi ve sanık yeniden hücresine götürüldü. Ernesto aradan faydalanarak tuvalete çıkmayı denedi ama boşuna; canavarla aynı ortamda olmak onu yeniden kabız yapmıştı adeta. "Sorun yok, Ramón" dedi kendi kendine, çıplak dizinin üstüne koyduğu makineliyi eliyle tartarak. "Bu müshil sayesinde yarından itibaren kuş gibi hafifleyeceksin."

Amalia ve Urbano börek almaya gitmişlerdi ve bir çifti de zanlıya gönderildi. Tamerlán'ın son yemeğinin bu yağlı ve yavan börekler olması Ernesto'ya hem ironik hem de adil görünmüştü ama onu şaşırtan bir biçimde Ricardo, iki tane daha istemek için yukarı çıktı; anlaşılan mahkemenin yarattığı heyecan iştahını açmıştı. Ezcurra kendi hakkından seve seve vazgeçti.

Öğle yemeği boyunca bu konu açılmadı çünkü Clodomira'nın çocukları okuldan gelmişti ve Ernesto bir kez daha onların ciddiyetine ve metanetine hayran oldu. Her konuda küçük birer gerilla gibi davranıyorlardı, gerçi babalarının ölümünden sonra, eskisinden çok daha ağırbaşlı davrandıkları ve gözleriyle dünya arasına, saf acıdan dokunmuş bir perde gerildiği de bir gerçekti. Buna karşın anne, tıpkı kuruduğunda kesilen odun gibi, katılaşmış, çelik gibi olmuştu; ölünce, Rolando'nun savaşçı ruhu ona geçmişti.

Mutfağın bahçeye bakan penceresinden hepi topu, incecik bir çizgi halinde bir çimenliği ve kurtbağrını görebiliyordu çünkü perdeler kapalıydı ve onlardan sızabilen güneş ışığı,

odayı soluk bir yeşile boyuyor ve yosun tutmuş akvaryumlara benzetiyordu. Tatlılardan sonra Clodomira, çocukları ödevlerini yapıp oynamaları için odalarına götürdü ve yoldaş Carlos zanlının infazını kimin yerine getirmek istediğini sordu. Kendi elini havada gören Ernesto şaşırdı.

Salona girdiğinde koltukta yatan Ezcurra'yı gördü, konuşmaya başlayana dek onun uyukladığını sandı.

"O halde... Sen mi yapacaksın?"

"Nereden bildin?"

"Yüzünden anladım. Emin misin?"

"Şey... Birinin yapması gerek. Yoksa kendin yapmayı mı tercih edersin?"

Ezcurra "Ben bulaşmam abi" dercesine ellerini kaldırdı. "Çıkacak karmaşayı bir düşünsene. Bizim aileler çok iyi dost. Benim ailenin yüz karası olmam başka bir şey ama bu işin suyunu çıkarmak olur, öyle değil mi? Baksana abi... Başka yolu yok mu? Hepsinden çok, çocuklarına içim acıyor. Oğlanlar epey ufak."

Ernesto, oğlancıklardan en az biri için çok da kaygılanmaya gerek olmadığını söylememek için kendini tuttu.

"Ne bileyim ya. Harbiden söylüyorum ama, çaktın değil mi? Bence açıklığa kavuşana dek bunu askıya almak gerek. Bu iş giderek zifiri karanlık bir hal alıyor. Ben bayağı bayağı mimlendim, anladın mı? Adımla sanımla aranıyorum. Ayrıca 'Zafer' kadrajda bile yokken, 'Ölüm' her köşe başında görünüyor. Bilemiyorum, tüymeyi düşünüyorum."

Ernesto yoldaşının davranışının yarattığı hayal kırıklığını saklayamadı. Ancak şaşırdığı da söylenemezdi. Kendi sınıfının pek çok üyesi gibi, Ezcurra da devrime idealleri veya adalet arayışı dolayısıyla değil, aksine salt fırsatçılık yüzünden yaklaşmıştı. Zafer trenine binmişlerdi ve şimdi yoldaki ilk engelde inmek istiyorlardı. Olsun, çelikten çekirdek fikri şehirde de geçerliydi; gerillayı forma sokmak için bir diktatörlükten iyisi olmazdı. Şişmanlıktan sonra sıra fazla kiloları atmaya gelmişti.

"Şey, bilmiyorum ki. Yoldaş Carlos'un önerisini duydun mu? 'Tarihsel belleğinden ve mücadele yöntemlerinden yola çıkarak bizleri kanatlarının altına alacak halkın bağrına sığınmak...' Güvenli bölgeye doğru geri çekilmek lazım. Sen iç bölgedeki bir köydensin, değil mi? Neden oraya dönmüyorsun? Kimse seni Allahın unuttuğu bir köyde aramayacaktır. Üstelik çocukluğundan beri tanıdığın arkadaşlarınla ve komşularınla birlikte olursun. Bundan daha güvenli bir yer olamaz."

Ezcurra pek ikna olmuşa benzemiyordu.

"Sen beni dinle, orada havandan geçilmeyecek" dedi omzuna vurarak ve konuyu kapattı çünkü diğer yoldaşların ayak sesleri duyulmaya başlamıştı.

Teker teker içeri girip önceden durdukları yerlere geçtiler; yoldaş Carlos'un peşinden gelen zanlı, içeri en son girdi. Urbano kayıt cihazını çalıştırarak birkaç deneme yaptı, tamam işaretini verdiğinde duruşmaya geçildi. Savcı olmayı kabul eden ama bir türlü kendinden emin olamayan Amalia, Tamerlán'ın Peronist sağcılarla ilişkilerine dair bir dizi yeni suçlamayı notlarından okudu. Tahmin edildiği üzere, Perón'u ülkeye geri getiren uçaktan başlandı.

"A evet. Yeni Arjantin'in Mayflower'ı*. Söyletmeyin beni. Yemekler berbattı. Üstelik Lastiri ve López Rega arasında oturuyordum. Ellerini cebime atamadılar çünkü her an tetikteydim..."

Ernesto dikkatini söylenenlere vermekte zorlanıyordu çünkü Tamerlán'ı klinik bir bakışla inceleyip neresinden vuracağına karar vermekle meşguldü; belli bir mesafeden göğsüne ateş etmek mi iyiydi (Kukuletası başındayken mi? Hayır, onu görmesini istiyordu) veya belki de daha yakından, başından ama çok yakından da değil çünkü üstüne kan sıçramasını istemiyordu. Zihninin habis tarafının –şimdi idrak ettiği üzere– Tamerlán'la tanıştıkları gün ortaya çıkmış tarafının gönlünden

* İngiltere'den Amerika'ya giden ilk göçmenleri taşıyan gemi ve gemide yapılan toplum sözleşmesinin adı.

geçen başka bir nokta vardı kuşkusuz ama ürpererek bu fikri kafasından attı; bu kişisel intikam meselesi değildi, bu adaletin yerini bulması için halk adına yapılan bir eylemdi. Görevini mutlu sona ulaştıracak gücü olduğunu inanıyordu. Önce ele geçirilen fabrikada, sonra da ormanda çatışan o değil miydi? Attığı kurşunlardan herhangi birinin bir düşmanı yere devirip devirmediğini kesin olarak bilemese bile, muhtemelen böyle olmuştu. Ya bisküvi subayı? O ölümün vicdanını sızlattığını söyleyemezdi doğrusu.

"Ben bu işe karışmaya hevesli değildim ki. Ama yerinizde olsam bunu düşünürdüm." Dikkatini yeniden duruşmaya verdiğinde Tamerlán görüşlerini açıklamayı sürdürüyordu. "Peronizm her şeyi kapsar, mükemmel bir kılıftır. Öbür yandan dımdızlak ortaya çıkıp sosyalizm veya proletarya diktası uğruna savaşmak yalnızca mankafaları coşturmaya yarar. Fidel'in bu işi ne kadar iyi kıvırdığına bir bakın. Yankiler bile ona tezahürat yapıyordu. Che ha bire devrimin sosyalist karakterini duyurmak isterken öbürü 'Blöf bu, salak!'* diyordu. Sonra, koltuğa kazık çaktığında bayrağın kızılını ortaya çıkarıverdi. Tereciye tere sattı. Niyetini önceden ortaya koysa ne olurdu billiyor musunuz? Zócalo'nun fotoğraflarını çekmeye Meksika'ya dönerdi. Eldeki kâğıtlar parti kazanılınca açılır, çocuklar. ERP'lilerden daha uyanık davrandığınız tek konu, Perón'un gölgesine sığınmak oldu. Ama tabii, kendine bir gerekçe uydurmak başka, o gerekçeye sahiden inanmak bambaşka, öyle değil mi?"

Araya girmeye mecbur hisseden Ernesto, bir ölüyle tartışmak karşısındaki anlaşılabilir isteksizliğini yendi. "Bu dediğiniz Bay Tamerlán, *sizin* işleri yürütme yönteminiz; ben de sizin şirketinizde geçirdiğim sürede haddinden fazla örneğine tanık oldum. Oysa biz, tıpkı Che gibi yüz yüze çarpışırız, kimseyi

* Truco Argentino, İspanya ve İtalya kökenli, blöfe benzer, eşli ve Arjantin'de çok yaygın olarak oynanan bir iskambil oyunudur. Eşler önceden belirlenmiş mimikler ve jestlerle haberleşir.

sırtından vurmayız." Son sözcükleri duyunca Tamerlán gülmesini tutmak ister gibi yüzünü buruşturdu ve bir anlığına da olsa dikkatini dağıtmayı başardı. "Biz düşmanı, hele ki halkı aldatmanın gerekli olduğuna inanmıyoruz. Biz kâğıtlarımızı masaya açıyoruz ki böylece bizim davamıza katılmak isteyen neye dahil olduğunu bilsin..."

"Evet, evet" diye lafını kesti Tamerlán. "Ve bu konuda da diğer başka konularda olduğu gibi, sizden öğrenecek çok şeyimiz var. Minnettar olmadığımızı düşünmenizi istemem. Savaşınız boşuna olmadı, tam aksine. Mesela, kendimi ezilenlerin, hor görülenlerin, mağdurun yerine koyma fırsatını verdi bana ve bunun beni değiştirdiğine, her şeyi başka bir açıdan görmemi sağladığına inanıyorum. 'Güç yozlaştırır' lafını duymuşsunuzdur. Sadece yozlaştırmaz, miskinleştirir de. Sizler... Nasıl desem? Siz belli sayıdaki devrimciler bizim savunma sistemimizi harekete geçiriyorsunuz. Hiç merak ettiniz mi neden yabancı şirketler en nitelikli yöneticilerini, şehir merkezinde gerillalar bulunan ülkelere yolluyorlar sürekli? Cephede pişsinler diye, içlerindeki samurayı ortaya çıkarmak için." Gözlerini Ernesto'ya dikmişti bu sırada. "Çeliğe böyle su verilir. İşin açığı, farkında olmadığımız halde sizin gelişinizi, hem de heyecanla bekliyormuşuz. Daha da gecikseymişsiniz halimiz ne olurdu, bilmiyorum. Çok sıkılmıştık. Herkesin rolü üstüne yapışıp kaldığında, zararlı hale geliyor. Hep zirvede olmak yorucu. Yalnızca oyun gibi bile olsa, arada sırada kıçına kamçı yemek sağlıklıdır. Ondan sonra daha hırsla, daha kuvvetle asılırsın..."

Tamerlán kendisine bakanların kafa karışıklığını fark etmişti herhalde ki taktik değiştirdi.

"Neyse, geçelim; dinleyicilerimin kim olduğunu karıştırdım anlaşılan. İktidarın erotizminden bahsetmek için daha çok gençsiniz. Etik tartışmasına dönelim."

Ernesto "Evet, Bay Tamerlán, etiğe dönelim" diye atlayarak sunduğu fırsatı kaçırmadı ama Allah için bir sonraki cümlesi-

nin ne olacağına dair en ufak bir fikri bile yoktu. "Odaklanma kuramının da açıkça ortaya koyduğu gibi, halkın silahı eline almasını ve gerillaya katılmasını sağlayacak olan şey askeri zafer değil, baskıcı güçlerin ve *sizin* temsil ettiğiniz (parmağını ona uzatarak vurguladı) egemen sınıfların alçaklığıyla tezat oluşturan, gerillanın sergilediği ahlaktır. Ve kurtarılmış bölgeye yaklaşan her köylü, bunu deneyimleyebilecektir; gelecekte veya hayalinde ya da sizin amaçlarımızı çarpıtmak ve kafamızı karıştırmak için ustalıkla kullandığınız sözcüklerden oluşan laf kalabalığında değil; şimdiki zamanda yaşanan somut olaylar aracılığıyla (yumruğunu avcuna vurdu) devrimci toplumun içinde bizzat yaşayarak görecektir."

Tamerlán bir an ona anlayışlı bir gülümsemeyle baktı; saftirik bir gözlemci bu gülümsemenin sevecen olduğunu sanabilirdi.

"Ah Ramón... Ramóncuğum. Yönetici sakalını kestirir, kolunu değil. Bence odaklanmayı bedava numuneye, gerillayı da kapı kapı gezen satıcıya çevirdiniz. Odaklanma *kuramı* mı? Bu, tesadüfü bir yönteme çevirmek istemektir. Lütfen partiyi, Küba'da olanların istisna oluşunu veya emperyalizme karşı savaşta öncülüğü tartışacağız demeyin bana bu saatten sonra! Yankilere, aynı parmakla ikinci kez pandik atılmaz çocuklar, yaratıcı olmak gerekir. Bildiğiniz gibi son günlerde *Günlük*'ü okuyordum. Kaçış edebiyatı. Güney Amerika'nın son kır romanı. *Pastoral gerillacılık*. Değnekle kaval yerine, tüfek var. Küba! Küba'nın ne olduğunu biliyor musunuz? Temalı eğlence parkı. Marksland. Eğitim alacağınızı sanıyorsunuz ama orası yıl sonunda gidilen dinlenme tesisi. Şimdi çelikten çekirdek doktrinini konuşacaksak, o başka bir hikâye. Ama bu durumda, hangi eşitlikçi toplumdan bahsediyoruz ki? Che doğal seçilim ilkesini, seçkin bir birlik kurmak için kullanıyordu. Uygulamalı Darwin. Çelikten adamlar, sonradan yeni yönetici sınıfı oluşturacak, süper gerillalar. Sizin gibiler. Utanmanız için bir neden yok. Bu işler hep böyleydi, her zaman da böyle

olacak. Gözlerini nasıl boyamak istiyorsunuz, işte mesele bu. Özgürlük, eşitlik ve kardeşlik için savaşacağız diye ordudan daha tepeden inmeci, kiliseden daha ahlakçı ve üyelerinin hayatına özel şirketten daha az değer veren bir örgütlenme oluşturdunuz! Haydi ama çocuklar, it itin ayağına basmaz. Sizin istediğiniz şey, iktidar. Neden bunu bir an önce itiraf etmiyorsunuz ve lafı dolandırmayı bırakmıyoruz? Amaçların belli olması yöntemi de belli eder. Sizin ağzınıza sıçan ne biliyor musunuz? Üstüne bir de iyiler biz olalım istiyorsunuz. İmajınızı haddinden fazla dert ediniyorsunuz ve bu da berrak bir kafayla düşünmenizi engelliyor. Sizin devrimci ahlak dediğiniz, aklın bulanıklığından başka bir şey değil. İstiyorsunuz ki insanlar sizi sevsin, yollarınıza çiçekler atsın. Bu şekilde hiçbir yere varamazsınız. Çiçekmiş. İktidar sahibi için tükürülmekten daha tatlı bir övgü yoktur. Ondan sonra, 'yanlış bilinç' sahibi olan biz oluyoruz hesapta. Sizleri dizginleyen bu işte; bunu, diğerleri uğruna yaptığınıza inanmak. Fedakârlıktan daha fazla güçten düşüren bir şey yoktur. Kendinizi kandırmayın çocuklar; hepsinden önemlisi kendinizi kandırmayın. Zekâyı keskinleştirmek için kullanmayacak olduktan sonra yüreği katılaştırmak neye yarar?"

Tamerlán yeniden tabureden inmişti ama bu kez Clodomira onu durdurmak için hiçbir şey yapmadı; o da diğerleri gibi, yılanın bakışından ve tıslamasından büyülenmişti sanki. Yılanı, onu içlerinde en iyi tanıyan kişi ("içinde yaşatan" diye fısıldadı zihninin karanlığı) durdurmalıydı.

"Biz, Bay Tamerlán, güç için, iktidar için mücadele ediyoruz, bu doğru ama bunu toplumu değiştirmek, sefalet ve haksızlığa son vermek için istiyoruz. Oysa sizler bunu *status quoyu* daim kılmak, zenginliğinizden ve haksız ayrıcalıklarınızdan vazgeçmemek için elinizde tutuyorsunuz."

"Peki ya iktidar bir ayrıcalık değilse, o zaman nedir? Size bir tavsiye vereyim ki bu konuda epey tecrübeliyim, mal mülke ve lükse kendinizi kaptırmayın. Maddi boyut, işin basit insanlara

hitap eden süsü; yoldaş Eva bunu gayet iyi bilirdi. Ayağının altını yalıyorlarsa, Guido ya da Gucci giymen fark etmez."

Ernesto tükenmişti, neyse ki tam o anda yoldaş Ricardo görevi devraldı: "Tüm mücadelemizin, fedakârlıklarımızın, verdiğimiz şehitlerin boşuna olduğuna bizi inandırmaya mı çalışıyorsunuz sahiden Bay Tamerlán?"

"Yani, şimdi bu şehit meselesi çok fazla konuşuluyor... Yok ölenler bizim şarkı söylememizi yok dans etmemizi yok kaval çalmamızı istiyorlarmış falan... Neden bir anket yapmıyorsunuz? Dökülen kan üzerinden pazarlık yapılır mı yapılmaz mı diye. Sanki kan bir işe yararmış gibi. Ama pardon, siz onu görmeyen gözleri açmak için kullanıyordunuz değil mi? Göz damlasını denemediniz mi? Ayrıca ölümler, nasıl söylesem, iki yöne de çekilebilir. Biraz da sayılarına bağlı. Bir veya iki ölü, onları savaşmaya niyetlendirebilir. Bin veya iki bin oldu mu, hoop yatağın altına saklanırlar. Bakın, sanırım size kimsenin açıklamadığı bir şey var. Kavgaya girdin mi kazanırsın veya kaybedersin ve eğer tüy sıklet biri Cassius Clay'le karşılaşırsa, muhtemelen onu yerden jiletle kazırlar. Siz Marx'ı boks maçı organizatörüyle, sınıf savaşını da hileli dövüşle karıştırıyorsunuz."

Ernesto birkaç saniye boyunca ağzı açık ona, sonra da arkadaşlarına baktı. Tamerlán nasıl bir dolap çeviriyordu? Kendi hayatı için savaşmak yerine, zaten her halükârda yapacakları şeyi yapmaları için, onlara gerekçe yaratıp onları kışkırtıyor gibi gözüküyordu. Tekrar bakışlarını ona çevirdi ve o anda gördüğü şey yüzünden taş kesildi. Tamerlán yoldaş Carlos'a göz kırpmış, o da göz kırpmak yerine, ikililerin işareti olan ve "blöf" anlamına gelen biçimde dudaklarını büzüştürmüştü. Çabucak arkadaşlarının yüzlerine sırayla baktı. Başka kimse fark etmişe benzemiyordu. Ne yapmalı o halde? Ortaya atlayıp söylemeli mi, eliyle göstermeli mi? Neyi söyleyecek? Ona kim inanacak? Ya yanıldıysa? Bir jesti yanlış yorumlamak işten değil. Belki de kafalarını karıştırmak, nerede kaldıklarını unutuncaya dek onları delirtmek için Tamerlán'ın oynadığı

oyunlarından biridir bu; ölüme mahkûm olduğunu bilen birinin son çırpınışları.

O kadar dalgındı ki panjurlardan içeri artık ışık sızmadığını ancak o sırada fark etti; akşam olmuştu. Yoldaş Carlos ayağa kalktı ve Tamerlán'a eklemek istediği başka bir şey olup olmadığını sordu. "Mahkûm edin beni, önemi yok; tarih beni aklayacaktır" diye cevap verdi, aynı zamanda "Daha ne söylememi bekliyorsunuz ki?" diyen bir ses tonuyla. O zaman mahkemenin davayı karara bağlamak için mütalaa edeceği ilan edildi ve Ernesto, karar verilene dek kapının önünde nöbet tutması talimatı gereği, Tamerlán'ı tekrar hücresine götürdü. Cezayı infaz edecek kişi olarak kendini önerdiğinden, oyu geçersiz sayılıyordu ve tahmin ettiği gibi Tamerlán yürüdükleri süre boyunca tek kelime etmedi ona.

O andan itibaren anıları karmakarışıktı çünkü kendisiyle dünyası arasında bir ayrışma meydana gelmişti adeta ve içinde bulunulan anın algılanışı da raydan çıkmıştı. Her zamanki gibi hücrenin dışında, mahkemedeki tartışmaları duymaya çalışarak, kapının önünde bekledi ancak aradaki kapıların koyduğu engele, bir de seslere karışan vantilatörlerin vızıltısı eklenmişti. Kısa süre içinde her şey gerçeküstü bir hal aldı, sanki kimse göründüğü gibi değilmiş, kendisi de dahil herkes dağıtılan rollerini oynuyormuş gibiydi. Ve onun rolü de cellat olmaktı, o kadar! Her şey onun tongaya basmasını sağlamak için düzenlenmiş bir hile olabilir miydi? Tetiği çekip çekemeyeceğini görmek için Tamerlán'ın çevirdiği bir dolap! Yapmayacaktı! Onlara bu keyfi vermeyecekti! Ya yaparsa ve bu bilinirse? Bütün manşetlere çıkardı; onu intikamcı bir canavar gibi gösterirlerdi, suskunluk antlaşması bozulurdu; şirketten birileri konuşur, parmak meselesi nihayet gün yüzüne çıkardı ve derlerdi ki işte nedeni bu, gerilla bilinci değil. Şehit yerine maymun olmak! Kaderi bu olurdu! İşin aslını sadece María Eva bilirdi. "María Eva" dedi kendi kendine yüksek sesle ve yokluğunun acısı bir kez daha taş gibi içine çöktü. María Eva'yı bir

kez daha görmek, tüm istediği buydu: Onu yeniden görmek. O anda kapı açıldı ve kendisine seslendiklerini duydu. İçeri girdiğinde yoldaş Carlos, Clodomira ve Amalia'nın ellerinin havada olduğunu, diğer üçünün de ellerini kaldırmadığını gördü. Berabere kalmışlardı. Tamerlán'ın hayatı onun elindeydi.

"Evet, yoldaş?"

Saçmaydı. Cellat olmayı üstlenip sonra da karşı oy vermek yani. Cesaretinin kırıldığını düşüneceklerdi. Pes etmiş halde, elini kaldırdı. Diğer eline yoldaş Carlos, infaz aracını yerleştirdi; makineli tüfekten sonra oyuncak gibi hafif gelen, 22'lik bir Colt.

"Doğruyu söylüyorum Marroné. Sizin yapmanıza seviniyorum."

Oda o kadar dardı ki portatif karyolada oturan adamın ayaklarına değmemek için sırtını duvara yapıştırmak zorunda kalmıştı. Floresanın ışığında odanın duvarlarının su yeşiline boyalı olduğunu, ağırlaşmış havayı güçbela yenileyen vantilatörün kesintisiz vızıltısını, portatif tuvaletten yayılan kokuyu bastıramayan lavanta kokusunu fark etti. Sanki yer değiştirmişler gibi, "Bu odada ölmek ne dehşet verici" diye düşünürken ürperdiğini hissetti.

"Gözlerimin son gördüğü şeyin bir yabancının yüzü, daha da kötüsü kukuletanın kumaşı olması çok üzücü olurdu. Oysa ikimizin arasında yakın hatta cüret edip –yanlış anlamayın– neredeyse mahrem diyebileceğim bir bağ var. Bu yüzden sizden bir iyilik rica ediyorum, görünen o ki son bir iyilik. Uygun gördüğünüz yollardan aileme bir mesaj ulaştırın. Onlara ölümü metanetle karşıladığımı ve son anlarımda onları düşündüğümü söyleyin. Bunu yaparsınız, değil mi? Geçmiş günlerin hatırına. Aile, Marroné. Böyle zamanlarda insan her şeyin asıl değerini kavrıyor ve zamanı geri alıp her şeyi başka türlü yapmak, onlara hak ettikleri ilgiyi göstermek istiyor. Benim yaptığım hataları siz de tekrarlamayın. Pırlanta gibi bir eşiniz var, ona iyi bakın; bizim çevremizde az bulunur bir şey bu ve siz de

bilirsiniz ki bir yöneticinin kariyeri, büyük ölçüde kendine yol arkadaşı olarak seçtiği eşine bağlıdır; aynısı bir gerilla için de geçerlidir sanırım. O yüzden, elbette kayınpederiniz olacak o iç sıkıcı adamdan önce eşiniz beni görmeye geldiğinde, hele ki ilk çocuğunuzun da doğumuyla kutsanmışken, kendisi ve ailesi ama herkesten çok sizin için, Ernesto için –o sizden böyle bahsediyordu, ben de size böyle hitap etsem, rahatsız olur musunuz yoksa Ramón'u mu tercih edersiniz?– bunun ne denli önemli olduğunu açıklarken onun ciddiyetini gördüm ve ona olur dedim, tabii o da bana bir iyilik yaparsa, benimkine kıyasla sözünü etmeye bile değmez, küçücük bir iyilik; neredeyse bir formalite. Lafı uzatmayayım, yüzümden anladı, gerçi siz o taraklarda bezim olmadığını bilirsiniz... Ne öfkelenmiş ne mahçup olmuş göründü ne de fikrimi değiştirmeye çalıştı. Dahası var, hazırlıklı geldiği anlaşılıyordu; dantel, klas iç çamaşırları, ben daha ne diyeyim? Sanırım Katolik eğitimin etkisi, fedakârlık fikriyle baştan çıkıyorlar. Üstelik dikkatinizi çekerim, işleri hiç de kolaylaştırmadım onun için. Bütün repertuarımı uyguladım ve gık bile çıkarmadan dayandı. Neyse. Tek tek anlatmanın ne gereği var? Siz beni bilirsiniz. Sanmayın ki bunu zevk için yaptım, hayır, o yüzden değil. Bir bakıma, kendimce bunu sizin için de yaptım. Eşi her şeyi yapmaya hazır olan bir yönetici, işe bağlılığın ve sadakatin garantisidir. Böyle bir kadın her gün insanın karşısına çıkmaz, Ernesto. Onu bırakmayın, gerekiyorsa onu da gerilla yapın. Kız için üzgünüm, gerçekten. Niyetim bu değildi, yemin ederim. Hatta eşinize sordum, o da bana tehlikeli günlerde olmadığını söyledi. Dini kitapların ya da her nereden öğreniyorlarsa artık, gün saymayı daha iyi öğretmesi lazım. Her neyse. Önceleri, ilk gece hakkı dolayısıyla ilk çocuk her zaman erkeğe ait olurdu. Sizin kısmetinize, ikincisi oldu. Çok önemli olmasa da dikkatle düşünüldüğünde, bu da bir gelişme sayılır. Hem ayrıca, bunun haricinde aslında berabereyiz de denebilir, değil mi? Tabii minik bir kuşun bana söyledikleri doğruysa."

Bir kez daha o göz kırpma; herhangi bir jestten daha edepsizceydi çünkü onu suçortağı yapıyordu, ama neyin? Elindeki silahın ağırlığını fark etti, "Sen nereden çıktın?" diye sorarcasına silaha baktı; mekanik bir tavırla emniyetini kontrol etti ve açık olduğunu gördü. Hangisi daha kesin sonuç verirdi acaba, canavarı mı yoksa kendini mi vurması? O anda elektrik kesildi ve zifiri karanlığın içinde kaldılar, vantilatörün vızıltısı da susmuştu. İlkel, mutlak bir dehşetin içinde boğulurken Tamerlán üstüne atlarsa, aradaki mesafeyi korumak ve ona engel olmak için boştaki elini ileriye uzattı, diğeriyle de tetiği çekti. Hiç. Bir tık sesi bile çıkmadı. Tutukluk yapmıştı, sanki uhu dökülmüş gibi parmağı tetiği hareket ettiremiyordu. Ses, adeta karanlıkta görebiliyormuş gibi, açıkladı: "Kendinizi yormayın, Marroné. Heyecana kapılıp elinizden bir kaza çıkması riskini göze alacak değildik."

Ona bir cevap verecekti ama ne olduğunu hiç bilemedi çünkü o anda gürültüler yükseldi, karmakarışık sesler; düşen, parçalanan eşyaların, kırılan camların sesleri ve ardından ilk patlamalar... Kapıdan yakıcı, ekşi, insanın soluğunu tıkayan bir duman sızmaya başladı. Öksürüyordu, dayanılacak gibi değildi.

"Yere yatın, Marroné. Ayakta durursanız boğulacaksınız."

Onu dinledi. Zeminin darlığında vücutları birbirine bitişti. Dıştaki kapıya bir tekme önce. Parçalanan tahtanın çatırtısı. Cevabı bilmesine rağmen "Ne oluyor? Neler oluyor?" diye kendi kendine sordu. Sorusunu dillendirdiğini sanmıyordu ama ağzı kulağının dibinde, öksürüklerle kesilen sesiyle cevaplayan adam, belki zihnini de okuyabiliyordu ki "Süvariler geldi" dedi.

9
Coto Çukuru

Demokrasiyle birlikte kâbuslar başladı. Malvinasların* düşüşünden itibaren diktatörlüğün son zamanları, sonsuza dek gömülü kalacağını düşündüğü özlemlerin, acıların ve arzuların yeniden doğduğunu gören ülke için; varisi ve müstakbel sahibini savaşın alıp götürdüğü şirket için ve şahsen kendisi için gerginlikle dolu geçmişti. Yeniden uyuyamaz ol-

* Arjantin, kendine ait olduğunu iddia ettiği Las Malvinas Adaları'nı (Falkland Adaları) 1982'de işgal etti, Thatcher Hükümeti'nin yolladığı İngiliz kuvvetlerine yenilen Arjantin ordusu, altı hafta sonra adaları terk etti. Başarısızlık diktatörlüğün çöküşünü hızlandırdı, Galtieri Hükümeti devrildi.

muştu, kabızlık sorunu daha da ciddileşmişti, dikkatini işine yoğunlaştırmakta güçlük çekiyordu. Pazarlama bölümü de tıpkı diğer bölümler gibi huzursuzluk içinde ve diken üstündeydi; bin bir türlü söylenti ve panik yaratan tahmin (Montonerolar intikam almak için geri dönüyormuş, radikaller ekonomiyi devletleştireceklermiş, sendikalar orduyla anlaşmış, hepsi kimin kafa kaldırdığını görüp kökünden kesip atmak için kurulan bir tuzakmış), işlerin günlük düzenini altüst ediyordu; grevler ve yürüyüşler işe gelmemenin bahanesi oluyordu ve önceden uysal olan çalışanlar şimdi asi ve pabuç dilli olmuşlardı. Zamanın ruhunu gösterir biçimde, kendi evinde de Doña Ema altı yıldır ilk kez zam istemeye cesaret etmişti. Kesin olan şuydu ki havada, sonsuz gibi görünen bir kışa kendini alıştırmış vücutları sarsan, baharın beklenmedik gelişi gibi; polen veya biber gibi uçuşan yeni bir madde vardı. Çünkü altüst oluş ve yıkımla geçen ilk dönemin ardından geçen yıllar, belleklerde tamamen nahoş olmayan bir duygunun, kış uykusuna yatan ruhun ilkbahar ve yazları gözünü bile açmadan geçirdiği, belki azıcık kokuşmuş da olsa yine de yeterli havanın solunduğu, kapıları yalnızca içeri açılan bir hayata dair anılarını bırakmıştı. Televizyondan seyredilmiş Perito Moreno Buzulu'nun kırılışı, o devrin sonu için uygun bir simge olarak hevesle benimsenmişti; sokaklar diktatörlüğün sona erdirilmesini, işlediği suçların aydınlatılmasını ve demokrasiye dönülmesini talep eden gösteri ve yürüyüşlerle dolup taşmıştı. Gösterileri iki CGT'den* biri veya ikisi beraber düzenlemediyse, siyasi partiler veya insan hakları kuruluşları düzenliyordu ve askerler onları durdurmak için tüm heveslerini yitirmiş görünüyorlardı. Yürüyüş ve gösterileri bastırmaya devam ediyorlardı, doğru, ancak bunu eski coşkularından eser olmadan, tıpkı maçı kaybettiğini bilip de itibarını az da olsa korumaya çalışan bir takım gibi,

* CGT: Confederación General de Trabajo, Arjantin İş Konfederasyonu 1968'de ikiye bölünmüş, iki CGT genel merkezlerinin bulunduğu sokakların adıyla anılmışlar (CGT Brasil, CGT Azopardo) ve 1983 seçimlerinin ardından sendikalar yeniden birleşmiştir.

neredeyse görev icabı yapıyorlardı. Kamu kurumlarına ve bankalara gitmek için her gün baştan başa yürüdüğü tarihi Plaza de Mayo Meydanı, önceki yıllar boyunca turistler ve kumrularla dolu, değişmez bir kartpostal karesiydi ve bir akşamüstü orada ağır hareketlerle dönen atlıkarıncanın etrafında, alçakgönüllü ve uysal bir tavırla dönen, başlarına beyaz tülbentler bağlamış bir grup kadınla burun buruna gelmişti. Oysa şimdi aniden, aynı zararsız kadınlar, yürüyüşlerin başını çekiyor, çocuklarının fotoğraflarını –olur da içlerinde eski yoldaşlarından birinin yüzünü görür korkusuyla bakmaktan kaçındığı fotoğraflar– yapıştırdıkları pankartları taşıyor ve yolu kesmeye çalışan atlı polise karşı onları kullanmaktan çekinmiyorlardı.

Askerler bu sıkıştırmaya bir rapor ve af yasasıyla karşılık verdiler. Raporda, kaybolmuş kişileri ölmüş kabul ediyor ve bireylerin işlemiş olabilecekleri suçları Tanrı'nın yargısına ve insanlığın anlayışına tabi tutuyorlardı; ilki, yeryüzündeki temsilcilerinin günler sonra yaptıkları açıklamayla müdahil olmadığını belirtti, ikincisi ise anlayışını daha fazla yürüyüş ve grev yaparak ortaya koydu. Kötüye işaret; eğer kilise, gemiyi terk ediyorduysa askerlerin, Belgrano'nun* torpidoyu yedikten sonraki halinden bile az şansı olduğundan bunu yapıyordu. Af yasasıyla askerler işledikleri suçları affederek darbeyi temize çıkarıyorlar ve kendi kendilerini affediyorlardı. Bu ona makul bir tavır gibi gözüktü, eli kanlı zorbaları rahat bırakıyor ve centilmence bir ifadeyle "Burada hiçbir şey olmadı, beyler" diyerek yeni bir sayfa açıp geleceğe bakmayı öneriyorlardı. Rahat bir nefes aldı çünkü eğer askerler yargılanırsa er ya da geç gerillalar da yargılanırdı. Öyle veya böyle kurbanlarla tanıkların ifadelerinden bahsedilecekti ve o da çıkmaz bir yola girecekti; ne şirkette ne de aile içinde gerilla geçmişi bağışlanmıştı, olsa olsa bir parantez içine alınmıştı ve ne kadar küçük çaplı olursa

* Arjantin donanmasına ait ARA General Belgrano savaş gemisi, Las Malvinas Savaşı sırasında iki torpidonun isabet etmesiyle batmıştır.

olsun, herhangi bir biçimde bu geçmişin teşhir edilmesi onu yeniden gündeme taşırdı ve bunun hayal edilemez sonuçları olurdu.

Sükûneti çok sürmedi çünkü tüm tahminlerin aksine, af yasasını geçersiz kılmayı vaat eden radikaller seçimi kazandı ve hükümet göreve başladıktan kısa bir süre sonra, diktatörlüğün işlediği suçların araştırılması için muteber kişilerden oluşan bir komisyon kurdu. O yaz hiç terlemediği kadar terledi. Bir avukat arkadaşının açıkladığına göre, CONADEP* gönüllü başvuru esasına dayalı çalıştığı halde ve tanık olarak çağrılması durumunda gitmeme hakkı saklı olmasına rağmen, er ya da geç tüm evrak yığını adaletin elinden geçecekti ve işte o noktada bu işten paçasını sıyıramayacaktı. Montonero Yönetimi de (Unvanları gülünç gelmiyor muydu? Hortlaklardan oluşan bir yönetici ordusu) onunla benzer sonuçlara varmış olmalıydı çünkü sürgünden, hatalarını kabul edip bir daha tekrarlamamaya ve deyim yerindeyse demokrasi kuyruğuna bir ucundan kaynak yapmaya söz verdikleri bir kutlama mesajını seçilmiş başkana göndermişlerdi. Ancak çok kısa süre, belki onun gibi şaşkınlıkla –yok ama o şaşkın değil, rahatlamıştı– keşfetmişlerdi ki eskiden yerin dibine soktukları o demokrasi, şimdi aynı kinle onlara sırt çeviriyordu; tüm vatandaşların, askerlerin yanı sıra topluca reddettiği, ikinci grup olan silahlı örgütler, sözde uğruna kariyerlerini, ailelerini ve hayatlarını feda ettikleri kişiler tarafından, şimdi demokrasinin cüzzamlılar koğuşuna tıkıldıklarını görüyorlardı. Ortak slogan "askerler cehenneme, gerillalar arafa" olmuşa benziyordu ve "Güzel..." diye düşündü. "Hepsi layığını buldu işte." Yalnızca sürgünün rahatlığı ve miyopluğu sayesinde, hani şu yoldaşlarını kurşunların, işkencenin veya en iyi ihtimalle siyanür haplarının insa-

* Comisión Nacional sobre la Desaparición de las Personas: Kayıpları Araştırma Ulusal Komisyonu, 1976 Darbesi ve devamındaki cunta yönetimi sırasında işlenen insan hakkı ihlallerini ve kaybolan yaklaşık 30.000 kişinin akıbetini araştırmakla görevli komisyon, 1983 yılında dönemin başkanı Raúl Alfonsín tarafından kurulmuştur.

fına bırakmışken, dünyanın dört bir yanında konferanslar vererek bedavadan yaşadıkları sürgün sayesinde, kurtarıcı ve kahraman olarak karşılanacakları yanılsamasını koruyabilmişlerdi. Daha da kötüsü bu sayede kendilerine pirüpak payesini vermişlerdi, sanki dışarı gitmiş olmaları, başlı başına bir saflık sertifikasıymış ve onun gibi burada kalıp hayata tutunmuş olmak işbirlikçiliğin kanıtıymış gibi.

Diğer yandan, bastırılmış geçmişin bu devamlı ve takıntılı geri dönüşünden ne kaçma olasılığı vardı ne bir mola fırsatı ne de bir rahatlama imkânı. Kendilerine ayrılmış yeri, yeni doğmakta olan pornografiyle paylaşan gazete ve dergilerin sansasyonel manşetleri gözüne batmadan, herhangi bir büfenin önünden geçmesi mümkün değildi. Televizyonun en çok izlendiği saatlerde kanal değiştirmenin sunduğu seçenekler, sağ kalanlar, öldürenlerin akrabaları veya sürgünden dönenlerden öteye gitmiyordu ve işyerinde de onu koridorda yürürken gördükleri anda, bu konuyu kasten açtıklarına inanmaya başlamıştı. Ama tüm bu eziyetlerin içinde en ağırı kendine çektirdiğiydi; hem ona rahat bir nefes aldırmayan sesler ve görüntülerle hem de tekrar tekrar gördüğü kâbusların (yine onu kaçırıyorlardı ama bu sefer kukuletalarını çıkardıklarında, kaçıranların St. Andrews'daki arkadaşları ve öğretmenleri olduğu ortaya çıkıyor ve tüm sınıfın önünde onu aşağılayıp alay ediyorlardı; işyerindeki sunumlarda, yönetim kurulu toplantılarında, kokteyllerde ve nikah davetlerinde çırılçıplak olduğunu görüyordu sürekli; annesi başına beyaz bir tülbent bağlamış, "Bana hiç yakışmadı" diyerek onu suçluyordu) dolup taştığı gecelerini, bitimsiz bir uykusuzluğun onu gerdiği çarmıhta kıvranarak geçiriyordu. Birkaç doktora ve psikiyatriste danışmıştı ama olanları kimseye anlatmak istemediğinden asla bir psikanaliste gitmemişti ve ne verdikleri hapların ne damlaların ne de egzersiz programlarının ufacık bir yararı olmuştu. Her gece asıldığı çarmıhtan onu her sabah seher vakti, kapıya yığılan gazete tomarı söküp alıyordu (riske giremediği için hepsini

aldırıyordu). Ev halkı uyanmadan okumaya başlıyor, sonunu işyerinde getiriyordu; en zor geçen günler perşembelerdi çünkü o gün bir de dergiler ekleniyordu. Tümünde aynı şeyler: Akrabaların ve sağ kalanların bitmek bilmeyen, tekdüze biçimde birbirini tekrarlayan ifadeleri; toplama kamplarının yerlerinin belirlenmesi (neredeyse her köşe başında vardı denebilir), gizli toplu mezarların açılması... Belirli bir hedefle ve sistematik biçimde tarayarak okuyordu; önce kendi adını, sonra kod adını arıyor ve nihayet, kendisine bağlayabilecekleri bir iz üstünde olduklarını, ona yaklaştıklarını gösteren herhangi bir atıf (Che diye çağırıyorlardı. Gerçek adını hiç öğrenmedim) yapılmış mı diye bakıyordu. Çünkü belki de kötü niyet bile olmadan, lafın gelişi adının zikredilmesiyle, teşhir edilip rezil kepaze olması arasında yalnızca bir adım vardı. Fotoğrafı, sansasyonel manşetlerin altında, gazetelerin baş köşesine çıkacaktı: GERİLLA YÖNETİCİSİNİN İNANILMAZ HİKÂYESİ / PATRONUNU KAÇIRDI AMA HÂLÂ YANINDA ÇALIŞIYOR / GEÇMİŞİ ONU MAHKÛM ETTİ / PEPITITO MARRONE*, PALYAÇO MU GERİLLA MI? / ONA "CHEEEE" DERLERDİ. Yüzleşmek, çocukları için yalvarmak, nedamet getirenlerin yaptığı gibi herkesin önünde ağlamak zorunda mı kalacaktı? Ömrünün kalanını, tepesinde sallanıp duran bu Demokles'in kılıcıyla mı geçirecekti? Okumayı bitirdiğinde tükenmiş oluyor, oysa gün daha yeni başlıyordu ve daha kötüsü de günlük işlerinin veya bir ekip toplantısının ortasında, yeterince sistematik veya titiz biçimde okumadığı kuşkusu üzerine çullanabiliyordu; azıcık çalakalem okunmuş bir paragrafın hayaleti aklına düşüyor ve o noktadan itibaren bütün soğukkanlılığını ve metanetini, dikkatini yaptığı işe vermek için kullanmak zorunda kalıyordu, bir yandan da kan ter içinde ama rahatlamış olarak koltuğuna yaslanana dek, parmağını sa-

* José Carlos Marrone: Arjantinli komedyen ve aktör; en meşhur karakteri televizyonda çocuklara yönelik yapılan Marrone Sirki programındaki palyaço Pepitito'dur.

tırların üzerinde bir aşağı bir yukarı gezdirip sütun sütun yeniden okumak için koşarak çıkıp gitme arzusunu, içinde kopan fırtınayı, sabırla gülümseyerek gizliyordu. Ta ki ertesi güne kadar. Ertesi gün tüm bu döngü yeniden başlıyordu.

*Nunca más** çıktığında ilk satın alanlardan biri olmuştu ve hızlı okuma tekniklerini uygulayarak işyerinde yöneticilerin kullandığı tuvalette, evindeyse Mabel'in ne okuduğunu keşfederek kötü huylarının depreştiğini düşünmesini istemediğinden, gecenin köründe, banyoya kapanarak iki gün içinde baştan sona okumuştu. Ondan sonraki hafta boyunca gözünü kırpmamış ve midesi ağzında yaşamıştı, birinci sorunun hakkından bir avuç uyku hapıyla ikincisinin de bulantı ilaçlarıyla gelmişti; bütün bunlara rağmen zahmetine değmişti çünkü ne gerçek adı ne de kod adı herhangi bir yerde geçiyordu ve aylardır ilk defa rahat bir nefes almıştı.

Huzurlu hali çok sürmedi. CONADEP'in yarattığı ürküntüden henüz tam sıyrılamamıştı ki cuntaların yargılanması başladı. İlk başta televizyonda canlı yayınlanmasından korktu; gözlerinin önünde, karısının ve çocuklarının (Tommy on iki, Cynthia on yaşındaydı) gözü önünde olacaktı işte, ama mucize eseri, bir kez olsun hükümet sağduyuyu sirke tercih etti; kameralar mahkemeye alınıyordu ancak dışarı görüntü verilmiyordu. Gazeteler her gün verilen tanık ifadelerini kendi yorumlarıyla yayınlıyordu ancak bunlar o kadar özet halindeydi ki bir türlü emin olamıyordu. Hemen bir ay kadar sonra, stenoyla yazılmış mahkeme kayıtlarını bütünüyle veren, özel bir haftalık gazete çıkmaya başladı ve bu gazetenin sayıları onun başucu kitabına dönüştü. İlk gece saati üçe kurdu (Mabel'e ne tür bir bahane uydurduğunu artık hatırlamıyor, kuşkusuz işle ilgili bir şeydi; avukatlarına mı açılsın yoksa ülkeyi mi terk etsin, dünyanın geri kalanı uykudan kalkmadan ne yapacağını sakince düşünmek için birkaç saate ihtiyacı var-

* İspanyolca "Bir daha asla" anlamındaki, CONADEP'in nihai raporunun kitap formatındaki baskısının adı; devlet terörüne karşı kullanılan en popüler sloganlardan biri olmuştur.

dı) ve gazeteyi Maipú'daki büfeden, atkılara sarınmış, uykulu bir adamdan aldı; ertesi hafta da aynısını yaptı. Neyse ki onu çok bekletmediler. Aradığı ve bulmaktan korktuğu şey, üçüncü sayıda çıkmıştı.

Şimdi yerinden kalkıyor ve kütüphaneye kadar yürüyor. Kayar rafı iterek seksenli yılların management bölümüne ulaşıyor; arkasına saklandığı kitapların üstünden adı görünmesin diye, ciltli tarafı aşağı gelecek şekilde konmuş *Nunca más*'ın boyu, *Üçüncü Dalga*'dan *The Age of Unreason*'a kadar uzanıyor ve içinde de kitabın sayfalarıyla aynı boyda olması için ikiye katlanmış, sararmış bir gazete sayfası var. Sayfayı açıp düzleştiriyor, sıkıntıyla iç çekip pencereden bakıyor. "Şafağın sökmesine az kaldı" diye düşünüyor ve en başından okumaya başlıyor.

Yargılama Günlüğü / 3

6 Mayıs-10 Mayıs 1985 arasına ait steno tutanaklar.

6 Mayıs 1985 günü: Elektrikçi Bay EUGENIO PÉREZ GIL'in tanık ifadesi.

DR. LÓPEZ: Tanık kürsüsündeki kişi, Bay EUGENIO PÉREZ GIL.

DR. D'ALESSIO: Bay PÉREZ GIL, kendine Ulusal Yeniden Yapılanma Süreci adını veren diktatörlüğün ilk üç cunta yönetiminin dokuz üyesine karşı açılan davada, tanık olarak ifade vermek üzere çağrıldınız. Bu davanın amacı söz konusu üyelerin, emir komuta zincirine bağlı olarak silahlı kuvvetler veya emniyet teşkilatı mensuplarının, yıkıcı teröre karşı savaş adı altında işlemiş olabilecekleri suçlarda muhtemel sorumluluklarını belirlemektir. İddiaya göre bu üyelerin komuta ettiği kuvvetlere isnat edilen eylemlerin mağduru oldunuz mu?

PÉREZ GIL: Evet efendim.

DR. D'ALESSIO: Bu olayın meydana geldiği koşulları aktarın, lütfen.

PÉREZ GIL: Kısaca ve anlaşılır biçimde ifade etmeye çalışacağım. 17 Nisan 1976 günü çalışmakta olduğum Ford Araba Motorları Fabrikası'ndaki gece vardiyasından, şahsi binek ara-

cımla işten dönmekteydim, saat sabah 06.30-07.00 sularıydı, aracımda işe beraber gittiğim bir genç vardı. Araçtan indiğimizde ani bir baskınla üzerimize silahlar doğrultuldu ve hunharca duvara savrulduk. Kafamıza çuval geçirilmişti, sonradan öğrendiğime göre kukuleta deniyordu buna. Emanetleri, zırh delici bombaları ve o sırada ne olduklarını bilmediğim başka şeyleri sorup durdular. Bilmediğimi söyleyince, adamlar bana vurdular ve sonra ellerimi telle bağladılar. Dodge 1500 arabamın bagajını açıp bizi içine soktular. Önce yanımdaki genci bagaja tıktılar, sonra beni onun üstüne attılar ve "Böylece yolda giderken sıkılmazsınız" deyip bagajı kapattılar. Yani kapatmayı denediler çünkü Dodge 1500'ün bagajı iki kişi taşımak için yapılmamış, o yüzden bize daha doğrusu, üstte olan ben olduğum için bana, bagaj kapağıyla vurdular yine kapanmadı. O zaman biri üstüne oturdu herhalde ki pestil gibi ezildim, işte öyle kapandı. Felaket bir durumdu, çünkü karanlıkta genç arkadaşla ben o kadar sıkışmıştık ki nefes bile alamıyorduk ve bana bağırmaya başladı, sanki delirmişti, bana üstünden çekilmemi söyledi ama mümkün değildi ve bunu ona da söylüyordum, ayrıca ellerimiz de bağlıydı; ona sırayla nefes almayı denememizi söyledim ama beni dinlemedi bile. Böyle bir duruma düşen kişiyi anlayışla karşılamak gerekir, hele de boğuluyorsa. Bir ara, araba hareket etmeye başladığında bana küfretmeye başladı, sanki olup bitenler benim suçummuş gibi, sesi kesilene dek küfretti, sonra sustu, bayılmış olsa gerek. Ben bayılmadım. Biz bu haldeyken ne kadar süre geçti bilemiyorum, durduk ve bagajı açtılar. Sanırım hayatımda hiç bu kadar derin bir oh çekmemişimdir. Açık arazideydik. Islak çimen, yabani otların kokusu ve cırcırböceklerinin sesi geliyordu. Bir ses bana "Demek hâlâ yaşıyorsun ha kardeş? Hallederiz, kolay iş" dedi ve kafama bir silah dayayıp bir, iki, üç diye saydı, sonra "Bamm!" dedi ve hepsi güldü, çok komik bulmuşlardı bunu, işte böylece onların olur olmaz her şeye güldüklerini anladım. Beni yeniden arabaya tıktılar ama bu sefer bagaja değil, arka

koltuğun önüne, dürülmüş halı gibi uzattılar; halı diyorum çünkü ayaklarını üstüme dayamışlardı. Bir süre sonra asfalt yola çıktık ve hiç durmadığımız için Panamericana'dan gittiğimizi anladım. İndiğimizde sanki ilçe tarafından gelmişiz hissine kapıldım çünkü La Lucila'ya doğru gelirken hafif bir rampa vardır ve ayrıca her ışıkta duruyorduk; bu da ilçelerin tipik özelliğidir, trafik ışıklarının zamanlaması düzgün ayarlanmadığından sürekli yeşile değil, sürekli kırmızıya denk gelirsiniz. Gerçekten de kısa süre sonra Coto Çukuru'na geldik.

DR. D'ALESSIO: Sözünüzü kestiğim için bağışlayın ancak oranın Coto Çukuru olduğunu nereden biliyorsunuz?

PÉREZ GIL: Bunu orada kalmaya başladıktan kısa süre sonra öğrendim. Onların kendi aralarında verdikleri isim buydu. Kasap Coto'nun* yakınlarda bir şubesi vardı.

DR. D'ALESSIO: Sonradan orayı tekrar bulabildiniz mi?

PÉREZ GIL: Evet.

DR. D'ALESSIO: Orası olduğunu nasıl anladınız?

PÉREZ GIL: Çok sonraları serbest kaldığımda alıkonulduğum yere götürdüler beni ve çıplak ayaklarımla hissettiğim, yerdeki buz gibi taş kaplamalardan ve bir kere avluya çıkardıklarında gözümdeki bağı azıcık sökebildiğim için gördüğüm, çok büyük bir çam ağacından tanıdım. "Sökebildiğim" diyorum çünkü bandaj açık yaralarıma yapışıyordu.

DR. D'ALESSIO: Belli bir düzeni takip etmek amacıyla soruyorum, sizi alıkoyanların kimler olduğunu herhangi bir biçimde tespit edebildiniz mi, söyler misiniz lütfen?

PÉREZ GIL: Arabadan indirilmemle duvara yapıştırılıp kafama kukuleta geçirilmesi arasında kalan sürede görebildiğim kadarıyla, hepsi sivil giyimliydi ama kıyafetleri gülünçtü. Hatta içlerinde çapraz fişeklik, kovboy şapkası ve benzeri şeyler takmış olanlar bile vardı. Aslında kahkahalarla gülünecek bir manzaraydı.

* 1970'te Coto adıyla kurulan kasap zinciri, bugün Arjantin'in büyük süpermarket zincirlerinden biri olmuştur.

DR. D'ALESSIO: Ellerinde herhangi bir tutuklama emri var mıydı?

PÉREZ GIL: Evet ama başımı örttükten sonra gösterdiler. Hayır, emir filan yoktu. Kusuruma bakmayın ama biraz gerginim.

DR. D'ALESSIO: Sizinle beraber tutuklanan gencin adını hatırlayabiliyor musunuz? Onun başına neler geldiğini söyleyebilir misiniz bize?

PÉREZ GIL: Ona ne oldu bilmiyorum ama serbest bırakıldığına inanmak istiyorum çünkü her ne kadar gerçekdışı görünse de aradıkları asıl kişi bendim. Adını şu an hatırlayamıyorum ama şirketin personel kayıtlarına bakarsam çıkarabilirim.

DR. D'ALESSIO: Olayları akış sırasına göre anlatmaya devam edin.

PÉREZ GIL: Pekâlâ, başıma kukuleta geçirdiler, bir tür başlık yani ve ayaklarıma pranga vurdular yani zincirlediler. Bana bir numara verdiler, X-9 ve artık adımın Eugenio Pérez Gil değil, X-9 olduğunu söylediler ve kendi aralarında başka şeylerden bahsetmeye başladılar. Bir süre sonra içlerinden biri gelip adımı sordu ve ben Eugenio Pérez Gil diye cevap verince bana vurdu. Ben adımın Eugenio Pérez Gil değil de X-9 olduğunu söyleyene dek, bu iki defa tekrarlandı, sonra da beni yumurta kutusuna götürdüler.

DR. D'ALESSIO: Yumurta kutusu mu?

PÉREZ GIL: Evet, onlar öyle diyordu. Sorgulama aşamasında tutukluları koydukları bir odaydı. Yüksekliği yaklaşık bir metre, genişliği de en fazla seksene seksen olan küçücük bölmelere ayrılmıştı ve tabii içinde ayakta durmak mümkün değildi çünkü diğer tutukluları görmeyesin diye izin vermiyorlardı. Yatarak sığamıyordun, o yüzden sürekli çömelmiş halde oturuyordun. Sonra, içeride çalışınca doğru düzgün görebildim. Altışardan iki sırada, tam tamına on iki tane bölme vardı ve içlerinde tortop olmuş tutuklularla aynı on ikilik yumurta kutusuna benziyordu. Ertesi gün sorguya başladılar.

Beni kutudan çıkardılar, gözlerim bağlı, başka bir yere götürdüler ve soyunup bana şekli şemali plaj şezlongunu hatırlatan bir şeyin üstüne uzanmamı istediler. Beni oraya boylu boyunca, alabildiğine uzatıp deri kayışlarla sımsıkı bağladılar, böylece kımıldayamaz hale geldim. O zaman sorular sormaya başladılar, bu beyefendilerin neden bahsettiklerini anlayamadığım için soruları cevaplayamıyordum ve bunu onlara söyleyince başladılar. "Çak şuna artık." Bu sözcükler aklımdan hiç çıkmadı. "Çak şuna artık" diyordu biri ve başlıyordu. Ben elektrikçiyim ve bana bir yüksek gerilim akımı verdiklerini ama akımın düşük amperli olduğunu, beni ölüme sürüklemeyeceğini, en azından bu yüzden ölmeyeceğimi biliyordum.

DR. D'ALESSIO: Size bu şekilde işkence yapanların kimliğini tespit edebildiniz mi?

PÉREZ GIL: Şey ben onların takma isimlerini biliyordum. Ha bire gülüp duranın adı TETÉ'ydi... Bir başkasına CLUSEAU diyorlardı ve sadece GORDO diye çağırdıkları bir tane daha vardı. Bana bizzat işkence edenler, esas olarak bu üçüydü. Birbirlerinden hiç ayrılmıyorlardı ve şeye benziyorlardı... Ortaokul çocuklarını andırıyorlardı, anlatabiliyor muyum? Örneğin Gordo'yla sürekli dalga geçip tepesini attırıyorlardı ve hatta bir keresinde Gordo bana işkence yaparken...

DR. D'ALESSIO: İfadenizde gözlerinizin bağlı olduğunu beyan ettiğiniz halde o olduğunu nasıl bilebildiniz?

PÉREZ GIL: Tanımasına tanıdım ama görmedim ancak arkadaşları onu kışkırtıyor, "Haydi Gordo, göster kendini!" diyerek coşturuyorlardı ve o anda elektrikli çubuğun dürtmesini hissettim ama akım yoktu ve kendi kendime dedim ki "Tamam, demek ki etim uyuştu artık, acıyı hissetmiyorum." Ben bunu düşünürken Teté ... Kusura bakmayın, önce Cluseau ona dedi ki "Sana bunun çetin ceviz olduğunu söyledim. Baksana kılı bile kıpırdamıyor." O sırada bana sanki gülüşmeler duyuyormuşum gibi geldi. Dediğim gibi içlerinde en denyosu Teté'ydi ve o da dedi ki "Ne yaptığını sanıyorsun?" Affedersi-

niz, "Gordo, seni dangalak, okşuyorsun adamı. Hayırdır yoksa Maydanoz'a* âşık mı oldun?" O sıralarda bana X-9 demeyi bırakmış, Pere-jil demeye başlamışlardı. Soyadım yüzünden, hep başıma gelir zaten. Gordo telaşlandı ve neredeyse bıçak saplar gibi çubukla beni dürttü, her seferinde daha da kuvvetle, ben de akımı hissetmediğim halde bağırmaya başladım. Sonra prizi mi gördü ya da nasıl oldu bilmem artık, o zaman "Ne halt ediyorsunuz? Dangalak mısınız? Böyle iş yapılır mı?" dedi. Ötekiler kahkahadan kırılıyordu, ben bile kukuletanın altında gülmemi bastırdığım için titriyordum çünkü eğer Gordo duysaydı, kesin beni perişan ederdi. Şimdi böyle anlatınca komik gelmiyor elbette ama işin doğrusu o sırada ben bile güldüm.

DR. D'ALESSIO: Hiç size tutuklanma nedeninizi söylediler mi, buna dair bir bilgi edindiniz mi?

PÉREZ GIL: Doğrudan, hayır. Ancak bana sordukları sorulardan aslında başka birini, bir ara tesadüfen aynı fabrikada çalışmış bir genci aradıkları sonucuna vardım. Çukur'da kaldığım sırada başka bir tutukludan, bu gencin Montoneroların kendilerine verdikleri rütbelere göre, bir subay olduğunu ve hatırladığım kadarıyla adının Guillermo OWEN olduğunu öğrendim, soyadının Owen olduğuna eminim gerçi. Yani işte böylece konunun ne olduğunu biraz kavrayabildim.

DR. D'ALESSIO: Coto Çukuru'nda ne kadar kaldınız?

PÉREZ GIL: On üç ay kaldım Çukur'da. Beni 17 Nisan'da kaçırdılar ve bir sonraki yılın mayısında çıktım. Bu süre zarfında anlatmayı unuttuğum bir durum yaşandı. Bir gün, gerçi bilmiyorum gece de olabilir, işkence sırasında kısa devre oldu. Üstüne üstlük tam da çubuk Gordo'nun elindeyken, haliyle bunun ne demek olduğunu tahmin edebilirsiniz. Neyse Gordo içeri gelip elektrikten anlayan biri var mı diye sordu ve İhtiyar Heyeti –yani içeride en uzun süre kalmış olan ve Çukur'daki

* İspanyolca *Perejil* (maydanoz) ve Pérez Gil'in okunuşlarının aynı olmasına dayalı bir söz oyunu.

günlük işleri yapmakla yükümlü olanlar– beni bulup elektrik panosuna bakmam için götürdü. Gözden geçirince, bir faz gittiği için kısa devre yaptığını açıkladım, o zaman benden tamir etmemi istediler. Ben bunu yapamayacağımı defalarca söyledim, mümkün değil olmaz dedim. Bunun üzerine bana, kısa devrenin televizyonun olduğu odayı da etkilediğini ve eğer gardiyanların canı sıkılmaya başlarsa hem dayak atıp hem işkenceye girişeceklerini ve Cluseau'nun arada sırada tutsakların derisini bıçağıyla yüzmekten hoşlandığını söylediler. O zaman ben de kablo getirttim ve panodaki fazları yeniden ayarladım. O günden itibaren ne zaman Çukur'da bakım veya onarımla ilgili bir sorun olsa beni çağırdılar.

DR. D'ALESSIO: Bu olay yaşandığında İhtiyar Heyeti dediğiniz heyetten, sizinle konuşan kişilerden adını hatırladığınız biri var mı?

PÉREZ GIL: Hayır, yok.

DR. D'ALESSIO: Ne zaman serbest bırakıldınız?

PÉREZ GIL: 2 Mayıs 1977 günü. Yaklaşık iki ay kadar öncesinde, kondansatör filan gibi tamirat için gereken elektrik malzemesi almak üzere dışarı çıkmayı başardım ve Martinéz'deki önceden bildiğim bir dükkâna gitmemizi rica ettim çünkü oraya hep giderdim ve sahibi de beni tanırdı. Neyse, arkadaş canlısı refakatçimle içeri girdiğimde, adamın yüzü kâğıt gibi bembeyaz oldu çünkü herkes hatta eşim bile beni öldü biliyordu. Bu da benim hâlâ yaşadığım haberini ona ulaştırabilmek için bulduğum yoldu. Ondan sonra eşim beni nerede tuttuklarını öğrenebilmek için harekete geçmiş ve birtakım yollardan, burada zikretmeme gerek olmayan tanıdıklar aracılığıyla, sonradan adının Rodrigo PARRALES olduğunu öğrendiğim bir teğmene ulaşıp onun benim durumumla ilgilenmesini sağlamayı başarmış. Buna bağlı olarak da iki ay kadar sonra bir subay gelip bana "Söyle bakalım Perejil, yarın ne yapmayı planlıyorsun?" diye sordu. Ben de o sırada tuvaletlerdeki elektrik tesisatıyla uğraşıyordum, kabloları yeniliyordum, o yüzden

dedim ki "Burayı bitireceğim işte". O da dedi ki "O zaman acele edin, tabii yarın evinize dönmek istiyorsanız." Neler hissettiğimi tahmin edersiniz, herhalde ömrümde hiçbir işi o kadar çabuk bitirmedim. Ve sahiden de ertesi sabah, saat altı-yedi civarı olması lazım, beni çıkardılar, yönümü şaşırmam için bir saate yakın arabayla dolaştırdılar ve sonra da bıraktılar, gözümdeki bağı çözüp beni Carupá İstasyonu'nda indirdiler. Orayı bilir misiniz bilmem ama öyle ahım şahım bir yer değildir, yine de o sırada bana dünyadaki en güzel yermiş gibi gözüktü. Güneş ve gökyüzü vardı, insanlar vardı ve neredeyse deli gibi koşmaya başlayacaktım. Koşmadıysam beni her ihtimale karşın vururlar diyeydi, bir de üstümde beş kuruş yoktu, eve gitmek için otobüse binecek kadar bile para yoktu, bu yüzden de beni oraya getiren beyefendilerin arabasına geri gittim ve onlardan bana otobüs için bozukluk vermelerini rica ettim ve böylece evime dönebildim.

Birkaç gün geçti, özgürlüğüme nasıl kavuştuğumu, her şeyin nasıl geliştiğini öğrenince eşime dedim ki "Teşekkür etmek için şu Teğmen Parrales'i ziyaret etmemiz gerek çünkü her ne kadar onlardan biri olsa da o düzgün davranmış." O zaman karakola gittik, otobüsle tabii çünkü arabamı bana hiç geri vermediler ve Teğmen Parrales'le görüşmek istediğimizi söyledik, o da bizi odasına şahsen çıkarmak için zahmet edip kapıya geldi ve gözünde yaşlarla bana sarılınca ben de ağlamaya başladım. Gördüğünüz gibi ben pek çabuk duygulanırım. Bizi odasına çıkardı ve dedi ki "Pérez Gil, hayatınızı kurtardım, peki şimdi sizin için başka ne yapabilirim?" O zaman kaydımı istedim, bundan pek hoşlanmadı, gözüne sıkıntılı gözüktü ama ne yapayım, teklif ondan gelmişti. Ben kaydımı alacak ve fabrikanın personel müdürlüğüne diyecektim ki "Beyler beni daha büyük kuvvetler işten çıkardı, işe gelememiş olmam benim suçum değil, acaba beni yeniden işe alabilir misiniz?" Ama kapıdan bile geçemedim ki. Bana ne dediklerini tahmin edebilirsiniz ama kaydımı gösteremedim bile. Peki o zaman ne

yapacağım? Çünkü artık özgürdüm ama işsizdim, elimde bir belge vardı, gayet geçerli bir belge, şahane bir belge ama fabrikanın umurunda bile değildi o belge, o zaman beni en baştan bu felakete sürükleyenlere gitmeye mecbur oldum ve karakol karakol gezmeye başladım. Kimse bana bir şey sormuyordu, elimi kolumu sallaya sallaya girip çıkıyordum, kimse saçımın teline dokunmadı ama her gittiğim yerden sekiyordum. Beni bir karakoldan öbürüne yollayıp duruyorlardı ve her yerde bana aynı şeyleri söylüyorlardı; bir fabrikanın yönetimine karışıp beni işe almaya mecbur edemeyeceklerini, hiçbir özel kuruluşa müdahil olamayacaklarını söylüyorlardı. Açıkçası beni işten attıracak güçleri vardı ama yeniden işe aldıracak güçleri yoktu, bir açıdan da anlaşılabilir bir şeydi bu. Ama ben gitmedik karakol, çalmadık kapı bırakmayıp bu kadar sebat edince sonunda sorunuma bir çözüm bulmaya karar verdiler, o çözüm de beni yeniden kaçırmak oldu. Anlaşılan bu defa şu Teğmen Parrales'in isteği üzerine yapılmıştı, çünkü ben her yerde onun imzaladığı kaydımı gösterip duruyordum ve bu onun yükselmesini, geleceğini, terfisini, veya her neyse artık onu zora sokuyordu. Bu kez beni Puesto Vasco'ya götürdüler ama çok kısa sürdü çünkü ben ne döndüğünü ve ne istediklerini anlar anlamaz onlara doğrudan konuya girmelerini, böylece elektrikten tasarruf edeceklerini, eğer ellerimi çözerlerse mübarek kaydımı onlara iade etmesi için karıma bir not yazacağımı söyledim.

DR. STRASSERA: Evet Sayın Başkan, soru sormak istiyorum. Tanığa Coto Çukuru olarak tanımladığı yerde gördüğü veya tanıdığı herhangi bir tutuklunun adını öğrenip öğrenmediğini sormak isterim.

PÉREZ GIL: Evet, elbette. Tüm içtenliğimle söylemek isterim ki isim hafızam hiç yoktur, üstelik içeride herkes lakabıyla çağrılırdı, ancak ön adını hatırlamasam da Bay CONSIGLIO'yu biliyorum, dediğim gibi isimleri hiç aklımda tutamam. Bir kişi daha var tanıdığım, Alberto adında biri ama soyadını şimdi

hatırlamıyorum. Onu yakından tanıdım diyebiliriz çünkü yaklaşık bir hafta boyunca, yumurta kutusunun hücrelerinden birini paylaştık.

DR. STRASSERA: Anımsamanıza yardımcı olmak için, bazı kişileri size sormak isterim. İsterseniz ben size takma adlarını veya lakaplarını söyleyeyim, bakalım aslen kim olduklarını bilebiliyor musunuz? Lechuga lakabıya çağrılan birini biliyor musunuz?

PÉREZ GIL: Çok iyi olur, teşekkür ederim. Soyadı SISKIN olan bir genci böyle çağırıyorlardı, Puesto Vasco'da kaçırılmıştı ve sonra nakledildi.

DR. STRASSERA: Nereye?

PÉREZ GIL: Ondan bir daha haber almadım.

DR. STRASSERA: Inti.

PÉREZ GIL: Inti, La Plata Üniversitesi'nden bir profesördü sanırım. Adı Juan José'ydi ama soyadını hatırlamıyorum. Geldiğinde yaralıydı, sonra nakledildi.

DR. STRASSERA: Nereye?

PÉREZ GIL: Río de Plata'ya sanırım. Bir konuya açıklık getirmek isterim. Çukur'dan götürülen ve bir daha görmediğimiz tutuklular için "nakledildi" denirdi. Ben de "nakledildi" sözünü yalnızca bu durum için kullanıyorum. Bizi bir kamptan diğerine götürdüklerinde buna "tayin olmak" demeyi tercih ederim. Böylece karışıklık olmaz, değil mi?

DR. STRASSERA: Ramón.

PÉREZ GIL: Benim Coto Çukuru'nda tanıdığım Ramón orada çok kalmadı, geçici gelmişti diyelim. Soyadını bana söylediklerini hatırlıyorum çünkü onu getirmeleri bayağı bir hadise olmuştu; Montoneroların elebaşlarından olduğu söyleniyordu ve gardiyanlar duşa bile botlarıyla giriyorlardı. Gerillanın onu kurtarmak için saldıracağı filan söyleniyordu, tabii her söyleneni bilmiyorum ben. Neyse, gerçi tam olarak öyle olmadığı sonradan ortaya çıktı.

DR. STRASSERA: O DA MI NAKLEDİLDİ?

PÉREZ GIL: Bana söylenenlere göre serbest bırakılmış ama sık sık bize böyle söylerlerdi, bizi umutlandırmak için yani. Eğer düzgün davranır ve itaat edersek, onların deyişiyle tedavi olanların sonra serbest bırakıldığına bizi inandırmak için.

DR. TAVARES: Sayın Başkan. Tanık Montonero Ordusu'nda milis olup olmadığını belirtsin lütfen.

DR. D'ALESSIO: Soru, tanığın ifadesinde anlattıklarıyla cevaplanmıştır zaten, gereği yoktur.

DR. ORGEIRA: Sayın Başkan. Tanık Coto Çukuru ve Puesto Vasco olarak belirttiği işkence kamplarında kaldığı süre boyunca, herhangi bir tutuklunun bir başkasına işkence yapılmasına katıldığını gözlemlemiş mi acaba?

DR. D'ALESSIO: Herhangi bir soruya vereceğiniz cevabın, kendi kendinizi suçlu duruma düşürmenize neden olabileceğini göz önünde bulundurun. Susma hakkınızı kullanabilirsiniz. İhtiyar Heyeti üyelerinden herhangi biri işkencenin uygulanmasına katıldı mı?

PÉREZ GIL: O dönemde hayır ama daha önce... Yok, doğrusu hiçbir zaman için bundan emin olamam. Hiçbir zaman böyle bir şey görmedim, böyle bir şey kesinlikle oldu diyemem.

DR. D'ALESSIO: İhtiyar Heyeti'nin üyesi olarak siz herhangi bir işkence seansında bulundunuz mu?

PÉREZ GIL: Puesto Vasco'dayken bulunmadım. Ama Çukur'dayken evet; bir kez bulundum Çukur'dayken. Teté bana geldi ve "Perejil, bize birkaç bardak mate yapsana abi" dedi ve beni ameliyathanenin kapısına götürdü. O sırada o ve diğerleri bir kişiye işkence ediyorlardı. Ben onlara mate hazırlamak zorundaydım.

DR. ORGEIRA: Herhangi bir anda, etkin biçimde işkence uygulamasına katıldınız mı?

PÉREZ GIL: Hayır.

DR. ORGEIRA: Orada bulunanların adlarını hatırlıyor musunuz?

PÉREZ GIL: Nerede?

DR. ORGEIRA: Mate hazırladığınız yerde.

PÉREZ GIL: Dediğim gibi, Teté vardı, Gordo ve o seferlik Yüzbaşı da vardı. Bu dikkatimi çekmişti. Yüzbaşı hepsinin komutanıydı ama her zaman gelmezdi, yalnızca zahmetine değecek bir durum varsa gelirdi. Bir de tutuklu vardı, öyle olduğunu söylüyorlardı gerçi ama bana pek tutukluymuş gibi gelmemişti çünkü elini kolunu sallaya sallaya gidip geliyordu. Ona CHIROLITA diyorlardı çünkü şu televizyondaki oyuncak bebeğe benziyordu, hatta sesi bile onun gibi çıkıyordu. Ancak yanlış hatırlamıyorsam eğer, bir defasında ona Carlos dediklerini duydum.

DR. ORGEIRA: Ve siz de hepsine mate hazırladınız, doğru mu?

PÉREZ GIL: Hayır. Chirolita içmiyordu.

DR. ORGEIRA: Başka herhangi bir tutuklu işkenceye katıldı mı?

DR. D'ALESSIO: Bu soru zaten genel bir çerçevede soruldu ve olumsuz olarak cevaplandı, tekrar sorulmasının gereği yoktur.

DR. ORGEIRA: Sayın Başkan, hızlıca yazıya geçirdiğim için yanılmış olabilirim ancak anladığım kadarıyla asıl soru, yalnızca İhtiyar Heyeti denilen grubun üyelerine ilişkindi. Sadece bu üyeler söz konusu olduğunda bile tanığın cevabı bana ikircikli görünmüştür.

DR. D'ALESSIO: Bay Pérez Gil, size daha önce kendi kendinizi suçlu durumuna düşürecek cevaplarla ilgili yaptığım uyarıyı aklınızdan çıkarmayarak, Mahkeme'nin sorusunu cevaplayın lütfen; Coto Çukuru'nda veya Puesto Vasco'da kaldığınız süre zarfında, herhangi bir tutuklu tarafından işkence yapıldığına tanık oldunuz mu?

PÉREZ GIL: Evet, efendim.

DR. D'ALESSIO: Devam edin.

PÉREZ GIL: Çok acı verici şartlardan bahsediyoruz burada. Ben buna maruz kaldım... Bazen çözülme bir zaman, tü-

keniş meselesidir ama tersi de olabilir. Zaman geçtikçe baştaki dehşet azalır ve kendince birtakım püf noktaları icat edersin... Diğer yandan, yeni geldiğinde çok daha savunmasızsındır, altüst olmuşsundur; olup biten her şey senin gerçekliğinin o denli dışında, o denli inanılmazdır ki mahvolursun. Bu söylediklerim başlangıçtaki can acısı için de geçerli, dayanamam zannedersin ama bakarsın günler geçmiş ve... Canın daha az yanıyor diye bir şey yok ama artık vücudunu lime lime etmeyeceklerini bilirsin. İşkence yaptıkları tutuklunun ilk seferiydi sanırım, onu yüzükoyun yatırarak bağlamışlardı; o zaman bunun Teté'nin işi olduğunu anladım ve çoktan boruyu sokmuşlardı.

DR. D'ALESSIO: Boru derken neyi kastediyorsunuz?

PÉREZ GIL: Ah şey, bazen tutukluların, bizim, anüsümüze silindir biçimli bir tür boru sokarlar ve ardından elektrik verirlerdi. Bunu yapmaktan özellikle Teté hoşlanırdı. Neyse, Teté borusunun başındayken Yüzbaşı geldi, tutukluyu çözmelerini ve üstünü giydirmelerini emretti ve onu yandaki ameliyathaneye götürdüler. Herkes dışarı çıktı, Teté görünüp "Neyin var senin uyuşuk herif, mateyi getirsene" diyene kadar ben orada kaldım. Yandaki ameliyathanede, o ana dek görmediğim bir kadın tutuklu vardı; ondan bahsedildiğini duymuştum, hakkında çok konuşulmuştu çünkü söylendiğine göre Montonero üyesiydi ve onu Inti'yle aynı zamanda getirmişlerdi; sanırım ikisini aynı operasyonda ele geçirmişlerdi. Ayrıca aslında çok güzel olduğu anlaşılıyordu ve üç silahşörlerle gardiyanlar onun yüzünden kavga ediyorlardı.

DR. D'ALESSIO: O sırada ona işkence yapılıyor muydu?

PÉREZ GIL: Evet. O anda Yüzbaşı'nın tutukluya aşağı yukarı şöyle dediğini duydum: "Bana sizin bir ilişiğiniz olmadığı, sizin de kaçırıldığınız söylendi, öyleyse eğer intikamınızı almak istersiniz herhalde, değil mi?" Ona bakınca göz bağını açtıklarını ve elektrikli çubuğu eline tutuşturduklarını gördüm. "Haydi yönetici, yönet bakalım" dedi ona Yüzbaşı. İlk

başta zavallı adam onlara dehşetle baktı, hatta bana bile; sanki onu buna zorlamamamız için yalvarıyordu ve Teté ile Gordo onun elini tutup yaptırmak zorunda kaldılar; daha ilk kıvılcımda sanki akım kendine geçmiş gibi elinden attı. Hepsi gülüyor, sırtını sıvazlıyor ve ona "Milli oldun, oğlum." "Hadi gözün aydın" türünden şeyler söylüyorlardı, hatta yüzü hiç gülmeyen Yüzbaşı bile gülümsüyordu. Ondan sonra Teté yaklaştı ve ona nasıl yapılacağını öğreteceğini, nasıl yaptığına bakmasını söyledi. Ben bakmıyordum ama dediklerini duyuyordum: "Şimdi mesele zeytinleri dürtmek değil oğlum, yavaş yavaş, böyle okşar gibi, tüy gibi olacak, anladın mı?" diyordu Teté ve ben onun sözleriyle tutuklunun çığlıklarını işitiyordum. Ve sonra... Sonra çığlıklar devam etti. Teté "Fena değil, hiç fena değil" dedi. "Gördün mü bak, hiç de zor değilmiş. Şimdi dur." Gözlerimi açtım ve Teté'nin kadının kulağının dibine eğildiğini gördüm ve ona dedi ki "Şimdi... Bize nerede olduğunu söyleyecek misin?" Sanırım tutuklu "Kimin?" diye sordu ve Teté "Haydi ama salağa yatmayı bırak, kim olduğunu biliyorsun. Ramón'un. Ramóncuğunun nerede olduğunu söyle bize." Ve bu arada yeniden elektrik vermesi için tutukluya işaret ediyordu; ona göz kırptı ve bir daha çakmasını istedi, o zaman tutuklu ona gösterildiği gibi çubuğu kadının vücudunda gezdirdi. Ben de başımı kaldırıp baktım ve gördüm ki hepsi, hatta Yüzbaşı bile büyülenmiş gibi sessizce seyrediyorlardı, Teté de bir yandan kadına vaatlerde bulunuyordu; Ramón'un nerede olduğunu söylerse ona elektrik vermeyi keseceklerine, su vereceklerine, onu serbest bırakacaklarına söz veriyordu. Kadın hiçbir şey söylemediğinden, tutuklu çubuğu yeniden gezdiriyordu. En sonunda bana, ona da bir bardak hazırlamamı, mateyi hak ettiğini söylediler.

DR. D'ALESSIO: Tutuklunun adını hatırlıyor musunuz?

PÉREZ GIL: Tutuklu Ramón'du.

DR. D'ALESSIO: Belli bir nedenden dolayı mı aşırı heyecanlandınız Bay Pérez Gil, ifade vermeye devam edebilecek misiniz?

PÉREZ GIL: Evet, son günler pek az uyuyabildim ve şu anda da biraz yoruldum ama devam etmek isterim.

DR. D'ALESSIO: Herhangi biri tarafından tehdit edildiniz mi?

PÉREZ GIL: Hayır, hiç kimse beni tehdit etmedi.

DR. D'ALESSIO: İfade vermek sizi bunaltıyor mu?

PÉREZ GIL: Şey biraz, haliyle elbette ama...

DR. GOLDARACENA: Sayın Başkan, eğer tanık kendini bunalmış hissediyorsa ve son günlerde uyumamışsa, ifadesinin alınmasının, Mahkeme'nin sorularını yanıtlamak için daha iyi şartlarda olacağı bir zamana ertelenmesinin uygun olacağını düşünüyorum. Bizden çok tanığı düşünerek bu öneriyi yapma cüretini gösteriyorum.

DR. D'ALESSIO: İçinde bulunduğunuzu beyan ettiğiniz durumu göz önüne alarak, ifade vermeye devam edebilecek fiziksel ve ruhsal koşullarda olduğunuza inanıyor musunuz?

PÉREZ GIL: Evet. Tamamlamak istiyorum.

DR. ORGEIRA: Sayın Başkan, tanık, Ramón kod adlı tutuklunun gerçek adını ve soyadını hatırlıyor mu?

PÉREZ GIL: Hatırlamıyorum.

DR. D'ALESSIO: İşkence görmekte olan tutuklu kadının adını hatırlıyor musunuz?

PÉREZ GIL: María Eva diye çağırıyorlardı ama bu onun gerçek adı mı kod adı mıydı, hiç bilmiyorum.

DR. ORGEIRA: Montonero Örgütü'nün üyesi olan bu tutuklu sonradan serbest mi bırakıldı yoksa İhtiyar Heyeti'ne mi girdi?

PÉREZ GIL: Yüzde yüz kesinlikte bir şey söyleyemem ama öyle olduğunu sanmıyorum.

DR. D'ALESSIO: Bu tahmininizi neye dayandırıyorsunuz?

PÉREZ GIL: O dönem, hücremin ameliyathanelere yakın, ama çok yakın olması gibi bir bahtsızlığa uğramıştım ve bütün günümü işkence gören tutukluların çığlıklarını dinleyerek geçiriyordum. Tabii geceleri de... Ve bir gece... Ona ne yaptıkla-

rı açıktı çünkü bu sefer bağırıp inleyen onlardı, gülüşüyorlardı da bir yandan, her zaman yaptıkları gibi Gordo'yla dalga geçiyorlardı ve ara sıra Teté'nin ona şöyle söylediğini duyuyordum: "Olmaz Gordo, sıra şimdi bilmem kimde, listeye göre gidiyor, adını listeye yazdıracaktın." Ve anlaşılan nihayet sıra ona geldiğinde bir sessizlik oldu ve sonra "Ee, Gordo? Daha duracak mısın? Bütün gece seni bekleyemeyiz." İşte o zaman, sözlerim için bağışlayın lütfen, ona dedi ki "Kalkmıyor! Gordo'nunki kalkmıyor! İbne olduğu belliydi zaten." Ve hepsi birden tezahürata başladılar: "İb-ne Gor-do, İb-ne Gor-do!" sonra da iki el silah sesi duydum ve yerimden sıçradım. Hemen ardından siz de hayal edebilirsiniz ki –gerçi bilmiyorum yapabilir misiniz, sizin böyle şeyleri hayal edebilmeniz güçtür– şunu duydum: "Ne yaptın Gordo? Daha sorgulayacaktık onu. Nasıl bir dangalaksın sen? Ne zaman şaka yapıldığını kafan basmıyor mu? Şimdi Yüzbaşı'ya ne diyeceğiz?" Sonra doktoru çağırmaya gittiklerini anladım. Ondan sonra da tutukluyu bir daha hiç görmedim.

10
Eva ve Che'nin Düğünü

Kapıda ne ile karşılaşmayı beklediğini bilmiyordu ama karşılaştığı şeyle uyuşmadığı kesindi. Kafasına kukuleta geçirilmiş, elleri bağlanmış, saçlarından çekile çekile bir aşağı bir yukarı sürüklenmiş, bağırışlardan ve her taraftan atılıyor gibi gelen tekmelerden sinmiş halde, devasa bir hangarda, uçsuz bucaksız bir ölüm fabrikasında olduğunu çıkardı. Oysa kapı arkalarından kapandığı andan itibaren, gözlerini alamadığı gerçeklik öylesine sıradandı ki insanı hayal kırıklığına uğratıyordu; ne dikenli teller vardı ne gözetleme kuleleri ne de palet izleri, yalnızca mahalle arasındaki bir sokağın güneş vuran kaldırımları ve mavi önlüklü bir hizmetçinin süpürdüğü,

ışık yağmuruyla yıkanarak yere düşen sarı yapraklar... Arkasındaysa Zona Norte'nin tipik bir köşkü duruyordu, o kadar ki bir an için kendi evi olduğunu sandı. Gözlerini kırpıştırarak cilalı tuğlaları, demir parmaklıklı pencereleri, kiremitle kaplı çatıyı, çok şeyi açığa çıkaran bir ayrıntı olarak boş ve kupkuru çiçek tarhlarını seyretti ve sonra iki yandaki evlere şöyle bir bakınca, ürpererek sokağı tanıdı. Sonsuz bir kederle "Sana o kadar çok güveniyorlar ki gözlerini örtmeye bile gerek duymadılar" dedi kendi kendine.

Bay Tamerlán elini gözlerine siper etmişti.

"Karşıya geçelim."

Kalçalarını alçak bir parmaklığa dayayarak gölgedeki kaldırımdan çağıl çağıl dökülen yaprakları seyrettiler.

"Görünen o ki sonbahar hepten gelmiş."

Köşkün kapısı açıldı ve elinde kahverengi, küçük bir valizle bir gardiyan göründü.

"Size iade etmem için beni yolladılar."

Bay Tamerlán çantayı alıp kucağına koydu, gardiyan iki yana bakıp yolun karşısına geçerken esas sahibine verdi.

Bir süre sonra şirkete ait bir araba geldi. Pırıl pırıl bir Volvo'ydu. Karartılmış camların ardından, arka koltukta oturan Hanımefendi'nin ve küçük oğulun profillerini seçebildi. Hanımefendi arabada oturmayı sürdürdü, halbuki oğlan kendini tutamayıp kapıyı açtı ve hiç ayrılmayacakmış gibi sarılmak için babasının kollarına atıldı; oysa baba belli belirsiz bir hayretle yapraklara bakmaya devam ediyor, sanki kaybolup bulunan kendi değil de ötekiymiş gibi, oğlunun sırtını dalgınca sıvazlıyordu. Ön koltuğa oturduktan sonra başı, açık camda göründü.

"Sizi almadığımız için kusura bakmayın ama sanırım farklı yönlere doğru gidiyoruz."

Marroné, arabanın çalışıp uzaklaşmasını, köşeye gelmeden fren yapıp boş sokakta geri vitesle tekrar yanına gelmesini, kımıldamadan seyretti. Bay Tamerlán yeniden camdan göründü.

"Taksiye paranız var mı?"

Marroné kendini de hayrete düşürerek söylemesi gereken iki cümleyi dillendirmeyi başardı.

"Buradan sekiz on sokak aşağıda oturuyorum. Yürüyerek gidebilirim."

Bay Tamerlán elinin ucunu camdan çıkarıp salladı.

"Yarın görüşürüz."

"Belki de ofise bir daha asla gelmem" dedi bir solukta, ama Bay Tamerlán çoktan pencereyi kapatan düğmeye basmış, araba uzaklaşmıştı.

Hanımefendi! Bilin bakalım kim geldi! Güler yüzlü, al yanaklı ve gitgide tombullaşan Doña Ema, ellerini beline dayamış, arkasındaki kapı pervazını dolduran kocaman bir tıkaç gibi görünüyor ve merdivenlerin tepesinden ona bakıyordu.

"Girsin mi içeri?"

Evine giden kısa yolu gittikçe ağırlaşan adımlarla arşınlarken Marroné, Dale Carnegie'nin ötekinin hakkımızda düşündüğünü bildiğimiz tüm aşağılayıcı şeyleri, ondan önce davranıp bir solukta söyleyerek lafı onun ağzına tıkama taktiğinin değişik bir uygulaması olarak evde onu bekleyen, birbirine eklemlenen sitemlerin, suçlamaların, hakaretlerin ve tehditlerin tekdüze silsilesini, hiç güçlük çekmeden tek tek sıraladı ancak o sırada bunu kendi kendine yapıyordu ve yaptıkça da hemen hiç umurunda olmadıklarını görüyordu, sanki sırılsıklam olmuşken yağmura yakalanmak gibiydi. Belki de bu yüzden eşinin tepkisi onu bu denli gafil avladı.

"Aman Tanrım! Yaşıyorsun sevgilim!"

Boynuna atılıp onu öpücüklere boğmasından önceki bir saniyede, Marroné arkasına bakıp ona sezdirmeden, kendisiyle beraber içeri giren biri mi var diye bakma dürtüsüne kapıldı.

"Dur bir bakayım sana, ah sevgilim, inanamıyorum, sensin, sahiden sensin; Tommy nasıl da sevinecek zavallıcık, annenlerin yanında, onlar da Avrupa'dan döndüler, perişanlar; arayıp haber vermeliyiz, babam seni bulmak için yeri göğe kattı, Muhasebeci Govianus'u görmeye gitti, o da dedi ki... Neyse o Yahudi'nin ne dediğinin önemi yok. Gel de Cynthia'ya bak, ne kadar büyüdüğüne inanamayacaksın, her geçen gün babasına daha çok benziyor. Yok, en iyisi önce ben senin yaralarına bir bakayım." Mabel hoş geldin monoloğunu cıvıldarken elinden tutmuş, onu merdivenden yukarı çıkarıyordu.

Odaya girdiklerinde onu yatağa yatırdı, tek tek kirli giysilerini çıkarıp onu soydu ve yaralarını gördüğünde gözünden yaşlar döküldü.

"Ne yaptılar sana böyle! İnşallah hepsini öldürürler, hepsini!" Banyodan pamuk ve antiseptik getirdi; pamuğu çürük ve sıyrıkların üzerinde gezdirirken bir an olsun konuşmaya ara vermedi; uykusuz geçen geceleri, kaygıyla dolu günleri, arkadaşlarının ve ailesinin koşulsuz desteğini, tekrarlamaya dilinin varmayacağı çirkin imaları, Doña Ema gibi olmadığı için bunların üstesinden gelemediğini, yavrucaklar olmasa yatağa girip bir daha asla çıkmayacağını anlattı durdu. Onu dinlerken Marroné'nin gözleri tavana dalıp gitmiş, nemin bıraktığı küçücük lekeleri ve örümcek ağlarını inceliyordu. Tuhaf bir duyguya kapılınca aşağıya doğru baktı. Penisine, belki de gereğinden fazla bir pansuman yapan Mabel'in, şimdi onu sıvazladığına hiç kuşku yoktu, gerçi biraz zorlanıyordu çünkü parmaklarının oluşturduğu halka etrafını anca sarıyordu.

"Kilitlesem iyi olur, değil mi?" diye sordu cilveli olmaya çalışan bir tonda ve anahtarı çevirmeye gitti.

Yatağa dönmeden önce bluzunu ve eteğini çıkardı, kırışmamaları için onları özenle katlayıp bir sandalyenin üzerine koydu. Puantiyeli bir takım vardı üzerinde, daha önce hiç görmediği. İstemsiz biçimde *"klas iç çamaşırları"* sözcükleri zihninde peyda oldu. Sürprizlerin ardı arkası kesilmiyordu;

yatağa tırmandığında sırtüstü yatıp, boşluğu eşsiz yüz ifadesini takınmak yerine, yatağa serilmiş vücudunu kaplayana dek dört ayak üstünde ilerlemeye devam etti ve acemisi olduğu şehvetli bakışlar attıktan sonra yüzü, eğdiği başından aşağıya dökülen saçlarının ardında kayboldu. Defalarca çenesini kenetleyip karşı koyduğu şeyi, şimdi kimse istemeden kendiliğinden yapıyor, neler olup bittiğinin pek de farkında olmayan organının yumuşak başını ağzına alıp emiyor, ovuşturuyordu. Hemen ardından, belki de uç çözümlere başvurmak gerektiğine karar vererek, sanki bir teknenin motorunu çalıştırmaya uğraşır gibi, birkaç defa hızlıca ve sertçe çekiştirdi. Marroné bu uygulamayla, zevke olmasa da hiç değilse Bay Tamerlán'ın anlattıklarının yalan olduğunu bilmenin tesellisine kavuştu; böyle bir performanstan sonra onu asla terfi ettirmezdi.

"Fazlasıyla kolay oldu Marroné. Bu kadar kolay olacağını bilseydiniz, benim dokuz kıymetli ayımı onları inceleyerek boşa harcamazdınız. Bir konuda haklılardı bakın, itiraf ediyorum. O ne idüğü belirsiz güruh, iktidara ancak silahla gelebilirdi. Ama bizimkilerin elindekiler daha büyük. Ne yapacaksın işte."

Aklına ilk gelen bu sözler olmuştu ama Bay Tamerlán'ın ona ilk söyledikleri bunlar olamazdı. "Nerede kalmıştık?" "Sonunda, yine buradayız" ve en düşük ihtimalle "Tekrar başa döndük" olabilirdi ve ardından da "Sonuçta her şey tatlıya bağlandı. *Happy end*" ile noktalamış olmalıydı. Belleğinin kuytularından zihnine akan cümleler bunlardı işte.

"Buradayız" daha çok *Wallaha* olarak bilinen Paseo Colón'daki eski binanın sekizinci katı anlamına gelirdi o zamanlarda. "Biz" ise maun ağacından görkemli masasına kurulmuş adamı, onun önünde ayakta duran Marroné'yi ve silahlı örgütler içinde "Yoldaş Carlos", istihbarat servislerince de

"Chirolito" olarak bilinen, aralarına yeni katılmış Alfredo Canal'ı kapsıyordu; ileriki yıllarda, Tamerlán'ınkine dik açı oluşturacak şekilde konulmuş, mütevazı meşe yazı masasında oturup onun tüm görüşmelerine ve faaliyetlerine yardımcısı, asli koruması ve öğrenimini tamamladıktan sonra, ara sıra da psikanalisti sıfatıyla katılacaktı. Gerçi o zamanlar bunu onlara sormak aklına gelmemişti ama belki de mermerden kaidesine sabitlenmiş, esrarengiz Mona Lisa gülümsemesi ve kör gözleriyle bu üçlü erkin meclis toplantılarının dilsiz tanığı olan Eva'nın büstü de "biz"e dahildi, kim bilir...

"Bu arada, ne acayip yerdi! İnanın bana, başka bir şey düşünemiyorum. Yeniden çocuk olmak gibi bir şeydi. Size söylüyorum Marroné, ikimiz çok sıra dışı bir ayrıcalığı tattık; geleceğe göz atma şansını kastediyorum. Geçmişteki sözlerimi geri alıyorum. Che Guevara bir konuda haklıydı, sonuç itibarıyla çelikleşme kuramı doğruydu. Yalnız yeri konusunda yanıldı, çelikleşme gittiğimiz köşkte meydana geliyor. Yüzbaşı Cuervo'yla önceden ayarladığım için ne zaman dönersiniz bilmiyorum, gitmek istediğinizde haber verin, sizi götürelim. İşin doğrusu delikanlılar zıvanadan çıkıp gereğinden fazla insan öldürecekler diye endişelenmiyor değilim. Siz de bilirsiniz herhalde, pek seçici değiller. Sizin tehlikeli bir gerilla olduğunuza inanmışlardı. Düşünün bir! Siz! Onları aksine ikna edeceğiz diye göbeğimiz çatladı, değil mi Canal? Yani her ne yaptıysanız patronunuzu kurtarmak uğruna olmasını diyorum."

Canal, dik arkalıklı sandalyesinde, görev icabı başını salladı. Marroné ona bir şeyler söylemiş olmalıydı, yani Bay Tamerlán'a, ama nedense aklına yalnızca onun verdiği cevap geliyordu.

"Bunu böyle kişisel almayın. Biliyorum, daha yaranız çok taze ama zamanla her şey yerli yerine oturacak. Özünde kötü insanlar değiller, Marroné. Hakikaten kötü olsalar, kızın gözündeki bağı çözerlerdi. Öyle değil mi Canal?"

Canal büyük ihtimalle hemfikir olmuştu. Marroné yalnızca o an hınçla ama kifayetsiz ve pısırık bir hınçla, kontrol edilemez biçimde titremeye başladığını hatırlıyor şimdi. Gözden saklamanın imkânı yoktu, olduğu yerde donakalmıştı ve önceki hislerine şimdi bir de onlar izlerken bunu yapmış olmasının getirdiği aşağılanma eklenmişti. Buna bir biçimde son vermeliydi.

"Benim gibi adamlara bunu yapamazsınız. Hiç adil değil."

"Adil mi? Bana böyle çocukça şeyler söylemeyi bırakın, Marroné. O insanlarla bu kadar çok vakit geçirmek sizin gerçeklikle bağınızı koparmış. Hem, ne gibi adamlarmış bunlar acaba?"

Altdudağı sanki bir iple çekiliyormuş gibi sarkmıştı.

"Küçük. Vasat. Zayıf. Bizi kahramanların bile veremeyeceği sınavlardan geçirmek adil değil."

Tamerlán'ın yüzündeki ciddi ifade anında yumuşadı. "Özür dilerim. Yanlış anlamışım." Oturup titremelerini durdurabilmesi ve ellerini pençe gibi bacaklarındaki kaslara saplayabilmesi için, Canal'dan ona bir sandalye vermesini rica etti; bu öylesine huyu olmayan bir nezaket örneğiydi ki on altı yıl sonra Marroné, bu hatıranın uydurma olup olmadığını merak ediyor.

Canal'ın megafondan çıkıyor gibi gelen sesi bir anlığına duyuldu. "Eller masanın üstünde. Görebileceğim yerde" ve Bay Tamerlán'ın "Akışına bırakın, olur mu? Adam mükemmeliyetçi işte, ne yaparsın?" diyen göz kırpışı sese eşlik etti. Emri yerine henüz getirmişti ki Tamerlán sağ elini uzatıp onunkinin üstüne koydu.

"Kendinize bu kadar yüklenmeyin, Marroné. Eğer dediğiniz kadar önemsiz olsaydınız hayatınızı kurtarmaya zahmet edeceğimi mi sanıyorsunuz? Tereddüt ettiğiniz bir an oldu, biliyorum. Ancak bu, sizi gözümde küçültmüyor. Tam aksine, sizi paha biçilmez kılıyor. 'Tadına bakıp da vazgeçen esas erkektir' deyişini duymuşsunuzdur. Sizinki de buna benziyor Marroné. Sizin burjuvalığınız artık tescilli."

Sevecen bir baba gibi gülümsüyordu.

"Bu kadarına gerek yoktu."

"Biliyorum Marroné, biliyorum. Şimdi birazcık mesafe koyarak, birazcık daha geniş açıdan bakınca, öyle olduğu apaçık. Ancak eksiği olacağına fazlası olsun derler, öyle değil mi? Diğer yandan... Sizin haliniz, içerideyken yani, beni gerçekten etkiledi. Sizi diğerlerinden ayıran, hiç tereddütsüz söylüyorum, sizi özgün kılan bir şey var. Bir iki sözcükle tarif etmem gerekirse şöyle derdim: Bayağılığınızın gözü karalığı. Sizde yeni insanın, yirmi birinci yüzyıl insanının vücut bulmuş halini görüyorum Marroné. Beraber büyük işler başaracağız, size söz veriyorum."

Ona bu sözleri yüzünde alaycılıktan eser taşımayan, candan bir gülümsemeyle söyleyen adamı seyrederken Marroné nihayet Eva'nın ve Che'nin kime karşı mücadele ettiğini anladı. Ona karşı. Yalnızca ona karşı. Ve eğer onlar bunu başaramadıysa, Marroné'nin nasıl bir umudu olabilirdi ki? O anda Bay Tamerlán'dan, hiçbir şeyden ve hiç kimseden, hatta kendinden bile nefret etmediği kadar nefret ettiğini kavradı. Gerçi kıyaslama yapabileceği bir nokta da yoktu çünkü hayatı boyunca nefret ettiği her şey, karşısında gülümseyerek duran bu adamda billurlaşmış, kesin ve nihai biçimini onda bulmuştu. Ruhunun bu çalkalanışı sırasında, yaşamaya devam etmek istiyorsa bu nefretle vedalaşması gerektiğini de kavramıştı çünkü başka bir seçeneği yoktu. Ne yapacaktı ki? İntihar mı edecekti? İçinde yaşadıkları şu mezbahanın ortasında, eylemi hiçbir göze görünmeyecekti ki. Ya da onu öldürse mesela, onu kucaklayıp beraber camdan aşağı atlasa? İbnenin önde gideni olduğundan, bunun bir şehvet suçu olduğu söylenecekti. Mabel onu asla affetmezdi. Evet, nefretinden kurtulmalıydı; onu canlı canlı on metrelik betonun altına gömmeli, üstünden hidrolik presle geçmeli, ayaklarına kurşun bağlayıp denizin en derin yerine atmalıydı. Ama bundan önce bir şeyler söylemeliydi; pazarlığa tabi olmayan bir nokta belirtmeli, bir ilke ortaya koy-

malıydı çünkü şimdi bomboş geçecek, sefil bir uzatma süresi gibi görünen gelecek yıllarda, bir pervaz veya saçak gibi kenarına tutunabileceği bir ana; ödün vermemeyi becerdiği, kararını bildirebildiği son bir ana ihtiyacı olacaktı muhtemelen; eğer bu anın kayıp gitmesine izin verirse tıpkı kâbuslardaki gibi sonu gelmez biçimde düştükçe düşecekti.

"İnsan ruhunu götünde gezdirmez." Bunu söylerken sesinin, gülümseyen yetişkinlerin önünde Noel Baba'nın yadsınamaz bir gerçeklik olduğunu savunan bir çocuk gibi çıkmamış olmasını tercih ederdi. "Yeri orası değil. Siz zorla oraya sokuyorsunuz."

Tam da korktuğu gibi, Bay Tamerlán anlayışlı ve babacan bir tavır takındı.

"Biliyorum Marroné, biliyorum. İnanın bana, bu süre zarfında ben de çok şey öğrendim ve gençliğimden kalan teorilerimi gözden geçirdim. Şimdi size katılıyorum; sanırım belirli bir yeri yok, en azından doğduğumuzda. Sonra bazıları tek tek deniyor, bazıları birini seçiyor işte; göttür, kalptir, midedir, cinsel organıdır... Ben nereden bileyim. Ama şunu biliyorum ki bir ömür boyu aklına estikçe değiştiremezsin yerini. Bir zaman sonra oraya alışıp bağlanır, ondan sonra da yerinden kımıldatmak çok zor olur." Hâlâ suratının asık olduğunu görünce de ekledi. "Haydi ama bu kadar büyütmeyin canım. Ne olsun istiyordunuz? Galiplerin arasında bile dönekler var. Değil mi, Canal?"

Yararı yoktu, Marroné yeniden çöktü; şu küçücük iyilik bile ona fazla görülmüştü. Bay Tamerlán adının hakkını vermeyi biliyordu; onun ayak bastığı yerde insanlık ot gibi kuruyup yok oluyordu.

"Yerin dibinde geçen bu dokuz ayda, bende yepyeni bir vizyon şekillendi Marroné. İki kule... Saf ışıktan iki kule. Haddinden fazla karanlıkta kaldık. Yeni bin yılın eşiğindeyken defne yapraklarının üstüne serilip uyumamalıyız. Bunu ger-

çekleştirmeme yardım etmenizi istiyorum Marroné, ki böylece bu zafer, unutuluşa mahkûm olmasın."

Marroné doğrulmuştu, dengesini yitirmemek için sandalyenin arkasına tutunuyordu.

"Yardım ederim, tabii size istifamı sunmazsam."

"Çok yazık olur Marroné, tam da pazarlama bölüm müdürlüğü boşalmışken hem de."

Marroné tekrar sandalyeye yığıldı.

"Burada, biz bize söylüyorum, yine de özellikle karımın hatırı için, bununla ilgili tam bir ketumluk rica ediyorum sizden; şu biricik yeğen canıma tak etmişti artık. Çok açıkgöz ya, yokluğumda kendine yeni bir araba ısmarlamış, dikkatinizi çekerim. Kaderin cilvesine bakın ki sizin şu fiyaskonuzun ertesi günü teslim etmişler, Marroné. Gördünüz mü, neticede gerilla da bir işe yarıyormuş." Tamerlán yardakçı tavrıyla göz kırptı. "Her neyse. Şimdi bunu iade edemiyoruz." Panayırdaki tombalacının gülümsemesiyle, elindeki pırıl pırıl anahtarları sallayarak şıngırdatıyordu. "Bir tur atmak istemez miydiniz? Hiçbir şey için söz vermeden. Bakın ne diyeceğim? Hazır deneyecekken, neden benim oğlanı havaalanına bırakmıyorsunuz? Şoför sarılık mı ne geçiriyormuş ve Bay Canal'la birlikte, bir süre oğlumla birbirimizi görmemenin en iyisi olduğuna karar verdik. Köklerini keşfetmesi için onu Avusturya'ya göndermenin iyi bir fikir olacağını düşündük. Braunau'da akrabaları var, orayı bilir misiniz? Harika bir şehir, Almanya sınırında."

"Sınırı geçip Baader-Meinhof'a katılmasın da..."

Tamerlán'ın gözlerindeki değişimi, Karayipler'in turkuazından Prusya mavisine dönüşürken gitgide koyulaşmasını fark etti, gerilla eğitimi kör kurşunun isabet edip etmediğini anında algılamasını sağlıyordu. Yumuşak karnın, zırhtaki deliğin bu nokta olduğunu zevkle keşfetti.

"Hiç değilse onların yanında bir şeyler öğrenir, en azından sizin arkadaşınız olacak o beceriksizlerden öğrendiğinden fazlasını. Ama yerinizde olsam endişelenmezdim bunun

için. Yıkanmış bir beyin, göz açıp kapayıncaya dek kirlenir. O da olmazsa, her zaman için elimizde ufak olanı var yedek olarak. Bay Canal'la beraber birkaç fikir geliştirdik inzivadayken. Orada o kadar çok şeyden konuştuk ki... Büyük oğlanı, fabrikasında bana göre düzeltmezlerse onu kızağa çekeriz... Eğer Aşil budala olsaydı, sağlamlık çeviklikten yeğdir deyip, ayağını en baştan kendi keserdi. Öyle değil mi Canal?"

Marroné'nin ayakları ise onu asansör vasıtasıyla altıncı kattaki departmanına kadar götürmüştü. Sıkılı dişlerinin arasından mırıldandığı "geri zekâlı sürüsü" sayılmazsa, astlarının masalarının arasından bir selam bile vermeden geçmişti. Birkaç saat önce onları selamladığında hiçbiri, bir tanesi bile, döndüğü için sevindiğini söylemek bir yana, onu nezaketen kutlamamıştı, hem de onlar için yaptığı onca şeyden sonra. Şimdi sikinde bile değildi, ertesi günden itibaren onun eski astları olacaklardı, o yüzden kuşkulu bakışlarını ve dillendirmedikleri sitemlerini alıp götlerine sokabilirlerdi.

Şimdi kapıyı kapatıp jaluzileri indirirken görüyor kendisini, çünkü hiç oyalanmadan çekmecelerinin ilkini boşaltacak ama yarısına geldiğinde üstüne aniden çöreklenen keder, onu koltuğuna yığıyor. Gözleri İngiliz meşesi masanın oymalarına ve kara bahtlıların yoldaşı, ayvayı ondan fazla yemiş olan Sigmund'un iki kabartma suretine dalıp gitmiş. Kapının vurulduğunu nihayet duyduğunda, sanki ardındaki elin birkaç dakikadır kapıya inip durduğu hissine kapıldı.

Gelen Mariana'ydı, yıldızının düşüklüğünden eşyalarını toplamak için tam da o günü, o saati seçmişti ve vedalaşmak istiyordu.

"Pazarlamaya geçtiğinizi bana söylediler Bay Marroné, kutlarım sizi. Çok memnun olmuşsunuzdur."

"Bay Tamerlán bana bunu daha demin söyledi" diye düşündü Marroné "ve daha şimdiden istifa etmiş sekreterler bile biliyor. Kurumsal iletişim dedikodunun yarısı kadar etkili işlese, şirket yönetmek çocuk oyuncağı olurdu".

Birkaç dakika sonra bir odacı, istediği iki fincan kahveyi getirdi. Mariana kendi fincanına sakarin attı. Kot ve erkek gömleğine benzer bir gömlek giymişti; yüzü makyajsız, tırnakları yenmişti, özetle cazibeden eser yoktu ve Marroné, kaç defa yöneticilere ait tuvalette onu düşünerek attırdığını şaşkınlıkla hatırladı. Bu düşüncelere dalmışken kızın dediklerinin bir kısmını kaçırdı.

"Sizden beni anlamanızı rica ediyorum Ernesto, bana karşı o kadar iyi ve anlayışlı davrandınız ki sonsuz bir minnet duyuyorum size."

Dalgınlığından onu sıyıran "Ernesto" olmuştu. Mabel hariç, döndüğünden beri kimse onu ön adıyla çağırmamıştı.

"Tüm bu olanlar çok korkunç ve sizin için işlerin böyle iyi sonuçlanmış olmasına çok seviniyorum. Tabii Bay Tamerlán için de... Ancak biz daha az şanslıydık. Artık Aldo olmadığına göre, ben geri dönemem..."

"Tabii ya, eskisi kadar eğlenceli olmaz, özellikle de öğle yemeği molaları" diye fısıldadı zihninde kızgın bir ses.

"Aldo sizi çok takdir ederdi, bana hep patronum siz olduğunuz için ne kadar şanslı olduğumu söylerdi, çünkü diğerlerinin neredeyse hepsi... Şey... Siz de biliyorsunuz, sizin yanınızda olduğum için içi rahat edebiliyordu. Temmuzda evlenecektik, söylemiş miydi size?"

Tam o sırada onu gördü, kıpır kıpır oynattığı parmaklarının ve mendilin arasından parıldıyordu. Gözlerini nişan yüzüğünden ayırabildiğinde, Marroné bakışlarını karşısındaki bu hayatını zirvede sürdürmüş ama şimdi silik, mesafeli ve nedendir bilinmez Muhasebeci Govianus'un gözlüğünü takmış varlığa dikti. Zihninden ona "Tamam, adını yaz yeter, çıkışta sana toptan ödeme yaparım" dedi.

Havaalanına gidildiği gün, o gün müydü bir başkası mıydı hatırlamıyor ama havanın bulutlu ve soğuk olduğunu, adeta üzerlerine çökecek olan uzun kışın bir fragmanı gibi, sürekli yağmurlu ve kapkaranlık olduğunu hatırlıyor. O gün ve onun hemen ardından gelen günlerde, şehir boşalmış görünüyordu. Daha az insan olduğundan değil ya da en azından o kadar azaldığı için değil ama sanki insanlar daha az yer kaplıyorlarmış ve tabii daha az gürültü çıkarıyorlarmış gibiydi. Pırıl pırıl Volvo 242 Turbo'sunda, görkemli demir kapılardan geçti; her zamanki güvenlik görevlilerine ek olarak şimdi bir de uykudan ölmek üzere olan bir asker vardı. Fausto yan koltuğa, Hanımefendi ve César ise arka koltuğa oturmuşlardı ve Ezezia'ya varana dek Hanımefendi ona tek kelime bile etmemişti; belki yararlandığı aşırı serbestlikten sonra ona gerçek yerini hatırlatmak, belki de Muhasebeci Govianus'un söylediği gibi, sonuna kadar güvendiği adamın ihaneti onu yaraladığı için böyle yapmıştı. "En yüksek ihtimal" diye değiştirdi fikrini, dikiz aynasından arkadaki belli belirsiz kırıştırılmış alnı gözlemlerken "kocasının esrarengiz olduğu denli kasıtlı biçimde, bizi yeniden mahrem bir alanda bir araya getirmesinin nedenleri hakkında düşünüyordur". Onun çehresini bırakıp, yanında oturan çocuğunkine geçti; buz gibi mavi gözler otobanın şeridine dikilmiş, çenesi esneme payı olmayan, gizli bir kararlılıkla kasılmış ve gergin. Serbest kaldığında ne yapacaktı? Daha önce istediğini söylediği gibi, yeniden bağlantı kurmayı becerebilecek miydi? Eski yoldaşları ve sorumlularıyla buluşur, Montoneroların yurtdışında örmeye başladığı geniş komplo ağına dahil olur, hiç kuşkusuz planladıkları karşı saldırılardan biri için günün birinde döner miydi, mücadeleye yani mücadelesine devam etmek için? Marroné o anda hem biraz imrenme hem de korku hissettiğini kendine itiraf etmek zorunda kaldı. Delikanlı ara ara ona hayranlık ve saygıyla bakmıştı. Ne görü-

yordu şimdi acaba? Bir hain, bir dönek mi yoksa en iyi ihtimalle kalpsiz bir çift taraflı ajan mı? Karşı saflara geçtiğine tanık olan herkes ya yanındaydı ya ölmüşlerdi ya da yakında öleceklerdi. Ama Bay Tamerlán'ın oğlu gerçeği biliyor olmalıydı, belki de Avrupa'ya adımını atar atmaz yapacağı ilk iş sürgündeki Yönetim'e tüm olan biteni anlatmak olacaktı ve onlar da hiç vakit kaybetmeden biletini keseceklerdi onun.

Hafızasındaki havaalanı, şehrin sokaklarından bile daha sakin ve sessizdi; insanlar ve araçlar kendilerine ayrılmış yollardan çıkmadan, düzen içinde, adeta kapalı bir elektrik devresindeki gibi akıyorlardı. Kocaman silahları ve hatta yanlarında köpekleriyle askerler, her yerdeydi; her camekanın ardında bir polis veya gizli servis elemanı, yurtdışına çıkanların pasaportlarını kontrol ediyordu ve çoğunlukla bunlar (bavulların büyüklüğü, gizlenmeye çalışılan gözyaşları ve kaygı, kuşkuya yer bırakmıyordu) sürgüne gidiyordu. Tabii şansları varsa çünkü kuyrukta Fausto'ya eşlik ettiği süre boyunca, eğitimli gözleri son dönemeçte sıradan ayıklananları tespit etmişti; biri, kara gözlüklü üç adam tarafından sürüklenen, tek başına bir genç kızdı, umutsuzluk içinde sağa sola bakıyordu, etraftan biri ailesine haber versin diye (tabii canım!) adını ve telefonunu haykırmakla, sakin olup yırtabilir miyim acaba hesabı arasında kaldığı açıkça belliydi; diğeri ise tüm bir aileydi, çobanları tarafından sayısız kapıdan birine doğru götürülen, minik bir sürü gibi yürüyorlardı. Arabadan indiklerinden beri Hanımefendi ve César, sessizliklerinin süpürgesiyle onları lanetlenmişlerin diyarına süpürerek, onlardan uzak durmak için ellerinden geleni yapmışlardı. Marroné'nin en son istediği şey, bu yavru Montonero'yla baş başa kalmaktı ama elden ne gelirdi ki? Bu da onun ödemesi gereken, geleceğe yayılan ve vadesi belirsiz bedelin taksitlerinden yalnızca birisiydi herhalde.

Çocuk kontrol sırası ona gelmek üzereyken konuşmaya başladı.

"Görüyor musunuz? Hep böyle işte. Babam... Beni görmek bile istemedi. Annem, kardeşim ve başkaları onun kulağına kar suyu kaçırmış olmalılar." Onlara doğru öfkeli bir bakış fırlattı. "Sizin onlara söylemediğinize inanıyorum. Yani şu sohbetimize dair bir herhangi bir şey... Babamın bana kızdığını ve incindiğini biliyorum. Ama ona kim olduğumu göstereceğim, beni karalayan herkesin çenesini kapatacağım. Bir şeyler yapacağım... Ne yapacağımı henüz bilmiyorum ama yaptığım zaman herkes hayrete düşecek ve o, babam, kimin sahiden onun oğlu olduğunu görecek." Birden vızıldanmayı bırakıverdi, tıpkı geçen defa yaptığı gibi. "Siz bunu başardığınıza göre Bay Marroné, ben de yapabilirim, öyle değil mi? Babamın güvenini nasıl yeniden kazandığınızı söyleyin bana, söyleyeceğiniz herhangi bir şey işime yarayabilir."

Marroné üzgün oğula ne öğüt verdiğini hatırlamıyor; muhtemelen başından savmak için genelgeçer, yatıştırıcı birtakım laflar etmişti. Öte yandan, Fausto arkasına bakmadan diğer yolcularla birlikte gözden kaybolduktan sonra, askerlerle, yolcularla, sıradan birer yolcuymuş gibi görünmeye uğraşan kaçaklarla dolu havaalanının orta yerinde tek başına dururken etrafındaki her şeyin gün gün, dakika dakika değişmesinin hızı hakkında düşüncelere daldığını gayet iyi hatırlıyor. O anda bu konunun ona kapanmış gibi göründüğünü de gayet iyi hatırlıyor.

Bu olayın olduğu günün sabahı da olabilirdi, gerçi muhtemelen başka bir sabahtı (hafıza böyledir işte, sanatçı ruhludur, anlatıyı dramatik olanda yoğunlaştırmaktan hoşlanır). Âdeti olduğu üzere, işe gitmeden önce tuvalete çıkmaya uğraşıyordu, yanına kitap almayı unutmuştu; Doña Ema'nın banyodan elinde kitapla çıktığını görmesini istemediği için havluların altına saklama huyu olduğundan, havluları karıştırırken "Gez-

gin Yönetici Don Kişot" kitabı eline geldi. Kitabı kucağına koyup işaretlediği yerden, neredeyse son sayfalarda bir yerden açtı; Bayan Tamerlán'ın partisinin olduğu gün bitirmek üzereydi ve en geç ertesi gece bitireceğini düşünmüştü. Adeta hayatı o noktada kesintiye uğramıştı ve şimdi kaldığı yerden devam ediyordu; o anda, eğer kitabı sonuna kadar okuyup bitirirse hayatının bu bölümünün sihirli bir biçimde, kitabın kapalı kapağının arasına sıkışıp kalacağını ve onu sonsuza dek unutabileceğini düşünmüştü.

SON BÖLÜM

Cervantes'in, deliliğinden pişman olup sonunda ölmüş ve gömülmüş bir Don Kişot'u bize sunduğu bu son bölümün, en fazla hayal kırıklığına uğratan kısım olduğu kuşku götürmez. Muhteşemliği tedavi edilmiş bir Don Kişot'u kim ister? Zavallı Alonso Quijano kimin ilgisini çeker? Çok daha isabetli bir müzikal olan *El hombre de la Mancha'da* (La Manchalı Adam) yönetici şövalyeliğin şahikası, ideallerini avazı çıktığı kadar haykırarak ölür ve vasat, küçük taşra soylusu unutulmuştur. Evvelce dahi ve hatta yanılmaz denebilecek Cervantes'i, böylesi bir hata yapmaya ne itmiştir? Yoksa kendisi mi yenilmiş ve burulmuştu? (Hatırlayalım, birkaç ay sonra ölmüştü). Birinci bölümün başarısından duyduğu belirgin sevinci göz önünde bulundurduğumuzda, bu pek akla sığmıyor. Gezgin yöneticimiz daha önce defalarca yıkılmış ama bir o kadar da ayağa kalkıp yoluna devam etmiş olduğundan, mahvoluşunun asıl nedeninin Blanca Luna Şövalyesi'ne yenilmesi değil, Dulcinea'sını büyülenmiş olmaktan kurtaramamasının düş kırıklığı olduğunu ileri sürenler var. Cervantes bununla bize çok değerli bir şey öğretiyor; gezgin yönetici onu yenilgiye uğratan rekabet yüzünden değil –daha önceleri, ayağa kalkmış ve er meydanına eskisinden de büyük bir şevkle dönmüştür– aksine, hayaline, kıblesi olan ürününe inanmayı bıraktığında yıkılmıştır...

Tam o anda düşünceleri, döşeme parlatma makinesinin canavarca uğultusu içinde, kelimenin tam manasıyla boğuluver-

diler ve adeta Doña Ema, yükünü tuvalete ne kadar hızlı bırakabileceğine dair kendi kendine bahse girmiş gibi, ilk yumruğunu saniyesinde kapıya indirdi. Göz açıp kapayıncaya dek banyonun fayansları kana boyandı. Şimdi hiçbir şey olmamış gibi eski hayatına döndüğüne göre, demek ki geçmiş aylar bir rüyaydı herhalde. O, elinde tüfekle ormanları arşınlamış, komutanlık yıldızı almaya layık görülmüştü; şimdi bir hizmetçinin insafına kalmayı mı sürdürecekti? Kapıda göründüğünde Doña Ema keyifle gülümsedi, o kadar ki ilk defa kulakları sağır eden gürültüyü bastıracak denli ona bağırmaya cüret etti.

"Kusura bakmayın beyefendi, içeride olduğunuzu bilmiyordum."

Marroné, ona cevap bile vermeden eğildi ve aletin fişini çekti. Uğultu, Doña Ema'nın gülümsemesine koşut biçimde yok oldu.

"Bu saate kadar hâlâ anlayamadıysanız, ben söyleyeyim; banyoda okumak hoşuma gidiyor. O yüzden bu andan itibaren, banyoda olduğumu biliyorsanız, hatta banyoda olduğumdan kuşkulanıyorsanız bile ne elektrik süpürgesini ne parlatma makinesini ne de başka bir şeyi çalıştıracaksınız; buradan geçmek istiyorsanız parmak ucunda geçeceksiniz. Anlaşıldı mı? Şu sırıtmayı da suratınızdan silin!"

Doña Ema itaat ediyordu ama yürekten değil; yüzüne bakmak yerine omzunun üstünden arkasına doğru bakıyordu ve gözleri gülmeye devam ediyordu. Marroné çok azıcık başını çevirdi; Mabel merdivenin sahanlığından bu sahneyi izliyordu. O zaman Marroné'nin gazabı Olimpos'un zirvesine yükseldi.

"Aksi halde, geçen gün beni görmeye gelen beyefendilerle –onları siz de gördünüz, değil mi?– köydeki evinize şöyle bir uğrarız. Ben yolu biliyorum, sizi dondurmacıya götürdüğümü hatırlıyor musunuz? Sizin on çocuğunuz vardı yanılmıyorsam. Çok, değil mi?"

Bu defa tamamdı; yalnızca gülümsemesi silinmekle kalmamış, tüm yüzü çökmüştü, tıpkı bağırsakların nihayet teslim

olup boşaldıklarında pörsümeleri gibi pörsümüştü. Doña Ema "Yo... Yok, hayır... Bağışlayın beyefendi... Yemin ederim ki bir daha hiç..." diye kekelemeye başladı.

"Mutfağa gitmenizi istiyorum ve ben ya da hanımefendi sizi çağırana dek oradan dışarı adım atmayacaksınız."

"Evet efendim, bir daha olmayacak; yalvarırım size beyefendi."

Marroné karısıyla bakıştığında, Mabel'in gözlerinin takdir ve gururla ışıl ışıl parladığını gördü. Bir defa daha elinden tutup onu merdivenlerden yukarı çıkardı ve kapıyı kilitledi ama bu kez Marroné neler olacağının bilincindeydi.

Söz konusu "beyefendiler" ilk kez, eve dönmesinden iki gün sonra gelmişlerdi. "Eğer sakıncası yoksa, onu sizden arada bir ödünç alacağız Don Fausto. Mümkün olduğunca hafta sonuna denk getirmeye çalışacağız ki işinden alıkoymayalım. Neticede, ayrılıkçıların onu zorla esir tuttuğu doğru göründüğüne göre, bize yardımcı olmaya dünden razıdır herhalde, değil mi?" Çukur'dan çıkarken Yüzbaşı Cuervo'nun üç aşağı beş yukarı söyledikleri bunlardı işte. O defa şahsen gelmişti, afallamışlığından adını anlayamadığı biri daha vardı yanında; şimdi bu kadar zaman sonra yüzünü de anımsamıyor ve gözlerinin önünde, çizgileri belirsiz bir vitrin mankeni canlanıyor. Salona geçip kurulmuşlar, viski içip konuşa konuşa gecenin birine kadar oturmuşlardı. Kadehlerdeki buzların korkunç şıngırtısı hâlâ Marroné'nin kulaklarında. Sohbet rahat bir havada geçmişti, ne de olsa onun hücre evinden, kaçmayı başaran hemen hiç kimse yoktu, ellerine geçmemiş bir isim, adres, bağlantı ve buluşma şifresi de yok gibi görünüyordu ve doğrusu Yüzbaşı'nın, elinde tuttuğu not defterindeki maddelerin yanına tik atarak geçmesinden onu, Chirolita'dan aldıkları tüm bilginin doğruluğunu kontrol etmek için kullandıkları belliydi. "Tamam o halde, zaman ayırdığınız için teşekkürler, umarım sıkılmamışsınızdır. Söz veriyorum, bir dahaki sefere daha eğlenceli olacak."

Bir dahaki sefer, bir cumartesi sabahına denk gelmişti ve yalanının içinde az da olsa gerçek bulunsun diye, Mabel'e ava çıktıklarını söylemişti. Dolmuş teknelerin ana iskelesinde, bütün sabah boyunca inip binen insanları işaret etmesi için mavi, su yeşili, hatta yeşil olabilecek bir spor Taunus'ta oturtmuşlardı onu. Sonra bir pazartesi saat beşte Carupá'da ve bir pazar günü de Puerto de Frutos'ta buluşmuşlardı. O sıralarda artık aylardan mayıs veya haziran olmalıydı çünkü insanın bokunu donduran bir soğuk olduğunu hatırlıyordu ama yine de tıklım tıklımdı ortalık. Tehditler üstü kapalılığı bırakıp apaçık olmuştu ve Marroné kaçınılmaz olan, garibanın birini rastgele işaret etmek zorunda kalma olasılığı yüzünden titremekteyken, elleri ceplerinde hızlı hızlı yürüyen yoldaş Ricardo'yu gördü ve şükretti. Neyse ki direnmeye çalıştı ve onu oracıkta indirdiler. Marroné, çok dikkat çekeceğinden kulaklarını kapatmaya heveslenmediyse de gözlerini kapattı ve silah sesleriyle bağrışmalar sustuğunda, Ricardo'yu düştüğü greyfurt yığınından kaldırıyorlardı. Onu arabanın arkasına, yere koydular ve yol boyunca ayaklarını dayadığı cesedin sıcaklığını, sanki hâlâ yaşıyormuş gibi, makosenlerinin tabanında hissetti. O gece ayakkabılarını, muhtemelen kışın ilk ateşiyle birlikte salondaki şöminede yaktı.

Son kullanma tarihinin geçtiğine ve bütün bilgisinin güncel olmaktan çıktığına hükmettiklerinde aile yuvasının huzurunu bozacak, bunlardan başka bir olay yaşanmadı. Daha doğrusu yalnızca bir tane; bazı sonuçlara yol açması mümkün olan ama şans eseri hiçbir yere varmayan bu hadise telefonun çalmasıyla başlamıştı. O dönemde, telefonun sesi onu hâlâ yerinden zıplatıyordu ve Mabel yakınlardaysa ondan açmasını rica ediyordu ama o sırada ortada yoktu ve gelen arama tam da kaçınmak için her şeyi yapacağı türden bir tanesiydi. Bir kadın sesi "Affedersiniz, Bay Ernesto Marroné ile mi görüşüyorum?" diye sormuştu ve hayır demesine fırsat kalmadan "Ben Luisa Candela'nın annesiyim, numaranızı bana o verdi" demişti.

Marroné, kimden bahsettiğini bilse de bu isimde kimseyi tanımadığını söylemişti. Bu sırada, Clodomira'nın ne ağırkanlı olan ne de vaktini boşa harcayan annesi, asıl adı Jorje Owen olduğu anlaşılan Rolando'yu, Tigre'deki evi, son kez Olivos'daki evde görülen torunları María Victoria ve Sebastián'ı anlatmaya girişmişti bile... "Hücre evi kurallarına gel!" diye aklından geçirmişti Marroné o anda, "Bizi sazan gibi tek tek avlasınlar diye anneanne bile nerede olduğumuzu biliyormuş." Ağırbaşlı ancak azimli tavrından tekrar tekrar arayacağı belli olmasına rağmen telefonu kapatmakla bir şeyler uydurup başından savmak arasında gidip geliyorken, merdivenin son basamaklarında duran Mabel'in, yüzünde o çok iyi bildiği ifadesiyle onu gözlediğini fark etmişti ve saniyesinde söylediği "Burada böyle biri yok" diyerek kapattığı telefon, kuşkularını doğrulamaktan başka bir işe yaramamıştı ve "Kimdi o"nun yapmacık kayıtsızlığından sonra, suçlamalar ve sitemler yağmıştı; "Bir bu eksikti. Gerilla karının tekiyle görüşmen. Eğer istediğin buysa dön onlara ama tüm başımıza gelenlerden sonra çocuklarını yeniden tehlikeye atmana izin veremem sevgilim, hiç kusura bakma, hayatta olmaz; her gün geri döndüğün için Tanrı'ya şükrediyorum ve senin de korkunç şeyler yaşamış olduğunu biliyorum, bana anlatmanı istemiyorum bunları, unutalım hepsini, sanki hiç böyle bir şey olmamış, sen Avrupa'daymışsın gibi davranalım, olur mu? Bütün bunları geçmişte bırakalım istiyorum, beraberce bunu yapabiliriz." Telefon yeniden çaldığında ise dikleşip "Bana bırak" dedi. Kadının teranesini tekrarlamasına zaman bırakmadan ahizeye tükürür gibi konuştu. "Bana bak, bu aradığın bir aile evi ve kocam – evet doğru duydun, kocam– iki küçük çocuk babası ve bir hata yapıp yanlış insanların peşine takılmış olabilir ama şimdi yanımıza döndü ve hepimiz ona yardım edeceğiz, o yüzden bir daha bu numarayı ararsan eğer evine polisi doldururum, bakalım hâlâ insanları rahatsız etmeye hevesin kalacak mı o zaman? Anladın mı orospu?" Ve telefonu kapatıp ona,

gözyaşlarıyla parıldayan gözler ve çekingen bir gururun okunduğu bir gülümsemeyle baktı. "Bir daha rahatsız etmeyeceği kesin" dedikten sonra onu yine merdivenden yukarı, yatak odasına çıkardı ve "Tommy uyanıp da bizi yarısında yakalamasın, değil mi?" diyerek kapıyı kilitledi.

Sessizlik içindeki sitenin üstüne şafak söküyor, güneş ışınları kurtbağrı setlerinin üzerinden içeri uzanıyor ve selviler mavimsi çitlerin üzerindeki çiyi süpürmeye başlıyor, ama Marroné bunları neredeyse görmüyor bile. Beyaz deri kanepeye dönmüş, "Gezgin Yönetici Don Kişot" kitabını bir kenara atmış, kucağında evrak çantasından çıkan kâğıtların sonuncusu duruyor; saman kâğıttan bir zarf bu, yapıştırılmış kenarın üzerinde açık seçik "Ramón'a" yazıyor. Açmadan bırakmanın daha iyi olacağını bile bile, içindekilerin zarar görmemesine özen göstererek zarfın kenarını boydan boya yırtıyor ve ters çevirip kucağına doğru sallıyor.

Zarfın içinden dört köşe mızrak uçları yağıyor bir an için. İçlerinden birini rastgele alıyor ve ağaçların tepelerinden yayılan kış güneşinin ışığına tutup inceliyor. Her şeyin tersine döndüğü bu küçücük görüntüler onda her zaman tuhaf bir duygu uyandırmıştır; sütümsü su ve solgun toprak, karanlık gökyüzünde iyice ortaya çıkan ağaçların bembeyaz dalları; gözlerinden, burunlarından ve ağızlarından ışıklar saçan kara derili ve kır saçlı tuhaf canavarlar... Hafızada saklananı, bulunanda tanımanın güçlüğünün bir simgesi olduklarını düşünüyor o anda.

Ancak tanıma, siyah beyaz selüloit şeritlerin kucağına düşerken yarattığı karmaşada mümkün oluyor. Onu şehit edilmiş bir Tom Amca'ya benzeten Afrikalı derisine ve beyaz sakalına rağmen, ölü Che'ninkileri ilk bakışta seçiyor gözü. Öte yandan Granma'nın kıyıya yanaşmasına ait olanları çok daha dikkatle

gözden geçirmesi gerekiyor, manken gibi görünen yaşlı hatunun hâlâ yatının güvertesinde güneşlendiğini tespit ediyor. Çocuk olarak ortada bir onlar olduğundan, siyah rüzgârlıklarına rağmen Lidia ve Pombito'yu da hemen çıkarıyor. İçten içe titreyerek ağaca dayanmış vücudundan süt gibi kıvamlı kanlar akan adamın kim olduğunu fark ediyor. Universo'nun idamına bir kez daha gülüyor, kendini ağacın altında Pasajlar'ı okurken ve Miguel'le beraber kamış keserken görmek onu duygulandırıyor, üçkâğıtçı Honorato'ya saf saf ders verdiğini görünce başını sallıyor.

Sonuncular düğün fotoğrafları.

Kıyafetinin onu vaktinden önce yasa bürünmüş gibi göstermesine ve kapkara dişleriyle rengi uçmuş dudaklarının zıtlığına karşın, bozulması mümkün olmayan güzelliği tıpkı o günkü gibi ışık saçıyor ve Marroné'nin gözüne yaşlar doluyor. Hepi topu beş fotoğraf var ve birinde davetli kalabalığında, birinde eğri büğrü çikolatalı pastanın ardında kaybolmuşlar sanki; üçüncüsündeyse ilk dilimi kesen bıçağın üzerinde hem elleri hem bakışları birleşmiş. Sonuncu negatifte o, beyaz sakalı ve beyaz beresindeki siyah komutan yıldızıyla her zamanki gibi objektife bakıyor, María Eva ise hiç olmadığı kadar güzel, kelimenin tam anlamıyla aşkla parlıyor çünkü dosdoğru ona bakıyor.

Yazgısının ne olduğunu bilmiyordu, gerçi zavallı elektrikçinin duruşma gazetesindeki ifadesine denk gelene dek, öğrenmek için hiç çaba harcamamıştı zaten; öte yandan müneccim olmaya da gerek yoktu bilmek için. Neredeyse on yıllık süre boyunca, günün birinde onunla sokakta, şöyle kendiliğinden karşılaşmak hayalini asla tam olarak bırakmamıştı; belki Mabel de kolunda olurdu, külyutmaz şüpheciliğiyle, daha güçlü serpilmeleri için kendine sakladığı tüm fantezilerinin başrolündeki kadının o olduğunu anlayıverirdi. İfadeyi sonuna kadar okuyup herhangi bir yerinde, adının veya kimliğinin tespit edilmesini sağlayacak başka bir bilginin geçmediğinden emin

olduğunda hissettiği rahatlamanın ardından, gözlerinden acı yaşlar boşanmıştı; şimdi sabahlığının koluyla yenilerini kurularken, o sırada son kez ağladığına inandığını hatırlıyor. Ömrünün sonuna kadar böyle mi olacaktı? Geçmişin bu ağır mirasından asla kurtulamayacak, tabiri caizse beyaz bir sayfa açıp geçmişi kesin olarak ardında bırakamayacak mıydı? Üstüne üstlük şimdi, odasının duvarına Che Guevara'nın posterini, bir Rock ilahının veya sinema yıldızının posterini asışındaki içtenlikle yapıştıran, masum evladının ürkek kulaklarına uygun biçimde sansürlenmiş haliyle anlatacak olsa da bütün bunları bir kez daha yaşaması gerekecekti. Bir süreliğine bile olsa, geçmişin günahlarını sırtlanmak zorunda kalması adildi ama bu yükü oğluna devretmenin nesi adildi? Oğullar ille de babalarının günahlarının yükünü çekmek zorunda mıydı? Onu nasıl da üçkâğıda getirmişlerdi ayrıca! Ona yeni insanı inşa ettiklerini söylemişlerdi ama aslında tek yaptıkları, kurban etmek için onu ahlaki değerler ve iyi niyetlerle koyun gibi semirmek olmuştu. Bir kez daha, ikinci sınıf bir Che'nin, onu yargılamayı akıl almaz bir yüzsüzlükle hâlâ kendinde hak gördüğü fotoğrafını yukarı kaldırdı. "Bütün bu yıllar boyunca hayatımın içine edip duran ve şimdi bir önlem almazsam, etmeyi sürdürecek olan yeni insan bu işte" diye düşünüyor Marroné, etrafını kaplayan kâğıt yığınına bir kez daha göz atarken.

Sonuç

Aşağı inip de odunların çıtırdadığını görünce, Mabel'in ağzından ilk çıkan sözler "Hayırdır sevgilim, pazartesi sabahı şömine yakmışsın" oluyor. Evrak çantasından geriye, görünürde yalnızca akkor olmuş kilitler kalmış; gerisi, tüm fotoğraflar ve kâğıtlar, az önce kül olmuş.

Sıcak bir duşun ve özenli bir tıraşın ardından kendini yenilenmiş, yeniden doğmuş gibi hissediyor; sırlarla dolu geçen on altı yılın pası, sabunlu sularla banyo giderinden akıp gitmiş adeta. "Bunu son kez yaşıyorum" diye kendi kendine söz veriyor savaş üniformasını kuşanırken; Ermengildo Zegna beyaz gömlek, Hugo Boss takım, hâlâ ayağını sıkan Kenzo ayakkabılar ve

Brooks Brothers'dan kravat... Böyle donanmış halde yeniden Tomás'ın odasının kapısına yaklaşıyor ve Che'nin ölü gözlerinin, onu artık ürkütmediğini tescillemek kolay oluyor. Sonra, kendi dingin gözlerini uyuyan oğlunun bedenine çeviriyor.

"Kalkma vakti" diyor ve Tommy uykulu gözlerle yorganın kenarından bakıp onu duyduğunu göstermek için elini kaldırana dek, birkaç saniye bekliyor.

Ardından âdeti olduğu üzere, taşındıklarında Doña Ema'nın yerini alan, sessiz sedasız ve gayretli Paraguaylı hizmetçinin hep hazır beklettiği, günün ilk kahvesini içmek için mutfağa iniyor. Ajandasında o pazartesinin, 1 Temmuz 1992'nin *appointment*larını esneye esneye gözden geçirirken, tüm gece gözünü kırpmadığı halde onu bekleyen bu uzun günü nasıl atlatacağını düşünüyor. Techint'tekilerle yapılacak kahvaltıdan sonra iptal edilebilecek birkaç randevu var ama Bay Tamerlán'ın Puerto Madero'daki yeni kuleyi çift yönlü aynalarla kaplama çılgınlığı yüzünden, insan gözlendiğini hissetmeden şöyle tatlı bir şekerleme yapamıyor ki.

Ailecek yapılan kahvaltıda (kutsal bir ritüel bu), muz dilimleri doğranmış yoğurtla yediği Kellogs marka müslisinin yanında Tropicana portakal suyunu içiyor. Portakal suyuna yalnızca Mabel ve Tommy ortak; Cynthia'nın her geçen gün daha geç yattığını bir kez daha belirtiyor karısı, onunla bu konuyu konuşmak zorunda (Dün gece uyanık olduğundan o da buna şahit olmuş, ışığı söndüğünde saat üçü çeyrek geçmişti). Bir kereliğine de olsa ufaklığın yokluğunun onu rahatsız etmediğini, her halükârda kendine itiraf etmeli; gece boyunca koştuğu hafıza maratonu, onu ruhen ve bedenen tüketmiş çünkü ve ters ters konuşmasına (edindiği başka bir kötü huy da bu) cevap vermeye kalkarsa muhtemelen iş, ona bağırmaya kadar varacak.

"Hazır mısın Tommy?" diyor her pazartesi yaptığı gibi; biri eşine, diğeri annesine veda öpücüğü kondurduktan sonra, evrak çantasıyla sırt çantasını kapıp arabaya biniyorlar.

Site çıkışında, güvenlik kulübesinden onlara dalkavukça gülümseyen ve bariyeri kaldıran Teté'nin selamını alıyor. Bir gün, "Beni hatırlıyor musunuz Don Ernesto?" eşliğinde, ne kadar önemsiz olursa olsun bir iş, o yoksa da yiyecek alabilsin diye birkaç kuruş istemek için, onu görmeye şirkete gelmişti; dehşetin yarattığı ilk paniği ve kilitlenmeyi atlattığında çekingen gülümsemenin ve eski püskü sandaletlerin farkına varmıştı. Merhametten ve bu ziyaretlerin alışkanlığa dönüşmesi korkusundan, onu evinin bulunduğu siteye güvenlik görevlisi olarak aldırmıştı.

Yoldalarken, başka herhangi bir gün olsa sinirden dişlerini gıcırdatıp alçak sesle küfretmesine neden olacak panamericana otobanındaki trafiğin tıkanıklığı imdadına yetişti ve bu sayede zihninin sahnesinde defalarca provasını yaptığı konuşma için gereken sözcükleri zorlanmadan bulabildi.

"Tommy... Odanın duvarına yeni yapıştırdığın posteri gördüm. Hayır, bana açıklama yapmana gerek yok. Açıklama yapması gereken kişi benim. Sana itiraf etmem gereken bir şey var, oğlum. Kulağa ne kadar inanılmaz gelse de, ben de –ben, baban yani– ben de gerillaydım. Gülme, böyle bir konuda asla şaka yapmayacağımı bilirsin. Beni şimdi böyle görüyorken inanmakta çok zorlanmanı da anlıyorum, bazen bana da zor geliyor. Ama o zamanlar başkaydı ve bugün akıl almaz görünenler o zaman sıradandı."

Ondan sonra, belli başlı olayların, elbette ki gözden geçirilmiş bir özetini yaptı; buna tam olarak sansür denemezdi, hele aldatma hiç; aksine, dinleyicisinin kafasını karıştırabilecek veya dikkatini dağıtacak tüm ayrıntıların ayıklanması veya daha çok, hatlarını keskinleştiren bir rötuş denebilirdi ki böylece anlatılanlar bir kıssadan hisse, ibret dersi niteliği kazansın.

Oğlu birkaç dakika boyunca düşüncelere daldı; sabırsız korna korosu dalga dalga ortalığı kaplarken, o hiç kuşkusuz ifşa edilenlerin muazzamlığını sindirmekle meşguldü.

"Sormak istediğin bir şey var mı?"

Tereddüt ediyor, göz ucuyla onu süzüyor ve nihayet ağzını açıyor: "Şey... Sence bir sakıncası yoksa babacığım, tabii istemiyorsan cevap vermek zorunda değilsin zaten ama sen hiç... Hiç birini öldürdün mü?" Marroné için için gülüyor, bu hazırlıklı olduğu bir soru.

"Her şey sırayla. Bunu bir başka zaman konuşuruz."

Belki de hayal gücünün eseri ama oğlunun bakışlarında, daha önce orada olmayan bir hayranlık, farklı bir saygı varmış gibi geliyor ona.

Korna sesleri seyreliyor, önce bir araba sonra bir diğeri hareketleniyor, tıkanıklık açılmaya başlıyor. Benzer biçimde, sözcükler de her geçen an daha akıcı biçimde dudaklarından dökülüyor.

"Che Guevara sıra dışı bir insandı, bu zaten besbelli bir şey ama arıza tam da bundan kaynaklanıyor. Onun savunduğu türde bir toplum, işlevini ancak istisnasız tüm üyeleri Che Guevara olursa yerine getirebilir. Ama elbette kendisi bile her an, her saniye Che olamıyordu. İnsan katır gibidir, çok yük bindirdin mi yere çöker."

Konuştukça kendinden daha emin oluyor, rahatlıyordu. Şehir içine girmişlerdi artık, otobanın son dönemecindeler; her sabah olduğu gibi en fazla bir iki dakika içinde Tamerlán ve Oğulları'na ait cam kuleler gözlerinin önünde yükselecek ve kalbi de onlarla beraber göğe doğru kanatlanacak.

"Sizin neslinin bizimkinden daha sağduyulu olacakmış gibi geliyor bana. Daha sağduyulu ve daha bilge. Eğer büyüklerin, mesela üniversitedeki hocaların olur da sana onların sizden daha iyi, dayanışmacı, adil olduklarını ve bu yüzden zulüm gördüklerini, öldürüldüklerini söylemeye kalkarlarsa onlara kulak asma. Her zaman böyleydi" diyor beklenmedik ve kendini de gafil avlayan bir haşinlikle. "Palavralarıyla seni dolduruşa getirirler, sen de ne olduğunu şaşırırsın. Bize... Bize yeni insan diye bir masal anlattılar, onun seviyesine gelmek zorundaydık, gerçi bizler değersiz olduğumuzdan bunu başarmamız

mümkün değildi. Bu yüzden kendimizi bu geleceğin yeni insanları uğruna feda etmeliydik ki olur da hayatta kalabilirsek bize tiksinerek teşekkür edip yüz çevirsinler. Hâlâ bugün pek çoğu, neden çuvalladığımızı merak ediyor. Bazıları, yüklendiğimiz ödevin, bizim veya herhangi bir insanın gücünü çok aştığını ama yine de bunu yapmaya çalışırken ölmenin, görevimiz olduğunu söylüyor. Benim daha basit bir açıklamam var: İçten içe hiçbirimiz kazanmaya, hele boku bokuna ölmeye, hiç hevesli değildik ve yeni insana hareketi çektik. Çünkü sonuçta, kim girmeye layık bulunmadığı bir cennetin inşasına katılmak ister, söylesene bana?"

Serüven romanlarını aratmayan *Che'nin Birliği*, Arjantin'de herkes gibi bir hayat sürdürmekte olan Marroné adlı karakterin başından geçen hikâyeleri anlatıyor. Dev bir inşaat şirketi olan Tamerlán ve Oğulları'nda sıradan bir beyaz yakalı olarak çalışan Marroné'nin hayatı, şirketin sahibi Tamerlán'ın kaçırılması ve öldürülmüş süsü verilmesi üzerine beklenmedik bir şekilde değişir. Tamerlán'ın kurtarılması için ajan olarak sızdırılacak kişi Marroné'dir. Marroné her ne kadar görünürde bir gerilla olmasa da, gerillalara sempati beslemektedir.

Bayan Tamerlán'ın bir tür ajan olarak sızma teklifini kabul eden Marroné'nin katıldığı birliğin adı Che'nin Birliği'dir. Bu birlikte her militan meşhur bir gerillanın ismini alır, ona benzemeye çabalar. Che ve yanındaki gerillaların yaşamlarından sahneler canlandırarak bir fotoroman hazırlamaya çalışırlar. Marroné de Che rolündedir. Birlikteki bir gerilla kadına âşık olan Marroné'nin hayatı gerillaların arasında bütünüyle değişir, bu değişim beklenmedik hikâyelere gebedir. Nihayetinde "normal" hayatına geri dönen Marroné tüm bu süreç boyunca hem hayatını hem Tamerlán gibileriyle olan ilişkilerini hem de gerilla yaşamını ve düzeni sorgular.

